VASZILIJ SUKSIN

HARMADIK KAKASSZÓRA

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

FORDÍTOTTA

ÁRVAY JÁNOS
ELBERT JÁNOS
FÖLDEÁK IVÁN
FÜZESI GYULA
GALVÁCS ADÉL
GERENCSÉR ZSIGMOND
KATONA ERZSÉBET
LÉNÁRT ÉVA
MAKAI IMRE
OSVÁT ERZSÉBET
SZABÓ MÁRIA
ZELEI MIKLÓS

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

VASZILIJ SUKSIN

HARMADIK KAKASSZÓRA

KISREGÉNYEK ÉS ELBESZÉLÉSEK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ BUDAPEST 1977

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

VALOGATTA
KATONA ERZSÉBET

Ez a história egy javító-nevelő munkatábor telepén kezdődött N. városától északra, gyönyörű, de zord vidéken.

... A munkanap végeztével műsoros estet rendeztek.

Mindenki a klubhelyiségbe sietett ...

Vállas, széltől cserzett arcú férfi lépett a színpadra, és bejelentette:

– Most pedig a visszaesők kórusa előadja „Az estharang" című ábrándos dalt.

A kórus tagjai a színpadra sorakoztak, egy nagyobb meg egy kisebb csoportba. Senki se képzelhette róluk, hogy dalárdisták.

– A „bimbam"-csoportban – folytatta kenetteljesen a szélesvállú, és a nagyobbik csoportra mutatott – azok énekelnek, akiknek holnap letelik a büntetésük. Ez nálunk hagyomány, és mi ápoljuk a hagyományainkat.

A kórus rázendített. Pontosabban a kisebbik csoport énekelt, a nagyobbik csoport tagjai leszegett fejjel álltak, és csak amikor rájuk került a sor, vágtak bele érzéssel:

– Bimbam ... bimbam ...

A „bimbam"-csoportban ott látjuk hősünket, a negyven esztendős kopaszra nyírt Jegor Prokugyint is. Nagyon igyekszik. Amikor „harangoznak", összeráncolja a homlokát, és – hogy élethűbb legyen – ingatja kerek, kopasz fejét, mintha harangszó kondulna, zengene s úszna az esti levegőben.

Így ért véget Jegor Prokugyin büntetésének utolsó napja. Másnap már a szabadság várt rá.

Reggel az egyik parancsnok irodájában a következő beszélgetés zajlott le:

– Na, Prokugyin, mondd el, hogyan akarsz ezután él-

ni? – kérdezte a parancsnok. Látszott rajta, hogy már nagyon sokszor feltette a kérdést, valahogy túlságosan betanultan hangzott.

– Becsületesen! – sietett a válasszal Jegor. Nyilván ő is előre készen tartotta a választ, mert könnyedén vágta ki.

– Na, persze, értem... De hogyan? Mik az elképzeléseid?

– A mezőgazdaságban akarok dolgozni, parancsnok polgártárs.

– Elvtárs!

– Mi? – Jegor nem értette.

– Ezután már mindenkit elvtársnak szólíthatsz – figyelmeztette a parancsnok.

– Aha – kapcsolt jókedvűen Prokugyin. Mulatott a feledékenységén. – Persze, persze... Sok elvtársam lesz!

– De mitől kaptál kedvet éppen a mezőgazdasághoz? – a parancsnok hangjából őszinte érdeklődés csendült ki.

– Hát, paraszt volnék! Legalábbis annak születtem. Meg egyébként is szeretem a természetet. Veszek egy tehenet...

– Tehenet? – csodálkozott a parancsnok.

– Tehenet. Ekkora tőgye lesz, ni – és Jegor mutatta is, hogy mekkora.

– A tehenet nem a tőgye alapján kell kiválasztani. Ha fiatal, honnan lenne ekkora tőgye? Ha öreget választasz, akkor csakugyan akkora tőgye lesz, ni... De hát öreget venni mi értelme? A tehén... tehén legyen... jó felépítésű.

– Akkor hát hogyan csináljam? A lábát nézzem? – előzékenykedett Jegor.

– Micsoda?

– Hát amikor kiválasztom. A lába a fontos, vagy mi?

– Már miért a lába lenne? A fajtája! Mert különböző fajták vannak... na, milyen is?... Hát például holmogori... – Többet a parancsnok sem tudott.

– Imádom a teheneket – jelentette ki Jegor emelt hangon. – Bevezetem az istállóba... elébe rakok...

A parancsnok is meg Jegor is elhallgatott, csak néztek egymásra.

– A tehén... az jó – mondta beleegyezően a parancs-

nok. – De hát... mással nem is akarsz foglalkozni csak a tehénnel? Van valamilyen szakmád?

– Van nekem szakmám nem is egy.

– Például?

Jegor gondolkozott, hogy választhatná ki számtalan foglalkozás közül azt, amelyiknek – hogy is mondjuk –, amelyiknek legkevesebb köze van a lopáshoz.

– Lakatos...

Megszólalt a telefon.

– Igen, értem. Milyen órájuk is volt? A témája? A „Jevgenyij Anyegin"? Mit kérdeztek? Tatjánáról? De hát mit nem értenek rajta? Mondom: mit nem... – a parancsnok egy darabig hallgatta a telefonban a magas, sípító hangot, közben szemrehányó tekintetet vetett Jegorra, és jelezvén, hogy minden világos – alig észrevehetően bólintott. – Azok ott... ide figyelj, azok ott ne foglalkozzanak nekem demagógiával! Mit akarnak azzal, hogy lesznek-e gyermekei vagy sem?... Hát arról szól az a mű? Mert különben megyek, és én magyarázom meg nekik!... Na jó, hagyjuk... Odaküldöm Nyikolajevet. – A parancsnok letette a kagylót, és felvette a másikat. Tárcsázás közben elégedetlenül morgolódott: – No, nézze meg az ember, micsoda tudósok... Nyikolajev? Megzavarták az irodalomtanárnő óráját: kérdéseket tettek fel neki. Mi? A „Jevgenyij Anyegin". Dehogyis, nem Anyeginnel, hanem Tatjánával kapcsolatban: lesznek-e gyerekei a vén embertől, vagy sem. Menj, és nézd meg már, mi van ott! Indíts! Micsoda tudós népség! A parancsnok letette a kagylót. – Még kérdéseket tesznek fel.

Jegor elmosolyodott, el tudta képzelni azt az irodalomórát.

– Hát, tudni szeretnék...

– Feleséged van? – kérdezte szigorúan a parancsnok.

Jegor előhúzott egy fényképet a mellényzsebéből, és a parancsnok felé nyújtotta. Az elvette, megnézte...

– Ez a feleséged? – kérdezte leplezetlen csodálkozással.

A fényképen csinos, derűs, jóságos tekintetű fiatalaszszonyt látott.

– A jövendőbelim – mondta Jegor. Nem tetszett neki,

hogy a parancsnok csodálkozik. – Vár engem. Életében még nem láttam.

– Hogyhogy?

– Levélben ismerkedtünk meg. – Jegor előrehajolt, elvette a fényképet. – Ha megengedi . . . – Ő maga is elgyönyörködött a kedves, egyszerű orosz arcban. – Bajkalova Ljubov Fjodorovna. Ugye, milyen bizalomteljes arc? Hát nem csodálatos? Mintha valami pénztárosnő lenne . . .

– És mit ír?

– Azt írja, hogy megérti az én egész szerencsétlenségemet . . . De azt mondja: „nem értem, hogyan kerülhettél börtönbe?" – Szép levelek. Megnyugszik tőlük az ember . . . Az ura részeges volt, azért kergette el. Mégse gyűlölte meg az embereket.

– Fel tudod te fogni, mibe vágsz bele? – kérdezte csendesen, komolyan a parancsnok.

– Igen – Jegor is csendesen válaszolt, és eltette a fényképet.

– Hát akkor először is öltözz fel illendően. Hogy nézel ki? . . . Mint valami részeg kocsis. – A parancsnok elégedetlenül nézett végig Jegoron. – Mi ez a . . . Mit szedtél magadra?

Jegor csizmában volt, oldalt gombos orosz ingben . . . A pufajka meg az egyensapka a fején olyan falusi sofőrnek vagy karbantartó lakatosnak mutatta, aki alkalmilag szívesen szerepel a műkedvelő előadáson.

Jegor futó pillantást vetett az öltözetére, és elnevette magát.

– A szerephez kellett. Aztán meg nem értem rá átöltözni.

– Komédiások . . . – A parancsnok csak ennyit mondott. És elnevette magát. Nem volt rosszindulatú, és még mindig ámuldozott az embereken, akiknek leleményessége nem ismer határt.

És íme, eljött a szabadság!

Vagyis – Jegor mögött becsapódott a kapu, és egy kisebb település utcáján találta magát. Teli tüdővel szívta a levegőt, és elszédült . . . Tett egypár lépést, majd a kerítéshez dőlt. Egy anyóka jött arra, kis táskával a kezében, és megállt . . .

– Rosszul van?

– Nagyon is jól vagyok, mama – válaszolta Jegor. – Jó, hogy tavasszal ültettek le. Az embert mindig tavasszal kellene leültetni.

– Hová? – az anyóka nem értette.

– A börtönbe.

Az anyóka csak most fogta föl, kivel van dolga. Óvatosan arrébb húzódott, és továbbtipegett. Még egy pillantást vetett a kerítés felé, ahol elhaladt . . . Még egyszer végigmérte Jegort.

De Jegor már intett is egy közelgő Volgának. A kocsi megállt. Jegor alkudozni kezdett a sofőrrel, hogy vigye el egy darabig. Az először nem akarta fölvenni, de Jegor előhúzott a zsebéből egy köteg bankót, és megmutatta . . . és már indult is, hogy beszálljon.

A sofőr mellé ült be.

Ekkor lépett hozzá az anyóka, akit részvét fogott el Jegor iránt. Nem volt rest újra átmenni az úttesten.

– Bocsásson meg, kérem – szólalt meg Jegorhoz hajolva. – De hát miért tavasszal?

– Márminthogy leültetni? Mert akit tavasszal ültetnek le, az tavasszal is szabadul. Szabadság és tavasz! Mi kell még az embernek? – Jegor rámosolygott az anyókára, és szavalni kezdett: – Fénylő május! Kéklő június!

– No nézd csak! . . . – az anyóka elámult, kiegyenesedett, és úgy bámult Jegorra, ahogy a lovat bámulják meg a vásárban. Még ilyet! Ló az autók között! Az anyókának ráncos, kicsi, napbarnított arca és csillogó tekintete volt. Nem is sejtette, milyen kellemes, jóleső pillanatokat szerzett Jegornak.

A Volga elindult.

Az anyóka egy darabig követte a tekintetével.

– No tessék . . . Valóságos költő! Egy Fet![1]

Jegor pedig teljesen átadta magát a sebesség élvezetének.

Elhagyták a települést, kifutottak az országútra.

– Nem tudnál egy kis muzsikát csinálni? – kérdezte Jegor.

[1] Afanaszij Afanszjevics Fet (1820–1892), orosz költő.

A sofőr, egy fiatal legény, fél kezével előhúzott a háta mögül egy tranzisztoros magnetofont.

– Nyomd le. A szélső billentyűt . . .

Jegor pompás muzsikát fogott ki . . . Fejét hátravetette az ülésen, és lehunyta a szemét. Régen várta ezt a pillanatot. Sóvárogva várta.

– Örülsz? – kérdezte a sofőr.

– Örülök? – eszmélt fel Jegor. – Örülök . . . – Valósággal ízlelgette a szót. – Tudod mit mondok én neked, öcskös? Ha három életem volna, egyet leülnék a börtönben, a másodikat neked adnám, a harmadikat meg megtartanám magamnak, élnék, ahogy a kedvem tartja. De mivel mindössze egy van, most természetesen örülök! Te tudsz örülni? – Néha előfordult Jegorral, hogy a túlcsorduló érzésektől fellengzőssé vált, ilyenkor hangzatos, üres frázisokat kevert a beszédébe. – Na, tudsz örülni, vagy nem?

A sofőr vállat vont, nem válaszolt.

– Ajaj, de bezápultál fiacskám, nem tudsz te örülni. Fancsali alak vagy.

– Aztán minek örüljek?

Jegor hirtelen elkomolyodott. Eltűnődött. Gyakran megesett, hogy látszólag minden ok nélkül elkomorodott.

– Micsoda? – kérdezte gondolataiból felrezzenve.

– Mondom: minek örüljek olyan veszettül? – A sofőr egykedvű, higgadt fickó volt.

– Hát azt már én nem tudom, testvér, hogy minek örülj. – Mély elmerültségéből Jegor kelletlenül tért vissza a jelenbe, gondolatai valahol messze kalandoztak. – Ha tudsz örülj, ha nem tudsz, maradj magadnak. Az öröm nem kötelező. A verseket például szereted?

Az egykedvű fiú megint csak bizonytalanná vált.

– No, látod – szólt Jegor sajnálkozva –, és még te akarsz örülni.

– Nem akarok én örülni.

– A verseket szeretni kell. – Jegor határozottan véget vetett a lanyha társalgásnak. – Hallgasd csak, micsoda versek vannak. – És szavalni kezdett, kihagyásokkal persze, mert nem emlékezett pontosan a versre:

. . . a hófehér rónaságon[2]
száguld a zúgó rettegés.
Üdvözöllek, sötét halálom,
Lásd, máris indulok eléd!

Város, város! A harc hevében
azt mondtad ránk: rohadt dögök.
Hűl a mező, meghódol . . .

– Itt egy részt elfelejtettem.

. . . a távíróoszlop előtt . . .

– Itt megint elfelejtettem, no mindegy:

Szívettépő az ének – Hallgasd! –
az állat jogának dala.
Így űzik, kerítik a farkast,
akárha fognák satuba.

A vad kitört . . . valaki céloz,
s nyomban rásüti fegyverét.
Hirtelen ugrás . . . és az állat
vadászát foggal tépi szét.

Nem adod meg magad a tőrnek,
ó, üdv neked, kedves vadam!
Nekem is életemre törnek,
vas-gyilkosok közt visz utam.

Ugrásra készen állok én is,
bár hallalit fújnak, tudom.
A gyilkos végtusában mégis
ellenségem vérét iszom.

Ott fekszem majd, holtan, fehéren,
a hó kihűlt testemre hull,
de felcsendül e dal merészen
s bosszút áll értem odatúl.

[2] Szergej Jeszenyin verse. (Zsámboki Zoltán fordítása.)

Jegort is lenyűgözte a vers ereje, egy darabig csak ült, összeszorított foggal, maga elé meredt... Feszült tekintete elszántan a messzeséget fürkészte, mint az olyan emberé, aki maga dobta oda a kesztyűjét valakinek – „odatúl", és nem érzett rettegést. Jegor alakja még ebben az önfeledt pillanatban is irgalmatlan elszántságot fejezett ki. Nyilvánvalóan kegyetlen élete nem törte meg, csupán keménynyé, szögletessé kovácsolta.

– Na, hogy tetszik a vers? – kérdezte.

– Szép vers.

– Szép bizony. Az embernek a fejébe száll, mint egy pohár pálinka – mondta Jegor. – Te meg: „nem szeretem a verseket". Még fiatal vagy, érdeklődnöd kell a dolgok iránt. Állj csak meg... Itt vannak a barátnőim.

A sofőr nem értette, miféle barátnőkről beszélt, de azért megállt. Jegor kiszállt a kocsiból... Körös-körül sűrű nyírfaerdő terült el. Micsoda tiszta, hófehér világ a még fekete földön, micsoda ragyogás!... Jegor egy nyírfának támaszkodott, és körülhordozta a tekintetét.

– No, nézd, a kurva szentségit, mi van itt! – szólt csendes elragadtatással. Egy nyírfához fordult, megsimogatta. – Aggy' isten! Hej, de szép vagy... Akár egy menyasszony. Vőlegényre vársz? Nemsokára eljön, ne félj. – Azzal gyorsan visszament a kocsihoz. Egyszerre minden megvilágosodott előtte. Méghozzá gyorsan. Haladéktalanul.

– Nyomás, öcskös, nyomás! Ne kíméld a mankóidat! Mert rögtön kiugrik a szívem a helyéről: tenni kell valamit. Nincs nálad valami tömény?

– Még mit nem?

– Hát akkor nyomd azt a pedált... Mennyiért vetted ezt a sípládát?

– Kétszázért.

– Adok érte hármat. Megtetszett.

A kerületi központban Jegor a város szélén állította meg a kocsit. Nem akart egészen a házig menni, ahol a haverjainak lennie kellett. Bőkezűen elszámolt a sofőrrel, fogta a „sípládát", és kerülő úton néhány udvaron átvágva a „tanyára" ment.

A „Malina" galeri készültségben volt.

Egy rokonszenves fiatal nő gitárt tartott a kezében...

A telefonnál egy tagbaszakadt, bulldogképű pofa ült, makacsul a készülékre meredt . . . Arrébb egy mezítlábas leányzó üldögélt . . . Egy jól megtermett, fiatal fickó fel-alá járkált, s időnként a telefonra sandított. A fotelban egy ferde szájú, fekete fogú, boros pohárból pezsgőt szürcsölt . . . Rajtuk kívül még vagy öt-hat fiú tartózkodott a szobában, ki hol talált helyet, fújták a füstöt, vagy egyszerűen csak üldögéltek.

Kopott, ronda helyiség volt. A falakat kék tapéta borítja, de az is mocskos és rongyos, sehogy sem illik hozzá a tavaszi égbolt kékjére emlékeztető szín, teljesen elviselhetetlenné, nyomasztóvá teszi a bűzös rejtett kis világot. Az ilyen lakásokra mondják, hogy barlang, de ez sértés az állatokra nézve.

Mindnyájan furcsán, dermedten ültek, időnként a telefonra sandítottak. A levegő telítve volt feszültséggel. Csak a kalmük-képű fiatal nő énekelt. Alig érintette a húrokat, halkan, szépen, kissé rekedtes hangon, de nagyon bensőségesen énekelt.

Vörös a kányafa,
Vöröslik a fürtje,
Járt nálunk egy legény,
láttam, hogy miféle,

láttam, hogy miféle,
jaj, hazug a mája!
Nem tettem kedvére,
Más lett a barátja.[3]

– Márpedig én . . .

A bejárati ajtón felhangzott az egyezményes kopogás. Valamennyien összerezzentek, mintha hirtelen elkiáltotta volna magát valaki.

– Kuss – mondta a Ferdeszájú. És vidáman végignézett a társaságon. – Nyugi – tette hozzá. És a szemével intett, hogy valaki menjen az ajtóhoz.

A tagbaszakadt fickó lépett oda.

[3] A dalbetéteket Zsámboki Zoltán fordította.

– A láncot – utasította a Ferdeszájú. Kezét a zsebébe süllyesztette. És várt.

A tagbaszakadt résnyire nyitotta az ajtót, de a láncot rajta hagyta . . . Aztán sietősen leakasztotta, és a többiekre nézett. Az ajtó visszacsukódott . . .

Ekkor kinn induló csattant fel. Jegor egy rúgással kivágta az ajtót, és díszlépésben masírozott be a helyiségbe. Rápisszegtek, de valamennyien felugráltak a helyükről.

Jegor kikapcsolta a magnetofont, és csodálkozva nézett körül.

Odamentek hozzá, üdvözölték . . . De vigyáztak, hogy ne csapjanak zajt.

– Üdv, Búbánat! – így hívták Jegort maguk között.

– Aggy' isten.

– Kinyaraltad magad?

Jegor mindenkivel lekezelt, de sehogy sem tudta felfogni, mi a csuda történik itt. Sok ismerőst talált, olyan is akadt, aki nemcsak egyszerűen ismerős volt: ott volt Lucienne, a kalmük-képű nő és Ferdeszájú. Jegor örült nekik. De miért ilyen furcsák?

– Nektek meg mi bajotok?

– A fiúk egy boltot szúrtak ki – magyarázta az egyik, miközben kezet nyújtott. – Telefonálniuk kell . . . Azt várjuk.

A kalmük-képű nő nagyon megörült Jegornak. A nyakába ugrott, és összevissza csókolta. Nedvesen csillogó tekintete őszinte örömtől csillogott.

– Te, Búbánatom . . . Ma veled álmodtam . . .

– No, no – mondta boldogan Jegor. – És mit csináltam álmodban?

– Magadhoz öleltél. Szorosan, nagyon szorosan!

– Nem tévesztettél össze valakivel?

– De Búbánat . . . !

– Hé, fordulj már erre, kisfiam! – szólalt meg Ferdeszájú a fotelban. – Fenemód megváltoztál, hallod!

Jegor Ferdeszájúhoz lépett, kissé hűvösen megölelték egymást. Ferdeszájú még mindig nem állt fel. Vidáman figyelte Jegort.

– Emlékezem egy őszi estére . . . – szólalt meg Ferdeszájú. Erre valamennyien elhallgattak . . . A levegő kicsit nyir-

kos volt, a pályaudvaron százával nyüzsögtek az emberek. A csomagoktól mozdulni sem lehetett. Mindenki izgatott volt, mindenki utazni akart. És a nyugtalan, ideges tömegben egy legény ült magányosan . . . Ült a falusi ládáján, és keserű gondolataiba merült. Egy elegáns fiatalember lépett hozzá, és megszólította: „Hát te meg miért eresztetted búnak a fejed, jófiú?" „Mert nagy búm, bánatom van! Egyedül maradtam a világban, és azt sem tudom, hová legyek." Akkor az a fiatalember . . .

Megszólalt a telefon. Megint mindenki összerezzent, mintha áramütés érte volna.

– Igen? – kérdezte a bulldogképű tettetett közönnyel. Hosszasan fülelt a kagylóba, és bólogatott. – Itt vagyunk mindnyájan. Nem megyünk el a készüléktől. Mindenki itt van. Megjött Búbánat is . . . Igen, éppen most. Várunk, várunk. – A bulldogképű letette a kagylót, és a többiek felé fordult.

– Elkezdték.

Ideges mozgolódás támadt.

– Pezsgőt ide! – vezényelt Ferdeszájú.

A pezsgősüveg kézről kézre járt.

– Miféle bolt? – kérdezte Jegor Ferdeszájútól.

– Nyolcrekeszes pavilon – felelte. – Egészségedre!

Ittak.

– Lucienne . . . Találj ki valamit . . . Lazítani kéne egy kicsit – kérte Ferdeszájú. Sovány, nyugodt és rendkívül pimasz arcú férfi volt, de talán a nézése volt a legpimaszabb.

– A szerelemről fogok énekelni – mondta a rokonszenves Lucienne, és festett haját megrázva hirtelen belekapott a húrokba. Mindnyájan elhallgattak.

Varázslatos terefere,
éjfekete
szembogár . . .
Aki búsul,
s lóg a feje,
vigye a tatár!

Hej, akárki boldog lehet
kinn a réten, sötétben!
Szemek, szemek . . .
Szívem vágya:
Hagyjatok csak, máris megyek!

Varázslatos terefere,
harmonika . . .
víg dalok.

Rászedett a terefere!
Elmúltak
a szép napok.

Rászedett a terefere . . .

Lucienne alig tudta befejezni a dalt, mert csengett a telefon. Egy pillanat alatt síri csend lett.

– Igen? – a Bulldog minden erejét összeszedte, hogy nyugodtan csengjen a hangja. – Nem, téves kapcsolás. Kérem, nem történt semmi. Megesik, megesik. – Letette a kagylót. – A mosodával akart beszélni a ribanc.

– Pezsgőt ide! – adta ki a parancsot ismét Ferdeszájú. – Üdvözletet senki nem küldött veled, Búbánat?

– Majd később – mondta Jegor. – Előbb hadd nézzelek meg benneteket. Ezeket a fiatalokat még nem is ismerem . . . Hát akkor bemutatkozom.

A fiatalok másodjára már tisztelettel nyújtottak kezet. Jegor figyelmesen, gúnyosan a szemükbe nézett. Bólogatott és hozzátette: – Úgy bizony.

– Táncolni akarok – jelentette ki Lucienne. És földhöz vágta a poharát.

– Nyughass, Lucienne! – szólalt meg Ferdeszájú. – Ne bomolj.

– Eredj a pokolba! – Lucienne már kissé mámoros volt. – Most Búbánat a fő szám!

Jegor is a földhöz csapta a poharát.

Neki is felizzott a tekintete.

– Na ifjúság, félre innen, sipirc!

– Nyughass, Búbánat! – Ferdeszájú felemelte a hangját. – Jól kiválasztottátok az időt!

– Úgy is meghalljuk a csengetést – hangzott több felől. – Hadd rúgják a port.

– Mit okoskodsz?

– Nyugodtan táncolhatnak.

– Buldi a telefonon ül.

Ferdeszájú előhúzott egy zsebkendőt, és lassan ugyan, de méltóságteljesen, mint valami Pugacsov, meglengette.

Két gitár rázendített a Bárinyára.[4]

Lucienne felugrott... Hej, hogy táncolt! Nagyon értette a módját. Nem széles mozdulatokkal, hanem könnyedén, aprózva, hallatlan ritmusérzékkel. Mintha tönkrement életét tapodta volna a földbe a cipője sarkával. Mintha csupa szárny lenne, azt hinné az ember, mindjárt elrepül. Szívét, lelkét beleadta a táncba. Valósággal átszellemült, kedves és okos lett tőle...

Amikor Lucienne a közelébe ért, Jegor is rákezdte, de csak a lábával járta. Kezét hátrakulcsolta, mint akinek nem is fontos az egész, nem ugrált, mint a bakkecske, nagyon szépen járta. Összeillettek. Volt a táncban valami, ami félbemaradt, ami nem ért véget.

– Ilyen percre várt az én sokat szenvedett lelkem – szólalt meg Jegor nagyon komolyan. – Úgy látszik, ez volt az a kiút, amelyet keresett. Ezt várta a sóvárgott szabadságtól.

– Várj csak, Jegoruska, majd megnyugtatom én a lelkedet még jobban is – tört ki Lucienne. – Jaj, hogy megnyugtatom! S magam is megnyugszom.

– Nyugtasd meg, Lucienne. Mert sír a lelkem.

– Megnyugtatom. Szívemhez szorítom, mint egy galambot, és megkérdezem tőle: „Elfáradtál? Édes... Édes... Édes... Jóságos lélek. Elfáradtál."

– Csak vigyázz, meg ne vágjon a csőrével a kis galamb – szólt bele Ferdeszájú a kissé mesterkélt beszélgetésbe. – Mert vág ám!

– Nem, nem gonosz az én lelkem – mondta Jegor komolyan, rá se pillantva Ferdeszájúra. És jóindulatú arcára valami nyers kifejezés ült ki. De a táncot nem hagyták ab-

[4] Orosz dal, illetve tánc.

ba, egyre járták. Szívesen nézte volna őket az ember a végtelenségig, és a fiatalok nézték is, kissé zaklatottan, mohón, mintha a táncolók lába az ő életük csúnya részét is a földbe taposná, s ezután ők kimehetnének, kinn pedig tavaszi napfény ragyog.

– Elfáradt a lelked a kalitkában – szólt Lucienne gyengéden.

– Sír a lelkem – mondta Jegor. – Ünnepelni akar.

– Csapjátok kupán... Egy bunkóval – mondta Ferdeszájú. – Attól észhez tér.

– Micsoda emberek, Jegoruska – kiáltott fel Lucienne. – Milyen gonoszak!

– Ugyan, Lucienne, köpni rá... magunk is ordasok vagyunk. De a lelkem, a lelkem. Sír a lelkem.

– Megnyugtatjuk, Jegoruska, megnyugtatjuk. Tudod, hogy varázsló vagyok, minden tudományomat latba vetem...

– A galambból jó leves fő – mondta kajánul Ferdeszájú. – Vékony volt, mint egy késpenge, elszánt, és egész, haszontalan ifjúságában félelmetes lénye a tekintetében összpontosult. Gonosz tűz égett benne.

– De igen, sír a lelkem – mondta dühösen Jegor. – Sír! Szűk neki itt bent, sír! – Feltépte az ingét... és szembefordult Ferdeszájúval. A gitárok elhallgattak. A varázsló Lucienne is abbahagyta a táncot.

Ferdeszájának már a zsebében volt a keze.

– Megint kezded a régit, Búbánat? – kérdezte elégedetten.

– Azt hiszem, utoljára mondom – Jegor nyugodtan és fáradtan beszélt, s közben az ingét gombolgatta. – Ne piszkáld a fájó pontomat... Megéred még, hogy nem lesz idődd a zsebedbe nyúlni. Megmondtam.

– Hallottam.

– Ej! – fakadt ki elkeseredetten Lucienne. – De prózai Megint hullák, vér... Brrr! Tölts gyorsan egy kis pezsgőt, cimbora.

Megszólalt a telefon. Valahogy már meg is feledkeztek róla.

Bulldog a készülékhez ugrott, felkapta a kagylót... A

füléhez emelte. de mintha darázs csípte volna meg, le is csapta.

Ferdeszájú ugrott fel elsőnek a helyéről. Heves természetű volt. De most megőrizte a nyugalmát.

– Lebuktunk – mondta Bulldog kurtán, rémülten.

– Hát akkor... ki merre lát – vezényelt Ferdeszájú. – Legyező alakzatban. Két hétre valamennyien meghaltunk. Indulás!

Egyenként eltűntek. Ehhez szemmel láthatóan jól értettek. Senki sem kérdezett semmit.

– Csak egyesével! – tette hozzá Ferdeszájú. – Gyülekezés Ivánnál. Legkorábban tíz nap múlva!

Jegor az asztalhoz ült, töltött egy pohár pezsgőt, kiitta.

– Hát te, Búbánat? – kérdezte Ferdeszájú.

– Én...? – Jegor lassan, tűnődve szólalt meg. – Én azt hiszem, csakugyan a mezőgazdaságban fogok dolgozni.

Lucienne és Ferdeszájú értetlenül bámulták.

– Miféle mezőgazdaságban?

– Indulni kell! Miért ülsz? – Lucienne megrázta.

Jegor felocsúdott. Felállt.

– Indulni? Megint indulni... De hát mikor fogok már megérkezni, polgártársak? Hol az én jó kis ládám?... Itt van, ni. Muszáj indulni? Nem lehetne...

– Mit képzelsz? Tíz perc múlva itt lesznek. Biztosan kiszagolták.

Lucienne az ajtó felé indult.

Jegor már mozdult, hogy utána menjen, de Ferdeszájú szelíden a vállára tette a kezét. És a hangja is szelíd volt, amikor megszólalt.

– Nem szabad. Befürdünk. Hamarosan úgyis találkozunk...

– Te mégy Lucienne-nel? – kérdezte Jegor kertelés nélkül.

– Nem – mondta keményen Ferdeszájú. Úgy látszott, igazat mond. – Indulj már! – kiáltott élesen Lucienne-re, aki még mindig az ajtóban állt.

Lucienne ellenséges pillantást vetett Ferdeszájúra, és kiment.

– Pihend ki magad valahol – mondta Ferdeszájú, és teletöltött két poharat. – Pihenj, cimbora, akár a Királynál, Kolkánál, akár Ványa Szamikinnél, mind a kettőnek ren-

des kis zuga van. Nekem meg bocsásd meg ezt a . . . ezt a mait. De . . . Búbánat, kedves Búbánatom, te is mindig a fájó pontomra tapintasz, csak nem veszed észre. No, igyunk! A találkozásra. És a közeli viszontlátásra. Ne búsulj! Gubád van?

– Van. Ott félretették . . .

– Mert egy kevéssel én is megdobhatlak . . .

– Adjad csak – gondolta meg magát Jegor.

Ferdeszájú pénzt vett elő, és adott belőle Jegornak. Egy egész köteggel.

– Hol leszel?

– Nem tudom. Majd csak találok valakit. Mi történt, hogy így lebuktatok?

Ebben a percben az egyik fiú surrant be falfehéren a szobába.

– Körülzárták a háztömböt – jelentette.

– És te minek jöttél ide?

– Nem tudom hová . . . Szólni akartam nektek.

– Egyenest fejjel a falnak – mondta Ferdeszájú. – Mi a fenének jöttél vissza? Jaj, fiacskám, micsoda borjú vagy . . . Utánam, testvérek!

Valami hátsó kijáraton mentek ki, és a falhoz lapulva el akartak indulni, de az utca felől már hallani lehetett az őrjárat kemény lépteit. Erre az ellenkező irányba fordultak, de már onnan is lépések hallatszottak.

– Szóval így állunk – mondta Ferdeszájú, még mindig megőrizve rejtélyes vidámságát. – Itt valami bűzlik, mi, Jegor? Érzed?

– Ide, gyorsan! – Jegor valami falmélyedésbe taszította társait.

A lépések mindkét irányból közeledtek.

Jobb felől egy zseblámpa éles fénye villant a falon.

Ferdeszájú forgópisztolyt rántott elő.

– Tedd le, hülye! – szólt rá élesen, dühösen Jegor. – Idióta. Lehet, hogy nem is akarnak fegyvert használni . . . Te meg már tüzet nyitnál!

– Ölnerem én őket! – kiáltott fel idegesen Ferdeszájú. Úgy látszik éppen itt és most veszítette el a nyugalmát.

– Ide figyeljetek! Én majd elcsalom innen őket. Nekem szabaduló levelem van – suttogta szaporán Jegor, s közben

felmérte a terepet, melyik irányba iramodjon. – Az igazolásomon a mai dátum áll... Engem ez fedez. Ha elkapnak, azt mondom, megijedtem. Azt mondom, hogy nőt kerestem, meghallottam a sípszót, és bolond fejjel megijedtem... Kész. Tartsatok meg jó emlékezetetekben!

Ezzel Jegor futásnak eredt... És futott, mint az eszeveszett. Ebben a pillanatban minden oldalról füttyszó és lábdobogás hangzott fel.

Jegor futott hazárd kedvvel és hetykén... Rohant, és közben beszélt, dúdolgatott magában, ami éppen eszébe jutott. Meglátott egy nyílást, arrafelé iramodott, átbukdácsolt valamin, csöveken és diadalmasan fújta:

– Hopp, pamparapampampam! Nem láttam én semmit, hej, nem ismerek senkit!

Már átvergődött a csöveken... Hátulról a sötétben egész közelről rohanó lépteket hallott. Villámgyorsan az egyik vastag csőbe bújt, és mozdulatlanná merevedett.

Súlyos léptek dübörögtek el fölötte...

Összehúzta magát, és elégedetten mosolygott. És közben magában suttogott.

„Hej, de nem láttam én semmit, nem ismerek senkit."

Veszélyes játékba kezdett. Amikor a vasalt csizmák dübörgése elhalt, és nyugodtan üldögélhetett volna, felugrott, s újból futásnak eredt.

Megint üldözőbe vették.

„Hej, nem láttam én semmit, hej, nem ismerek senkit" – biztatta magát Jegor. Átlendült egy alacsony sövényen, és a bokrok között találta magát. Úgy látszik, valami kertbe került. A közelben felugatott egy kutya. Jegor az ellenkező irányban iramodott el... Megint egy sövény, átugrotta, és egy temetőben eszmélt fel.

– Üdvözletem! – mondta Jegor. És halkra fogta a lépteit.

Az üldözés zaja távolodott, egyre messzebbről hallatszott.

– Na nézd csak, ezt megúsztam! – Jegor csodálkozott. – Hisz ha mindig így lenne, a rézangyalát! Mert egyébként mindig pont akkor akad horogra az ember, amikor a legjobban szeretne meglépni.

És Jegort megint elfogta a szabadság öröme, az élet-öröm. Különös érzés, ritka, heves, talán értelmetlen is.

– „Hej, nem láttam én semmit, hej, nem ismerek senkit" – zendített rá újból. Halkra állítva bekapcsolta remek sípládáját, és nekiindult, hogy elolvassa a sírfeliratokat. A temető körül utca kanyargott, és az elhaladó autók fényszórói végigpásztáztak egy-egy sírkereszten. A keresztek hosszú, torz árnyéka végigkúszott a földön, a sírdombokon, a kerítésen . . . Mindez együtt baljós látványt nyújtott. S hozzá még a zene – teljes képtelenség. Jegor kikapcsolta a magnetofonját.

– „Nyugodj békében a boldog feltámadásig!" – Ennyit tudott Jegor kiolvasni.

– „Nyeverov első céhbeli kereskedő . . ." hát te mit keresel itt? – csodálkozott Jegor. – Ezernyolcszázkilencven . . . Á, már régen itt vagy. Na, na, te első céhbeli kereskedő . . . „Indul árujával Kaszimovból útnak . . ." – Zendített halkan dalra Jegor, de aztán észbe kapott.

– „Drága, felejthetetlen férjemnek, vigasztalhatatlan özvegye . . ." – olvasta tovább. Leült a kispadra, elüldögélt egy darabig. Felállt.

– No, rendben van, gyerekek. Ti csak pihenjetek, én megyek tovább. Nincs mit tenni . . . Megyek szépen, mint egy derék frájer. Végül is, csak le kell hajtani az embernek valahol a fejét. Nem így van? Így van! – Mindenesetre még egyszer elénekelte: – „Hej, de nem láttam én semmit, hej, nem ismerek senkit."

És nekilátott, hogy szétnézzen, hol húzhatná meg magát. Egy kis faház ajtaja előtt álldogált, valaki keményen kiszólt a pitvarból:

– Eredj innen! Különben én megyek ki, de azt megkeserülöd! . . . Úgy ellátom a bajodat, hogy megemlegeted!

Jegor hallgatott egy darabig.

– Hát gyere.

– Megyek is!

– Akkor kint leszel . . . Azt mondd meg . . . Nyinka itthon van, vagy nincs? – tette fel Jegor jószándékkal a kérdést az ajtó mögött álló embernek. – De az igazat mondd.

Mert úgyis megtudom. És ha becsapsz, alaposan megkapod a magadét.

Most a másik hallgatott. Ő is hangot váltott, aztán magabiztosan beszélt ugyan, de már nem olyan dühösen.

– Itt nincs semmiféle Nyinka, megmondtam! Nem elég világos? Idetöri őket a nyavalya minden éjszaka.

– Rátok gyújtsam a házat? – gondolkozott hangosan Jegor. Megzörgette a zsebében a gyufát. – Mi?

Az ajtó mögött sokáig csönd volt.

– Próbáld meg – mondta végül a hang. De már közel sem olyan fenyegetően. – Próbáld meg, gyújtsd fel! Nincs itt Nyinka, komolyan mondom. Elment.

– Hová?

– Valahová Északra.

– Akkor meg mit ugatsz annyit? Nem tudtad rögtön megmondani?

– Mert elönt a düh, ha csak hallok rólatok. Az ilyenek miatt ment el, ni . . . És éppen a magadfajtákkal.

– No, akkor vedd úgy, hogy jó kezekben van, nem vész el. Isten áldjon.

. . . A telefonfülkében Jegor dühbe jött.

– De hát miért nem lehet? Miért? – ordította a kagylóba.

Hosszasan magyaráztak neki valamit.

– Lepra társaság vagytok – mondta Jegor reszkető hangon. – Fasírtot csinálok belőletek, büdös ringyók, fejjel lefelé a földbe duglak . . . Eh, szemét népség! – Jegor levágta a kagylót és elgondolkozott. – Ljuba . . . – Bolondos gyengédséggel ejtette ki a nevet. – Kész. Megyek Ljubához. – Dühösen becsapta a fülke ajtaját, és az állomás felé indult. És ilyeneket mondott útközben:

– Ó, te, drágaságom! Ljubocska-galambocskám . . . Te kis szibériai pampuska! Legalább kigömbölyödök melletted egy kicsit . . . Legalább, amíg kinő a hajam. Te kedves kis gömböc! – Jegor egyre jobban hergelte magát, és teljesen nekivadult. – Megeszlek szőröstül-bőröstül! – ordította bele a csendbe, az éjszakába. És még csak szét se nézett, hogy nem vert-e fel valakit a kiabálásával. Léptei erősen vissz-

hangoztak a kihalt utcán: éjszaka fagyott, csak úgy pengett az aszfalt. – A karjaimba fojtalak! . . . Széttéplek és felfallak. És leöblítelek kisüstivel. Végeztem.

A kerületi autóbusz, végre, elvitte Jegort Jasznoje faluba. És Ljuba egy dombon állva várta Jegort. Jegor rögtön meglátta, és felismerte az asszonyt . . . Megdobbant a szíve – ő az!

És elindult felé.

„Jaj nekem – mondta magában halkan, elámulva. – Hisz ez valóságos szépség. Valóságos hajnalcsillag. Mint a friss cipó . . . A mesebeli Piroska . . ."

– Jó napot – mondta udvariasan megjátszott elfogódottsággal. Kezet nyújtott. – Georgij. – És érzéssel megszorította a kemény, paraszti kezet. És – minden eshetőségre készen – ugyancsak érzéssel meg is rázta.

– Ljuba. – Az asszony egyszerűen és elgondolkodva nézett Jegorra. Hallgatott. Jegort nyugtalanság fogta el a pillantásától.

– Hát ez lennék én – szólalt meg. És nagyon ostobán érezte magát.

– Ez meg: én . . . – mondta Ljuba. És egyre csak nézte, nyugodtan és elgondolkozva.

– Nem vagyok szép – mondta Jegor, nem tudni miért.

Ljuba elnevette magát.

– Na gyerünk, beülünk egy kicsit a teázóba – szólalt meg az asszony. – Mesélj valamit magadról, meg . . .

– Antialkoholista vagyok – szólt sietve Jegor.

– Csak nem? – Ljuba őszintén csodálkozott. És megint olyan egyszerűen és természetesen csengett a hangja. Jegort zavarba hozta ez a közvetlenség.

– Na persze, semmi jónak nem vagyok az elrontója, de . . . szóval . . . nem úgy, hogy mit tudom én, hangoskodni, vagy . . . Nagyon mértékletesen élek.

– Hát jó, megiszunk egy kis teát, és kész. Mesélsz egy kicsit magadról. – Ljuba egyre csak nézte a levelező partnerét . . . Olyan különösen nézett, mintha belülről nevetne saját magán, mintha azt mondaná magának, meglepődve a saját cselekedetén: „Hát nem vagyok bolond? Ugyan mi

jutott eszembe?" De látszott, hogy önálló nő, kineveti ugyan saját magát, de azt teszi, amit akar. – Gyerünk, mesélj! Mert az anyám meg az apám szigorúak, azt mondták: „Ide ne hozd azt a börtöntölteléket". – Ljuba egy lépéssel előtte ment, s míg beszélt, egyre hátrafordult: nyugodtnak és vidámnak látszott. – Pedig magyaráztam nekik: csak véletlenül került börtönbe. Balszerencséje volt. Nem így van?

Jegor elkedvetlenedett a hírre, hogy Ljubának szülei vannak, méghozzá szigorúak is. De nem mutatta.

– Igen, igen – mondta „intelligensen". – A körülmények összejátszása, óriási balszerencse . . .

– Ezt mondom én is.

– Talán . . . kerzsakok a szülei?[5]

– Nem. Miből gondoltad?

– Hogy olyan szigorúak . . . A végén még elkergetnek. Mert például dohányzom.

– Nagy isten, hiszen apám is dohányzik. Igaz, a bátyám nem.

– Bátyja is van?

– Van. Nagy a család. A bátyámnak két gyereke is van, nagyok már, az egyik egyetemre jár, a másik a tízosztályost végzi.

– Mind a kettő tanul . . . Ez szép – dicsérte Jegor. – Derék gyerekek. – A kedve azonban megsavanyodott ettől az atyafiságtól.

Bementek a teázóba. Leültek egy asztalkához a sarokban. A teázóban sokan voltak, szünet nélkül jöttek-mentek az emberek. Kíváncsian tekingettek Jegorra. Ettől kényelmetlenül kinosan érezte magát.

– Ne vegyünk inkább egy üveggel, és menjünk el valahová? – ajánlotta az asszonynak.

– Minek? Olyan jó itt . . . Nyura, Nyura! – kiáltott Ljuba a felszolgálónőnek. – Hozzál nekünk, galambocskám . . . Mit is hozzon? – fordult Jegorhoz.

– Valami konty alá valót – mondta Jegor leereszkedően, és hunyorgott. – A vodkától ég a gyomrom.

– Konty alá valót, Nyura! – Ljuba talányosan viselke-

[5] Óhitű szekta.

dett: mintha valamilyen okos játékot játszana, nyugodtan, vidáman játssza, és közben kíváncsian fürkészi Jegort: kitalálta-e, hogy miféle játék?

– Nos, Georgij? . . . – kezdte az asszony –, mesélj magadról.

– Mint valami kihallgatás – mondta Jegor, és kissé elnevette magát. De Ljuba nem nevetett, mire Jegor is elkomolyodott.

– Hát mit meséljek? Könyvelő vagyok, Országban dolgoztam, a vezetőség természetesen lopott . . . Egyszer csak, püff neki: revízió. Az én nyakamba varrták . . . Persze, nekem kellett meginni a levét. Ide hallgass – ő is tegezésre váltott –, gyerünk innen valahová: úgy néznek, mint valami . . .

– Hadd nézzenek! Mit törődsz velük? Nem szökött rab vagy!

– Itt az igazolványom! – kiáltott fel Jegor, és már nyúlt volna a zsebébe.

– Elhiszem, elhiszem, az isten áldjon meg! Csak úgy mondtam. Aztán? Végül is mennyit ültél?

– Öt évet . . .

– És?

– Ez minden . . . Mit mondjak még?

– Ilyen lapátkézzel könyvelsz? Alig hiszem.

– Mit? Hogy a kezem? . . . Aha. Ezt már odabenn szereztem be, tréningeztem . . . – Jegor levette a kezét az asztalról.

– Ilyen kézzel lakatot törnek fel, nem pedig számlákat írnak . . . – Ljuba elnevette magát.

Jegor is nevetett, de kissé idegesen, erőltetetten.

– No és itt mivel akarsz foglalkozni? Itt is könyvelni fogsz?

– Nem! – vágta rá gyorsan Jegor. – Könyvelő többé nem leszek.

– Hanem mi?

– Széjjel kell nézni . . . Nem tudnád egy kicsit visszafogni a vágtát, Ljuba? – Jegor egyenesen az asszony szemébe nézett. – Nagyon gyorsan hajtasz. Rögtön: munka, munka . . . A munka nem szalad el. Várj vele egy kicsit.

– De hát miért vezettél félre? – szegezte neki Ljuba

nyíltan a kérdést. – Hiszen én írtam a parancsnokodnak, és azt válaszolta...

– Á... á... – Jegor elképedt. – Így már értem... És egyszerre könnyűnek, szinte vidámnak érezte magát. – No, akkor megereszthetjük a gyeplőt. Rajta! Tölts!

Bekapcsolta a magnót.

– Pedig milyen szép leveleket írtál! – mondta Ljuba sajnálkozva. – Nem is levelek, hanem valóságos... költemények.

– Tényleg? – Jegor felélénkült. – Tetszett neked? Lehet hogy elveszett tehetség vagyok... – Énekelve folytatta: – Tehetség, ifjúság, elnyelte a börtön fala. Rajta, Ljubov, tölts! A gyűjtőben ég a lámpa minden éjszaka... Rajta! Igyunk!

– Te meg hová vágtatsz? Megállj, hé... Kicsit még beszélgessünk.

– Ó, de balfácán az a parancsnok! – kiáltott fel Jegor. – És nekem egy szót sem szólt. Én meg idejövök, mint egy jámbor frájer. Mi? Méghogy könyvelő... – Jegor hahotázott. – Könyvelő... Szajréügyi nyilvántartó.

– Akkor hát mit akartál, Georgij? – kérdezte Ljuba. – Csúnyán becsaptál... Meg akartál lopni, vagy mi?

– Az istenbe... Mit képzelsz: két pár halina csizmáért átutazom a fél országot? Ez sértés, Ljuba.

– Hát akkor?

– Micsoda?

– Mit akarsz akkor?

– Nem tudom. Talán a lelkemnek keresek megnyugvást. De nem is erről van szó: a nyugalom nekem, az... Hát igen. Nem tudom, nem tudom, Ljubov.

– Jaj, Jegoruska...

Jegor szinte megremegett, és ijedten nézett Ljubára: ez olyan ismerősen hangzott – mintha Lucienne, a városban maradt kis bűnöző mondta volna.

– Hogyan?

– Hisz látom, úgy elfáradtál, mint a hegynek hajtott ló... Éppen csak nem dülöngélsz. Meg nem tajtékos a szád. Így előbb-utóbb felbuksz. Agyonhajszolod magad, és felfordulsz valahol. Csakugyan nincs senkid? Valami rokon...

– Nincs. Szerencsétlen árva gyerek vagyok. Hisz megírtam. Tudod, mi a csúfnevem? Búbánat. Így szólítanak. De a tyúkszememre azért ne lépj, légy szíves. Nem szükséges. Koldus még nem vagyok. Az üzleteket még fel tudom törni egy darabig. Néha fantasztikusan gazdag vagyok, Ljuba, kár, hogy nem ilyenkor találkoztál velem... Akkor meglátnád, hogy én azt a rohadt pénzt... teljességgel megvetem.

– Megveted, mégis olyan szörnyűségekre vetemedsz miatta.

– Nem a pénzért csinálom.

– Hanem miért?

– Semmi más nem tudok lenni ezen a világon, csak betörő – jelentette ki büszkén Jegor. Nagyon felszabadultnak érezte magát Ljuba mellett. Szerette volna elkápráztatni valamivel.

– Hajajaj! No, idd ki, aztán gyerünk! – mondta Ljuba.

– Hová? – csodálkozott Jegor.

– Hozzám. Hiszen hozzám jöttél, vagy másutt is van levelező partnered? – Ljuba elnevette magát. Valahogy ő is jól érezte magát Jegorral, nagyon is jól.

– Megállj!... – Jegor nem értette a helyzetet. – De hisz tisztáztuk, hogy nem vagyok könyvelő...

– Hallod, te is jól választottál mesterséget... – csóválta a fejét Ljuba. – Legalább sertésgondozónak adtad volna ki magad, még az is jobb. Találtál volna ki valami sertésvészt... hogy mondjuk... azért ítéltek el. Különben tényleg nem úgy nézel ki, mint valami tolvaj. Szemre olyan vagy, mint bárki más... sőt, mintha magunkfajta lennél, falusi. No, sertésgondozó, megyünk, vagy mi lesz?

– Mellesleg – mondta Jegor nem minden fennhéjázás nélkül –, szíves engedelmével: másodosztályú sofőr vagyok.

– Jogosítványod is van? – kérdezte Ljuba bizalmatlanul.

– Magadánban van a jogosítványom. Komolyan mondom.

– No, látod, aranyat érő szakmád van, s akkor még azt mondja: Búbánat! Egy jó korbács kell erre a bánatra! Gyerünk!

– Tipikus parasztpszichológia. Igavonó észjárás. Én visszaeső bűnöző vagyok, te ostoba. Én javíthatatlan tolvaj vagyok. Én . . .

– Csendesebben! Mi az, berúgtál, vagy mi?

– Na jó. De hát hogy állunk tulajdonképpen? – Jegor összeszedte magát. – Nem értem, magyarázd meg legalább. Most veled megyek, eddig rendben van . . . De mi lesz azután?

– Gyere el hozzám, pihenj legalább egy hetet . . . Tőlem úgysincs mit ellopni. Kifújod magad . . . Azután felőlem elmehetsz boltokat feltörni. Gyerünk! Nehogy még azt mondják az emberek: idehozta, és rögtön kikosarazta. Akkor meg minek hívta? Tudod, hogy van ez minálunk . . . Hamar megszólják az embert. Meg aztán . . . Tudom is én, valahogy nem félek tőled.

– Úgy . . . Aztán az apád nem fogja majd rám a fejszét? . . . Még ez is eszébe juthat.

– Nem. Szó sincs róla. Bízd rám a többit.

Bajkalovéknak nagy, keresztboltozatos házuk volt. Az egyik felében Ljuba lakott az öregekkel, a másikban a válaszfal mögött pedig a bátyja a családjával.

A ház a folyópart feletti magaslaton állt, a folyón túl beláthatatlan messzeségek nyíltak. Bajkalovék rendben tartották a házuk táját; a tágas udvaron gazdasági épületek, lent, egészen az udvar végén fürdőház.

Az öreg Bajkalovék épp hússos derelyét készítettek amikor a háziasszony, Mihajlovna, meglátta az ablakból Ljubát és Jegort.

– Oda nézz e! Hozza már! – riadozott. – Ljuba ni! . . . A börtöntöltelékkel, ni! . . .

Az öreg is az ablakhoz tapadt . . .

– No, most kezdődik a gyöngyélet – mondta haragosan. – Megtanuljuk a börtönszabályzatot. Hogy a süly essen belé! Hát ilyet kerített magának a lányom!

Látszott, hogy Ljuba valamit magyaráz Jegornak: a folyó felé mutatott, körülnézett, majd hátrafelé mutatott, a falu irányába. Jegor engedelmesen forgatta a fejét . . . De leginkább Ljubáék házát nézte, az ablakokat.

Odabent teljes volt a riadalom. Az öregek sehogy sem akarták elhinni, hogy börtönviselt ember jön hozzájuk. No-

ha Ljuba a Jegortól érkezett táviratot is megmutatta nekik, csak nem ment a fejükbe. Most pedig a dolog színtiszta valóságnak bizonyult.

– Ó, a megátalkodott, az arcátlan! – kesergett az öregasszony. – De mit tehettem volna ezzel az arcátlannal?! . . . Semmit sem tudtam . . .

– Ne mutasd ám, hogy megijedtünk, vagy valami . . . – oktatta apó az öregasszonyt. – Láttunk mi már effajta . . . rablókat! No, Sztyenka Razinunk is került.

– Még tán üdvözölni is kell? – Ez csak most jutott az öregasszony eszébe. – Vagy hogyan? Nekem már szédül a fejem . . . el sem tudom . . .

– Kell hát. Mindent emberségesen fogunk csinálni, aztán majd meglátjuk: az is lehet, hogy csúful megjárjuk . . . az édeslányunk jóvoltából. Hej, Ljuba, Ljubka . . .

Ljuba és Jegor belépett.

– Jó napot! – köszönt Jegor barátságosan.

Az öregek válaszként csak bólintottak . . . És nyíltan, mereven farkasszemet néztek Jegorral.

– No, itt van a könyvelőnk – kezdte Ljuba, mintha mi sem történt volna. – És egyáltalán nem útonálló, és csak azért került . . . csak valami . . .

– Félreértés miatt – segített Jegor.

– Aztán hány évet adnak mostanában egy ilyen félreértésért? – kérdezte az öreg.

– Ötöt – felelte kurtán Jegor.

– Kevés. Azelőtt többet adtak.

– De hát miféle félreértésért füleltek le? – kérdezte kertelés nélkül az öregasszony.

– A vezetőség lopott, ő meg beírta – magyarázta Ljuba. – Na, vége a kihallgatásnak? Most pedig adjanak neki enni . . . Messziről jött. Ülj le addig, Georgij.

Jegor levette a sapkát kopaszra nyírt fejéről, és szerényen leült egy szék szélére.

– Maradj itt – rendelkezett Ljuba. – Megyek, befűtöm a fürdőházat. Aztán megebédelünk.

Ljuba kiment. Úgy tetszett, szántszándékkal ment ki, hogy ők itt addig valamire jussanak. Magukban. Nyilván bízott szülei jólelkűségében.

– Szabad rágyújtani? – kérdezte Jegor.

Nem mintha rosszul érezte volna magát ebben a helyzetben, legfeljebb elkergetik, mit számít... de ha mondjuk békésen elboldogulnának, az mégiscsak jobb lenne. Érdekesebb. Persze, nemcsak az érdekesség kedvéért szeretett volna itt maradni legalább egy kis ideig, a szükség kényszerítette. Valahol ki kell húznia az időt egy darabig, tájékozódnia kell.

– Gyújts csak rá – engedélyezte az öreg. – Mit szívsz?

– Pamírt.

– Cigaretta az, vagy mi?

– Cigaretta.

– Adjál csak, hadd kóstolom meg.

Az öreg Jegor mellé ült... És egyre csak figyelte, fürkészte.

Rágyújtottak.

– Aztán hogy is történt az a... ahogy mondod... félreértés? Nem tetszett valakinek a pofája, aztán fejbe találtad? – kérdezte az öreg csak úgy odavetve.

Jegor a furfangos öregre nézett.

– Igen... – kezdte bizonytalanul. – Hétnek ott helyben elvágtuk a nyakát, de a nyolcadikra nem ügyeltünk... az megugrott. Így kerültünk...

Az öregasszony kiejtette a kezéből a fahasábot, és leült a lócára.

Az öregnek több esze volt, nem ijedt meg.

– Hétnek?

– Hétnek elmetszettük a nyakát, a fejüket meg zsákba dugtuk, azzal elmentünk.

– Szentséges szent isten!... – hányta magára a keresztet az öregasszony. – Fegya...

– Csend legyen! – parancsolta az öreg. – Az egyik bolond összehord mindent, ami éppen az eszébe jut, a másik meg... Vigyázz a nyelvedre, te kutya! Itt idős emberek vannak.

– No, és maguk, idős emberek, hogy képzelik? Csak úgy hamarjában elkönyvelnek banditának? Megmondták: könyvelő vagyok, maguk meg valósággal a szemembe röhögnek. Hát... börtönből jöttem... No és, a börtönben talán csupa gyilkos ül?

– Ki néz téged gyilkosnak? De azt te se... hogy köny-

velő vagy... azt te se... próbáld elhitetni velem. Könyvelő! Láttam én annyi könyvelőt, mint a nyű!... A könyvelők mind csendesek, kicsit olyan fancsali képűek. A könyvelőnek nyekergő hangja van, szemüvege... és megfigyeltem, hogy valamennyinek pisze az orra. Ugyan miféle könyvelő vagy te? Hisz a fejeden szét lehetne verni egy süldőmalacot. Ezt Ljubkának meséld, a könyvelőséget... Az elhiszi. De én, ahogy betetted a lábad, rögtön kitaláltam: ez vagy verekedett, vagy ellopott egy rakomány fát. Így van?

– Neked valami főnyomozónak kellene lenned, apám – mondta Jegor. – Nagyon jól megállnád a helyed. Nem Kolcsaknál szolgáltál fiatal korodban? A fehérgárdista kémelhárításnál?

Az öreg sűrűn pislogott. Valahogy elvesztette a fejét. Hogy mitől – maga sem tudta. Fenyegető fordulatot vett a beszélgetés.

– Ezt honnan veszed? – szólalt meg. – Mit zagyválsz össze?

– Miért jöttél zavarba olyan hirtelen? Csak úgy kérdezősködöm... Na jó, másik kérdés: nem dézsmáltad meg a kalászokat a kolhozföldeken a nehéz években?

Az öreg elképedt a váratlan fordulattól, csak hallgatott. Teljesen kiesett a pártfogó szerepéből, és nem tudta, mit válaszoljon ennek a pernahajdernak. Persze, Jegor szándékosan irányította úgy a „vallatást", hogy a másikat megzavarja, és ne adjon neki időt, hogy összeszedhesse magát. Volt alkalma megismerni a szakma mestereit.

– Látod, nehezedre esik a válasz – folytatta Jegor. – No jó... Akkor egy kicsit másképp tesszük fel a kérdést, amúgy családiasan: gyakran felszólalunk az értekezleteken?

– Mit csinálsz itt magadból bohócot? – tört ki végül is az öreg. Már-már egészen dühbe gurult. Készült, hogy dühösen és alaposan odamondogasson. Jegor azonban ruganyosan felpattant, fejébe csapta az ellenzős sapkáját, és elkezdett fel-alá járkálni a szobában.

– Nézzék csak, milyen pompásan berendezkedtünk! – szónokolta, s közben egy-egy éles pillantást vetett a mozdulatlanul ülő öregre. – Az ország villamos áramot termel,

mozdonyokat, millió tonnaszám nyersvasat... Az emberek minden erejüket megfeszítik... A szó szoros értelmében összerogynak az erőfeszítéstől, felszámolják a nemtörődömség és az agyalágyultság összes csökevényeit, szinte támolyognak az erőfeszítéstől.

Jegor megnyomta az „erőfeszítés" szót, és élvezettel csámcsogott rajta.

– Az emberek arcát a távoli Északon ráncok barázdálják, és kihullott fogaikat kénytelenek arannyal pótolni... És ugyanakkor akadnak olyanok, akik az emberiség összes vívmányai közül a kemencét választják ki maguknak! Tessék! Dicső dolog... Inkább a kemencepadkán ülünk, mintsem hogy a többiekkel megszakadjunk...

– De hisz tízéves kora óta dolgozik! – vágott közbe az öregasszony. – Kicsi korától, a földeken...

– Az ellenvetéseket majd azután! – hurrogta le kurtán Jegor. – Mert hiszen derék emberek vagyunk, amikor nem a mi érdekeinkről van szó, ha a dolog nem érinti, hogy úgy mondjam, a zsebünket...

– De hisz sztahanovista vagyok! – az öreg majdnem üvöltött. – Tizennyolc oklevelem van!

Jegor csodálkozva megállt.

– Akkor meg mit ülsz és hallgatsz? – kérdezte egészen más hangon.

– Hallgatok... Hiszen nem hagysz szóhoz jutni!

– Hol vannak azok az oklevelek?

– Ott – mutatta az öregasszony, aki végül szintén teljesen zavarba jött.

– Hol „ott"?

– Ahun ni, a ládafiában... Mind össze van gyűjtve.

– Nem a ládafiában van azoknak a helye, hanem a falon! A „ládafiában"! Megszokták, hogy mindent a ládafiába dugnak, ismerjük már ezt...

Ekkor lépett be Ljuba.

– Na, hogy boldogultok? – kérdezte vidáman.

Kipirult a fürdőben, fürtjei kikandikáltak a kendő alól... Milyen szép volt! Jegor akaratlanul is elgyönyörködött benne.

– Minden rendben? Szent a békesség?

– Hej, te aztán fenegyereket találtál magadnak! – mond-

ta az öreg őszinte elragadtatással. – Csak hallottad volna, miket zúdított itt a nyakunkba! . . . Valóságos komisszár! – Az öreg elnevette magát.

Az öregasszony csak a fejét csóválta . . . És haragosan összezárta a száját.

Így ismerkedett meg Jegor Ljuba szüleivel.

Ljuba bátyjával és családjával később került sor az ismerkedésre.

Petro bejött a dömperrel az udvarra . . . A gép hosszan bőgött, az ablaküvegek remegtek belé. Végül is beállt a helyére, a motor elhallgatott, és Petro kimászott a fülkéből. Odament hozzá a felesége, Zoja, a szövetkezeti bolt elárusítónője, egy pergő nyelvű, fürge menyecske.

– Ljubkának megjött a . . . a levelezője – újságolta.

– Igen? – érdeklődött kelletlenül Petro. Nagydarab férfi volt, valamin nagyon törte a fejét. – És aztán? – Belerúgott az egyik abroncsba, aztán a másikba.

– Azt mondja, könyvelő volt, aztán, úgy mondja, revízió vagy mi volt, és . . . De látszik a pofáján, hogy haramia.

– Igen? – kérdezte ismételten Petro, és tovább rugdosta az abroncsokat. – És aztán?

– Hat semmi . . . Eleinte egy kicsit óvatosabbnak kell lennünk . . . Eredj, nézd csak meg azt a könyvelőt! Eredj és nézd meg! Beléd vágja ez a kést gondolkozás nélkül, ez a könyvelő.

– Igen? – Petro tovább rugdosta az abroncsokat. – És aztán?

– Eredj, nézd meg! Nézd meg! Ljuba is jót választott! Eredj, nézd meg! Hisz most már egy fedél alatt kell élnünk vele!

– És aztán?

– Aztán semmi! – Zoja felemelte a hangját. – Iskolás lányunk van! Egyre csak a magáét hajtja: „És aztán? . . . és aztán?" Éjszaka mindig magunk vagyunk, az van „és aztán"! „És aztán?" Ennyit tud mondani a pokolfajzatja, a fatuskó! A feleségének meg a leányának elmetszik a nyakát, ő meg a kisujját sem mozdítja . . .

Petro bement a házba. Kezét egy rongyba törölte. Ami azt illeti, hogy „a kisujját sem mozdítja" ez valahogy csak-

ugyan jellemző rá: ritka nyugodt, lassú mozgású ember, de valami lenyűgöző, ólmos erő árad belőle, ami minden mozdulatából kiérződik. Abból, ahogy lassan mozdítja a fejét, és rezzenéstelenül, egyenesen, hideg rettenthetetlenséggel néz az apró szemével.

– Mindjárt elmentek Petróval – mondta Ljuba, aki Jegort készítette fel a fürdőre. – Mit adjak, amibe átöltözhetnél? Hát micsoda dolog az ilyen? Leánynézőbe megy, és nincs egy váltás fehérneműd sem? Mi? Hogy állíthatsz be így?

– Hisz azért börtön a börtön! – kiáltott az öreg. – Nem pedig szanatórium. Néha még onnan is megkopasztva jönnek haza. Iljuha is, Lopatyin, elment gyógyítani az ideggyulladását: rámént a tehene, és egy árva kopejka nélkül jött haza!

– Itt van ni, a volt uramé... Megleltem. Ez jó lesz talán. – Ljuba hosszú fehér inget és alsónadrágot húzott elő a ládából.

– Mi ez? – Jegor értetlenül állt.

– A volt uramé... – Ljuba csak állt a fehérneművel a kezében. – Mi a baj?

– Hát mi vagyok én? – Jegor megsértődött. – Talált gyerek, vagy mi a szösz, hogy a más holmiját szedjem magamra? Van énnekem pénzem. Elmegyek a boltba, és veszek.

– Hol akarsz most venni? Hisz már minden bezárt. Meg aztán mi baja van ennek? Ki van ez mosva...

– Ugyan már, vedd csak el – szólt közbe az öreg is. – Tiszta ez.

Jegor gondolkodott egy darabig, majd elvette.

– Egyre lejjebb és lejjebb süllyedek – mondta. – Még engem is meglep... A végén már még énekelek is nektek: „Hej de a kertekben, a kert alatt."

– Na menj már, menj már! – Ljuba az ajtóhoz kísérte. – Petro nem túlságosan nyájas, de ne lepődj meg, mindenkivel ilyen.

Petro már levetkőzött, amikor Jegor becsörtetett a fürdőbe.

– A beretvált fejűeket befogadják? – Igyekezett minél

vidámabban beszélni, még a száját is mosolygásra igazította.

– Akárkit befogadnak – Petro ugyanolyan szenvtelenül válaszolt, ahogy az „és aztán"-t mondta.

– Georgij vagyok.

Jegor a kezét nyújtotta, egyre mosolygott, és Petro borongós tekintetét nézte. Mégis szeretett volna beilleszkedni ezek közé az emberek közé, valami okból most már nagyon szeretett volna.

Talán Ljuba miatt? . . . Ljuba csakugyan derék asszony, szerény, józan eszű, valahogy mindjárt közel érzi magához az ember. – Mondom, Georgij vagyok.

– Jó, jó – mondta Petro. – Talán még csókolózzunk is? Ha Georgij, hát Georgij. Vagyis Zsora . . .

– Dzsorzs. – Jegor előrenyújtott kézzel állt. Már nem mosolygott.

– He? – Petro nem értette a helyzetet.

– No tessék! – tört ki Jegor dühösen. – A kurva szentségit, úgy sündörgök itt, mint valami koldus! . . . – A fehérneműt a padra vágta. – Már csak az hiányzik, hogy a farkamat csóváljam. Mi az, utatokban vagyok talán, hogy nem méltóztatsz kezet adni?

Jegor igazából ideges lett, a zsebéhez kapott, cigarettát vett elő. Rágyújtott. Leült a padra. A keze enyhén remegett.

– Mi lelt? – kérdezte Petro. – Itt akarsz üldögélni?

– Eredj csak, fürödj – mondta Jegor. – Én majd utánad . . . Hisz én a börtönből jöttem . . . Mi csak utánatok következünk. Ne izguljatok.

– Hö . . . – mondta Petro. És ahogy volt, alsónadrágban, berohant a fürdőbe. Kihallatszott, hogy csörömpöl a vödrökkel . . .

Jegor a széles padra feküdt, nagyokat szippantott a cigarettájából.

– No tessék! . . . – mondta. – Akár egy szegény rokon. Én ökör!

Ebben a pillanatban kinyílt a fürdő ajtaja, és a párafelhőben Petro jelent meg.

– Hát te? – kérdezte.

– Mi kell?

– Mit fekszel itt?

– Kitett gyerek vagyok.

– Hö!... – mondta Petro, és visszabújt a fürdőbe. Sokáig öntögette a vizet az üstökbe, tologatta a padokat... De nem bírta megállni, újból kinyitotta az ajtót. – Bejössz, vagy nem? – kérdezte.

– Szabadulólevelem van! – Jegor Petróhoz hajolt, és szinte az arcába ordította. – És holnap megyek, és ugyanolyan igazolványt kapok, mint a tied! Pontosan olyat, kivéve egy kis bejegyzést, amit úgyse olvas el senki. Megértetted?!

– Rögtön megfoglak, és erőszakkal duglak bele az üstbe! – szólt Petro szenvtelen hangon. – És a téglára ültetlek rá. Igazolvány nélkül.

Petrónak nagyon tetszett, hogy ő ilyen szellemeset tud mondani, és hozzátette:

– A szabadulóleveleddel együtt.

És kurtán felnevetett.

– No, ez már más! – Jegor felült a padon, és vetkőzéshez látott. – Még csakugyan megteszi!... Az oklevelemet ne mutassam be?

Ezalatt az öregasszony, Zoja, Petro felesége, sarokba szorították Ljubát, és egymás szavába vágva faggatták:

– Mi a fenének vitted be a teázóba? – rikácsolta a nyelves Zoja, ez a valóságos hisztérika. – Már az egész falu tudja: Ljubkához megjött a börtöntöltelék! A munkahelyemen a szemembe is mondták...

– Ljubka, Ljubka!... – az anyja csak nagy nehezen jutott szóhoz. – Mondd neki azt: ha te csak úgy... mondd neki: ha csak azért jöttél, hogy egy kis hájat szedjél magadra, és megint a nyakadba szedd a világot, akkor mondd meg neki: eredj innen még máma, ne hozz hírbe engem. Mondd azt: ha neked...

– Hogy létezik az, hogy nem volt családja? Hogyan! Nem tizenhat esztendős gyerkőc ez! Hát van neked józan eszed?

– Mondd meg neki: ha te... mondd azt, ha valami rosszat forgatsz a fejedben, akkor inkább szedelőzködj, és...

– Szedelőzködjön!... Ennek az csak annyiból áll, hogy

becsatolja a nadrágszíját. – Az öreg, aki eddig hallgatott, szólt bele a beszélgetésbe. – Mit estek úgy neki annak a lánynak? Mit tud most még mondani nektek? Minden attól függ, hogy mi kerekedik ki a dologból. Hogy milyen embernek mutatkozik majd. Hogyan kezeskedhetne már most érte?

– Ne ijesztgessetek már! A Krisztus szerelmére! – hajtogatta Ljuba. – Magam is félek. Hát azt képzelitek, nekem olyan egyszerű?

– Na látod... hisz éppen ezt mondom! – kiáltotta Zoja.

– Tudod mit, lányom... figyelsz, Ljubka? – nyaggatta tovább az anyja. – Mondd azt neki: tudod mit, jóember, eredj, és hálj meg valahol másutt az éjszaka.

– De hát hol? – képedt el Ljuba.

– A faluszovjetben...

– Pfuj! – Az öreg dühbe gurult. – Hát teljesen megbolondultatok? Még ilyet: idehívjátok ezt az embert, aztán éjszakára elküldenétek a faluszovjetbe! Nem mondom!... Micsoda pogány népség vagytok!

– Hadd ellenőrizze holnap a rendőrség. – Az öregasszony nem adta meg magát.

– Mit akarsz rajta leellenőrizni? Itt van a szemed előtt!

– Nem tudom... – szólalt meg Ljuba. – Én úgy érzem, jó ember. Valahogy a szemén látom... Már a fényképén észrevettem: a szeme olyan... olyan szomorú. Ha menten agyonüttök is... én sajnálom. Lehet, hogy én...

Ebben a pillanatban, vesszőnyalábbal a kezében és vad üvöltéssel kirohant Petro a fürdőházból, s végighempergett a nedves földön.

– Meg-főő-zött! – ordította. – Elevenen megfőzött!..

Nyomában, vödörrel a kezében Jegor ugrott ki.

A házból már szaladtak is Petróhoz. Az öreg fejszét ragadott.

– Megölte! Megölte! – Zoja, Petro felesége magánkívül kiáltozott. – Jóemberek, megölte!...

– Ne üvölts! – kérte szenvedő hangon Petro. Felült, és leforrázott oldalát tapogatta. – Miért üvöltesz?

– Mi történt, Petyka? – zihált az öreg.

– Megkértem ezt a féleszűt, hogy loccsantson oda egy

merítő forróvizet, gőzt akartam csinálni. Ez meg fogta, és rám zúdította.

– Még csodálkoztam is – mondta fejveszetten Jegor. – Mondom, nem létezik, hogy kibírja!... Hisz forró a víz! Még az ujjammal is kipróbáltam: valósággal forrt! „Hogy létezik, hogy kibírja?", gondoltam. Hát, gondoltam, biztosan edzett. Olyan lehet a bőre, gondoltam, mint a bikáé: jó vastag. Nem tudtam, hogy a kőre kell...

– „Kipróbáltam az ujjammal" – utánozta Petro. – Hogy hát teljesen... Hát gyerek vagy te, vagy mi?

– Azt gondoltam, le akarod öblíteni magad...

– De hisz még nem is gőzöltem! – a mindig nyugodt Petro felüvöltött. – Még meg se mosdottam!... Minek öblítettem volna le magam?

– Be kell kenni valami zsiradékkal – mondta az apja, miután megvizsgálta az égést. – Nincs semmi baj. Csak valami zsiradék kellene rá... Na, melyikőtök hoz?

– Van birkafaggyúm – mondta Zoja, és beszaladt a házba.

– Na jól van, eriggyetek innen – rendelkezett az öreg. – Máris összeszaladnak az emberek.

– De hát hogy tehettél ilyet, Jegor? – kérdezte Ljuba.

Jegor feljebb rántotta a nadrágját, és újból mentegetőzni kezdett.

– Az úgy volt, hogy már nagyon nagy volt a gőz, levegőt sem lehetett kapni, és azt mondja: „Adj egy merítő forró vizet!" No, gondolom, helyre akarja állítani a hőegyensúlyt...

– „Hő-ő-egyensúlyt" – utánozta Petro. – De helyreállítanám most én az egyensúlyodat, egy merítőkanállal a fejed búbjára! Itt van ni! Az egész oldalamat leforrázta a féleszű! És ha forrásban lett volna a víz?

– De hisz kipróbáltam az ujjammal!...

– Az „ujjával"... Azzal csinált téged az apád, hogy ilyenre sikerültél.

– Hát verj fejbe, de komolyan – rimánkodott Jegor. – Nekem is könnyebb lesz. – S nyújtotta Petrónak a merítőt. – Verj fejbe, könyörgök!...

– Petro... – szólalt meg Ljuba. – Hisz véletlenül csinálta. Most már mit tegyen?

– Menjetek innen befelé, a jó istenit neki! – Petro valamennyiükre megharagudott. – A fél falu idecsődül!

Bajkalovék kerítésénél hat-hét kíváncsiskodó állt.

– Mi van ezeknél? – kérdezte az ácsorgóktól valaki, egy férfi, aki épp akkor ért oda.

– A Petrójuk . . . Részegen a tüzes kemencére esett . . . – magyarázta egy anyóka.

– Ajjaj! – mondta a férfi. – Aztán él-e?

– Él . . . Láthatod, ott ül és tüsszög.

– Hát akkor ő ordított úgy?

– Ordított ám, de még hogy! . . . Nálam az ablakok is beleremegtek.

– Ordítanál te is . . .

– És a hátsó felével esett rá?

– Hogy esett volna a hátsó felével?! Hiszen ül.

– Ül, csakugyan . . . Akkor biztosan az oldalát égette meg. Az meg ott kicsoda náluk? Kiféle?

– Lám, hogy jár aki annyit iszik – sopánkodott az anyóka.

. . . Jócskán elmúlt már éjfél, de senki sem állt fel. Az öregek egy kicsit becsípve beszélgettek, vitatkoztak. Vagy tizenketten ültek az asztal körül. Összevissza beszéltek, egymás szavába vágtak, volt, hogy egyszerre kettő-három is mondta a magáét.

– Kicsoda, te? Kiről beszélsz? Az, amelyik férjhez ment, hova is . . . no . . . megvan, Krajkuskinóba!

– Oda hát. Ahhoz a hogyishívjákhoz . . . Ahhoz a . . .

– Mityka Hromovhoz . . .

– Ahhoz hát. Mitykához.

– Hromovékat meg kuláklistára tették.

– Kiket tettek kuláklistára? Gromovékat? Eszed tokja!

– Nem Gromovékat, hanem Hromovékat!

– Aha! Én meg Gromovékat értettem. Mihaillal ni, Mihail Gromovval együtt jártam tobozt gyűjteni.

– No, szóval, amikor azt a Hromovot rátették a kuláklistára . . .

– Tényleg, annak olajsajtolója volt.

– Kinek volt olajsajtolója? Hromovnak? Eredj már!

Olajsajtolója Voinovéknak volt! Az a Hromov nyájakat hajtott Mongóliából. Gyapjúverőjük volt, azt hiszem, az olajütő meg Voinovéké volt. Őket is kuláklistára tették. Hromovot meg egyenesen a nyájától vitték el... Emlékszem is rá: feltörték a hombárjukat, rénszarvasbőr csizmát kerestek. Csizmákat csináltak azok. Emlékszem, az egész falu odaszaladt nézni.

– Találtak-e?

– Kilenc párat.

– De Mitykát csak nem bántották?

– Mityka már jussolt addigra. Amikor elvette Klanykát, az apja kiadta a részét. Őket nem bántották. De amikor az apját elvitték, Mityka elment Krajuskinóból. Nem akart ott élni azok után.

– Megállj csak, akkor ki volt az, aki Karaszukba ment férjhez?

– Az Manyka volt. Manyka, az is él még, a városban, a lányánál! De ő is rosszul él. Rossz vásárt csinált, bánja már, hogy eladta a házát a faluban. Amíg a gyerekek, azt mondja, az unokák kicsik voltak, azt mondja, kellettem nekik, amióta felnőttek, csak nyűg vagyok.

– Úgy bizony – mondta egyszerre több öregasszony is. – Amíg vesződni kell a gyerekekkel, kellesz. Ha egy kicsit megnőnek, nem kellesz.

– Meg az se mindegy, milyen vő akad. Ha valami kivakarózott fajta, akkor aztán...

– Hogy milyenek a vők manapság! Tudjuk...

Jegor és Ljuba az öregektől kicsit távolabb ült. Ljuba a családi albumot mutogatta, a fényképeket, melyeket ő maga gyűjtött össze, és őrzött féltve.

– Ez itt Mihail – mutatta meg a fivérét. – Ez meg itt egymás mellett Pável és Ványa... Az elején együtt harcoltak, aztán Pása megsebesült. De meggyógyult, és visszament a frontra. Később aztán elesett. Ványa az utolsók között esett el. Berlinben. A parancsnoka írt nekünk... Ványát sajnálom a legjobban, mindig olyan jókedvű volt. Magával vitt mindenhova, míg kicsi voltam. Emlékszem is rá jól... Sokszor látom álmomban... Nevet. Nézd e, itt is nevet. Ez meg itt Petro... Hű, milyen szigorú, pedig mindössze... hány éves is volt? Tizennyolc talán? Igen,

tizennyolc. Fogságba esett, aztán a mieink kiszabadították. Rettenetesen összeverték a fogságban... Különben egy karcolás sem esett rajta az egész háborúban.

Jegor felemelte a fejét, Petróra nézett... Petro egyedül ült, dohányzott. Egyáltalán nem látszott rajta, hogy ivott. Ült, elgondolkozva és nyugodtan, mint mindig.

– Én meg ma... leforráztam. Mintha az ördög taszította volna meg a kezemet.

Ljuba közelebb hajolt Jegorhoz, és halkan, hamiskásan megkérdezte:

– Nem szántszándékkal csináltad? Alig tudom elhinni, hogy...

– Hogy képzeled? – kiáltott fel őszinte csodálkozással Jegor. – Én tényleg azt hittem, hogy magára akarja, ahogy mondani szokás: magára akarja vonni a tüzet...

– De hiszen azt mondtad, falusi ember vagy! Hogy képzelhettél ilyet?

– Hát... mindenütt más a szokás.

– Be kell vallanom, azt hittem, Petro biztosan nem úgy szólt valamit, ahogy kellene, te meg butának tettetted magad, és lelöttyintetted.

– Ugyan!... Minek nézel?!

Petro megérezte, hogy nézik, és róla beszélnek, feléjük fordult... Tekintete találkozott Jegoréval. Jóindulatúan elnevette magát.

– Na, Zsorzsik... hát majdnem megfőztél?

– Ne haragudj, Petro.

– Ugyan, hagyjuk! Húzd fel még egyszer a muzsikádat, szép muzsika.

Jegor bekapcsolta a magnetofont. És felharsant ugyanaz az induló, amelynek a hangjaira a „Malinába" bevonult. Életvidám, optimista induló volt. Paraszthházban különösen hangzott – élénk, ilyen helytől idegen mozgalmassággal tört be a békés beszélgetésbe. De hát a harsogó zene megteszi a magáét; az asztal körül fokozatosan elcsendesült a beszélgetés... Ültek, és hallgatták az indulót.

Éjszaka azonban nagy-nagy csend volt. A hold besütött az ablakon.

Jegornak az öregekkel egy szobában ágyaztak meg, a tarka függöny mögött, melyen átsütött a holdfény.

Ljuba a tisztaszobában aludt. A szoba ajtaja nyitva volt. Ott is csend honolt.

Jegor nem bírt elaludni . . . Bőszítette a csend.

Felemelte a fejét, hallgatózott . . . Csend volt. Csak az öreg horkolt, meg az ingaóra tiktakolt.

Jegor óvatosan, mint a kígyó, kisiklott a takaró alól, a rikítóan fehér, hosszú ingben és alsónadrágban hangtalanul a tisztaszoba ajtajához lopakodott. Semmi sem koppant, semmi sem reccsent . . . Csak egy csontocska roppant meg Jegor lábában, valahol a talpában.

Már odaért a szoba ajtajához. Már tett egy lépést a szobában, amikor a csendben felhangzott Ljuba határozottan csengő, teljesen éber hangja:

– Mars vissza, de rögtön!

Jegor megállt. Kicsit hallgatott.

– De hát miért? – suttogta sértődötten.

– Csak. Eredj aludni.

– Nem vagyok álmos.

– Hát akkor csak feküdj . . . és gondolkodj a jövőről.

– De hát én beszélgetni akartam! – Jegor méregbe jött. – Kérdezni akartam egyet-mást . . .

– Majd beszélgetünk holnap. Mi kérdeznivalód van éjszaka?

– Csak egyetlen kérdést. – Jegor végképp feldühödött. – Többet nem . . .

– Kapj fel valamit, Ljubka . . . Fogd a piszkavasat . . . – csattant fel hátulról hirtelen az öregasszony hangja, ő is teljesen éber volt.

– Itt a mángorló a párnám alatt – felelte Ljuba.

Jegor visszament a helyére.

– Megpróbálta . . . Lábujjhegyen . . . A kandúr – mondta az öregasszony. – Azt hiszi, nem hallják. Én mindent hallok. Meg látok.

– Egy frájer! . . . – Jegor halkan dühöngött a tarka függöny mögött. – Megpihen a lelkünk! . . . Meg a testünk! . . . Egy frájer, szabadulólevéllel!

Csendesen feküdt... A másik oldalára fordult.

– Még ez a ribanc hold is ráadásul!... Hogy bedőltem. – Megint megfordult. – Körkörös védőállást foglaltak el, világos! De hát kit őriznek annyira, kérdem én?

– Ne morogj, ne morogj már ott – mondta békülékenyebben az öregasszony. – Eleget morogtál.

Ekkor Jegor hirtelen hangosan, érthetően, dühödten citálni kezdett:

– Széles piros és kék csíkos alsószoknyája volt, olyan, mintha színházi függönyből varrták volna. Sokat adtam volna érte, ha megkapom a díszhelyet, de nem tartották meg az előadást. – Szünet. Utána még egyszer felröppent a hang a csöndben, most már utoljára, oktatóan. – Lichtenberg!

S a hold bebámult az ablakon.

Az öreg abbahagyta a horkolást, és riadtan kérdezte:

– Ki az? Mi bajotok?

– Hát az ott... Káromkodik fektében – mondta az öregasszony elégedetlenül. – Merthogy nem kapta meg a díszhelyet.

– Nem én káromkodok – magyarázta Jegor –, hanem Lichtenberg.

– Majd káromkodok én mindjárt – mordult fel az öreg. – Mit művelsz te ott?

– Ezek nem az én szavaim! – Jegor idegesen felkiáltott. – Ezt Lichtenberg mondja. És nem káromkodik, csak szellemeskedik.

– Talán az is könyvelő? – kérdezte az öreg nem minden gúny nélkül.

– Francia – válaszolt Jegor hevesen.

– Mi?

– Francia!

– Aludjatok! – mondta haragosan az öregasszony. – Eleget beszéltetek már.

Csend lett. Csak az ingaóra tiktakolt.

S a hold bebámult az ablakon.

Másnap, reggeli után, amikor Ljuba kettesben maradt Jegorral az asztalnál, a férfi így szólt:

– Hát szóval, Ljubov . . . én bemegyek a városba, valami el . . . int . . . ellátmányért. Felöltözöm.

Ljuba nyugodtan, kissé gunyorosan, alig észrevehető szomorúsággal nézett rá. Hallgatott, mintha többet megértett volna annál, mint amennyit Jegor mondott.

– Menj csak – mondta halkan.

– Miért nézel így rám? – Jegor maga is rajtafelejtette szemét az asszonyon, aki ebben a korai órában szép volt és üde. Nyugtalanság fogta el, hogy talán örökre el kell válnia tőle. És rátört a szomorúság, csakhogy Jegor nem tudott szomorkodni – ő csak idegeskedni tudott.

– Hogyan?

– Nem hiszel nekem?

Ljuba megint hosszan hallgatott.

– Tégy úgy, ahogy a lelked parancsolja, Jegor. Mit kérdezgeted, hogy hiszek, nem hiszek? . . . Akár hiszek, akár nem, téged az úgysem maraszt itt.

Jegor lehajtotta kopaszra nyírt fejét.

– Nem szeretnék hazudni, Ljuba – szólalt meg határozottan. – Világéletemben utáltam hazudni . . . Azért hazudok, persze, néha, de attól . . . attól csak nehezebb. Hazudok, és megvetem magamat, és legszívesebben szétrúgnám az életemet, hogy nyoma se maradjon. Csak, persze, minél vidámabban, és lehetőleg vodka mellett. Ezért most nem fogok hazudni: nem tudom. Lehet, hogy visszajövök, lehet hogy nem.

– Köszönöm az őszinte szót, Jegor.

– Te drága – szakadt ki önkéntelenül Jegorból.

És már kapkodott, idegesség fogta el. – Elkapott! . . . Hányszor kimondtam már ezt a szót! Már szinte bemocskoltam. A szavak semmibe se kerülnek. Micsoda népség! . . . Engedd, hogy a magam módja szerint cselekedjek.

Jegor Ljuba karjára tette a kezét. – Magamra maradok, és megkérdezem a lelkemet. Haza kell mennem, Ljuba.

– Tégy úgy, ahogy akarsz. Nem mondok semmit. Ha elmégy, sajnálni fogom. Nagyon fogom sajnálni! Biztosan sírok is majd . . .

Ljubának máris könnybe lábadt a szeme. – De egy rossz szót se szólok.

Jegor végképp nem bírta tovább, nem tudta elviselni a könnyeket.

– Hát . . . ez minden, Ljubov. Nem bírom tovább. Nehéz. Pardont kérek.

És már rója is a friss, tavaszi mezőt . . . A föld még felszántatlan, éppen hogy kibújtak belőle az első zsenge fűszálak. Jegor gyorsan lépked. Elszántan. Makacsul. Így haladt át az életen is, mint ezen a mezőn, makacsul és elszántan. Elesett, feltápászkodott, újból elindult. Elesett és újból elindult, elesett, feltápászkodott és ment tovább, mint akit vezeklésül arra kárhoztattak, hogy egyre csak menjen, megállás nélkül, semerre sem nézve, mintha ily módon elmenekülhetne önmagától.

Egyszerre csak – nem tudni, honnan, a semmiből – emberek tűntek elő, egyik a másik után, és követik, le-lemaradozva, alig tudnak lépést tartani vele. Ezek mind a társai, a cimborák a nők, elnyűttek, gyűröttek, tekintetükben az a bizonyos szemérmetlen nyíltság. Hallgatnak. Hallgat Jegor is, és egyre rója az utat. Mögötte a csapat egyre növekszik . . . Sokáig mennek így. Majd Jegor hirtelen megáll, rájuk sem pillantva elhessenti valamennyiüket, és dühödten, a fogai közt szűrve a szót, azt mondja:

– No most aztán elég! Elég!

Visszapillant . . . Egyedül Ferdeszájú közelít feléje. Jön, és mosolyog. És a kezét a zsebében tartja. Jegor még jobban összeszorítja a fogát, és ő is a zsebébe süllyeszti a kezét . . . És Ferdeszájú eltűnik.

. . . Ott áll Jegor az úton, és várakozik, nem jön-e arra autóbusz vagy egy gépkocsi, amely elvinné a városig.

A távolban feltűnt egy teherautó.

Ment is a munka aznap Ljubának, meg nem is . . . Rettenetesen gyötrődött. Miután végeztek a fejéssel, elszállították a tejet, kijöttek a jószágudvarból, váratlan kiöntötte a lelkét a barátnőjének.

– Hát láttál már ilyet, Verka? Úgy látszik, belehabarodtam abba az emberbe.

Ahogy kimondta maga is elcsodálkozott.

– Ki hitte volna?! Egyre csak sajog a szívem, egész nap.

– Na, és végleg elutazott? Mit mondott, hová megy?

– „Magam sem tudom", azt mondja.

– Ugyan, hagyd a fenébe! Köpj rá! Még mit nem! „Magam sem tudom." Biztosan felesége van valahol. Nem mondta?

– Nem tudom. Azt mondta, nincs senkije.

– Hazudik. Ne butáskodj, Ljuba. Fogadd vissza Kolkát, aztán éljetek. Mind isznak manapság! Ugyan, melyik férfi nem iszik? Lám, az enyém is úgy jött meg tegnapelőtt . . . Ó, az a naplopó!

S Verka, a kurta lábú, fürge menyecske bizalmasan, halkan, mesélni kezdett:

– Megjött, én meg neki a sodrófával, alaposan! De úgy, hogy magam is megijedtem. Reggel meg, ahogy felkelt, „fáj a fejem" azt mondja, „beleütöttem valamibe". Mondom neki: kevesebbet kell inni.

Verka kuncogva nevetett.

– De hát hogyan történt az egész? – Ljuba újból a maga gondolatain csodálkozott.

– Mi? – Verka nem értette.

– Hogyan történt, mondom, mikor nem is volt rá időm? Hisz mindössze . . . egy napig láttam. Hogy létezik ez? Már nem is tudom, mi ez az egész . . .

– Tulajdonképpen miért ült?

– Lopásért . . . – Ljuba gyámoltalanul a barátnőjére nézett.

– Cseberből vederbe – mondta amaz. – Egyik iszákos, a másik meg tolvaj . . . No neked is kijut a sorstól! Élj egyedül, Ljubka! Még összeakadhatsz egy jóravaló emberrel. És ha megint lopni támad kedve? Mi lesz akkor?

– Micsoda? – Ljuba nem figyelt.

– Ha megint lopni támad kedve? . . . Mi lesz akkor?

– Mi lenne? Leültetik.

– Na, hogy a fene essen beléd! Hát féleszű vagy te?

– Magam sem tudom már, mi van velem. Hogy bele-

bolondultam! Utálom is érte magam... De látod, egyre csak fáj a szívem, olyan, mintha örökké ismertem volna. Pedig mindössze egy nap volt. Igaz, hogy egész évben írogatott.

– Ugyan, nincs ott semmi dolguk, aztán irkálnak.

– De ha tudnád, milyen leveleket!...

– Szerelemről?

– Á, nem... csak úgy, az életről. Persze biztosan sokat látott az a kopaszra nyírt ördög. Úgy tudja leírni, hogy valósággal sajog a szíved, ha olvasod. Már nem is tudom, hányadán állok vele, hol szeretem, hol sajnálom. Csak a szívem fáj egyre, az biztos.

Jegor ezalatt a járási központban intézte az ügyeit.

Mindenekelőtt pazarul kiöltözött.

Mendegélt a faházakból álló városka utcáján, a fajárdán, vadonatúj öltönyben, nyakkendősen, kalapban, zsebre vágott kézzel.

Betért a postára. Egy sürgönylapra ráírta a címet, az összeget és néhány szót. Átadta az űrlapot, odakönyökölt a kisablakhoz, és kezdte leszámolni a pénzt.

– „A pénzt adják át ferdeszájúnak" – olvasta a kisablak mögött ülő lány. – Ferdeszájú. Ez családnév?

Jegor egy pillanatig gondolkozott... Azután azt mondta:

– Eltalálta, családnév.

– Akkor miért írja kisbetűvel? Szép kis családnév!...

– Vannak csúnyábbak is – válaszolta Jegor. – Nálunk a vállalatnál volt egy Pisztonov.

A lány felemelte a fejét. Nagyon csinos lány volt nagy szemű, tömpe orrocskával.

– Na és?

– Semmi különös. Mondom, hogy a családneve Pisztonov volt. – Jegor komolyan viselkedett. Tudatában volt, hogy kalap van a fején.

– No és?... Az rendes családnév.

– Tulajdonképpen az – helyeselt Jegor.

Hirtelen megfeledkezett róla, hogy kalapban van, elmosolyodott. És máris nyugtalanság fogta el.

– Szabadna egy szóra? – hajolt a kisablakhoz. – Tudniillik, én az aranylelőhelyről érkeztem, és egyáltalán nincs itt senki ismerősöm.

– No és? – a lány nem értette.

– Van udvarlója? – kérdezte Jegor kertelés nélkül.

– Mi köze hozzá? – A tömpeorrút, úgy látszik, nem lepte meg a dolog, mert még a munkát is abbahagyta, és csak nézett Jegorra.

– Úgy értem, nem tehetnénk-e együtt egy príma kis turnét a városban?

– Polgártárs!... – A leány szigorúan felemelte a hangját. – Ne szemtelenkedjen itt! Pénzt akar feladni? Tessék, adja fel!

Jegor eljött a kisablaktól. Megsértődött. Akkor minek hagyta abba a munkáját, és nézett rá nyájasan? Jegor az egészből csak annyit értett: a lány, mielőtt rákiabált, kedvesen nézett rá. Mi szükség erre az orraverősdire?

– Mindjárt szélhámosnak nézik az embert! – háborgott csendesen. – „Polgártárs!..." Már miért lennék én nektek polgártárs? Én nektek elvtárs vagyok, sőt, mit több, barát meg testvér.

A lány újból ráemelte nagy, szürke szemét.

– Dolgozzon, dolgozzon! – mondta Jegor. – Ne csak szemezzen!

A lány hümmögött, és az utalvány fölé hajolt.

– Fő, hogy feltette a kalapot – bökte ki, és nem nézett Jegorra.

A nyugtát is úgy adta át, hogy nem nézett rá, letette a pultra, és máris más munkába fogott. Próbálná csak elvonni az ember a foglalatosságától!

– Hogy adják a bankot – füstölgött Jegor kifelé jövet. – Fogtok ti még nekem táncot lejteni, mint a négy kis hattyú! Eljárjátok a krakovjákot... – A vasúti vendéglő felé tartott. – A terefere polkát! – Jegor önmagát tüzelte. A szemében megjelent a nyugtalan fény, ami azt jelezte, hogy megmozdult valami a lelkében, és most fájdalmasan feszíti a mellét. Meggyorsította a lépteit. – Micsoda viselkedés ez? Affektált majmok!... Piroskák!... Majd rendezek én nektek műkorcsolyaversenyt! Majd felvillanyzom én itt az atmoszférát! Lesz itt olyan kupleráj!

A végén már teljesen zavarosan mormolta, ami éppen az eszébe jutott: – Trampapam, trampapam!... Trampapam, pampampapam.

... A vendéglőben rendelt egy üveg pezsgőt, s a pincérnek, egy szemfüles fickónak, huszonöt rubelt adott.

– Megtarthatja.

A pincér szinte elvesztette a fejét ...

– Nagyon köszönöm, nagyon köszönöm ...

– Semmiség – mondta Jegor.

És intett, hogy a pincér üljön le egy pillanatra. Az le is ült a mellette levő székre.

– Az aranylelőhelyekről érkeztem – folytatta Jegor, s közben szemügyre vette a készséges embert –, és szeretném megkérdezni: nem tudna-e valahol összehozni egy jó kis kuplerájt?

A pincér önkéntelenül körülnézett ...

– No jó, durván fejeztem ki magamat ... Nincs nyugtom, égeti a pénz a zsebemet. – Jegor meglehetősen vaskos köteget húzott elő tíz és huszonöt rubelesekből. – Na? Helyet kellene találni nekik. Már megbocsásson, de mi a neve?

A pincér ekkora köteg pénz láttán nagyon felindult, de igyekezett megőrizni a méltóságát. Tudta: aki méltóságteljesen viselkedik, annak többet fizetnek.

– Szergej Mihajlovics.

– Á? Mihajlovics ... Ünnepelni szeretnék. Sokáig éltem Északon ...

– Azt hiszem, már tudom, mit lehetne csinálni – szólalt meg Mihajlovics, miután megjátszotta, hogy erősen gondolkozik. – Hol szállt meg?

– Sehol. Most érkeztem.

– Minden valószínűség szerint megfontolás tárgyává tehetjük ... Valami olyan piknikfélét kellene rendezni, tudja, az ideérkezése tiszteletére, hogy úgy mondjam.

– Azt, azt! – Jegor izgalomba jött. – Olyan kisebbfajta kuplerájt. Afféle takaros kis kupoldát ... Mindent bele! Igaz, Mihajlics? Maga valahogy az első perctől kezdve tetszett nekem! Mindjárt gondoltam, megvan már, kivel fogok a fenekére verni a pénzemnek!

Mihajlics szívből elnevette magát.

– Mi az? – kérdezte Jegor. – Mit nevetsz?

– Oké! – mondta Mihajlics vidáman. – Mek fan értfe.

Késő este Jegor egy plüssdíványon heverészett, és Ljubá-

val beszélgetett telefonon. Mihajlics is ott volt a szobában, s bejött egy hosszú orrú asszony is, akinek szemölcs volt a homlokán. Halkan kérdezett valamit Mihajlicstól.

– Halló! Ljubasa! . . . – kiabált Jegor. – Mondom, hogy itt vagyok a kiegészítő parancsnokságon! Sehogy sem tudok bejelentkezni! Hogy késő van? . . . Ezek sokáig bent vannak! Igen, igen. – Intett Mihajlicsnak. – Igen, Ljubasa! . . .

Mihajlics kinyitotta a szobaajtót, aztán hangosan becsapta, és lármásan ellépett Jegor mellett . . . Amikor mellé ért, jó hangosan elkiáltotta magát:

– Kapitány elvtárs! Szabad egy pillanatra?!

Jegor bólintott, jelezvén, hogy jól van, és folytatta a beszélgetést. Mihajlics egész idő alatt hangtalanul, tüntetően nevetett.

– De hát mit tudnék csinálni, Ljubosa? Nyilván itt kell még éjszakáznom is. Igen, igen . . .

Jegor hosszan hallgatta az asszonyt, és „igenelt". És mosolygott, boldogan, büszkén nézett az álnok Mihajlicsra. Még le is takarta a kagylót a tenyerével, és közölte: – „Nyugtalan vagyok", azt mondja. És „várlak".

– Várj csak, várj, soká . . . – tódította volna a szolgálatkész Mihajlics, de Jegor egy szemvillanással elhallgattatta.

– Igen, Ljubaska! . . . Beszélj, csak beszélj! Szeretem hallani a hangodat! Még izgulok is közben . . .

– Hű, de érti! – suttogta Mihajlics, színlelt elragadtatással. – „Izgulok", azt mondja! . . . – És újból elnevette magát. Valahogy szemérmetlenül nevetett, sziszegve, műfogsorát mutogatva. Jegor azzal kecsegtette, hogy jól megfizeti a mulatságért, így hát iparkodott.

– Hogy hol alszom? Hát itt valahol, egy díványon . . . Ugyan, semmiség, megszoktam. Emiatt ne nyugtalankodj! Igen, aranyvirágom! . . . Édes kicsikém! . . .

Mindez olyan őszintén tört elő Jegorból, olyan bensőségesen, hogy még Mihajlics se mímelte tovább a nevetést.

– Viszontlátásra, drágám! Viszontlátásra, csókollak! . . . Értem én, értem. Viszontlátásra.

Jegor letette a kagylót, és egy darabig furcsán nézett Mihajlicsra. Nézte, de nem látta. És arca, mintha egy látha-

tatlan gyengéd kéz végigsimította volna, hirtelen elvesztette szokásos nyers, makacs kifejezését.

– Igen . . . – szólalt meg feleszmélve. – No, mi lesz, te kocsmacégér? Kezdhetjük a züllést? Hogy állunk?

– Minden kész.

– Köpenyt találtatok?

– Olyat-amilyet . . . Elmentünk egy öreg színészhez is. Senkinek sincs különb.

– Hadd lám! – Jegor felvette a hosszú, steppelt, vásott köpenyt . . . Szemügyre vette.

– Mást nem találtunk – mentegetőzött Mihajlics.

– Megjárja – dicsérte Jegor. – Na hát . . . Mit parancsoltam?

Mihajlics kiment.

Jegor cigarettával a szájában a díványra dőlt.

Mihajlics visszajött, és jelentette:

– A nép a zülléshez összegyűlt.

– Gyerünk – bólintott Jegor.

Mihajlics kitárta az ajtót . . . És Jegor köpenyben, kissé lehajtott fejjel, gyors léptekkel, mint egy Caligula, elindult zülleni.

A „züllésre" fura emberek gyűltek össze: jobbára éltesebbek. Nők is voltak közöttük, de ritka csúnya és elesett valamennyi. Ültek a gazdagon megterített asztal körül, és értetlenül néztek Jegorra. Jegor meghökkent, de nem mutatta.

– Miért vagytok így elszontyolodva? – kérdezte hangosan és vidáman. Az asztalfőhöz ment. Megállt, és figyelmesen végignézett rajtuk.

– Hát igen . . . – Alig tudta leplezni elképedését. – Máma alaposan kirúgunk a hámból. Jól a fenekére nézünk a pohárnak. Rajta! . . . Töltsetek!

– Szíves idegen – fordult hozzá az egyik korosabb vendég, jóformán aggastyán –, magyarázd meg nekünk, mit ünneplünk mi most itt? Vagyishogy . . . milyen alkalomból . . . ?

Jegor gondolkozott egy darabig.

– Azért gyűltünk egybe – kezdte aztán halkan, elgon-

dolkozva, mint egy temetésen, s közben a pezsgősüvegeket nézte –, hogy . . .

Hirtelen felemelte a fejét, és még egyszer végignézett rajtuk. Arcára újból kiült a nyerseség és a feszültség.

– Testvéreim – mondta szívhez szólóan –, az imént . . . a gyengédségtől megremegett a lelkem. Tudom, hogy marhára unjátok a szólamaimat, de mégis, hadd mondjam el őket.

Jegor komolyan, emelt hangon, szinte ünnepélyesen beszélt. Tett is egypár lépést, már amennyire a hely engedte, és újból végigmért mindenkit.

– Tavasz van . . . – folytatta. – Nemsokára kinyílnak a virágok. Kizöldellnek a nyírfák . . . – Jegor egészen izgalomba jött valamitől, és elhallgatott. Ljuba kedves hangja csengett a fülébe, ez zavarta meg és zökkentette ki a kerékvágásból.

– Az ám, hisz hamarosan itt a pünkösd – mondta valaki az asztal mellett.

– Kedvére mászkálhat az ember – folytatta Jegor. – A tisztásokon, a ligetekben, leereszkedhet a horhosokon . . . ott meg kis patak csobog . . . Zavarosan beszélek? Igen, mert úgy beszélek, mint egy ócska kurva, beszélek, és szégyellem a szavaimat!

Jegor komolyan megharagudott magára. És fékevesztetten áradt belőle a szó, dühösen és haragosan, mintha ellenséges tömeggel lenne dolga.

– Persze, valamennyien bolondnak tartotok: fog háromszáz rubelt, és kidobja semmiért . . . De ha egyszer ma mindenkit szeretek! És úgy elérzékenyültem, mint egy utolsó . . . mint egy tehén, amikor megborjadzik. Ha nem sikerül a piknik, úgy is jó. Sőt, még jobb is. De értsétek meg, hogy nem vagyok sem ostoba, sem bolond. És ha valaki azt hiszi, hogy a tyúkszememre léphet, csak azért, mert elérzékenyültem, nagyon téved. Emberek! . . . Rajta, szeressétek egymást!

Jegor majdnem kiabált. És nagyot csapott a mellére.

– Hát minek zümmögünk itt, mint a legyek a lekvárosüvegben? Hát nem tudjátok, milyen könnyen utolér a halál? ! Nem értelek benneteket . . . – Jegor megkerülte az asztalt. – Nem értelek! És nem is akarlak érteni! És ma-

gamat sem értem, mert minden éjjel üzletekkel és bőröndökkel álmodom. Végeztem!! Menjetek, lopjatok magatok!... Én leülök egy tuskóra, és ott fogok ülni harminc évig, és még háromig. Csak tréfálok. Sajnállak benneteket. És magamat is sajnálom. De ha valaki más megsajnál, vagy ostobaságból megszeret, én... nem tudom, az nekem nagyon rosszul fog esni. Én jól érzem magam, szinte belefájdul a szívem, de rettenetes! Rettenetesen érzem magam! Micsoda história!... – fejezte be váratlanul, halkan és bizalmasan.

Elhallgatott, lehajtotta a fejét, majd végignézett rajtuk, és kiadta a parancsot: – Ragadjon meg mindenki egy üveg pezsgőt... Gyerünk, gyerünk. Megvan? Nyissátok ki, van itt hozzá drót, hadd pukkanjon!

Felélénkültek, megindult a beszélgetés... Lárma és helyeslés közepette durrogtak a pezsgősüvegek.

– Gyorsabban öntsétek, mert elmegy az ereje! – rendelkezett Jegor.

– Az ám! Csakugyan elmegy! Ide a poharat! Add csak ide a poharat, komám! Hamar!

– Enyje, a fene essen beléd!... Melléöntötted.

– Mellé?

– Mellé hát! Kár a jóért.

– Meg kell hagyni, mulatságos. Nézd, olyan, mintha forrna! Ezt jól kifundálták. Látszik, hogy sokáig érlelik.

– Hát hogyne! Az effélénél már csakugyan iparkodnak...

– Hű, hogy pezseg!...

– Kedveseim! – Jegor hangjában őszinte gyengédség és szánakozás volt. – Örülök, hogy jó kedvetek van, és mosolyogtok. Hogy szívesen fogadjátok a pezsgőmet... Egyre jobban szeretlek benneteket!

Az emberek restelltek nyíltan Jegorra nézni, annyi születtlenséget és zagyvaságot hordott össze. Elcsendesültek, amíg beszélt, és a poharakat bámulták.

– Igyunk! – szólt Jegor.

Ittak.

– Egy hajtásra! Még egyszer!

Ismét élénkebbek lettek, zajongtak. Faramuci ünnepség kerekedett, amolyan szeretetvendégség.

– Hű, te nézd, hogy sistereg.
– De már nem annyira. Elment az ereje.
– De az íze . . . az valami . . . Nem is tudom . . .
– Az valami vegyes.
– He?
– Szemre akár a lóhúgy, de az íze, az valahogy . . . tudom is én . . .
– Hanem valami ott marad utána az ember torkában . . . Nektek nem?
– De, mintha fojtana.
– Ühüm! . . . És az orromba csapódik! Igyad, jó ez!
– Erős, azért fojtja a torkot.
– Az ördögöt erős! Kvász ez! A gáz megy ki belőle, nem az erő!
– Elég! Hagyjuk a pezsgőt! – vezényelt Jegor. – Mindenki fogja meg a konyakot.
– De hát hová sietünk annyira?
– Azt akarom, hogy énekeljünk valamit.
– Azt le . . . le . . . lehet!
– Fogjátok a konyakot!
Fogták a konyakot. Itt aztán engedelmeskedni kell!
– Fél pohárral öntsetek belőle! Konyakból nem isznak egyszerre sokat. És ha most valaki azt meri mondani, hogy poloskaszaga van, fejbe verem az üveggel. Igyunk! – Ittak.
– Nótát! – rendelkezett Jegor.
– Hisz még nem is haraptunk hozzá . . .
– Kezdődik . . . – mondta Jegor sértődötten, és leült. – Hát akkor egyetek, egyetek, ha sehogy se tudtok jóllakni. Folyton csak ennétek meg ennétek! . . .
Némelyek – a lelkiismeretesebbek – letették a villát, értetlenül néztek Jegorra.
– Egyetek, csak egyetek! Mi bajotok? . .
– Egyél inkább te is, még utóbb berúgsz.
– Nem rúgok be. Egyetek csak.
– No, hogy a fene essen beléd! – egy kopasz férfi hangosan kikelt magából. – Mit képzelsz te? Meghívtál, most meg a szemünkre hányod? Én például harapnivaló nélkül nem bírok inni, mindjárt az asztal alá esem. Anélkül kedvem sincs hozzá. És másnak sincs, gondolom.
– Hát akkor egyetek.

Ezalatt a faluban az apja meg az anyja apróra kikérdezte Ljubát. Egyre csak faggatták, faggatták szegényt.

– Aztán hogy van az, a kiegészítő parancsnokság nem zár be éjszakára? – értetlenkedett az öregasszony.

Hiszen ha Ljuba tudta volna, hogyan véteti magát Jegor „nyilvántartásba", ha csak egy pillanatra odakukkanthatott volna! . . . De nem tudta.

Maga is csak találgatott. Hitte is, meg nem is azt a kiegészítő parancsnokságot. De hisz ő maga beszélt Jegorral, hallotta a hangját, és miket mondott . . . Ljuba még most is, amíg faggatták, vele beszélgetett gondolatban. „Na, Jegor, veled aztán nem unatkozik az ember. Ugyan mi jár az eszedben, te legény? . . ."

– Ljubka?

– Tessék.

– Ugyan miféle kiegészítő parancsnokság az? Az ilyenek bezárnak éjszakára!

– Ez biztosan nem, ha egyszer azt mondta, hogy ott éjszakázik . . .

– Ősszehord ez hetet-havat, csak győzd hallgatni.

– Olyanképpen lesz az – döntötte el a kérdést az öreg –, hogy azt mondták neki: jelenjen meg holnap reggel nyolc órára. Pontban. Katonaemberek azok. Ő meg úgy gondolta, hogy inkább meghál ott, minthogy holnap reggel megint odarohanjon.

– De hisz ezt mondta ő is! – Ljuba megörült. – Megalszom itt, azt mondja, egy díványon . . .

– De hát minden hivatalos hely bezár éjszakára! – Az öregasszony nem engedett a magáéból. – Mit képzeltek? Hogy hagynák ott egyedül? És ha ellopja a pecsétet? . . .

– Nahát, mama!

Ekkora ostobaságra még az öreg is elhúzta a száját.

– Mi a fenének kéne neki az a pecsét?

– Hát csak úgy mondtam! Ti meg már rögtön: „Nahát, mama!" Egy szót sem szólhat az ember.

Jegor kórust szervezett a „züllőkből".

– Te meg én rázendítünk – rángatta meg a kopaszt –, ti pedig, mikor intek, azt éneklitek, hogy „bimbam". . . Kezdhetjük:

– Az estha-ra-a-ang . . .

Jegor intett, de a „bimbam"-csoport nem értette.

– Mi van veletek?! – ordította Jegor.

– Mi . . . mi. – A csoport nem értette.

– Hol maradt a „bimbam"?! Megmondtam: amikor intek, kezditek, hogy „bimbam".

– Hát intettél, és aztán mégis magad énekelsz . . .

– Ide figyelj te! Éppen azért éneklem, mert szinte hallottam, hogy harangoznak. Vágyakozom a szülőföldem után . . . Különben is csak halkan énekeltem. Nektek meg a „bimbam"-ot kellett volna. Nektek fogalmatok sincs róla, milyen egyedül vagyok én itt, titeket ez nem érdekel . . .

– Mintha börtönben ülne az ember, és hazavágyakozna – magyarázta Mihajlics. – Vagy fogságban lenne.

– Hol vannak templomok a fogságban? – vetették néhányan ellene.

– Már hogyne volnának? Ott is vannak templomok. Nem igaziak persze, de mindegy, az olyan is csak templom, haranggal. Igaz, Georgij?

– No tessék! Csak fecsegni tudtok. – Jegor, végül is, dühbe gurult. – Má-ár kezdik a dumát, aztán csak mond ják, mondják . . . Miért szerettek annyira beszélni? Mi ez a szájmenés?

– Hát akkor kezdjük! Sose búsulj!

– Hogyhogy ne búsuljak? Csak beszél nektek az ember, ti meg . . . No, kezdjük . . . – Az esthara-ang . . .

– Az estha-ar-a-ang.

– Bi-m-ba-a-m . . . – Mindenki külön húzta a „harangot", mindent összekevertek és elrontottak.

Jegor legyintett, és átment a szomszéd szobába. A küszöbön megállt, és reményvesztetten visszaszólt:

– Fújjatok, amit akartok. Ne haragudjatok, de nem bírom tovább veletek. Mulassatok. Akár a kedvenc nótátokra is rázendíthettek.

A „bimbam"-csoport, meg a többi is, mind, aki csak ott volt, zavartan elhallgatott . . . De az asztalon sok volt a bor és ínyencfalatok, így aztán ha sajnálkoztak is, inkább csak a lelkiismeretük megnyugtatására.

– Mi lelte ezt?

– Hanem ti is, halljátok, még a bimbamot se tudjátok

elénekelni! – Mihajlics úgy is, mint házigazda, szemrehányást tett nekik. – Mit lehet azon nem tudni?

– Hát, bizony, macskazene lett belőle.

– Kiril csinálta, ni . . . Miért vitted félre?

– Ki vitte félre? – Kiril megsértődött. – Én rendesen énekeltem, mintha harangot húznék. Tudom én azt, hogy nem kell ilyenkor szaporázni. Inkább rezegtetni kell, hiszen harang.

– Akkor ki vitte félre?

– Mindegy, no! Most már hiába! Lássunk inkább hozzá, hiszen azt parancsolta, hogy mulassunk.

– Igaz, hogy persze . . . talán nem szolgáltuk meg, másfelől viszont . . . és ha egyáltalán nem énekelek? Mi a nyavalyának tátogjak, ha egyszer soha életemben nem volt hangom.

Jegor elégedetlenül könyökölt a díványon, amikor bejött Mihajlics.

– Georgij, ne haragudj már, hogy nem sikerült . . . az a harangozás.

Jegor csak hallgatott . . . Majd szeszélyesen megkérdezte:

– He, hát miért ilyen csúnya mindegyik?

Mihajlics szinte elvesztette a fejét.

– Hát . . . izé . . . Georgij, a szépek azok mind családosak, férjeik vannak. Én meg a magányosokat szedtem össze, magad rendelkeztél így.

Jegor ült még egy darabig . . . És az arcán újra fény jelent meg. Mintha valami öröm ébredezett volna a lelkében.

– Tudsz taxit szerezni?

– Tudok.

– Jasznojeba! . . . Annyit fizetek a sofőrnek, amennyit csak akar. Telefonálj! – Jegor felállt, tett egypár lépést . . . Ledobta a köpenyt, felvette a zakóját, és megigazította a nyakkendőjét.

– Miért éppen Jasznojeba?

– Lakik ott egy barátom. – Megint izgatottan rótta a szobát.

– Mi bajod van? – kérdezte Mihajlics.

– A lelkem olyan . . . valahogy meg van bolydulva, Mihajlics. Húz valahová, a fene egye meg. Amint a lelkem

szabadságot érez, nincs maradásom többé. Telefonálj! Gyorsan! Hány embert szedtél össze?

– Tizenötöt. Velünk együtt tizenheten vannak. Miért?

– Itt van két darab százas. Mindegyiknek adsz egy tízest, a többi meg a tied. De be ne csapj! Ha visszajövök, úgyis megtudom!

– Ugyan, mit képzelsz, Georgij . . .

És Jegor már röpült a holdas, fényes éjszakában a sima országúton a faluba, Ljubához.

– Hát ez meg mi? Mi történt? – töprengett Jegor. – Mi történt velem? – Elfogta a nyugtalanság és az izgalom. Nem is emlékezett rá, mikor izgatta magát ennyire egy szoknya miatt.

– Nos, mi újság a . . . családi életben? – kérdezte a taxist. – Mit írnak?

– Hol? – Amaz nem értette.

– Úgy általában. A könyvekben . . .

– A könyvekben mindent összeirkálnak – mondta elégedetlenül a taxis. – A könyvekben minden szép és jó.

– Hát az életben?

– Az életben . . . Magadtól nem tudod, hogy van az életben?

– Rosszul, mi?

– Kinek hogy.

– Neked például?

A taxis vállat vont, majdnem ugyanúgy, mint az a fiú, aki a magnetofont eladta Jegornak.

– De furcsák vagytok ti mind! . . . No, testvér, nem értelek benneteket. Miért vagytok ti ilyen savanyúak? – csodálkozott Jegor.

– Miért? Mit kéne csinálnom? Együtt röhögni veled? Talán cirógassalak is meg?

– Ugyan, miért cirógatnál? Cirógatni az asszonyt cirógasd otthon. Csakhogy érteni is kellene ám ahhoz. Mert esetleg azt találja mondani, ha odamászol: „Eredj innen, bakkecskeszagod van!"

A taxis elnevette magát.

– Miért, neked mondtak már ilyet?

– Nem, én magam sem szeretem a kecskeszagot. Ereszszük le egy kicsit az ablakot.

A taxis Jegorra nézett, de nem szólt egy szót sem.

Jegor pedig újból visszatért a gondolataihoz, de sehogy se tudta összeszedni őket. Minden összekavarodott a fejében e miatt a Ljuba miatt.

A sötét házhoz értek. Jegor elküldte a kocsit... És egyszerre elbátortalanodott. Állt az üveg konyakkal a kapunál, és nem tudta, mit csináljon. Megkerülte a házat, s a másik kapuhoz, Petro kerítéséhez ért. Felment a tornácra, s a lábával megzörgette az ajtót. Sokáig csend volt, majd megnyikordult az ajtó, valaki mezítláb, halk léptekkel keresztülhaladt a pitvaron, és felzengett Petro hangja:

– Ki az?

– Én vagyok az, Petro. Georgij, Zsorzsik...

Az ajtó kinyílt.

– Hát te? – csodálkozott Petro. – Talán elkergettek?

– Ugyan, dehogy... Csak nem akarok senkit felébreszteni. Ittál már valaha Remy Martint?

Petro sokáig hallgatott, Jegor arcát kémlelte.

– Mit?

– Remy Martint. Húsz rubel üvegje. Bevegyük magunkat a fürdőházba?

– Miért a fürdőházba?

– Hogy senkit se zavarjunk.

– Menjünk inkább a konyhába, leülünk ott...

– Nem! Ne ébresszünk fel senkit.

– No jó, csak hadd húzzak cipőt... Meg viszek valami harapnivalót.

– Nem kell! Tele a zsebem csokoládéval, úgy illatozok tőle, mint egy kislány.

A fürdőházban, ebben a szűk, sötét kis zugban csak egyetlen folt fehérlett: a kisablak. Lámpát gyújtottak, a kisablakhoz ültek.

– Hogyhogy nem mentél haza? – Petro nem értette a helyzetet.

– Nem tudom. Nézd, Petro... – kezdte Jegor, de nyomban el is hallgatott. Kinyitotta az üveget, s az ablakpárkányra állította. Petro elővett két poharat a kopott csizma-

nadrág zsebéből. – Látod, ez konyak. Húsz rubel az átkozott. Ez kell nekünk!

Mindketten hallgattak.

– Nem tudom, mit mondjak, Petro. Magam sem értem az egészet.

– Hát akkor ne mondj semmit. Önts abból a drágából... Én is ittam a háborúban ilyesmit. Németországban. Poloskaszaga van.

– Dehogyis van poloskaszaga! – kiáltott fel Jegor. – A poloskának van konyakszaga. Honnan veszitek, hogy a konyaknak poloskaszaga van?

– A drágának lehet hogy nincs. De a másiknak... a közönségesnek az van.

Telt-múlt az éjszaka. S a hold egyre sütött. Sápadt, zöldes, halotti fényt árasztott az egész falura. És csend volt, nagy csend. Még kutya sem vakkantott sehol, kapu se nyikordult. Hajnal előtt szokott ilyen csend lenni falun. Meg a sztyeppeken, ugyancsak virradat előtt, amikor a mélyedésekben titokzatos módon meggyűlik a köd és a harmat. Csend van és hideg.

És ebben a csendben egyszerre felhangzott a fürdőházból:

Rács őrzi, a cella penészes odú[6]...

Jegor kezdett rá elsőnek. Petro csatlakozott hozzá. És olyan váratlanul, szépen hangzott, olyan megindítóan és szomorúan.

Rabságra fogott, fiatal, szomorú
Bajtársam, a sas, veri-rázza csapott
Szárnyát, csipegetve húscafatot.

Korán reggel Jegor kikísérte Ljubát a farmra. Csak úgy a nyomába szegődött, és ment vele. Megint elegáns ruha volt rajta, kalap és nyakkendő. De valahogy töprengőnek

[6] Puskin: *A fogoly,* Franyó Zoltán fordítása.

látszott. Ljuba nagyon örült, hogy Jegor vele megy, pompás hangulatban volt. Szép volt a reggel is, hűvös, tiszta. Hiába, tavasz van, ahová csak néz az ember.

– Miért szomorodtál el, Jegorsa? – kérdezte Ljuba.

– Hát csak úgy . . . – válaszolta Jegor bizonytalanul.

– Valamiért bezárkóztatok a fürdőházba . . . – Ljuba elnevette magát. – És még csak nem is féltetek? Éjjel engem semmi pénzért nem lehetne odaküldeni.

Jegor elcsodálkozott. – Miért?

– Mert ott ördögök vannak! A fürdőházban . . . ott tanyáznak.

Jegor ámulattal, gyengéden nézett Ljubára . . . És megsimogatta a hátát. Önkéntelen mozdulat volt.

– Helyes: soha ne menj éjszaka a fürdőházba. Azok az ördögök pedig . . . ismerem én azokat!

– Hallottam, amikor az éjszaka megérkeztél a taxival. Azt gondoltam, az én drágalátos Kolenykám jött meg . . .

– Ki az a Kolenyka?

– Hát az uram.

– Aha. Hát ide szokott jönni?

– Szokott bizony.

– No és te? Te mit csinálsz olyankor?

– Bemegyek a szobámba, és bezárkózom. És ott ülök. Soha nem jött még józanul, én meg látni sem bírom, amikor részeg: szinte teljesen elveszti az eszét. Utálatos, még a hideg is kilel tőle.

Jegornak mind hevesebben vert a szíve, ahogy az élénk, haragos szavakat hallgatta. Sohasem tudta elviselni, hogy valaki csüggeteg, álmosan lagymatag legyen. Talán azért is kanyarodott annyira félre az élete útja, mert fiatal kora óta mindig az olyan emberekhez vonzódott, akiknek karakterisztikus vonásaik voltak. Lehet, hogy görbék, de határozottak, élesek.

– Bizony, bizony – adta Jegor az együttérzőt. – Kész szerencsétlenség ezekkel az alkoholistákkal.

– Az hát, szerencsétlenség! – kapott a szón a nyílt szívű Ljuba. – De még milyen szerencsétlenség. Keserves sírás meg káromkodás . . .

– Valóságos tragédia. Nicsak . . . – csodálkozott Jegor –, mennyi tehén!

– Ez a farm . . . Itt dolgozom.

Jegornak szinte gyökeret vert a lába a tehenek láttán.

– Lám csak . . . tehenek – ismételte. – Már észre is vettek téged, ugye? Nyugtalankodnak. Nézd csak, hogy bámulnak . . . – Jegor elhallgatott. És hirtelen, anélkül, hogy akarta volna, megindult belőle a szó: – Az egész gyerekkoromból csak anyámra emlékszem meg a tehenünkre. Manykának hívták a tehenet. Tavasszal, áprilisban, mindig kieresztettük, hadd keresgéljen az utcán . . . Tudod, hogy van ez: télen hordják a szénát, tavasszal meg leolvad róla a hó, ott hever az utcán, az ösvényeken . . . Aztán valaki vasvillával a horpaszába szúrt. Bement a kertjébe, mert egyeseknek még volt szénájuk . . . Felhasították. Hazáig még elvonszolta a beleit.

Ljuba, akit meghökkentett az együgyű történet, csak nézett Jegorra.

Az meg láthatólag sajnálta, hogy előhozakodott a históriával. Elégedetlen volt magával.

– Mit nézel?

– Jegorsa . . .

– Hagyd – szólalt meg Jegor. – Ezek csak szavak. A szavak semmibe se kerülnek.

– Talán csak kitaláltad az egészet?

– Ugyan, dehogy . . . Te viszont kevesebbet hallgass az emberekre. Illetve hallgass, de ereszd el a füled mellett, amit mondanak. Mert olyan hiszékeny vagy, mint egy . . .

Jegor Ljubára nézett, és gyengéden, óvatosan, kissé restelkedve újból megsimogatta a hátát.

– Lehetséges, hogy téged még sosem csaptak be?

– Nem . . . ugyan ki csapott volna be?

– Hm – Jegor az asszony csillogó szemébe nézett, és elnevette magát. – Rémes. – Minduntalan szerette volna megérinteni az asszonyt. Meg nézni.

– Nézd csak, ott jön a szovhoz igazgatója – mondta Ljuba. – Nálunk járhatott. – Ljuba felélénkült, s egyre csak mosolygott, maga sem tudta, miért.

Jól táplált, erős, eléggé fiatal férfi közeledett feléjük, körülbelül olyan idős lehetett, mint Jegor. Kemény, gazdalépésekkel járt, és kíváncsian nézett Ljubára, meg a nem

tudni, milyen – férji, ismerősi – minőségben vele levő férfira.

– Mit mosolyogsz olyan kedvesen? – Jegor kellemetlenül meglepődött.

– Jó ember . . . ért a gazdasághoz. Tiszteljük. Jó napot, Dimitrij Vlagyimirovics! Csak nem nálunk járt?

– De igen, maguknál. Jó napot! – Az igazgató keményen megrázta Jegor kezét. – Csak nem utánpótlás jött?

– Dimitrij Vlagyimirovics, ő sofőr – mondta Ljuba, nem minden büszkeség nélkül.

– Csakugyan? Nagyszerű. Máris a kormány mellé ültetnetem? Van jogosítványa?

– Nincs még személyi igazolványa . . . – Ljuba büszkesége lelohadt.

– Aha. Mert velem jöhetne. Az én sofőrömet behívták valamiért a kiegészítő parancsnokságra . . . Félek, hogy hosszú időre.

– Jegor! . . . – Ljuba izgalomba jött. – Meglátod, milyen a járásunk. Szétnézel.

És ez az élénk izgalom, ezek a képtelen szavak – a járásról – olyasmire késztették Jegort, amin öt perccel azelőtt még jóízűen nevetett volna.

– Gyerünk – mondta.

S már indult az igazgatóval.

– Jegor! – kiáltott utána Ljuba. – Ebédelj meg valahol egy teázóban! . . . Segítsen neki, Dimitrij Vlagyimirovics, nem ismerős még a környéken!

Dimitrij Vlagyimirovics elnevette magát.

Jegor visszanézett Ljubára . . . Egy darabig fürkészte. Majd újra megfordult, és ment az igazgató után. Az bevárta.

– Hová való vagy? – kérdezte az igazgató.

– Én? Idevalósi vagyok. A maguk járásából, Lisztvjanka faluból.

– Lisztvjanka? Ilyen falu nincs nálunk.

– Már hogyne lenne, mikor van?

– Dehogy van! Csak ismerem a járásomat!

– Furcsa . . . Hová tűnhetett? – Jegornak nem tetszett az igazgató: önelégült, sima modorú, de kiváltképp az volt

ellenére, hogy önelégült. Jegor nem szenvedhette az önelégült embereket.

– Volt Lisztvjanka falu, jól emlékszem.

Az igazgató figyelmesen Jegorra nézett.

– E-egen – mondta. – Bizonyára leégett.

– Bizonyára. Kár érte. Csinos falu volt.

– Nos, velem jössz?

– Megyek. Hisz oda igyekszünk, a kocsihoz. Ha jól értettem magát. – És nekiindultak a szovhozóriásnak, a milliomos szovhoznak.

– Miért beszéltél velem úgy az előbb? – kérdezte az igazgató.

– Hogy?

– Hát . . . hogy bolondot akartál belőlem csinálni. Mire való ez?

– Mert nem szeretem, ha rögtön az életrajzzal kezdik. Az életrajz: puszta szavak, ilyeneket mindig ki lehet találni.

– Ugyan, hogy mondhatsz ilyet? Hogy lehetne életrajzot kitalálni?

– Hogy? Hát csak úgy . . . Semmilyen papírom nincs, csak egy igazolványom, itt senki sem ismer, azt mondom, amit akarok. Ha tudni akarja, egy ügyész fia vagyok.

Az igazgató elnevette magát. Neki sem tetszett Jegor: valami esztelen makacsságot érzett benne.

– Miért ne lehetnék? Nézzen meg – kalap van rajtam, meg nyakkendő . . . – Jegor a visszapillantó tükörbe nézett. – Miben különbözöm egy ügyész fiától?

– Nem kértem tőled semmiféle igazolványt. Ráadásul jogosítvány nélkül ülsz a kormánynál. És ha belebotlunk a körzeti rendőrfelügyelőbe, mit csinálunk?

– Maga a gazda.

A méheshez értek. Az igazgató könnyedén kiugrott a kocsiból.

– Nekem egy kis dolgom van itt. Ha akarsz, gyere velem, kapsz mézet az öregtől.

– Nem, köszönöm.

Jegor is kilépett a friss levegőre.

– Én addig . . . elgyönyörködöm a tájban.

– Csak nézelődj! – Az igazgató elment.

Jegor a tájban gyönyörködött, körülnézett, odament egy nyírfához, megérintette.

– No, mi van? . . . Zöldellsz már? Most már hamarosan . . . felöltözöl. Unalmas már csupaszon állni, igaz? No nézd micsoda . . . gyönyörű leszel, nemsokára.

A házikóból kijött egy apó, a méhész.

– Hát te miért nem jössz be? – kiáltott Jegornak a tornácról. – Gyere, igyál egy csésze teát!

– Köszönöm, tata! Nem kérek.

– Hát, te tudod. – Az apó visszament.

Nemsokára jött az igazgató is. Az öreg kikísérte.

– Térjen be gyakrabban – mondta szívélyesen. – Egy kis teára, útközben. Úgyis erre jár.

– Köszönöm, apó, köszönöm. Induljunk.

Elindultak.

– Na, itt van . . . – szólalt meg az igazgató, és egy kis csomagot helyezett a két ülés közé. – Van egy bizonyos anyag, propolisz, más néven méhszurok . . .

– Gyomorfekélyre?

– Igen. Mi az, talán neked is volt? – fordult az igazgató Jegor felé.

– Nem, csak hallottam róla.

– Igen. Megbetegedett valaki, segíteni kell rajta, rendes ember.

– Azt mondják, használ.

– Igen, azt mondják, használ.

Már feltűnt a falu.

– Engem leteszel a klubnál – mondta az igazgató –, te meg elmész Szosznovkába, itt van két kilométerre, s elhozod Szeveljov brigádvezetőt. Ha nincs otthon, kérdezd meg, hová ment, és kerítsd elő.

Jegor bólintott.

Az igazgatót letette a klubnál, és elhajtott.

A klub előtt férfiak, nők, legények, lányok gyülekeztek. Néhány idős ember is volt közöttük. Valami gyűlésre készültek. Az igazgatót körülvették, ő meg mondott valamit: megint nagyon magabiztos és önelégült volt.

A fiatalok félrehúzódtak, és élénken beszélgettek. Nevetgéltek.

Az öregek a sövénykarónál dohányoztak.

A klubépület homlokzatán nagy plakátok függtek. A szokásos ünnepség készült, melyet mindenki jól ismer.

A klub új volt, nemrég építették: mellette még ott hevert egy rakás tégla meg egy ócska dömperkas, amelyben megkötött a cement.

Jegor elhozta Szeveljov brigádvezetőt, és elindult megkeresni az igazgatót. Mondták neki, hogy az igazgató a klubban van, az emelvényen, az elnökségben.

Jegor végigment a termen, ahol a szovhozbeli munkások ültek . . . – Felment a színpadra, és megállt az igazgató háta mögött.

Az igazgató egy széles vállú emberrel beszélgetett, valami papír volt a kezében . . . Jegor megérintette a karját.

– Vlagyimirics . . .

– Mi az? Ja? Elhoztad? Jól van, várakozz.

– Nem . . . – Jegor félrevonta az igazgatót, és amikor már senki sem hallotta őket, azt mondta neki: – Tud vezetni?

– Tudok. Miért?

– Én nem bírom tovább. Menjen vissza egyedül, nem bírom tovább. Úgyis tudom, hiába erőlködöm, semmit sem lehet velem kezdeni. Tudom.

– De hát mi történt? Rosszul lettél, vagy mi?

– Nem bírok kocsit vezetni. Belátom: bolond vagyok, nem vagyok öntudatos, elmaradott vagyok . . . Szerencsétlen sittes, de nem bírom. Olyan érzésem van, mintha állandóan mosolyognék magára, ezt meg nem szeretem. Inkább dolgozom dömperen. Traktoron! Jó? Ne sértődj meg! Rendes fickó vagy . . . de . . . Most már csakugyan rosszul érzem magam, megyek.

Jegor lesietett a színpadról. És amíg végighaladt a termen, tépelődött: talán túlságosan sokat beszélt az igazgatónak. Fecsegett, mint egy . . . Mentegetőzött, vagy mi? Mi van ezen mentegetni való? Nem bírja, és kész. Ő meg ment magyarázkodni, kitárulkozni, megértetni, hogy nincs benne öntudat . . . Pfuj! Jegor keserűséget érzett.

Csak így tovább, és talpnyaló leszel! Pofafürdőkre jársz, sündörögni . . . Pfuj! Nem, ez nagyon keserves.

Az igazgató meg, miközben Jegor végighaladt a termen, csak nézett utána. Nem értett meg mindent, vagyis nem értett semmit.

Jegor a kiserdőn keresztül visszafelé baktatott.

Kiért egy tisztásra. Keresztülment rajta, megint egy erdőcske következett, de ez már sűrűbb volt, nagyobbak a fák.

Aztán leereszkedett a horhosba. Ott meg egy patak csörgedezett. Jegor megállt a patak fölött.

– No csak! – szólt.

Állt, álldogált, átugrotta a patakot, felment a tetőre . . . Ott meg nyírfaliget tárult a szeme elé, mintha egy hatalmas nyírfacsalád toppant volna eléje.

– Hűha! . . . – mondta Jegor.

És bement a ligetbe.

Mászkált a nyírfák közt . . . Levette a nyakkendőjét, rákötötte az egyikre, egy különösen szép, különösen fehér és sudár nyírfára. Majd meglátott egy hosszú tönköt a fa mellett, arra a kalapját akasztotta . . . Távolabb ment, és onnan gyönyörködött benne. És elnevette magát.

– Mics-csoda frájerek! – mondta. És ment tovább. És még sokáig visszanézegetett a díszes párocskára. És mosolygott. Megkönnyebbült a lelke.

Otthon Jegor fel s alá járkált a szobában, törte a fejét. Fújta a füstöt . . . Időnként váratlanul nótára gyújtott: „Miért csak a szép legényt szeretitek, lányok?" Majd abbahagyta az éneklést, megállt, egy darabig kibámult az ablakon, aztán a falat nézte . . . És újrakezdte a járkálást. Megint valami türelmetlenség kerítette a hatalmába. Mintha elhatározásra jutott volna, csak sehogy se tudná végleg rászánni magát. Aztán újból elhatározta magát. És megint hiába . . . Idegeskedett.

– Ne vedd a szívedre, Jegor – mondta apó. Ő is fel-alá járt a szobában, az ajtóig, meg vissza. Az ajtó kallantyújára kötött durva fonálból, halászhálóhoz sodort zsineget. Ócska, kétujjas kesztyűben dolgozott. – A traktorosság sem rosz-

szabb. Még tán jobb is. Sokat besepernek ezek mostanság.

– Nem veszem én a szívemre!

– Éppen fonom itt a hálót, ni... Ha kicsit világosabb lesz a víz, eljössz velem kiteríteni a hálót. Csuda jó dolog. Szeretem.

– Igen... Én is. Nagyon szeretek hálót teríteni.

– Akárcsak én. Vannak, akik többre becsülik a merítőhálót, de a merítőháló, az... fog egyszer-kétszer, aztán elkínlódsz az átkozottjával, amíg szétbogozod, meg kiveted, csupa időpocséklás!

– Az... Csak vesződség. „Miért csak a szép legényt?..." Soká jön még Ljuba?

Apó az órára nézett.

– Hamarosan jönnie kell. Ilyenkor már adják át a tejet. Átadják, és máris jön. Meg ne bántsd őt, Jegor: ő a legkisebb gyerekünk, s a legkisebbért mindig jobban fáj az ember szíve. Ha magadnak is lesznek gyerekeid, eszedbe jut majd a szavam. Ljuba derék lány, jószívű, csak valahogy soha nincs szerencséje... Összeakadt azzal a részeges alakkal, alig sikerült kirúgni.

– Bizony... Kész szerencsétlenség ezekkel az alkoholistákkal... Például én is úgy gondolom, hogy minden teketória nélkül le kell csukatni az ördögfajzatjait. Börtönbe velük! Öt évet mindegyiknek! Igaz?

– Börtönbe? Ugyan minek? De egy esztendőcskére valahová – apó felélénkült –, szigorú elkülönítőbe, bizony odaküldeném őket! Mindet, egy rakásra!

– Hát Petro, soká jön?

– Petro? Annak is jönnie kell már... Ott aztán elüldögélhetne, elgondolkozhatna a dolog felől.

– Üldögélni... abban mindegyik szívesen benne van. Nem, csak dolgozzanak inkább – szította a tüzet Jegor.

– Úgy is van: menjenek fát vágni az erdőre! Igaz!

– Inkább a bányába! Az erdő... tiszta levegőn csak a bolondnak van kedve dolgozni. Nem, bányába! Ércbányába! A vájatban hasalni!

Ekkor belépett Ljuba.

– Nesze neked – csatlakozott. – Azt hittem, csak éjszakára jön meg, ő meg már itthon van.

– Abbahagyta az igazgató fuvarozását – mondta az apó.

– Ne szidd meg érte. Megmagyarázta, miért: émelyeg a gyomra az autótól.

– Gyere csak, Ljuba, egy kis beszédem lenne veled – mondta Jegor. És a szobába vezette az asszonyt. Mintha valami elhatározásra jutott volna.

Ekkor hajtott be az udvarra Petro, a dömperjével.

Jegor odasietett hozzá... Végül is nem tudta elmondani Ljubának, mi nyugtalanítja.

Ljuba látta, hogy hosszasan beszélnek valamit Petróval, majd Jegor intett neki, s az asszony odasietett. Jegor beszállt a fülkébe, a kormány mögé.

– Messzire-e? – kérdezte apó. Ő is látta az ablakból, hogy Petro odaadta Jegornak a masinát, az meg menni készül valahová Ljubával.

– Fogalmam sincs róla... Jegornak dolga van valahol – válaszolt gyorsan Ljuba.

– Ljubka!... – Apó még mondani akart valamit, de Ljuba már becsapta az ajtót.

– Mi jutott eszébe ennek a Zsorzsiknak – gondolkodott hangosan apó. – Micsoda élet ez, az ördög vinné el. Az ember még lépni is fél, azután meg futkoshat, hogy megtudjon valamit...

És apó sietősen átment a ház másik felébe, a fiához, hogy megkérdezze, hová viszi Jegor a lányát, és egyáltalán, miért mennek el?

– ... Van egy falu, Szosznovka – magyarázta Jegor Ljubának a dömperen, amikor már úton voltak. – Tizenkilenc kilométerre innen...

– Tudom én, hol van Szosznovka.

– Lakik ott egy kis öregasszony, gúnynevén Kugyeliha. A lányával él, de az most kórházban van.

– Te ezt honnan tudod?

– Mindegy, megtudtam... ma már jártam Szosznovkában. De nem ez a lényeg. Egy társam megkért, hogy keressem fel ezt az öregasszonyt, és kérdezzem ki a gyerekei felől, hol vannak, mint élnek.

– És miért érdekli ez a társadat?

– Hát... valamilyen rokona, a nagynénje, vagy mi. A következőképpen fogjuk csinálni: odamegyünk, te be-

mész... Nem, mind a ketten bemegyünk, de kérdezni te fogod.

– Miért?

– Hadd mondjam el előbb, aztán kérdezhetsz! – Jegor felemelte a hangját.

Megint idegeskedett.

– Na jó! Csak ne kiabálj velem, Jegor, jó? Többet nem kérdezek. Mondd tovább.

– Mert ha észreveszi, hogy egy férfi kérdezgeti, kitalálja, hogy az illető együtt ült a fi... az unokaöccsével. No és akkor kérdezősködni kezd. A társam meg a lelkemre kötötte, hogy el ne mondjam, hogy ő a börtönben... Hűű! Kiböktem. A nyelvem harapnám le. Megértetted legalább?

– Megértettem. De hát milyen ürüggyel álljak én oda kérdezősködni?

– Ki kell találnod valamit. Például, hogy a faluszovjettől vagy... Nem, nem a faluszovjettől, hanem a kerületi... hogy is hívják azt, ahol a nyugdíjat megállapítják?

– Kerületi társadalombiztosító.

– Az, a kerületi társadalombiztosító. Mondd, hogy a kerületi társadalombiztosítótól ellenőrzöd az idős emberek életkörülményeit. Kérdezd ki, hol vannak a gyerekei, írnak-e? Érted?

– Értem. Mindent úgy fogok csinálni, ahogy kell.

– Nyugtával dicsérd...

– Majd meglátod.

Később egészen elnémult. Szokatlanul komor és elgondolkodó lett. De ösztönösen érezte az asszony csodálkozását... Erőltetetten elmosolyodott, és megszólalt:

– Ne sértődj meg Ljuba, de én egyelőre hallgatni fogok. Rendben?

Ljuba rátette a kezét a karjára.

– Hallgass csak, ha akarsz. Tégy úgy, ahogy jónak látod, engem ne kérdezz. – Ilyennek még jobban szerette Jegort, és egy cseppet sem sértődött meg.

– Azért meg, hogy rád kiabáltam... bocsáss meg – tette hozzá Jegor. – Magam sem szeretem, ha kiabálnak.

Jegor alaposan rákapcsolt. A dömper az erdő szélén haladt, gyökerek, buckák kerültek a kerekek alá, a gép ugrált. Ljuba egy-egy nagyobb rándulásnál az ajtó fogantyú-

jához kapott, és Jegort figyelte. Jegor maga elé nézett, ajkát szorosan összezárta, kicsit hunyorgott – maga a megtestesült vágyakozás.

És ekkor Ljuba megértett valamit, ami annyira izgatta ezekben a napokban, s amit valójában sejtett is: hogy Jegor nagyon erős ember. Erős és szilárd. Ezért is vonzódott hozzá olyan elemi erővel.

... Tágas parasztház. Orosz kemence, padka, gyalult, sokszor felsúrolt fenyőpadló. Egyszerű asztal, festett asztallappal. A sarokban szent életű Nyikoláj képe.

Az öreg Kugyeliha sokáig vaksin, hunyorogva nézte Ljubát és Jegort ... Jegoron sötét szemüveg volt.

– Miért takartad el a szemed, fiam? – kérdezte. – Aztán átlátni azon?

Jegor bizonytalanul megvonta a vállát. Nem szólt egy szót sem.

– Megbíztak nagyanyó, hogy tudjam meg, hogy s mint él – szólalt meg Ljuba.

Kugyeliha a lócára ült, aszott, barna kezét a kötényébe ejtette.

– Mit kell itt megtudni? Kapok húsz rubelt ... – Az öregasszony együgyűen nézett Ljubára. – Mi kéne még?

– Hát a gyerekei hol vannak? Hány gyereke van?

– Hat, kedvesem, hat. Az egyik, Nyura, az itt él velem, három meg a városon ... Kolja Novoszibirszkben, hajón dolgozik, Misa is ugyanott van, az házakat épít, Vera meg a Távol-Keleten, ott ment férjhez, katona az ura. Nemrég küldtek fényképet ... az egész család rajta van, az unokák már nagyocskák. Kettő van: egy fiú meg egy lány.

Az öregasszony elhallgatott, megtörölte a száját a köténye szélével, bólogatott kicsiny madárfejével, sóhajtott. Láthatóan ő is messze tudott távolodni gondolatban; most is szinte elfeledkezett a vendégekről. Később felocsúdott, Ljubára nézett és megszólalt. Csak éppen hogy ne hallgasson, mert hát kényelmetlen hallgatni, amikor éppen őróla gondoskodnak:

– Hát ... így élek. – És újból elhallgatott.

Jegor egy széken ült az ajtó mellett. Szinte szoborrá der-

medt, egyszer sem moccant, amíg az öregasszony beszélt, egyre csak nézte.

– És a másik kettő? – kérdezte Ljuba.

– Hát bizony azok . . . azt én nem is tudom: élnek-e szegény lelkecskéim, vagy már régen nincsenek.

Az anyóka megint bólogatott aszott kis fejével, össze akarta szedni magát, hogy sírva ne fakadjon, de könnyei a kezére hullottak, mire gyorsan megtörölte a szemét a kötényével.

– Nem tudom. Az éhínség idején széledtek el a világba . . . Most nem tudom. Kettő van még, két fiú . . . Róluk nem tudok.

Nyomasztó csend telepedett a házra . . . Ljuba nem tudta kitalálni, mit kérdezhetne még: sajnálta az anyókát. Jegorra pillantott . . . Az ott ült, mint a bálvány, és egyre csak Kugyelihát nézte. Az arca is teljesen megkövült a szemüveg alatt. Ljuba már végképp nem bírta tovább.

– Jól van, nagyanyó . . .

Hirtelen elfeledkezett róla, hogy ő a „kerületi társadalombiztosítótól" jött, az anyókához lépett, leült mellé, valahogy magától értetődően, egyszerűen átölelte és megcirógatta.

– Várj csak, kedvesem, ne sírj, nem szabad, meglátod, előkerülnek még. Utána kellene járni.

Az anyóka engedelmesen megtörölte a szemét, egyet-kettőt még bólintott.

– Meglehet, előkerülnek . . . Köszönöm neked. Tán magad is paraszti sorból? Hogy olyan szíves vagy?

– Onnan hát, honnan lennék? Keresni kéne a fiaidat . . .

Jegor felállt, és kiment a házból.

Lassan haladt végig a tornácon . . . Az utcára nyíló ajtóban megállt, megsimogatta az ajtófélfát. Sima volt, hűvös. Az ajtófélfához odaszorította a homlokát, és úgy maradt. Sokáig állt ott, markolta az ajtófélfát, hogy belefehéredett a keze. Úristen, ha legalább sírni tudna még ebben az életben, minden könnyebb lenne. De soha egyetlen könny se csordult a szeméből, csak az ökle keményedett meg, megmarkolta, ami éppen a keze ügyébe esett, és addig szorította, amíg az ujjai görcsbe nem merevedtek. És

semmi se segített nehéz pillanataiban: se dohány, se vodka, semmi: mindent gyűlölt. És most rettenetesen fájt a szíve, gyötrelmesen sajgott, mintha lassú tűz égetné. És egyre azt hajtogatta magában, mint valami imádságot: „No elég már, elég!"

Jegor meghallotta Ljuba lépteit, elugrott az ajtófélfától, leszaladt az alacsony tornácról . . . A ház felé tekingetve gyors léptekkel végighaladt a kerten. Már ura volt önmagának. Elgondolkozva körüljárta a dömpert, megrugdosta az abroncsokat . . . Levette a szemüvegét, nézte a házat.

Kijött Ljuba.

– Uramisten, de rettenetesen megsajnáltam! – fakadt ki. – Majd megszakadt a szívem.

– Induljunk – rendelkezett Jegor.

Megfordultak . . . Jegor még egy utolsó pillantást vetett a házra, és rákapcsolt.

Hallgattak . . . Ljuba az öregasszonyra gondolt, ő is szomorkodott.

Kiértek a faluból . . .

Jegor lelassította a kocsit, ráhajtotta a fejét a kormányra, és szorosan behunyta a szemét.

– Mi baj, Jegor? – Ljuba megijedt.

– Várj . . . megállunk egy kicsit – szólt Jegor megtört hangon . . . – Tudod, nekem is . . . sajgott a szívem. Az anyám ő, Ljuba, az anyám.

Ljuba halkan felsikoltott.

– De hát hogy tehettél ilyet, Jegor? Hogy képzeled . . . ?

– Még nincs itt az ideje – mondta Jegor, majdnem durván. – Adj egy kis időt . . . Csak egy kicsit még.

– Miféle időt, miket beszélsz?! Forduljunk vissza!

– Még nem lehet! – kiáltotta Jegor. – Hagyd, hogy legalább a hajam kinőjön . . . Hogy . . . legalább emberformám legyen!

Jegor egyesre váltott, továbbindultak.

– Küldtem neki pénzt – folytatta. – De félek, nem boldogulnak vele a faluszovjetben, esetleg megkérdik, kitől van. S a végén még nem fogadja el. Kérlek, menj el hozzá holnap újból . . . és mondj valamit. Találj ki valamit. Mert

én addig... nem bírom... megszakad a szívem. Nem bírom. Hát nem érted?

– Állj csak meg! – parancsolt rá Ljuba.

– Minek?

– Állj meg.

Jegor megállt.

Ljuba átölelte, ahogy az öregasszonyt ölelte át az imént – gyengéden, könnyedén –, és a mellére vonta a fejét.

– Uramisten!... Hát miért vagytok ilyenek? Mitől vagytok ilyen kedvesek nekem? – Sírva fakadt. – Mit tegyek hát veletek?

Jegor kiszabadította magát az asszony öleléséből, krákogott, hogy lemenjen a csomó a torkán, sebesre váltott, és lelkendezve mondta:

– Semmi baj, Ljubasa!... Minden rendben lesz. Ha a nyakam töröm is, de nektek jó dolgotok lesz. Tudom, mit beszélek!

Otthon Petro várta őket az udvaron.

– Ideges, látom. Biztos a kocsi miatt – találgatta Ljuba.

– Ugyan, hát minek néz engem, hiszen megmondtam...

Ljuba és Jegor kiszálltak a fülkéből. Petro odament hozzájuk.

– Ez meg beállított... az embered – mondta szokása szerint kelletlenül, mintha nehezére esne a szó.

– Kolka? – Ljubát kellemetlenül lepte meg a hír. – Ó, az az alávaló! Mi a csodát akar?! Agyongyötört, agyongyötört már a nyavalyás!

– No megyek, hadd ismerkedjünk meg egy kicsit – mondta Jegor.

És Petróra pillantott. Petro alig észrevehetően bólintott.

– Jegor! – riadozott Ljuba. – Hisz az részeg, meglásd, még neked esik. Ne menj, Jegor! – Ljuba már tett volna egy mozdulatot Jegor felé, de Petro visszafogta.

– Ne félj – mondta. – Jegor, egy szóra!...

Jegor megfordult.

– Még hárman várnak rá a sövény mögött. Úgy számíts.

Jegor bólintott, és bement a házba.

Ljuba most már erővel ki akarta magát tépni, de a bátyja keményen fogta.

– De hisz agyonverik! – Ljuba majdnem sírt. – Mit akarsz? Petro!...

– Kit vernek agyon? – zengett Petro nyugodt basszusa. – Zsorzsikot? Az ugyan nehéz lenne. Hadd beszélgessenek el... Többet nem fog a Koljád ide járni! Hadd értse meg egyszer és mindenkorra.

– Aha – mondta Kolja erőltetett mosolyra húzva a száját. – Megjött az új gazda.

Felállt a padról.

– Én meg a régi vagyok.

Egyenesen Jegorhoz tartott.

– Lesz egypár szavunk egymással...

Szorosan Jegor elé állt.

– Hm-m!

Kolja nem i annyira részeg volt, inkább az iszákosság látszott rajta. Elég kellemes külsejű, magas, kék szemű, okos tekintetű fickó volt.

Az öregek borzadva figyelték a „gazdákat" – a régit és az újat.

Jegor úgy döntött, hogy nem teketóriázik: egyből nyakon ragadta Kolját, és kiráncigálta a házból...

Nagy nehezen a tornácra vonszolta, és letaszította.

Kolja lezuhant. Nem számított rá, hogy rögtön ezzel kezdődik majd.

– Ide figyelj, te gané! Ha még egyszer... Most voltál itt utoljára! – szólt le neki Jegor, azzal utánaindult.

Kolja felugrott... Kapkodni kezdett.

– Gyere innét! Gyere utánam!... Gyerünk, gyerünk. Rajta, kutya!... Menj, menj!

Már kint voltak az udvarból. Jegor ment elöl, Kolja mögötte. Kolja rettentő izgalomban volt, egyszer hátba is lökte Jegort. Jegor hátrafordult, és szemrehányóan megcsóválta a fejét.

– Menj, menj! – ismételte Kolja reszkető hangon.

Jöttükre a másik három is felemelkedett, akikről Petro beszélt.

– Csakhogy nem itt – mondta Jegor. – Menjünk messzebb.

Messzebb mentek. Megint úgy alakult, hogy Jegor ment legelöl.

– Ide figyeljetek – állt meg. – Gyertek mellettem, mert így úgy nézünk ki, mint egy kivégzőosztag. Az emberek már figyelnek.

– Menj, menj! – mondta megint Kolja. Alig bírta türtőztetni magát.

Mentek még egy darabot.

Egy magas sövény mellett, ahol már nem lehetett látni őket az utcáról, Kolja nem bírta magát tovább türtőztetni, és hátulról ráugrott Jegorra. Jegor oldalra lendült, és elgáncsolta Kolját. Kolja szégyenszemre megint elesett... De ekkor beleavatkozott az egyik társa. Jegor ezt visszakézből intézte el: ököllel gyomorszájon vágta. Ez a fickó is elterült. A másik kettő zavarba jött a váratlan fordulattól. De Kolja felugrott, és a sövényhez szaladt, hogy kitépjen egy karót.

– Megállj, kutya!... – Kolja fuldoklott a dühtől. A kitépett karóval rontott Jegorra.

Élete során Jegor már sokszor meggyőződött arról, hogy az ember soha nem feledkezik meg magáról teljesen, és még a legeslegrövidebb idő alatt is mindig van ideje átgondolni: hogy is lesz tovább? Ha megölik – akkor meg is *akarták* ölni. Ritkán ölik meg az embert véletlenül.

Jegor csak állt, és zsebre dugott kézzel nézte Kolját... Kolja visszahőkölt ettől a nyugodt, fenyegetően nyugodt tekintettől.

– Nem lesz rá idődd – szólt Jegor. Elhallgatott, majd részvevően hozzátette: – Kolja.

– Mit fenyegetőzöl te itt, mi? Mit fenyegetőzöl?! – Kolja megpróbált még egyszer felülkerekedni. – Kés van nálad, vagy mi? Rajta, rántsd elő azt a kést, rántsd elő!

– Kevesebbet kell inni, tökfej – mondta együttérzően Jegor. – A karót azt kitörted, de a kezed reszket. Ebbe a házba többé be nem teszed a lábad!

Jegor megfordult, és visszafelé indult. Hallotta, hogy mögötte valamelyik már indult volna utána – nyilván Kolja –, de megállították.

– Ugyan, hagyd a fenébe! Szarni rá! Városi frájer! Majd elkapjuk valahol másutt!

Jegor nem állt meg, nem nézett vissza.

... Élete első barázdáját szántotta Jegor.
Megállította a traktort, leugrott, körüljárta a széles barázdát, maga is elcsodálkozott: az ő munkája volna? Odébb rúgott a csizmájával egy göröngyöt, hümmögött.

– Ni csak ... Zsorzsik. Ez igen. A végén még élmunkás leszel!

Szétnézett a sztyeppen, beszívta a tavaszi földszagot, és egy pillanatra lehunyta a szemét. Úgy maradt.

Suhanckorában szerette hallani, hogyan zúgnak a távíróoszlopok. Odaszorítja a fülét a póznához, becsukja a szemét, és figyel ... Izgalmas érzés. Jegor még most is emlékezett erre az érzésre. Mintha ez a rejtélyes zúgás nem is a földből, hanem az ördög tudja, honnan jönne. Ha szorosabban behunyja a szemét, és teljes odaadással figyel erre az erőteljes, búgó hangra, akkor az teljesen átjárja, s belül is valahol felbúg, a fejében talán, vagy a mellében – nem érti az ember. Ijesztő érzés volt, de érdekes. Különös, hogy hosszú, s hozzá még milyen tarka élet van mögötte, s csak ez a néhány dolog maradt meg igazán az emlékezetében: a Manyka tehén, meg ahogy az anyjával a hátukon hordták haza a nyírfagallyat, hogy befűtsék a kemencét, az anyja egy nagyobb, Jegor meg egy kisebb köteggel. Ezek a kedves emlékek elevenen éltek benne, s ha már végképp elviselhetetlennek érezte az életet, felidézte a távoli falucskát, a nyírfaerdőt, a folyópartot meg a folyót ... Könnyebb ilyenkor sem lett, csak mélységes sóvárgás és szomorúság fogta el, s csak másként szorult össze a szíve: jólesően, fájdalmasan. És most, hogy a felszántott földből ekkora nyugalom áradt, hogy a nap égette a homlokát, most, hogy véget vethetett az örökös földönfutásnak, Jegor nem értette, hogy lesz tovább. Hogy megállapodik, nyugalomra lel. Vajon lehetséges? Valami azt súgta a lelkében, hogy csak nagyon rövid időre. Jegor még egyszer végignézett a sztyeppen ... Lám, ezért is milyen kár lesz.

„De hát miféle korcs vagyok én?! – gondolta önkéntelenül. – Hogy képtelen vagyok élni?! A keserves szentségit! Élni kell! Jó élni? Jó! Akkor örülj!"

Jegor mélyet sóhajtott ...

– Ilyen levegőn száznegyven évig lehet élni – mondta.

És csak most látta meg az erdő szélén a kis nyírfaerdőt. Arrafelé tartott.

– Ó, gyönyörűségeim!... és csak álldogáltok itt: kiszorultok a szélre, és csak álltok. Hát a ti időtök is elérkezett? Kizöldültetek?... – Gyengéden megérintette az egyik nyírfát. – Ó, hát díszbe öltöztetek! Jaj, menyasszonykáim, de szépek lettetek. És csak hallgattok, csak álltok. Nemhogy kiáltanátok, hívnátok, de nem, csak díszbe öltöztetek, és álltok. Hiszen látom már, szépek vagytok. No, jól van, nekem szántanom kell. Itt leszek mellettetek, most erre kerülök. – Jegor kissé eltávolodott a nyírfáktól, visszanézett, és elnevette magát: – Nézze meg az ember! – és odament a traktorhoz.

Ment, és szokása szerint egyre beszélt magában.

– Mert ha veletek álldogálok, nem lesz belőlem élmunkás. Úgy bizony... Nektek nem számít, nektek mindegy, de nekem élmunkásnak kell lennem. Bizony. – És Jegor énekelni kezdett:

Vörös a kányafa,
Vöröslik a fürtje,
Járt nálunk egy legény,
láttam, hogy miféle,
láttam, hogy miféle,
jaj! hazug a mája!

Énekelve szállt be a fülkébe, és megindította a vasszörnyeteget. És tovább énekelt, de a csattogástól és a dübörgéstől már nem lehetett hallani a dalt.

Este valamennyien együtt vacsoráztak: az öregek, Ljuba és Jegor.

A hangszóróból szép nóták áradtak, azt hallgatták.

Hirtelen feltárult az ajtó, s váratlan vendég jelent meg: egy magas, fiatal legény, az, amelyik akkor este annyira megijedt a razziától.

Jegor kissé zavarba jött.

– Ó, ó! – mondta. – Vendégünk jött! Ülj le, Vaszja!

– Sura! – javította ki mosolyogva a legény.

– Persze, Sura! Mindent elfelejtek. Összetévesztettelek

azzal a Vaszjával, emlékszel? Vaszja volt az a nagy darab, az az őrmester . . .

Jegor összevissza fecsegett, közben igyekezett összeszedni magát: a vendég ugyancsak váratlanul érkezett. – Együtt szolgáltunk Surával – magyarázta. – Recsegov tábornoknál. Ülj le, Sura, vacsorázz velünk.

– Üljön, üljön csak le – unszolta az öregasszony.

Az öreg még arrébb is húzódott a lócán, hogy helyet adjon:

– Lásson hozzá.

– Á, nem, vár a taxi. Mondani akarok neked valamit, Georgij. Meg át is kell adnom valamit . . .

– Ugyan már! Ülj le és egyél! – erősködött Jegor. – Megvár az a taxis.

– Nem lehet – nézett Sura az órára. – El kell érnem a vonatot . . .

Jegor kikászálódott az asztal mögül, és egyre fecsegett, mondta, ami az eszébe jutott, nehogy Surának ideje legyen kibökni valami nemkívánatosat. Jegor, aki annyira gyűlölte a semmitmondó szavakat, néha úgy tudott fecsegni, hogy összehordott hetet-havat, hogy végül is mindenkit megkevert vele. De csak olyankor csinálta, ha zavarban volt.

– Hát mi van, szoktál találkozni valakivel az ismerősök közül? Ó, azok voltak az arany idők! . . . Azóta is arról a szolgálatról álmodom. No, gyerünk, ha valamit hoztál! A kocsiban van? Gyerünk, hadd vegyem át a tábornok csomagját! Alá is kell írni, nem? A járattal jöttél, vagy külön kocsin? Gyerünk. . .

Kimentek.

Az öreg hallgatott . . . És józan parasztagyában csak ez a gondolat motoszkált:

„De hát mennyit furikáznak ezek azzal a taxival! A városból ide meg vissza!" – Mennyibe van egy kilométer?

– Nem tudom – felelte szórakozottan Ljuba. – Tíz kopejkába.

Rossz előérzete támadt a vendég miatt.

– Tíz kopejkába? Tíz kopejka . . . harminchat versztára mennyi az?

– Hát harminchat kopejka – kiáltott fel az öregasszony.

– Tíz verszta . . . az már egy rubel. Harminchat meg . . .

három hatvan, annyi biz' az. Három hatvan meg három hatvan az hét húsz. Hét húsz csak arra, hogy ide-oda utazgassanak. És én meg sokszor egy hónapig is dolgoztam hét húszért.

Ljuba nem bírta tovább, felkelt az asztaltól.

– Mit csinálnak ezek ott kint? – mondta, azzal kiment.

... Kint a pitvarban látta, hogy az utcára nyíló ajtó nyitva van. És meghallotta Jegornak, meg annak a Surának a hangját. És meghűlt benne a vér.

– Így add át. Megértetted? – Jegor hangja éles volt és fenyegető. – Jól jegyezd meg és így add át.

– Én átadom. De ismered, milyen ...

– Ismerem. Ő is ismer engem. A pénzt megkapta?

– Meg.

– Végeztem. Rám többé ne számítsatok. Ha keresni próbáltok, rátok uszítom az egész falut. – Jegor kurtán elnevette magát. – Nem tanácsolom.

– Csak ne dühöngj, Búbánat, arra kérlek. Én azt teszem, amit parancsoltak. Azt mondta: ha nincs pénze, adjál neki. Nesze.

Sura nyilván Jegor felé nyújtotta az előre kiszámolt összeget. Jegor meg nyilván elvette, és a pénzt teljes erejéből Sura arcába vágta – egyszer, kétszer, háromszor. És halkan, a foga között sziszegte:

– Gazember ... Semmirekellő ... Most megkaptad. Gazember ...

Ljuba valamit leejtett a pitvarban. Kilépett a tornácra. Sura ott állt, mereven, sápadtan.

Jegor nyújtotta a pénzt, s halkan, kissé rekedtes hangon ezt mondta:

– Nesze. A viszontlátásra, Sura. Add át üdvözletemet! Megjegyezted, amit mondtam?

– Meg – felelte Sura. Még egy utolsó pillantást vetett Jegorra, a tekintete gonosz volt és fenyegető. Elindult a kocsi felé.

– Na végre! – Jegor a lépcsőre ült. Figyelte, hogyan fordul meg a kocsi ... Követte a tekintetével, majd Ljuba felé fordult.

Ljuba mögötte állt a lépcsőn.

– Jegor ... – kezdte volna.

– Hagyd, ne törődj vele – mondta Jegor. – Ezek az én

régi ügyeim. Hogy úgy mondjam, tartozások. Nem jönnek többet ide.

– Jegor, én félek – vallotta be Ljuba.

– Mitől? – csodálkozott Jegor.

– Azt hallottam, hogy nálatok ... Ha valaki ott akarja hagyni, akkor ...

– Hagyd abba! – vágott a szavába élesen Jegor.

Még egyszer az asszonyra kiáltott: – Hagyd abba. Ülj le. És soha többet ne beszélj erről. Ülj le ... – A kezénél fogva maga mellé húzta. – Mit állsz itt a hátam mögött, mint valami ... Ez nem való, a háta mögé ülni valakinek. Udvariatlanság.

Ljuba leült.

– Mi a baj? – kérdezte Jegor vidáman. – Miért szomorodtál el, hajnalcsillagocskám? Nosza, énekeljünk inkább valamit!

– Uramisten, éppen ahhoz van nekem ...

Jegor oda se figyelt.

– Tudok egy szép dalt ... Gyere, megtanítalak rá ... – És rákezdte:

Vörös a kányafa
Vöröslik a fürtje

– De hát én ezt nem ismerem! – mondta Ljuba.

– Hát aztán? Énekeld csak velem ... Kezdjük:

Vörös a ...

– Jegor – könyörgött Ljuba. – Krisztus szerelmére kérlek, mondd meg: nem fognak ezek téged bántani?

Jegor összeszorította a fogát, hallgatott.

– Ne haragudj rám, Jegoruska. Miért vagy ilyen?

Ljuba sírva fakadt.

– Miért nem tudsz megérteni engem: vártam, egyre vártam a boldogságomat, és akkor elveszik. Hát ... hát mi vagyok én ... elátkozott, vagy mi? Én már semminek sem örülhetek ebben az életben?

Jegor átölelte Ljubát. A tenyerével letörölte a könnyeit.

– Hiszel nekem? – kérdezte.

– Hiszel, hiszel... Ő meg csak hallgat. Mondj el mindent, Jegor, én nem ijedek meg. Akár el is utazhatunk innét...

– Ó, ó...! – Jegor felüvöltött. – Így aztán leshetem, mikor lesz belőlem élmunkás. Nem, így soha az életben nem megy, becsületszavamra! Ljuba, én nem bírom a sírást. Nem bírom! Szánj meg már, Ljubocska!

– Jól van no, jól van. Nem lesz semmi baj?

– Nem lesz semmi baj – mondta Jegor határozottan, tagoltan. – Megesküszöm mindenre, amire akarod... Mindenre, ami szent. Rajta, énekeljünk. – És rákezdte.

Vörös a kányafa
Vöröslik a fürtje

Ljuba is átvette a dallamot, és olyan szépen kísérte, olyan csengő hangon. Egy pillanatra megfeledkezett mindenről, megnyugodott.

Vörös a kányafa,
Vöröslik a fürtje,
Járt nálunk egy legény,
láttam, hogy miféle,
jaj! hazug a mája!

Én is mást szeretek.
Mondtam, ne zaklasson.
Utánam jár mégis,
csak hogy rajtakapjon.

A sövény mögül Petro nézte őket, csúfondárosan.

– Írjátok le a szöveget – szólt oda.

– Einye, Petro – mondta sértődötten Ljuba. – Képes vagy lerontani a nótát.

– Ki volt itt, Jegor?

– Egy cimborám. Befűtünk a fürdőházba? – kérdezte Jegor.

– Hát hogyne. Gyere csak ide, mondok valamit...

Jegor a sövényhez ment. Petro a füléhez hajolt, és mondott neki valamit halkan.

– Petro! – kiáltott oda Ljuba. – Tudom ám, hogy miben sántikálsz! Csak fürdő után!

– Szeretném, ha megnézné a karburátort – mondta Petro.

– Csak a karburátort nézem meg . . . – mondta Jegor. – Biztosan át kell fújni . . .

– Majd adok én nektek karburátort! Fürdő után, megmondtam – zárta le Ljuba a vitát szigorúan. És bement a házba. Valamennyire megnyugodott, de az aggodalom befészkelte magát a lelkébe. Az aggodalomnak pedig – szívós a természete, szerelmes asszonyok tudják jól, micsoda makacs gyötrelem az.

Jegor átugrott a kerítésen Petróhoz.

– A brandy az szar – mondta. – Többre becsülöm a pezsgőt, vagy a Remy Martint.

– Kóstold csak meg!

– Mintha nem kóstoltam volna már! Még ha mondjuk whiskyt kínálnál, szódával . . .

S beszélgetve indultak a fürdőház felé.

Ugyanazon a földdarabon, ahol Jegor szántott, most vetettek. Jegor vetett. Pontosabban ő vezette a traktort, a vetőgépen meg – hátul, ahol vigyázzák, hogy a magok egyenletesen szóródjanak – egy fiatalasszony állt, kis ásóval a kezében.

Odaért Petro a dömperén, összetákolt billenőkkel, vetőmagot hozott. Együtt öntötték bele a vetőgépbe. Váltott egy pár szót Jegorral.

– Itt fogsz ebédelni vagy otthon? – kérdezte Petro.

– Itt.

– Mert elvihetlek, úgyis haza kell mennem.

– Ah, nem, van nálam minden . . . Minek kell hazamenned?

– Valami zörög a gépben. Igaz is, biztosan a karburátor.

Összenevettek. Mind a ketten arra a „karburátorra" gondoltak, amelyet együtt „bütyköltek" a múltkor a fürdőházban.

– Van otthon egy, már régen tartogatom.

– Ne nézzük meg inkább, mi zörög?

– Ugyan, csak az időt vesztegetjük. Biztosan a karburátor. Már régen kínlódok vele, mindig sajnáltam kidobni. De most már kicserélem.

– Ahogy akarod – és Jegor visszabújt a fülkébe. Petro ment, hogy széthordja a vetőmagot a többi vetőgéphez.

És felbőgött a traktor is, haladt tovább.

... Jegor figyelme elkalandozott a műszertáblától, előrenézett, távolabbra éppen annál a nyírfacsoportnál, amely a szántás szélén húzódott, egy Volga állt meg, valamiféle emberek, hárman... Jegor erőltette a szemét – és felismerte őket. A három ember – Ferdeszájú volt, Buldi meg valami alak. A kocsiban pedig – Lucienne. A kocsiajtó nyitva volt, Lucienne elöl ült, és bár az arcát nem látta, Jegor ráismert a szoknyájáról meg a lábáról. A férfiak a kocsi mellett álltak, várták a traktort.

A világ körös-körül változatlan volt. A szántás felett tündöklő nap sütött, a kis nyírfaliget a szántás szélén talpig zöldben állt, tisztára mosta a tegnapi eső... Sűrű földszag áradt, olyan tömény, nehéz illat szállt a nedves földből, hogy szédült bele az ember. A föld összeszedte egész tavaszi erejét, minden éltető nedvet – arra készült, hogy újjászülje az életet: a távoli erdősáv, felette a bodros, fehér felhőkkel – ez mind, mind az élet volt, amely szétáradt a tájon, és közömbös volt minden iránt, nem rettegett semmitől.

Jegor kicsit csökkentette a sebességet... Előrehajolt, kikereste a csavarkulcsot – nem valami nagy, de annál alkalmasabb – és a nadrágzsebébe dugta. Gyorsan végignézett magán – nem látszik-e ki a zubbonya alól? Nemigen.

Amikor egyvonalba került a Volgával, Jegor megállította a traktort, lefojtotta a motort.

– Gálja, eredj ebédelni – szólt oda az asszonynak.

– Hisz még csak a magot hintettük szét – értetlenkedett Gálja.

– Nem baj, eredj csak. Meg kell beszélnem valamit ezekkel az elvtársakkal, ni... A szakszervezeti KB-tól.

Gálja a brigád házikója felé indult, amely a távolból

odalátszott. Menet közben vagy háromszor is visszanézett a Volgára, meg Jegorra . . .

Jegor is észrevette, és körülpillantott a mezőn . . . Még két vetőgépes traktor dolgozott a földeken; egyenletes dübörgésük nem törte meg a hatalmas, tündöklő nap csendjét.

Jegor a Volga felé indult. Még messzire volt tőlük, amikor a Ferdeszájú már mosolygott.

– Hű, de piszkos – kiáltott fel egyre mosolyogva. – Nézz csak oda, Lucienne! . . .

Lucienne kiszállt a kocsiból, és komolyan nézte a közeledő Jegort. Nem mosolygott.

Jegor nehéz léptekkel haladt a puha szántáson . . . A vendégeket nézte. Ő sem mosolygott.

Egyedül Ferdeszájú mosolygott.

– Hát, nem ismertem volna meg, bizisten! – Nem győzött mulatni. – Ha valahol találkozom vele . . . meg sem ismerem.

– Ferde, nem nyúlsz hozzá – szólalt meg hirtelen Lucienne kissé rekedten és parancsolóan, szinte gyűlölködve nézett Ferdeszájúra.

Ferdeszájú viszont valósággal repesett a bosszú gyönyörűségétől.

– Lucienne! . . . Mit beszélsz?! . . . Csak ő ne bántson engem! Neki szólj, hogy ne bántson! Mert még lesújt szent öklével az átkozott a nyakamra . . .

– Ne nyúlj hozzá, te rohadék! – tört ki Lucienne. – Úgy is egykettőre elpatkolsz, miért kell . . .

– Kuss! – mondta a Ferdeszájú. És a mosolyát mintha elfújták volna. Látszott a tekintetén, hogy tombol benne a kegyetlen bosszúszomj. Ez az ember örökre süketté vált minden értelmes szóra. Ha nem akad, akibe belemarjon, önmagába mar majd, mint a kígyó. – Kuss, mert egymás mellé fektetlek benneteket. Megöleltetem veled . . . kimerítek még egy törvénycikkelyt . . . a hullagyalázást. Nekem mindegy!

– Szépen kérlek – szólt Lucienne némi hallgatás után –, hagyj neki békét. Nekünk úgyis nemsokára végünk van, hadd éljen legalább ő. Hadd szántsa a földet, ha kedvét leli benne.

– Nekünk végünk, ő meg hadd szántsa tovább a földjét? – Ferdeszájú nevetett, látszottak a fekete fogai. – Hol van akkor az igazság? Neki talán nincs épp elég a füle mögött?

– Ő kiszállt a játékból... Szabadulólevele van.

– Nem szállt ki. – Ferdeszájú újból Jegor felé fordult. – Még csak most fog beszállni.

Jegor egyre közeledett... Súlyos léptekkel, csizmája néha a felázott földbe ragadt.

– Ni, még a járása is hogy megváltozott – mondta elragadtatva Ferdeszájú. – Melós járás.

– A proletariátus – szólalt meg a kissé ostoba Buldi.

– Dehogyis proletár. Paraszt.

– Hát, a paraszt is csak proletár!

– Buldi! Van négy elemid, két lyuk az orrodon, szuszogj vele, és olvasd a Kisdobost. – Üdv, Búbánat! – Ferdeszájú hangosan üdvözölte Jegort.

– És mit mondtak még? – faggatta rémülten Ljuba az öregeit.

– Egyebet semmit... Megmondtam nekik, merrefelé kell menni...

– Jegorhoz?

– Hát.

– Szentséges Szűzanyám! – kiáltotta Ljuba, és kirohant a házból.

Éppen akkor ért dömperén a kerítéshez Petro.

Ljuba intett neki, hogy ne hajtson be, álljon meg.

Petro megállt.

Ljuba beugrott a fülkébe... Mondott valamit Petrónak. A dömper farolt, megfordult és dübörögve a kátyús úton nagyokat zökkenve sebesen nekilendült.

– Gyorsan, gyorsan Petya, kedves bátyám! Uram isten, hogy megérezte a szívem!... – Ljuba szeméből peregtek a könnyek, le sem törölte, észre sem vette őket.

– Odaérünk – mondta Petro. – Hisz az előbb voltam nála...

– Az előbb itt voltak... Kérdezősködtek. Most meg már ott vannak. Siess, Petya...

Petro mindent megtett, hogy púpos paripája gyorsabban haladjon.

A csoport, mely a Volga mellett állt, a nyírfaliget felé húzódott. Csak a nő maradt a kocsinál, be is szállt, és becsapta maga után az ajtókat.

A csoport nem ment egészen a nyírfákig, kicsit távolabb megállt. Látni lehetett, hogy valamit tárgyalnak... Majd ketten kiváltak és visszamentek a kocsihoz. A másik kettő – Jegor és Ferdeszájú – a kiserdőbe ment, egyre távolodott, és hamarosan eltűnt.

... Ekkor tűnt fel messze az úton Petro dömpere. Az a kettő, amelyik a Volga mellett állt, szemügyre vette... Rájöttek, hogy a dömper egyenesen feléjük tart, s kiáltottak valamit az erdő irányába. A nyíresből azon nyomban kirohant egy ember, Ferdeszájú, s valamit gyorsan eltüntetett a zsebében. Ő is észrevette a dömpert, és egyenesen a Volgához futott. A Volga meg szökkent egyet, és teljes sebességgel elhúzott...

... A dömper elérte a nyírfaligetet.

Ljuba kiugrott a fülkéből, és a nyírfák felé rohant.

Lassan, egyik kezét a hasára szorítva vonszolta magát Jegor. Másik kezével a nyírfákba kapaszkodott... És a nyírfákon élénkvörös foltok maradtak utána.

Amint Petro meglátta a sebesült Jegort, újból visszaugrott a dömperre, hogy üldözőbe vegye a Volgát. De a Volga már messze járt. Petro meg akart fordulni a dömperrel.

Ljuba a hónaljánál fogva tartotta Jegort.

– Összevérezlek – mondta Jegor, szenvedett a fájdalomtól.

– Hallgass, ne beszélj. – Az erős Ljuba karjára vette... Jegor tiltakozni szeretett volna, de újabb fájdalomhullám tört rá, lehunyta a szemét.

Ekkor odarohant Petro, óvatosan átvette Jegort a húga karjáról, és a dömperhez vitte.

– Oda se neki – mondta halkra fogva erős hangját. – Semmi az egész... Volt, akit szuronnyal döftek át, és mégis életben maradt. Egy hét múlva ugrálni fogsz...

Jegor erőtlenül ingatta a fejét, és felsóhajtott – a fájdalom egy kicsit enyhült.

– Golyó van bennem – mondta.

Petro ránézett az elfehéredett arcra, összeszorította a fogát, egy szót sem szólt, csak meggyorsította a lépteit.

Ljuba elsőként ugrott fel a fülkébe... Karjára vette Jegort. Elhelyezte az ölében, a fejét a mellére fektette. Petro óvatosan megindult.

– Tűrj egy kicsit, Jegoruska... kedvesem. Mindjárt odaérünk, a kórházba...

– Ne sírj – kérte halkan Jegor, a szeme csukva volt.

– Nem sírok...

– De sírsz... érzem az arcomon. Nem szabad.

Petro forgatta a kormányt, így is, amúgy is – igyekezett, hogy ne rázzon. De így is rázott, és Jegor gyötrődve összeszorította á szemét, és vagy kétszer felnyögött.

– Petya... – szólalt meg Ljuba.

– Hisz igyekszem... de húzni nem szabad az időt. Sietni kell.

– Álljatok meg – kérte Jegor.

– Miért Jegor? Sietni kell.

– Nem... kész. Vegyetek le.

Petro megállította a dömpert.

Jegort levették, egy pufajkára fektették.

– Ljuba – hívta Jegor. – Réveteg tekintetével valahol az égen kereste. A hátán feküdt. – Ljuba...

– Itt vagyok, Jegoruska, itt vagyok, nézd...

– A pénzt... – Jegor erőlködve ejtette ki az utolsó szavakat. – A zakómban van... oszd meg a mamával... – Jegor lezárt szemhéja alól legördült egy könnycsepp, végig a halántékán, megremegett, a fülénél megakadt, majd lepergett, és a fűre hullt. Jegor meghalt.

S ott feküdt, egy orosz paraszt a hazai sztyeppen, a házakhoz közel... Feküdt arcával a földhöz simulva, mintha hallgatna valamit, amit egyedül csak ő hallhat. Így simult gyermekkorában a távírópóznákhoz. Ljuba Jegor mellére zuhant, és halkan, szívettépően zokogott. Petro állt felettük, nézte őket, és ő is sírt. Hangtalanul. Azután felemelte a fejét, szemét a pufajkája ujjába törölte...

„De hát mi lesz? – kérdezte magában, s ahogy megin-

dult, lépteiben egész félelmetes ereje benne remegett – csak így meglógnak, vagy mi?" – Megkerülte a fekvő Jegort és a húgát, s körül se pillantva nehézkesen futva a dömper felé indult.

A dömper felbődült, nem ment ki az országútra, egyenesen a sztyeppen húzott végig. Petro jól ismert itt minden utat és dűlőt, és csak most jutott eszébe, hogy ha elébe vág, el is kaphatja a Volgát. A Volga megkerüli annak az erdőnek a kiszögellését, amely innen nézve egyenletes sávként kéklik . . . De az erdőben van egy téli ösvény, azon hordják ki telente a fatörzseket traktorvontatású szánokon. Most, az eső után, a gallyaktól eltakart téli ösvény még megbízhatóbb is a dömper számára, mint az országút. De a Volga egyébként sem arra megy. Honnan tudnák azok, hova vezet ez az út?

. . . És Petro elkapta a Volgát.

A dömper kiugrott az erdőből, mielőtt az elegáns, halványbarna autó elsurranhatott volna. Nyilvánvaló volt, hogy kilátástalan helyzetbe került: visszafordulni már késő – a dömper szembejött, kikerülni ugyancsak nem lehet; az út keskeny . . . Ha elkanyarodik – egyik oldalról az erdő, másfelől az ugar, melyet a tegnapi eső feláztatott – nem városi autónak való. Nem maradt más hátra, mégis meg kellett kísérelni az ugaron, kapásból, teljes sebességgel megkerülni a dömpert, és újra kiugrani az országútra. A Volga lekanyarodott a sima útról, a kocsi fara nagyokat zökkent, lassan haladt, a motor teljes hangerővel bőgött. Ekkor érte utol Petro. A Volga utasai még kiugrani sem értek rá . . . Az erős dömper, mint megvadult bika, oldalba kapta, felborította, és rágázolt . . .

Petro kiszállt a fülkéből . . .

A szántásról, a traktorokról már futottak az emberek, akik mindent láttak . . .

Galvács Adél fordítása

Élt-éldegélt valahol egy ember, akit Arisztarh Petrovics Kuzkinnak hívtak, s Vera Szergejevnának az ő feleségét... Éltek-éldegéltek, azaz bocsánat, még ma is élnek, az ő életükről szól ez a mese, s arról, hogy váratlanul milyen szörnyűség esett meg velük és kedves barátaikkal. Jó negyvenesek már Kuzkinék, határozott, életrevaló emberek; a férj enyhén kopaszodik, szeme kissé merészebb szögben hajlik az orra felé, különben nagy demagóg, s örül, ha ajnározzák. Tulajdonképpen Vera Szergejevna is demagóg, de nem olyan mesterfokon mint a férje, ő egyébként munkáscsaládból származik, szintén becsvágyó, s ráadásul érzékeny lélek. Mindketten a kereskedelemben dolgoznak – a férj üzletvezető vagy micsoda, az asszony pedig eladó a „Zafír" ékszerboltban, háromszobás lakásuk van. Jól és rendben menne itt minden, azonban... Az „azonbanok" mélyebb elemzésével ez ideig is sokan foglalkoztak: AZONBAN...

Arisztarhuska sokat ivott.

Egész furfangos módon ivott a büdös kutya.

EGY ESTE, AMELY ÉSZREVÉTLENÜL FORDUL ÉJSZAKÁBA

Arisztarh öt vendégről tett említést. Az íróasztalt kaviáros dobozokkal, pezsgős és konyakos üvegekkel rakták tele...

Arisztarh telefüstölt szobájában zajongtak, áldomást ihattak valamire, talán autógumira, amelyből öt darab kint hevert az előszobában.

Vera Szergejevna sokáig harcolt férje iszákossága ellen, majd türelmét vesztve, a végső lépésre szánta el magát.

A szobájában ült, a televíziót nézte, s a legnagyobb hangerőre kapcsolta a masinát, hogy legalább felbosszantsa a szomszédban handabandázó agyalágyultakat.

A vendégek ordibáltak.

– Te engemet, én meg téged, úgy szeretjük egymást!... – énekelte egyikük, egy kopasz fejű ember, s a többiek kórusban fújták utána: „Te engemet, én meg téged..."

– Repüljünk, há, repüljünk?... – hajtogatta makacsul egy pisze orrú, szemüveges, aki madarat utánozva csapkodott a karjával, s egyre csalogatta a többieket: – Na, repüljünk?!

– Korán van még, korán – nyugtatta Arisztarh. – Tele van mindenféle léggyel az ájer.

A piszeorrú, amint a jelenet mutatta, szerette volna már elkezdeni kedvenc játékukat, a vadlibázást, amin egyelőre nem nagyon kaptak a többiek. Egyikük, a pocakos, nem tudta még, mire megy ki a játék, s szintén makacs buzgalommal faggatta társait:

– Hová, hová repüljünk? Há? Hová lesz az a repülés?

– Kukutyinba!

– Hová, hová kérem?

– Oda hát!...

– Nem ismeri emmég a dörgést, mit fújsz rá? – csitította Arisztarh a feketeképűt, aki a pocakossal türelmetlenkedett.

– Repüljünk már – nyafogta a piszeorrú.

– Jól van na, repüljünk – egyezett bele Arisztarh.

Leültek, hogy igyanak egyet a hosszú út előtt. Teletöltötték a poharakat. – Kedves, szép nyírfáink – sóhajtott fel a házigazda –, isten véletek.

A piszeorrú, a fejét ingatva. igazából elsírta magát:

– Végtelen nagy mezők...

A feketeképű öklével az asztalra csapott:

– Nem bőgünk, gyerekek!

– Kitör belőlük az ösztön – mondta egyikük, aki idősebbnek s egyszerűbb figurának látszott a többinél.

– Igyunk az utazásra! – emelte fel a poharát Arisztarh.

Ittak, aztán elsőként Arisztarh kelt fel az asztaltól, kitárta az ajtót, majd indulásra készen a szoba közepére állt:

– Én leszek a vezérgúnár.

A többiek sorban a gúnár mögé álltak.

Aztán elrepültek. Libegtették a karjaikat, gágogtak, apró léptekkel követték a vezért. Búcsúkört tettek a szobában, aztán kirepültek a folyosóra, kurrogva szelték át Vera Szergejevna légterét, s leszálltak a harmadik szobában, ahol szintén találtak egy asztalt, s azonkívül még jégszekrényt is.

Komor ábrázattal asztalhoz ültek. Arisztarh konyakot vett elő a jégszekrényből.

– Jaj de messze vagytok, drága nyírfácskáink – mondta sírásra hajló hangon a piszeorrú.

– Én a paraszthházakat szeretem – jelentette ki indulatosan az egyszerű arcú figura. – A mezők fia vagyok. – Majd a mellét döngetve: – Itt vannak azóta is bennem a mezők! Szeretem az egyszerű orosz paraszthházat! Ne gyertek nekem ezekkel a liftekkel, meg a frizsiderekkel . . .

– De a konyakot, bezzeg, hidegen szereted – kötekedett vele a feketeképű.

– A verem is lehűti.

– A veremben megpenészedik – állította a pocakos. – Próbáld ki egyszer, tedd le egy hétre a verembe: penészes íze lesz.

– Penészes ám az eszed tokja, tudod? – morogta az egyszerű képű figura. – Mindenáron kötekedni akarsz?

– Én? Hát mit képzelsz te? – sértődött meg a pocakos.

– Mit képzelek? Ne szólj bele a más dolgába!

– Hagyjátok abba – szólt rájuk Arisztarh. – Megint kezditek . . .

– A faluban nem nőtt volna meg ekkorára a pocakod! Ott éjszakára nem zabálhatnál be véres pecsenyéből, és nem dögölhetnél délig az ágyban . . .

– Te pofázol? – kiabálta a pocakos. – Hát mi vagy te, mi? Drehós! Csináld a dolgodat, de ne jártasd a szádat, mert még befoghatják ám!

– Hagyjátok már abba! – intett feléjük Arisztarh.

– Szereti a falut, azt mondja – folytatta dühösen a po-

cakos –, hát akkor minek ülsz itt? Ereggy haza, a faludba, a házadba!

– Nekem ott nincs házam.

– Áhá! Csak úgy dumálgatunk, mi? Van egy ilyen író is! A falura toborozza állandóan a népet, ő meg itt lakik négyszobás lakásban. A csaló mindenit! Egyedül a négyszobásban, én meg, én meg társbérletben – verte felpuffadt mellét a pocakos.

– Egyedül egy négyszobásban? – hitetlenkedett a feketeképű.

– Jó hogy a családjával, de én is családdal lakom a társbérletben, és nem toboroztam senkit sehová . . .

– Jó pénzt kapott érte, ezért a toborzásért – állította a piszeorrú.

– Elkaptam egyszer a liftben: és te, barátocskám, mondom neki, te miért nem mész vissza a faluba? Há? Mutassál példát! Nem férnek el az utcákon, annyi lett itt az ember. Tele vannak az autóbuszok . . .

– Elférnének azok – mondta az egyszerű arcú ember –, ha mindenkinek normális méretű volna a hasa. De megnövesztették, a fene tudja mekkorára. Persze hogy nem férnek el. Mire való ez, azt mondd meg nekem?

– Rakassanak veled narancsos hordókat! – veszekedett tovább a pocakos. – Jó pofa. Paraszthízat neki . . . A mezőkre vágyik . . . Hát vajas füge nem kéne? Kopjál le, öregem!

– Az vagyok hát, drehós – mondta az egyszerű arcú ember, s felmutatta ökölbe szorított kezét –, be van ez járatva, nyugodt lehetsz. Rögtön elvetélnél, ha odacsapnék vele a pocakodra.

– Elég legyen! – kiáltott rájuk mérgesen Arisztarh. – Idereplültünk a melegebb tájakra, ezek meg itt . . . Mondom, hogy a melegebb égtájakon vagyunk!

Elnevették magukat.

– Igyunk, igyunk, a leszállás örömére! – harsogta a feketeképű.

(Szereplőinket a továbbiakban is az eddigieknek megfelelően jelöljük, azaz Feketeképűnek a fekete képűt, Pocakosnak a pocakost, Piszeorrúnak a pisze orrút, Kopasznak a

kopaszt, aki állandóan nótázni akar, míg az egyszerű arcú embert a rövidség kedvéért Egyszerű embernek nevezzük.)

– Na, hát a leszállásra – támogatták mások is a Feketeképűt.

– Szerencsés landolásunkra – szellemeskedett Arisztarh.

– Nekem itt nem tetszik – jelentette be a Kopasz. – És általában, mire jó ez a vadlibázás? Énekelünk egyet?

– Előbb iszunk – intette le az Egyszerű ember.

– Igaz is!...

– Itt a konyak előttünk, minek hát annyit...

– A landolásunkra! – harsogta megint Arisztarh.

Ittak.

– Nótát? – mondta a magáét a Kopasz, s rázendített:

Lenn a széles, lassú Volgán,[1]
Ott az éles szirt felől

Csatlakozott a Feketeképű meg a Piszeorrú is:

Lomha, csőrös-orrú bárkák
Hosszú lánca tűnt elő.

Akadozott a hangjuk, valahogy nem sikerült ma a nóta.

– Gyerünk vissza! – állt fel hirtelen a Pocakos. – Nekem sem tetszik itt.

– Repülünk? – örvendezett a Piszeorrú. – Vissza a nyírfák alá!

– Többet én nem repülök! – jelentette be igen határozottan a Pocakos. – Vonattal utazom.

– Remek ötlet! – üvöltötte a Kopasz. – Menjünk vonattal. Viszünk magunkkal útravalót, és lelépünk az állomásokon is, ha nem lesz elég...

– Beülünk az étkezőkocsiba, ott aztán kibírjuk hazáig – vélte az Egyszerű ember. – Egyszer Voronyezsből...

– Szó se lehet róla! – tiltakozott a Kopasz. – Utazzunk, ahogyan illik. Igyunk, jó utazást...

– Vihetünk útravalót is...

– Semmit! Egyáltalán semmit! – húzta föl magát egyre

[1] Kapuvári Béla fordítása.

jobban a Kopasz. – Minek vinnénk? Elegánsan utazunk. Felsétálunk szépen a vonatra, na, jó utazást...

– Azt mondom... Ide hallgass! – kiabált az Egyszerű ember. – Fölülünk, letesszük a csomagunkat, és irány az utasellátó...

– Hagyjál minket az utasellátóddal! – szólt közbe a Pocakos. – Szóhoz sem jut tőled az ember. Ültél te életedben étkezőkocsiban?

– Ültem-e? Még aludtam is, édesapám! – büszkélkedett az Egyszerű ember.

– Szépen felülünk a vonatra, s utazunk, ahogy illik – erősködött a Kopasz. – Há akkor jó utazást!

Az Egyszerű embert bosszantotta, hogy nem hitt neki a Pocakos. – Azt hiszed, egyedül neked járatják azt az étkezőkocsit – mordult rá, de a Pocakos már nem törődött vele, éppen a Kopasszal társalgott.

– Ittunk az utazásra. Utána mit ajánl uraságod?

– Ittunk, utána döcögünk egy kicsit, s máris átszállhatunk!

– Hol szállunk át?

– Hát itt, ebben a helyiségben – mutatott a Kopasz a mellettük levő szobára, amelyben Vera Szergejevna üldögélt. – Majd mindjárt rendezünk neki egy kis murit.

– Indulás! – vezényelte a Pocakos. – Fogja mindenki a poharát, öt percünk van.

– Hé, búcsúzkodjatok gyorsan – integetett a Feketeképű.

– Gyerünk, gyerünk, ne gatyázzatok annyit – mutogatta az óráját a Pocakos. – Négy percünk maradt.

Az egész társaság felélénkült, vihogva szaladgáltak összevissza, kapkodva töltögették szét a konyakot.

– Mozgás, mozgás, lekéssük...

– Nyugalom, késik valamennyit.

– Fölugrálunk.

– Hiszen te fölugrasz, mások meg ott maradnak két darabban a síneken – ellenkezett az Egyszerű ember a Pocakossal. Az meg erre:

– Ezt a nagy pofájút ne vigyük magunkkal, amondó vagyok. Leissza magát, s ránk hozza a rendőrséget.

– Oda se neki! – kiáltotta a Kopasz. – Hát akkor fogjuk meg! – Ittak.

Aztán „rohantak a vonathoz". Ezúttal a Pocakos állt a sor elejére. Csihuhúzott és dobogott is hozzá.

– Csihuhuhu, csihuhu . . . Na, mindenki fölszállt?

– Föl.

– Huhú! . . . – dudált, finoman utánozva a mozdonyok hangját, majd lassan megindult. Vonatoztak.

Megérkeztek Vera Szergejevna szobájába . . . A Pocakos fékezett, s szakszerűen, valamiféle vágyakozással a hangjában megint dudált egyet:

– Huhuhú!

Vera Szergejevna gyűlölettel nézett végig a vonaton.

– Átszállás! – jelentette be a Pocakos.

Az átszállók előmásztak a kocsikból . . . letelepedtek, ki hova tudott, egyik a pamlagra, másik a fotelba, az Egyszerű ember meg egyenesen a padlóra.

– Ezt a tömeget itt az állomáson – méltatlankodott az Egyszerű ember.

– Régóta ül itt, asszonyom? – fordult hízelkedve a feleségéhez Arisztarh.

– Nem én, én nem sokat ültem, de hogy ti mennyit ültök, a jó ég tudja – válaszolta sokat sejtető hangsúllyal Vera Szergejevna.

Az utasok összenéztek.

– Hogy értsem ezt? – bizonytalanodott el Arisztarh.

– Ahogy mondom . . . majd leállítom én ezt a sok utazgatást, meg hogy igyunk még egyet az útra, leállítom én, egyszer és mindenkorra, ne féljetek – folytatta furcsán, haragosan Vera Szergejevna. – Majd dudáltok ti még nekem, meglássátok, azt fújhatjátok, paraziták!

– Mi történt, itt a kalauz? – kérdezte ijedten az Egyszerű ember. – Remélem, megvan a jegyünk?

A Pocakos elröhögte magát, és elismerően vállon veregette az Egyszerű embert.

– Ugyan, csak ijesztgetitek az embert – vette a lapot a Feketeképű is. – Mi a hézag, szépasszony, nem kapott talán jegyet?

Vera Szergejevna már hátat fordított az utasoknak, a televíziót nézte.

– De hogy minek parazitázni mindjárt? – sértődött meg Arisztarh.

– Hát mik vagytok, mi? – nézett Vera Szergejevna dühösen a férjére. – Rosszabbak mint a paraziták: spekulánsok, ha így jobban tetszik.

– Szépasszonykám – kedélyeskedett tovább a Feketeképű –, már megbocsásson, összetévesztett bennünket valakivel. Közönséges utasok vagyunk mi kérem . . . A saját pénzünkön utazunk.

– Utazzatok csak. Ingyen is utazhattok még eleget.

– Mit, hová utazhatunk, hová utazhatunk mi ingyen? – dühösödött meg Arisztarh, közelebb lépve a feleségéhez. A Pocakos a karjára tette a kezét:

– Állj meg, barátom, állj meg! Nem bulizunk itt a peronon! Beszállás, elmegy a vonatunk.

Nevetgélve felsorakoztak, a Pocakos ismét dudált, s a társaság elutazott Arisztarh szobájába. Oszolj után sietve asztalhoz ültek.

– Na, végre egy normális vendéglő – kényeskedett a Kopasz. – Unom már ezt a sok utazást . . . Mindig ezek a vacak, hideg kaják . . .

– Lássuk hát, miből élünk! Mit rendelünk? – járatta körbe tekintetét a Feketeképű.

– A magam részéről legszívesebben sima vodkát innék – jelentette be az Egyszerű ember. – Lehet?

A Pocakos elnéző mosollyal válaszolt.

– Igyon vodkát, ha akar. Pezsgőt kérünk . . .

– És konyakot – tette hozzá a Piszeorrú –, mert a pezsgő nekem annyit ér, akár a sör: éppen hogy lenyelem, már mehetek is kieresztení.

– Ezek szerint – fontoskodott Arisztarh, egy törülközőt vetve át a karján –, lesz kérem egy konyak, egy pezsgő . . . Elnézést kérek, vodkát mi nem tartunk.

– Ez meg hogy lehet? Nem tartanak, azt mondja? – háborodott fel a Pocakos. – És ha az ember a mezőkön nőtt fel? . . . Igya a konyakodat, mi?

– Sörös vodkát neki – tódította a Piszeorrú.

Vera Szergejevna ezenközben kikapcsolta a televíziót, papírt s tollat keresett . . . És íráshoz látott.

A továbbiakban – ha a cselekményt színpadra képzeljük, mintegy kísérő zörejként Vera Szergejevna tollának percegését halljuk, majd a percegés lehalkul, és a „vendéglőben" tanyázó utasainkat látjuk, Vera Szergejevna pedig erősen artikulálva mondja a jelenet alá az alábbi szöveget:

Tisztelt Ügyész Elvtárs!

Miközben egész népünk a munka termelékenységével van elfoglalva, akadnak olyan elemek, akiknek mindennél fontosabb az evés meg az ivás. Minden áldott nap ezt csinálják. Honnan van rá pénzük, kérdezhetik tőlem joggal. Spekulációval szerzik, válaszolom önnek, Ügyész Elvtárs. Nem bírom tovább a részeg kiabálásukat, mélységesen felháborít, amikor mindenfélének megjátsszák magukat, egész éjszaka gágognak, vagy utasnak adják ki magukat . . .

Az utasok ezalatt „repül a, repül a méhecskét" játszottak.

A jelen pillanatban is, miközben én ezt a bejelentést írom, ők „repül a, repül a méhecskét" játszanak. A folyosón szám szerint öt darab Volga autó külsőgumi található. Mit gondol, hogy kerültek oda? Kijátszották maguknak. Én pedig azt gondolom, hogy az Önök közreműködésével ideje volna elrontani a játékaikat, és megutaztatni kicsit őket, persze az állam költségén, amiről célzást is tettem nekik. Célzásomat azonban nem értették meg, kivéve férjemet, Arisztarhot, aki megértette, de azt hiszi, csupán ijesztgetem őket. Végképp elvesztettem a türelmemet, egyáltalán nem tiszteljük már egymást, ehhez jön még, hogy férjem nemcsak az autógumikat játssza ki magának, hanem a mások feleségét is . . .

REGGEL

Reggel Arisztarh fejfájással ébredt . . . Átnyúlt az asztalra, ahová minden reggel kikészítenek számára egy pohár friss vizet. A pohár a szokott helyén volt, s még egy papírt is talált alatta. – Másolat – olvasta róla az első szót.

Gyorsan átfutotta a sorokat, s be sem fejezve az olvasást, kiugrott az ágyból, átrohant a felesége szobájába.

Vera Szergejevna – már útra készen – amint meghallotta férje lépteit, gyorsan a kijárat felé indult. Arisztarh az ajtó előtt kapta el.

– Mit akarsz? – állt elébe.

– Hogy mit? – kérdezte vissza az asszony, melléhez szorítva a retiküljét.

– Hová mész?

– Oda . . .

– Hová oda? – csikorgatta fogait a férj. – Hová oda?

– Meg akarsz ütni? – kérdezte Vera Szergejevna feltűnő nyugalommal. – Üssél meg, na! Újabb három év, annyi biztos.

Arisztarh megingott.

– Vera! Ülj le. Üljünk le, beszéljük meg a dolgot. Miről van szó?

Vera már bundában volt, Arisztarh meg ingben, gatyában . . . Szánalmasan festett a perzsabunda mellett.

– Na üljünk le – hajtogatta a férj, majd hirtelen kitört: – Ülj már le, te hülye állat.

– Eressz!

– Vera! . . . Bocsáss meg, kiszaladt a számon. Ülj le, szépen kérlek.

Vera Szergejevna a dívány sarkára csücsült:

– Ez ugyan semmit se változtat a dolgokon.

– Miről van szó tulajdonképpen? – kérdezte Arisztarh, miközben széket tett az ajtó elé, s letelepedett rá. – Mi történt?

– Unom már – fakadt ki Vera Szergejevna. – Unom a részeg, műkedvelő bandádat! Nem vagyok én a cseléded! . . .

– Miért lennél a cselédem? Na és ha szórakoztunk egy kicsit . . . Már viccelni sem szabad?

– És tegnapelőtt kivel vicceltél? Csupa púder volt a kabátod! Kivel, mi?

– Mit tudom én . . . hozzám ért valaki az autóbuszon.

– Az autóbuszon? ! És ezt a cédulát is az autóbuszon találtad? – sziszegte az asszony, előkapva retiküljéből a kérdéses bűnjelet. Olvasta:

Arisztarh, kis szívem, tegyük végre félre a formaságokat s szép csendesen bújjunk össze valahol egy elhagyott kis sarokban! . . .

– De hát ez egy hivatalos levél – csattant fel Arisztarh. – Add vissza!

– Igen? Egy frászt! – dugta vissza Vera Szergejevna táskájába a cédulát. – Csaló spekuláns! Majd én megdobogtatom azt a kis szívedet.

– Hülye vagy, egy férfi írta, osztálytársam.

– Osztálytársad? Akkor miért Szonya írta alá?

– Álnéven. Így hívtuk őt a főiskolán. A hecc kedvéért.

– De az is itt van ám, hogy a te Szonyád!

Arisztarh ismét megingott . . . Biztonságát vesztve egyre dühösebb lett.

– Ó, a plebejus nőszemély! Magyarázzam el, mi az a finomabb stílus? Ha az ember bolondozik, akkor bolondozzon elejétől végig. Ha egyszer úgy írta alá Szonya, akkor hozzá kellett tennie azt is, hogy a te Szonyád.

– A te Szonyád?

– Jó, hát vágjuk le róla azt az aláírást. Levágom . . .

– Azt merd csak megpróbálni! Így is megkapod azt a nyolc évet, akkor meg tizenegyet is rád húznának.

– Azt a leprás . . . – idegeskedett Arisztarh. – Azt sem tudom, mit akarsz? Mitől vesztél meg ennyire?

– Mindent pontosan leírtam.

– Értem. Akkor most hová készülsz?

– Az ügyészségre.

– Jó vicc. Vasárnap van.

– Postaládát csak találok.

Arisztarh elsápadt . . . Sóhajtozott.

– Mi vagyok én, spekuláns? – kérdezte remegő hangon.

– Spekuláns – mondta Vera Szergejevna.

– Lopom az állam pénzét?

– Lopod az állam pénzét.

– Azonnal leveted ezt a cuccot! Levetkőzni. Levetkőzni! Mindent! Lopott pénzen vettünk mindent. – Parancsolta Arisztarh, majd lerángatta feleségéről a bundát, aztán a drága kosztümkabát következett. – Mindent úgy loptunk. Megijedtél? Vetkőzz!

– Tessék! Ne! . . . Ne ez is, te tolvaj! . . .
– Mindent vessél le! Egyetlen darab sem a tied!
– Meztelenül menjek az ügyészségre, mi?
– Meztelenül! – Arisztarh közben elcsente Vera Szergejevna retiküljét, s megnézte, benne van-e a feljelentés. Benne volt.

Kivette a retikülből a lakáskulcsot, bezárta az ajtót, aztán a retikült meg a felesége bundáját magához véve, a szobájába ment, leült a telefon elé, s remegő ujjakkal tárcsázott.

– Halló? Szemjonics? – szólt a telefonba, aztán tompított hangon, de nagyon sietősen beszélt: – Hallgass ide! Azonnal gyere el hozzám! . . . Nem az! A feleségem, a fene a pofáját, tüzet rakott a szekerünk alá. Éppen az ügyészségre készülődött . . . – E szavak után Arisztarh sokáig a másikat hallgatta. – Eredj a pokolba! – szólalt meg végre. – Telefonálj nekik . . . hívj ide mindenkit . . . kérjünk tőle bocsánatot. Közösen talán elboldogulunk vele. Lebeszéljük róla. Szonyka tette be az ajtót, egy cédulát dugott a zsebembe, nem is tudtam róla . . . Mit tudom én, a Valka miatt talán. Hát gyertek. Azonnal.

Arisztarh letette a kagylót, kis ideig elgondolkodva ült a telefon előtt, aztán felöltözött, ivott egy pohár pezsgőt, s a bundát meg a kosztümöt hóna alá csapva, visszament a felesége szobájába.

Vera Szergejevna egy szál kombinéban feküdt a díványon.

– Öltözködj fel, szívem – szólt hozzá békéltető hangon a férj. – Beszéljük meg a dolgot szép nyugodtan.

Vera Szergejevna öltözködött, Arisztarh pedig professzorosan fel-alá járkált a szobában.

– Először is, nehogy azt hidd, kedvesem, hogy annyira hülye ez a mi államunk – mondta bevezetőül.

– Ezt nem írtam bele. Semmi közöm hozzá . . .

– Jó, hát felvilágosítlak egy kicsit közgazdaságtanból! – lelkesedett fel Arisztarh. – Hogy ne szaladgálj összevissza, s ne háborgasd feleslegesen az ügyészséget. Az a te ügyészed, és mindenki, aki komolyan foglalkozik gazdaságtannal, mindenki tudja, mi itt a pláne. Sőt! Az állami költségvetés egy bizonyos, úgy tudom, tizenöt százalékát direkt

erre a célra, tehát a lo-pá-sok-ra irányozzák elő. Ne csodálkozz ezen, s ne vágj olyan bárgyú képet. Valamennyi jól fejlett társadalom egy bizonyos réteg . . . az energikus emberek kezdeményező készségére épül. Mivelhogy azonban minálunk egyenlőség van, hivatalosan nem kaphatok háromszor annyi fizetést, mint az a nagypofájú drehós, aki itt volt nálunk az este. Hogy lesz akkor megfizetve az én energiám? Azok a kezdeményezések? Hogyan? Hiszen mindenki tudja, hogy nálunk, az én áruházamban mindig mindent meg lehet kapni. Mert értek hozzá! És ezt ki fizeti meg nekem? Senki az égvilágon. Mindenki tudja viszont, hogy ellopom a magamét. Vagyis az a pénz, amit durván szólva ellopok, mint prémium amúgy is járna nekem. Megértetted? Tehát arról a járandóságomról van szó, amit a titkos gazdasági törvények alapján adnak . . .

– És mennyit adnak a nem titkos törvények alapján?

– Hülye! . . . – vesztette el a türelmét Arisztarh. – Azt hiszed, engem lecsukhatnak? So-ha! És ha lecsuknának is, elvisznek csatornát ásni, azt hiszed? Ezzel a fejjel? A te ügyészednek is megvan ám a magához való esze. Az az ügyész nagyon jól tudja, hogy az én fejemre szüksége van a társadalomnak, s itt van rá szükség, nem a csatornaásóknál. Vegyük példának okáért ezeket a gumikat – mutatott Arisztarh a folyosó felé. – Öt, azaz öt darab. Annyi? Annyi, számold meg, tapogasd meg őket darabonként, itt vannak. – Arisztarh most abbahagyta a professzoros sétafikálást, s szertartásosan magasba emelte az ujját: – De! De ez az öt darab gumi nem létezik! Egyszerűen nem létezik! Nem gyártották őket a gyárban! Nem lé-tez-nek. Mégis itt vannak, egymásra rakva. Ezt nevezik fenomenális közgazdasági jelenségnek. Ezt csinálják utánam, megfelelő szakképzettség, megfelelő fej nélkül. Ezt csinálják utánam. Ha az ügyész megtalálja például ezeket a gumikat, melyeket egyáltalán nem is gyártottak, azonnal megérti, kivel van dolga. Te meg hoppon maradsz. Persze azért megköszönik neked, kifizetnek néhány szóvirággal . . . Ami pedig engem illet, azt hiszem fölfelé buktatnak, kineveznek valahová. Hiszen olyan kevés az okos ember, de olyan kevés. Honnan is lennének? Elvégzik, tegyük föl, azt a kis főiskolát, már diplomások . . . Hát aztán? Aztán a nagy semmi. Nagy ne-

hezen megcsinálják azt a nyolcvan százalékos forgalmat. Az ilyeneket én semmibe sem veszem. Szóval, kedveském, elhamarkodtad te ezt a feljelentést. Verácskám – húzta a székét közelebb az asszonyhoz –, egy kis művészkedéssel untattunk ugye tegnap... Művészkedtünk, beismerem. Hogy minek csináljuk? Túltengő érzelmek, vagy mi... Máskor meg egy igazi művész, színész az úszómedencében vagy a fürdőkádban halászik, aztán megeszi a halat, mert ez a szerepe, akkor mi miért ne utánozhatnánk a vadlibákat? Ha a színészek csinálják, akkor jó, de nekünk... Játszunk, elismerem, de ezért följelenteni valakit? Olyan műveletlenség, ami megbocsátható egy takarítónőnek, de neked... Szégyellem, hogy a feleségem vagy...

Az utóbbi mondattal Arisztarhunk bizony túllőtt a célon. Maga is azonnal belátta, de már akkor késő volt.

– Köszönöm – kapott rajta Vera Szergejevna –, eredj a Szonyocskádhoz, ő beveszi, hogy nagyfej vagy, nekem meg add ide gyorsan a kulcsot. Add ide a kulcsot! Úgy lesz minden, ahogy mondtam... Majd az ügyész megmondja, milyen fej vagy. Engem ne etess a... közgazdaságoddal. Ásod te még azt a csatornát, ne félj. A kis hülye... Hogy ő energikus. Éppen ilyen energikusok kellenek oda. Energikusan ássák azt a csatornát, megnyugtatlak.

– Te rohadt – mondta erre nem éppen professzoros nyugalommal Arisztarh. – Levetkő-őzni! Ezt a kosztümöt is csak úgy, félre csinálták a gyárban, mi jogon feszítesz benne? És a perzsabundához se merj többé nyúlni: még azok a birkák sem voltak sohasem a világon. Fene a perzsabundás rüfkéjét! Még hogy én ne etessem!... A legelemibb dolgokat magyaráztam az előbb, értsük meg végre egymást, hogy egy bizonyos rétegnek módjában áll okosabban, kötetlenebbül, mondhatnám a nehézségektől mentesen élni. Erre ez a leprás nőszemély el akar küldeni csatornát ásni! Thank you! – E szavak után Arisztarh megint hóna alá csapta a felesége kosztümjét meg a bundáját, és átvonult velük a szobájába.

Közben Arisztarh szobájában összegyűltek a tegnapi utasok, csupán az Egyszerű ember hiányzott, akit különben sem hívtak.

Arisztarh izgatottan járkált föl-alá, kissé teátrális buzgalommal tárta szét a karját, s egyre csak azt ismételgette:

– Mit, hát mit tegyünk ezzel a bolonddal? Észhez kell téríteni, akármibe kerül!

– Hogyan beszéltél vele? – kérdezte gondterhelt arccal a Pocakos.

– Mindenhogyan! Még azt a gondolatomat is kifejtettem előtte, hogy egy nemzet sem létezhetik a saját illusztris képviselői nélkül... szüksége van a fokozottabb energiájú emberekre, akik képesek megmozgatni az állami szervek fantáziáját is, különben tespedés lenne úrrá...

– Az anyád mindenit, te Arisztophanész! – mérgelődött a Pocakos. – Kifejtette a gondolatját! Megsértetted, igaz?

– Miért, hát imádkoztam volna a bolondjához?

– Méghozzá térden állva! Négykézláb mászol te még a feleséged elé! – hangoskodott a Pocakos, s földre ereszkedve tüntetően mászni kezdett. – Így mászol, és nem a gondolataidat fejtegeted. Kifejtette a gondolatját! Mire valamennyit kifejted, mi már régen – s e szavaknál a Pocakos rácsot formálva ujjaiból, felemelte a két kezét – innen kukucskálunk a világba. Na, majd én beszélek vele.

Lesimította a zakóját, egy ideig csücsörített szájjal gondolkodott... és útnak indult.

Jónevelésű úriemberhez illően bekopogott Vera Szergejevna ajtaján, s édeskés hangon azt mondta:

– Vera Szergejevna! Megzavarhatom egy percre a magányát?

– Mit akar? – kiáltotta ki az asszony, aki azóta is pongyolában feküdt a díványon.

– Üdvözlöm, Vera Szergejevna! – köszönt az ajtóból vigyorgó képpel a Pocakos.

Vera Szergejevna némi gúnnyal köszönt vissza.

– Engedelmével, leülhetek?

– Megint utaznak valamerre? Átszállás?

A Pocakos arcán leereszkedő mosoly futott át, legyintett is egyet puffadt kezével.

– Ne tessék már . . . csak nem lesz harag? Éppen a tegnapiakért akartam bocsánatot kérni. Sokat zajongtunk?

– Zajongtak . . . az lenne még a legkisebb baj!

– Hanem? Csúnyákat mondott valaki?

– Kit zavarna . . . hallottam eleget.

– Hát akkor, elkövettünk valamit tegnap este?

– Nemcsak tegnap, mindennap elkövetnek.

– Ugyan mit?

– Lopnak. Spekulálnak.

A Pocakos a padlóra bámulva hallgatott, megtört, s mégis valami bölcsességet sugárzó arccal. Aztán felemelte a fejét:

– Ejnye, ejnye Vera Szergejevna . . . Le akar ültetni bennünket?

– Azt akarom.

– Én egyszer már ültem! – vidult fel, ki tudja miért, a Pocakos – ültem bizony. Négy évet és nyolc hónapot.

– Leültetik másodszorra is.

– Elmondom hogyan volt, akarja? . . . Nem, nem magát az ügyet, csak az emberi, hogy úgy mondjam, az emberi vonatkozásait . . .

Hogy úgy mondjam, analóg eset: az asszony ültetett le. Persze nem úgy, hogy elment, és feljelentett, hanem . . . amikor az kellett volna, hogy . . . hogyan is magyarázzam . . . Szóval, amikor azt kellett volna mondani „nem", az én feleségem azt mondta „igen". – Leereszkedő, s szinte mint egy jó apáé, olyan kedves lett a Pocakos hangja. Az asszonyra szegezett tekintete is atyai gyengédséggel telt meg. – Nem több és nem kevesebb mint tizennégy évet éltünk együtt. Amikor aztán elmentem, utoljára még a szemébe néztem, mélyen, de nagyon-nagyon mélyen. És azt mondtam: „Isten áldjon meg, Kláva. Ne bánkódj, mondom, nélkülem . . . Valamikor még találkozhatunk, ha isten is úgy akarja, mondom, ha meg nem akarja, hát tartsál meg jó emlékezetedben. Részemről, mondom, nem tartogatok magamban semmi rosszat, bocsáss meg, ha vétettem ellened valamit, figyelmetlen vagy durva lettem volna. Jót akartam neked, csak arra törekedtem, megengedem, hogy nem

mindig sikerült." Szó szerint ezt mondtam neki. Könynyezett persze... Én meg csak nézek rá, mintha megkövesedett volna bennem valami. Szóval leültem azt a pár esztendőt, példás magaviseletemért határidő előtt szabadultam. Megyek egyenest Klávához. „Köszöntelek, mondom, Klávám! Hát találkoztunk, isten segítségével." Mosolyogtam rá, megjátszottam a boldogot. Ő is megörült, úgy láttam, megint a könnyek, s már ugrott volna a nyakamba. Amikor én: „Megálljunk Klavdia Mihajlovna, egyszer már leengedtük a sorompót. Nincs tovább. Ezer bocsánat Klavdia Mihajlovna – mondom –, együtt egy lépést sem, egyikünk jobbra, másikunk balra, aztán jó éjszakát." Ő meg hogy így meg úgy, nem tehettem mást, azt mondja... Kész, mondom. – A Pocakos valami kegyetlen elszántsággal ejtette ki ezt a „kész" szócskát, s szigorúan Vera Szergejevnára nézve ismételte is: – Kész, galambocskám!

– Mit akar ezzel? – kérdezte Vera Szergejevna.

– Én semmit, csak úgy elmeséltem. Mint hasonló esetet. De várja csak meg a végét! A végére hagytam a poént. Ott hagytam neki mindent... A szó szoros értelmében mindent! A lakást, az összes rongyokat, mindent, de mindent. Tizennégy év alatt összeszedtünk egyet-mást. Maradjon itt! Legyen a tied! Van lakásod, cipőd, ruhád. Nekem meg fejem van. Az előbb ő is ezzel dicsekedett, a fejével – intett Arisztarh szobája felé a Pocakos –, pedig de fölöslegesen henceg az ember a fejével. Akinek van, annak van, akinek nincs, az meg úgysem tehet róla. Olyan ez mint a pénz: vagy van ez embernek vagy nincs. Igazam van? Minden a tied! Én itt tartom a vagyonomat – ütött a homlokára a Pocakos. – Nem akarok dicsekedni, de az élethez értek egy kicsit. Lássuk hát, hova jutottunk azóta? Gyorsan férjhez ment őnagysága, aztán elvált, a fél lakását persze elvesztette a bolton. Direkt erre ment az az illető, csak a lakás kellett neki... A ringyeket-rongyokat behordták szép lassan a bizományiba. Ahogy mondani szokták, ott vannak, ahol a part szakad. Nekem meg: van egy háromszobás lakásom – a továbbiakat már az ujjain számolta végig a Pocakos –, nyaralóm, Volgám, garázsom, feleségem, Valentyina, aki tizenhét évvel fiatalabb nálam. Nehogy azt higgye ám, hogy dicsekedni akarok, csupán a rideg ténye-

ket sorolom. A tények pedig, ahogy mifelénk mondják, nagyon makacs dolgok.

– Mi az, ijesztegetni akar?

– Még hogy ijesztegetni . . . A jó isten áldja meg! Egyszerűen elmondtam néhány epizódot. Az életemből. No és, mit vesztettem a négy év nyolc hónap alatt, kérdezem én. Mit? Semmit. Még le sem soványodtam. Alig fértem be az ajtón, amikor szabadultam. Ez sem jó, le kellene adni néhány kilót, éppen most tárgyalok ez ügyben a Táplálkozástudományi Intézettel. És mit vesztett az én kedves Klavdia Mihajlovnám? Mindent. A múlt évben láttam egyszer az utcán. A boltból cipekedett hazafelé . . . Én meg Volgával autókázok. Haza kellene vinni, gondoltam. Leálltam. Hazaviszem. „Szíves engedelmével, Klavdia Mihajlovna, engedje meg, hogy hazaszállítsam, de nem tudom, hol tetszik lakni jelen pillanatban." Szóval így, ezekkel a szavakkal ugrattam volna, de csak nem vitt rá a lélek. Nem viszem én el száz méterre se! „Nem tehetett mást" a drágám, hát én se tehetek mást: cipekedjen csak a szatyraival, bírja ameddig bírja.

– Kérem, ne mondja tovább – nyűgösködött Vera Szergejevna. – Úgyis tudom, mit akar. Ne folytassa, nagyon kérem.

A Pocakos felállt:

– Hát jó . . . ha úgyis tudja . . . én csak ezt a pár epizódot. Ahogy akarja. Elvégre is, maga tudja, mit akar. Rohanjon hát ahhoz az ügyészhez, ez a szép dolog, lelkes kézszorítással fogadják, „nagyszerű jellem", mondják majd a szomszédok is, magukban meg azt gondolják, higgyen a szavamnak, láttam eleget már az életből, „a hülye", ezt gondolják majd magukban. Nézze csak, nézze a televíziót, tanulságos könyveket is olvashat, de az én szavamat se felejtse el. Hátha valamikor még . . .

A Pocakos, egészen meghatódva a saját történetén, elhagyta Vera Szergejevnát.

Az utasok csendben várták Arisztarh szobájában.

– Ha mégis leültet bennünket – fenyegette meg a belépő Pocakos Arisztarhot, majd könnybe lábadt szemmel végignézett a jelenlévőkön, s pityeregve folytatta: – Hová a fenébe menjek ilyen állapotban? Nem férek be a rabkocsiba!

Minek balhéztál össze az asszonnyal! ? Vettél volna neki valamit, patkós ördögöt, akármit, hadd szórakozzon vele. Ő ehelyett az állami hatóságokról dumál neki . . . Várj csak, találkozhatsz még velük. Be van zsongva ez az asszony, hűvösre tesz bennünket mindenáron.

Az utasok letörten hallgattak.

Most a Piszeorrú ugrott fel.

– Nagyokosok vagytok mind a ketten! Menjetek a pokolba az elveitekkel együtt. A teoretikusok! A tapasztaltak! – mondta, mielőtt otthagyta volna útitársait.

Benyitott Vera Szergejevna szobájába, s azonnal, már a küszöbnél térdre vetette magát. Így közelítette meg Vera Szergejevna díványát is.

– Csinálja mindenki, ahogy akarja, én így akarom. Könyörgök, ne mozduljon, maradjon, feküdjön nyugodtan, így is beszélgethetünk.

– Mit akar? – kérdezte az asszony, s mégis felemelkedett kicsit a díványon.

– Én is energikus ember vagyok, ahogy az ön férjecskéje mondaná – hadarta a térdeplő Piszeorrú. – De nem vagyok olyan nagy legény, mint ők, én kegyelmet kérni jöttem önhöz. Ne szóljon semmit! . . . Hadd mondjam végig, s utána öné a döntés: ítél vagy kegyelmet ad. Magam is sáros vagyok ebben a . . . ezekben a . . . De a két ártatlan kis gyermekem, anyám, az agg édesatyám . . . Akik nem élik túl s a hitvesem sem éli túl. Egyszerre öt embert taszít a sírba. S különben sem vagyok olyan energikus mint ők, konkrét ember vagyok én, kérem, érdeklődhet felőlem akárhol, Vera Szergejevna. És kissé figyelmesebb is vagyok náluk . . . Régóta figyelem, milyen unalmas az élete. Ne, ne, ne szóljon semmit! – a Piszeorrú felugrott, az ajtóhoz rohant, becsukta, de a következő pillanatban már ismét a dívány előtt térdepelt. – És ezzel a szépséggel! Hogy unatkozhat? Tűrhetetlen! És most figyeljen rám: egyáltalán nem tudom, mi volt köztük, mármint Arisztarh és Szonya között, Arisztarh tett bizonyos lépéseket . . . Szerintem a hölgy is vette a lapot. Nem merem állítani, hogy megtörtént köztük az a bizonyos. Nem voltam ott. De biztosan tudom, hogy Arisztarh lépéseket tett . . . bementek néha a vendéglőbe. Tudom, milyen sértően viselkedett ma önnel,

Vera Szergejevna! – A Piszeorrú epekedőn a szívére szorította most a kezét: – Kérem, ne csodálkozzon szavaimon és ne essen hamis pánikba... vagyis... akarom mondani... én mint tárgyilagos üzletember, s állíthatom, hogy valamennyi üzleti titkot velem együtt nyeli majd el a sír; nos, Vera Szergejevna, szarvazzuk fel ezt az Arisztarhot. Ne, ne, ne szóljon semmit! Hadd mondjam végig! Mi van ezen csodálkozni való? Miért meresztgeti rám a szemecskéjét? Ilyen az élet, Vera Szergejevna! Álljunk bosszút rajta, Szonykáért meg a sértegetésekért!... Hogy merészeli sértegetni magát!? Ahelyett hogy... Nem, sehogy sem fér a fejembe! Nos, Vera Szergejevna, szarvazzuk fel. Kívánságára magam foglalkozom az üggyel... Ne, ne, ne szóljon semmit, hadd mondjam végig. Egy vallomással még tartozom, Vera Szergejevna: menteni akarom a bőrömet, azért beszélek ennyit. Különben a fenének kellene az egész, a jó konyakot mindennél jobban szeretem, de a hűvösre, oda egyáltalán nem akarok menni! Kívánságára hát magamat ajánlom, de akkor is számíthat rám, ha netán nem felelnék meg az ízlésének: színész ismerősömnél szívesen közbenjárok. Egy szépfiú! Két méter magas, Patyomkin orral. Odáig vannak érte a nők, de én mint férfi is gyönyörködöm benne. A saját rendezőit is felszarvazza a betyár. Éppen egy garázs kellene neki gyorsan, rendben van, el lesz intézve, asszonyom. Hisz az életet tesszük szebbé, Vera Szergejevna!... Meglátja majd – a Piszeorrú Arisztarh szobája felé intett –, neki is azonnal megbocsát. Nagyszerűen bevált ez a módszer. Mindenki tudja, milyen békesség költözik ilyenkor a házba. Kérdezze meg a barátnőit, akik rendszeresen felszarvazzák a férjüket: úgy élnek mint a galambok, irigykedhetik rájuk az ember. Szerintem, engem is felszarvaz az asszony, különben miért lenne hozzám olyan kedves... Őszinte ember vagyok, mindent elmondtam önnek. Ne haragudjon rám, s értsen meg, nagyon kérem: a hűvösre egyáltalán nem kívánkozom. Kívánságára már holnap szolgáltatom az illető színész fotóját. Nem tudja majd levenni róla a szemét. Patyomkin, tisztára Patyomkin a büdös kutya! Saját maga mesélte el, szerintem tódított is, hogy szóval átdobtak hozzánk egy kémnőt, meg kellett puhítani egy kicsit, azazhogy kiszedni belőle minél többet, no erre ráál-

látották a mi színészünket, megismerkedett vele... aztán jelentette a főnökségnek: a parancsot végrehajtottam. Jó, mi? Most kezdődik hölgyem az igazi élet!...

– Takarodjon! – kiáltotta Vera Szergejevna, akár egy igazi grófnő. – Ki innen! Gazemberek! Hát mit képzelnek?

– Mit képzelünk? Ugyan mit képzelnénk? – mormogta felegyenesedve a Piszeorrú. – Nem tudom, mit képzelnénk. Miért kell mindjárt kiabálni, amikor tisztességes üzletet kínál az ember? Gondolja meg, azt ajánlom, csak egy szavába kerül...

– Kifelé! – visította az előbbinél is hangosabban az asszony.

– Ejnye már... ordibálunk? Micsoda emberek vannak!... – csitította a Piszeorrú, miközben elérte az ajtót, ahol hirtelen visszafordult, s fenyegetően hadonászva, igen határozottan kijelentette: – De börtönbe nem megyek! Megértette? Menjen csak Arisztarh, ha jól esik neki, de engem nem ültetnek le!

– Megkapod a magadét te is! – mondta Vera Szergejevna. – Megkapod te is, ami jár!

A Piszeorrú pedig, hirtelen támadt harciasságát megőrizve, visszatért az utasokhoz, s őket is keményen megfenyegette:

– Engem nem ültettek le, azt jegyezzétek meg! Ti mehettek, tessék, én nem akarok, megértettétek?

– Megkergültél? – bámult rá Arisztarh. – Mi van veled?

– Velem semmi! Ittál volna kevesebbet! – dörögte a Piszeorrú. – Akkor kellenél még az asszonynak, akkor nem akarna lecsukatni. Importentó! Menjek be nekik... tehettek egy szívességet... Engem nem visznek börtönbe! Nem visznek börtönbe!

– Hisztizik – állapította meg a Kopasz. – Nem bírtok ezzel az egy nővel?

– Szonyka miatt gerjedt be ennyire – háborgott tovább a Piszeorrú. – Jóval kezdtél, nem mondom, most miatta...

– Miatta hát! – emelte fel a hangját Arisztarh is. – Éppen az, hogy őmiatta. Bosszúból dugta a zsebembe azt a cédulát, hogy ez megtalálja.

– Ezt magyarázd be neki – kapott az ötleten a Kopasz. – Azt mondod nem mentél bele a játékba, azért szúrt ki veled . . .

– Azt hiszed, beveszi?

– Akkor mit akarsz? – vesztette el a türelmét a Kopasz is. – Akkor menjünk, mint a borjúk, amerre hajtanak bennünket?

– És ezek az autógumik miért vannak még mindig itt? – kiáltotta az egész társasághoz, majd külön Arisztarhhoz fordulva a Feketeképű.

– Miért, mit csináljunk velük? – kiabálta vissza Arisztarh, mindnyájukhoz, majd külön a Feketeképűhöz intézve szavait. – Most vigyük el őket, éppen most, kérdem tisztelettel?

– Tegnap kellett volna!

– Tegnap. Tegnap vándormadarakat játszottunk! – válaszolta keserűen Arisztarh.

Az utasok idegesen pislogtak egymásra . . . Nem tudták, mitévők legyenek.

Vera Szergejevna pedig könyvet fektetett a térdére, s úgy tett, mintha olvasna. Határozottan elégedett volt önmagával, sejtette, mennyire begyulladtak s idegeskednek most a tegnap még arcátlanul szemtelenkedő utasok.

– Szóval – mondta a Kopasz –, ha a hegy nem megy Mohamedhez, Mohamed megy a hegyhez . . . a büntető törvénykönyvvel. Lássuk, meddig bírja. Hol a cucca? – kérdezte Arisztarhtól.

– Minek? – értetlenkedett Arisztarh.

– Ide vele – nyalábolta fel a Kopasz Vera Szergejevna bundáját és kosztümjét, aztán kiment.

Hivataloskodó ábrázattal, karján a bundával és a kosztümmel jelent meg Vera Szergejevna szobájában.

– Szíves engedelmével! Szabad lesz ugyebár leülni önnél?

– Üljön csak, ülni azt lehet – fogadta gúnyos mosollyal a díványon fekvő Vera Szergejevna a Kopaszt.

A Kopasz rögtön elértette az „üljön csak" mögött rejtőző gondolatot. Fürkészőn Vera Szergejevnára tekintett, hallgatott egy darabig, majd közömbös arccal azt mondta:

– Ülni pedig együtt fogunk, asszonyom.

– Mit mond?

– A büntetőtörvénykönyvről hallott már valamit? – kérdezett vissza.

– Valamit igen . . . Maga talán jogász?

– Jogász nem vagyok, de a büntetőtörvénykönyvet ismerem – válaszolta kissé elbizonytalanodva a Kopasz, de visszszanyerte határozottságát, gyorsan megkérdezte: – Ez az ön holmija?

– Az enyém.

– Ön vette?

– Kaptam . . . a férjemtől.

– Mennyi az ő fizetése?

– Mi köze hozzá?

– Ez nem válasz. – A Kopasz nyugodtan, pontos tárgyszerűséggel vezette a „pert". – Ennek a bundának mennyi az ára?

– Mi köze hozzá?

– Együtt ülünk, asszonyom – ismételte még hangsúlyozottabban a Kopasz. – Jól tudja, hogy ezeket a dolgokat a férje nem vehette a saját pénzén: „kijátszotta" magának, amint a feljelentésében írni méltóztatik. Miért éppen az autógumikról ír, de a bundáról meg a kosztümről . . . – a Kopasz most egy futó pillantást vetett a szépen berendezett szobára – és minden-egyébről hallgatunk? Mindent úgy loptak össze – mutatott körbe széttárt karjával –, és a maga tudtával, asszonyom. Tudta és hallgatott. A törvény szerint ezért . . .

– Itt minden az enyém! – tiltakozott izgatottan az asszony.

– És mennyi az ön fizetése? – folytatta kedveskedő türelemmel a Kopasz.

– Mi köze hozzá?

– Száztíz rubel, ezt pontosan tudjuk. Úgy találomra, mit

gondol mennyit ér ez a kristály, a garnitúra, ezek a szőnyegek . . .

– Ijeszteget!

– Eszemben sincs. Maga ijeszteget minket. Ügyészséggel. De szeretném felvilágosítani: velünk fog ülni, asszonyom. Persze nem egy zárkában, de egy időben, ebben biztos lehet. Vegye figyelembe, hogy ebből az egész zenekarból én vagyok a legkevésbé sáros, tehát nem ijedtemben törtem be magához, hanem megsajnáltam, hisz ön még olyan fiatal.

Vera Szergejevna is gyanított már valamit. Megfontoltan jelentette ki:

– Amit itt lát – ő is körbemutatott a szobán –, minden az enyém. A szüleim adtak rá pénzt. Bizonyítsa be Arisztarh, hogy ő vette . . .

– Kis bogaram – mondta a Kopasz szinte már gyengéden –, itt nincs mit bizonyítani. Vegyük például ezt a Ramónát – a jugoszláv garnitúráról van szó –, amit én szereztem neki, háromszázat vesztettem rajta, még szép, hogy szerzett négy bőrkabátot, nekem, a feleségemnek, a lányomnak meg a vőmnek, normális bolti áron.

– És még azt mondja, maga a legkevésbé sáros! Majd kiderül! – vidult fel Vera Szergejevna. – Szép sorjában minden kiderül. Gondoljon csak bele! Arisztarhnak kellene bizonyítani, hogy mindent ő szerzett? Saját magára húzná a vizet. Ha szerencséje lesz, amit ezekért a gumikért sóznak a nyakába, azt eloszthatja. Idejön . . . ijesztegeti az embert. Maga lesz az első, aki megkapja a porcióját. Ott van öt darab – intett Vera Szergejevna a folyosó felé –, ötször egy az öt, öt évet kapnak fejenként, összesen meg huszonötöt. Keveselli?

E művelet szemmel láthatóan lehangolta a Kopaszt, de minden erejét összeszedve mégis leplezni tudta zavarát.

– Naiv elképzelések, asszonyom. A papa és a mama együttesen mennyit keresnek?

– Az én szüleim egész életükben dolgoztak . . . egyedüli gyerek voltam a családban.

– Nem valami meggyőző! – állapította meg a Kopasz, maga is eléggé bizonytalanul, de még nem adta meg magát, noha világos volt, hogy a „pert" elvesztette. Leereszkedőn folytatta: – Természetesen Arisztarh nem fogja azt állítani,

hogy mindent ő vett. És oda sem hülyéket ültettek ám – mutatott az ujjával felfelé –, értenek ott hozzá . . . És az apukája, ha olyan tősgyökeres munkás, azt hiszi, hazudik majd a kedvükért? Már az első kihallgatáson . . . elmeséli az egész polgárháborút, elmeséli, hogyan verekedett a fehérgárdistákkal. Ne legyenek, ne legyenek illúziói, asszonyom.

Beszéde végeztével a Kopasz felállt, Vera Szergejevna bundáját és kosztümjét a díványra tette. – Egyelőre viselheti – mondta, és kiment a szobából.

Az utasok nagy odaadással tanácskoztak valamiről, de meglátva a Kopaszt, egyszerre valamennyien elkedvetlenedtek, mintha az utolsó, amúgy sem sokra biztató reményüket vesztették volna el.

– Mit csináltok itt? – kérdezte a Kopasz.

– Megjátsszuk, hogy eltesszük láb alól – válaszolta vihogva a Piszeorrú. – Úgy ráijesztünk a hülyére, de úgy, hogy félelmében a díványra csinál.

Arisztarh, az asztalra dőlve, sietve írt valamit.

– Mit akartok? – ámult a Kopasz, aki semmit sem értett a tervből.

– Úgy csináljuk, mintha először agyonütnénk, aztán földarabolnánk, este pedig, szatyorba rakva, egyenként kihordanánk valahova.

– És ő mit ír?

– Visszavonat vele mindent: „Semmit sem láttam, semmit sem tudok." Na, jól kigondoltam? Aláírja, vagy a kupájához tesszük a baltát. Az a lényeg, hogy a legnagyobb komolysággal menjen a dolog! – figyelmeztette a társait a Piszeorrú. – Ha rajtam múlna, nem teketóriáznék vele enynyit, fejbe vágnám én igaziból is – tette még hozzá, s azután elhallgatott.

– Kész – jelentette Arisztarh. – Mehetünk. Fegyverkezzetek minél ijesztőbbre . . . Tegyünk úgy, mintha igaziból csinálnánk.

– A lehető legkomolyabban!

– És ha ordítani kezd? – óvatoskodott a Kopasz.

– Akkor ordít. Egyetlen lélek sincs a házban. Mindenki

elment, ma teszik le az MHK-próbát. Amiről persze ő is tud – nyugtatta meg Arisztarh.

Felfegyverkeztek: a Piszeorrú egy nagy kést hozott a konyhából, a Pocakos egy súlyos gyertyatartót talált.

– Én leszek Juszupov – mutatta fel a fegyverét –, aki a gyertyatartóval szétverte Raszputyin fejét.

Arisztarh a húsvágó bárdot vette magához, a Feketeképű egy kispárnát szorongatott a hóna alatt.

– Hát ezzel mit akarsz? – nevette el magát a Pocakos.

– Úgy teszünk, mintha be akarnánk tömni a száját.

– Jó!

A Kopasz üres kézzel állt közéjük. Megmagyarázta, miért:

– Én meg majd könyörögve ugrálok mellettetek: „Gyerekek, ne, ne tegyétek, testvérek, várjatok, hátha meggondolja magát."

Mindenkinek tetszett a terv.

– Jó lesz.

– Rendben van . . . Ne úgy állítsunk be, mint abban a . . . na hogy is van, olyan handabanda . . .

– Semmi bohóckodás, nem játszunk operettet – hajtogatta Arisztarh. – Őt sem ejtették a fejére.

– Ez az, vége a komédiának! – hangoskodott vihogva a Piszeorrú.

– És ha ijedtében szívrohamot kap? – tette fel a kérdést, mindnyájukhoz szólva a Pocakos.

Egy pillanatra megdermedtek.

– Akkor?

– Szívrohamot?

– Azt. Közönséges szívrohamot. Szívinfarktust.

– Fenéket! – mondta a Kopasz. – Munkás származású, az apja a polgárháborúban . . .

– Arisztarh, te mit szólsz hozzá?

– Az ördög tudja.

– Na és! Ha szívrohamot kap! És akkor mi van? – lépett közbe a Piszeorrú, majd Arisztarhhoz fordulva: – Azt hiszem, eleget beszéltünk!

– Menjünk – mondta keményen Arisztarh. – Túlél ő minket . . . Még hogy szívrohamot!

Behatoltak Vera Szergejevnához.
Az asszony felugrott a díványról, s az ablak felé hátrált . . .
– Vera – szólította reszkető hangon a férje –, kilátástalan a helyzetünk . . . Magadtól nem jössz rá, mit akarunk?
Szép csendben körülvették Vera Szergejevnát.
– Nincs más megoldás, Vera . . .
– Gyerekek, ne tegyétek, testvérek, várjatok, hátha meggondolja magát.
– Vera? . . . – Arisztarh lassan közeledett hitveséhez, egyik kezében a bárdot, másikban a feljelentést visszavonó nyilatkozatot szorongatta.
Vera Szergejevna elsápadt . . . És egyre csak húzódott az ablak felé.
– Nem gondol ő meg semmit! – avatkozott bele a Piszeorrú. – Fejezzük be gyorsan.
– Választhatsz: vagy aláírod ezt a nyilatkozatot itt, a szemünk láttára, hogy semmit sem láttál, semmit sem tudsz, nem is készülődtél az ügyészségre . . . Vagy most mindjárt . . .
– Fejezzük be gyorsan! Minek húzzátok az időt?
– Kiáltok – suttogta alig hallhatóan az asszony.
– A kispárna – ugrott elő a Feketeképű.
– Senki sincs itthon, emhákázni mentek, magad is tudod.
– A szatyrokat előszedtétek? – kérdezte a Pocakos. – Fölaprítani iszen fölaprítjuk, de miben hurcoljuk ki innen?
– Van elég szatyor. Minél kisebb darabokra vágjátok . . . majd egyenként.
– Mindent olyan jól elrendeztetek! – adta a sértődöttet Arisztarh. – Majd ti kihordjátok, én addig fölmosok itt. Mit alkudozunk tovább.
– A belsőség, az legyen kint minél hamarabb. A többi már . . .
– A belsőség! És a keze meg a lába? A lábával, például mit csináljunk? Nincs az a szatyor, amibe belemenne.
– Szétvágjuk! Apróra, az a fő.
– Intelligens emberek – rebegte Vera Szergejevna –, kalapot, nyakkendőt hordanak . . .
– Dekoráció! – kiáltotta a Feketeképű.
– Intelligensek! . . . – A Pocakosnak rázkódott a hasa a

röhögéstől. – A sitten három embert fojtottam meg. Ezzel a két kezemmel.

– Kegyetlenek vagyunk, igaz? – lépett elő ismét Arisztarh. – És te, te nem vagy az? Ennyi embert akartál egyszerre leültetni. Írd alá!

Valahogy egyikük sem vette észre, hogy közben Vera Szergejevna elérte az ablakot, amelyet egyetlen mozdulattal ki tudott nyitni . . . Hirtelen felugrott az ablakdeszkára, kitárta az ablakot, és megejtő bájjal azt mondta:

– Ha megmozdultok, kiugrok az ablakon! Egy emelet az egész, legfeljebb kitöröm a lábamat. Mindent elmondok, csak mozduljatok meg!

Egyszerre megbénult mind a négy férfi.

Elsőként Arisztarh tért magához. Erőltetetten felnevetett.

– Csak vicceltünk, Veronkám! . . . Igazán elhitted?

– Takarodjatok innen azonnal! – Vera Szergejevnának már nyugodt és szigorú lett a hangja. – Vicceltek!

– No de igazán . . . Igazán elhitte volna, hogy . . .

– Takarodjatok!

– Hiszen csak vicceltünk! – kiáltotta elkeseredetten a Pocakos, és földhöz vágta a gyertyatartót. – Úgy nézünk ki, mint a gyilkosok? Nincs elég bajunk anélkül is? . . .

– Takarodjatok!

– Valóban azt gondolhatta . . .

– Azt gondol, amit akar! – tört ki a Piszeorrú, s elhajítva a konyhakést, elsőként indult a kijárat felé. Az ajtóban megállt, visszafordult, s ujját fenyegetően felemelve, dühödten hadarta a fentiekből már ismert szöveget: – Engem nem ültettek le, azt jegyezzétek meg! Nem megyek börtönbe, világos? Ti mehettek, tessék, üljetek csak, én nem fogok!

Senki sem szólt hozzá.

Kiment, a többiek utánakullogtak.

Megint együtt voltak Arisztarh szobájában. Sokáig hallgattak.

A Feketeképű törte meg a csendet:

– Érdekes, még hogy ő nem fog ülni! Lecsuknak bennünket, csak őt nem. Nem tudom, honnan veszed?

– Nem fogok!

– Neked már feneked sincs, ülnöd sincs mire? – gúnyolódott vele Pocakos. – A feneked a helyén van, ülhetsz még rajta eleget. Velünk jössz, nyugodt lehetsz.

– Nem ül. Őt nem zárkába, hanem járókába teszik – szellemeskedett a Kopasz.

Arisztarh magába roskadva üldögélt, fejét a tenyerébe hajtotta, s időnként meg-megingatta a testét.

– Nem fogok ülni – makacskodott a Piszeorrú. – Menjetek, ha akartok, én nem fogok.

– Ülünk bizony, de mind ám! – nyöszörögte, fel sem emelve a fejét Arisztarh.

Megint hallgattak egy sort.

– Persze – kezdte megint a Piszeorrú –, egyikünk se ülne, ha megemberelnéd magad, ha ember volnál, úgy igazából.

Arisztarh erre már felkapta a fejét:

– Hát mi vagyok én?

– Nőhajcsár. Nadrágos kukac!... Legalább tehetséged is volna hozzá. De így ... hogy semmi se megy neki. Szerető kell neki! Közben Szonykát is más ... Fölszarvazott ökör ... a Szonykájával is.

– Te hízelgő majom – mondta Arisztarh, éppen azt, ami sértett lelkéből feltört. – Csúszol-mászol a főnökség előtt.

– Öt ember van a nyakamon – csapott a tarkójára a Piszeorrú. – Öt! Te ezzel az eggyel sem bírsz, én meg öttel is. Én nem érek rá szeretőkkel cicázni!

– A konyakra bezzeg van ideje – kötekedett vele a Pocakos.

– Jobb ha befogod a szádat – fordult feléje a Piszeorrú. – Neked még jót is tenne ha bevinnének egy kis fogyókúrára. Abban reménykedik, hogy az Élelmezéstudományi Intézet!... Majd ott adnak neked intézetet.

A Pocakos megvető pillantással nézett rajta végig.

– Mit ugatsz, te mopszlifejű? Te pincsikutya!

– Hát te mi vagy, mi? Elefánt? – lépett elő Piszeorrú védelmében a Feketeképű. – A múltkor nem téged vezettek erre az utcán?

– Engem hát – hagyta rá a Pocakos –, amikor véletlenül a tyúkszemedre léptem, igaz? Ezerkilencszázhetvenhárom június huszonhetedikén, a szakszervezeti taggyűlésen?

Beleződültél, annyira . . . most meg kukorékolsz. Kire vágtunk akkor fegyelmi büntetést, mi?

– De ki vágta rám, azt mondd meg.

– Többek között én is, ha tudni akarod!

– Pedig éppen te vagy a főfő lógós! Csavargó. Fegyelmit vágott rám! . . . Elnéztem valamit, először fordult velem elő.

– Egy pillanatra, álljunk csak meg! – szakította félbe a Pocakos. – Ki neked a csavargó? Egyetlen megrovást sem kaptam a szabadulásom óta, tizenegy éven át. A majom, itt makog nekem. Ki sem látszik már a fegyelmikből . . . Nincs olyan gyűlés, amelyiken nem . . .

– Elég legyen – kiáltott rájuk Arisztarh. – Hét díszoklevelem van, itt az asztalfiókban. Mégse szólok . . .

– Miért, mit szólhatnál? – kérdezte a Kopasz. – Itt a hét díszoklevél, a folyosón meg az öt felsőgumi. Ha lemérnék, azt hiszem, a gumi nyomna többet. A legtisztább én vagyok ebben a társaságban.

– Jaj! – szörnyülködtek egyszerre többen is.

– Nézzétek az ártatlan angyalkát!

– A habfehér szüzikét.

– Menyasszonyi csokrot neki!

– Szalagot a hajába.

– Igenis! – büszkélkedett a Kopasz. – A társadalmi munkából is kiveszem a részem, de ti . . . Vállaltatok legalább egy állandó társadalmi munkát? – Mindenki hallgatott, mire a Kopasz: – Aha! Szóval nem. Azt hiszitek, ezt nem veszik figyelembe a bíróságon? Mindent figyelembe vesznek.

– Dehogy nem, mindent figyelembe vesznek – mondta Arisztarh. – A fűrészárut is figyelembe veszik, amit azzal a teherautóval . . .

A Kopasznak megremegett a szája széle mérgében.

– Tolvaj – mondta. – Még annál is rosszabb: a gazdasági alap intellektuális tolvaja. Tudod mennyi jár ezért? Amennyi a többieknek itt együttvéve. Annyi jár neked is, külön az alapokért.

– Azt a mesét csak a hülyék veszik be az alapokról – ijedt meg Arisztarh. – Közönséges spekuláns vagyok, mit akarsz még?

– Aha, már lejjebb adtuk?

– És te minek legénykedsz, azt mondd meg!

Ebben a pillanatban megszólalt az előszobacsengő.

Ijedten összerezzentek, a Pocakos a szívéhez kapott.

Újabb, hosszabb csengetés.

– Egyesével sorakozó . . . mindenki a holmijával – suttogta rosszat sejtve a Feketeképű.

– Menj ki – intett a Pocakos Arisztarhnak.

– Talán csak úttörők – mondta elsápadva Arisztarh –, papírhulladékot gyűjtenek. Várjunk még.

Megint csengettek.

– Eldobtam odabenn a kést! – nyugtalankodott a Piszeorrú. – Várjatok, kihozom, mert még . . .

– A húsvágó . . .

– Milyen húsvágó?

– A húsvágó bárdot, a húsvágót – nyöszörögte Arisztarh, Vera Szergejevna szobája felé mutogatva. – A húsvágót . . .

– Mit akarsz vele?

– Azt is hozd ki. Különben az erőszakot . . . a fenébe, a gyilkossági kísérletet is a nyakunkba varrják.

– Azt a! – káromkodta el magát a Piszeorrú, s kiszaladt a szobából.

– Jaj, anyám, szüljél meg még egyszer! Egyetlen rubelt sem veszek el többé az államéból – sóhajtozott a Pocakos.

– Nem szül meg, hiába siránkozol – morogta a Feketeképű. – Egyszer hozott a világra, azt is megbánta.

A Piszeorrú hozta a kést meg a bárdot . . . Nézegette, forgatta őket a kezében.

– Mi van veled? – kiáltott rá Arisztarh.

– Hol voltak?

– Odabent.

Megint csengettek, ezúttal még kitartóbban, szó sem lehetett tovább úttörőkről.

– Szép kis papírhulladék – háborgott a Kopasz. – Nyisd ki.

Arisztarh felkelt, és lassan, nehéz léptekkel, mintha bilincsbe volna verve a lába, megindult az ajtó felé.

– Ki az? – kérdezte csendes, de elszánt hangon.

Valaki mondott valamit . . .

Arisztarh erre bátran kitárta az ajtót, s nagy hanggal a belépőre támadt:

– Mit mászkálsz itt?! Csönget itt nekünk!...

Az Egyszerű ember állt az ajtóban. Egy láda konyakot cipelt, boldog mosollyal, s rá sem hederített Arisztarh szidalmaira.

– Azt hittem, nincsenek itthon. Hová tűnhettek, gondoltam, hisz megbeszéltük tegnap, hogy jövök. Tessék! – tette fel a nehéz konyakos ládát az asztalra. – Ez fiúk, azt hiszem... kitart Vlagyivosztokig.

A többiek szótlanul bámultak rá.

A Pocakos szólalt meg:

– Idióta... Szent Jancsi. A mezőkön nőtt föl.

– De le vagytok törve – fedezte fel az Egyszerű ember. – Mi a baj? Úgy ültök itt, mint akit nyakon öntött az aranyműves.

– Na, kívánkozol-e még Szibériádba, haza a faludba? – kérdezte a Pocakos.

– Kívánkozom hát. Haza is megyek, szeptemberben kiveszem a szabadságomat, aztán nyomás haza...

– És valamivel hosszabb szabadságra?

– Állj! Óriási ötlet! De olyan kolosszális ötlet – kiáltott fel a Feketeképű, s felugorva a székéről, lelkesítő vidámsággal végignézett a jelenlevőkön. – Azt hiszem, meg van mentve a haza!

– Micsoda? – kérdezték mind egyszerre.

– Várjatok, míg visszajövök! – parancsolta a Feketeképű, s kiszaladt Kuzkinék lakásából.

EGY ESTE, AMELY MÁR NEM FORDULHATOTT ÉJSZAKÁBA

Az utasok vártak. Szótlanul ültek, és vártak. A konyakosláda érintetlenül állt az asztalon, senki sem nyúlt hozzá... Azaz hogy az Egyszerű ember mégis kinyitott egy üveget, de ő, az Egyszerű ember is csak ült, és várt. Hallani lehetett az órák ketyegését, valamilyen filmzene ismert akkordjai is beszűrődtek a szobába; Vera Szergejevna ismét bekapcsolhatta a televíziót.

Sokáig, nagyon sokáig ültek, és vártak.

Az Egyszerű ember már nem bírta tovább, felugrott:

– Én még bemegyek hozzá. Iszok ebből a bátorítóból, aztán bemegyek.

Fölhajtott egy pohár konyakot... A többiek, unalmukban, feszülten figyelték minden mozdulatát: hogyan öntötte tele a poharát, s tartotta azt az ujjai között, majd vele együtt a pohárra meresztették szemüket, aztán nézték, mint iszik magában az Egyszerű ember. Az meg letette a poharat s indult Vera Szergejevnához.

– Én vagyok – mondta a szobájába lépve –, Szergejevna, galambocskám... ezt itt mind lefoglalják – mutatott körbe. A garnitúrára, a díványra, a szőnyegekre... – Mindent-mindent. Csak a tapétát hagyják meg.

– Mit bánom én! Büntessék csak a bűnösöket.

– Ó, pedig a bűnösöket nem kell megbüntetni...

– Hanem? Tüntessék ki őket?

– Azt sem kell, kitüntetni. Észre sem kell venni őket. Meg kell találni velük a közös nyelvet.

– Köszönöm a jó tanácsot. És lopjanak tovább?

– Lopnak így is, lopnak úgy is! Különben ők mit vétettek, miben bűnösök, ezek a kis mitugrászok? Ó, istenem! Látja, hogy megijedtek, ott ülnek, és izzadnak kínjukban. Rájuk nézni is borzalom. Menjen be hozzájuk, olyan az a szoba mint egy köztemető. Már csak a feliratok hiányoznak: e sír ennek meg ennek örök nyugtát őrzi, aki egy garnitúrával égette meg az ujját. Szánja meg őket, az isten áldja meg. Na, buliztak egy kicsit, aztán vége. Arisztarhot sajnálja meg legalább... abból a fiúból másfél évig sem lesz ember.

– Majd szeretőt tart – kiáltotta elcsukló hangon az asszony. – Már van is neki. Szonya.

– Szonyka? – ámuldozott combjára csapva az Egyszerű ember. – Uram isten! Jó kis vetélytársat találtál, nem mondom. Az egész lerakat vele... Én, én! – verte a mellét. – Én vagyok talán az egyetlen, aki nem henteregtem még vele. Mert a konyakot többre becsülöm a nőknél, ezért maradtam ki, pardon, nem is a konyakot, hanem azt az igazi közönséges, egyszerű vodkát. Ó, hát Szonyka!

– Annál inkább! – kiáltotta az asszony, érezhető bosszúvággyal a hangjában. Aztán felkelt a televízió elől s idege-

sen fel-alá járkált a szobában. – Annál inkább! . . . Disznó az ilyen. Egy percig sem sajnálom! Nem sajnálok én senkit ebből az egész bandából – mutatott a férje szobája felé –, legfeljebb magát.

– Engemet, ugyan! . . . – legyintett az Egyszerű ember. – Én ott is csak rakodómunkás leszek! Ők lesznek bajban, mehetnek egy kis átképzésre, de én . . . Ezt a kis itókát sajnálom, ez hiányzik majd a legjobban. Bár az sem valami nagy baj, ha néha kihagy egy kis időt az ember, erőt gyűjt, annál jobban esik utána. Nekem egyébként sem adhatnak sokat: úgy két évet, mondjuk, a többiek miatt, ha olyan nagyon megerőlteti magát a bíróság. Őket sajnálom, Szergejevna, megbecsült emberek, családosok. De azt a kövéret nem sajnálom – mondta hirtelen támadt haragjában az Egyszerű ember. – Ezt behunyt szemmel is leültetném, ezért nem kár. Ez a vezérgúnár, ez a fő síboló, én mondom neked! De külön csak őt nem lehet leültetni, vagy mindet vagy egyiket se.

– Mindet, mind odavaló.

– No persze . . . hát jó. Ezt megjegyezzük. Hová bújjon az ember? Hát akkor ülünk.

És az Egyszerű ember is kioldalgott Vera Szergejevna szobájából.

Az utasok mindenre elszánt ábrázattal, reményüket vesztve fogadták.

Az Egyszerű ember meg asztalhoz ült . . . és mereven a konyakos üvegre bámult. Aztán hirtelen elsírta magát.

A többiek csodálkozva nézték.

– Drágaságaim . . . isten véletek – hümmögte a konyakos üvegnek. – Szépségeim, hogyan bírom majd ki nélkületek? . . . Szenvedés, gyötrelem lesz az életem . . . Hogy válok meg, jaj, hogy válok meg tőletek szerelmetes angyalkáim . . .

– Sírjál csak, sírjál, azt mondják, attól megkönnyebbül az ember – biztatta a Pocakos.

– Sírok is, sírok és jajgatok. Sír még a lelkem is, amikor rájuk nézek. De veled nem ások egy brigádban csatornát! – Az Egyszerű ember most mérgesen a Pocakosra nézett: – Nem leszek bolond, hogy helyetted is teljesítsem a normát.

Nem dolgozok rád... a hátrányokat sem tűröm el miattad!

– Honnan veszed, hogy én csatornát ások?

– Hát mit csinálnál?

– Könyvtáros leszek... vagy egészségügyi.

Valamennyien felnevettek; ferdén, betegesen, nyomorúságosan hangzott a nevetésük, ha ugyan a nevetésre használhatók ezek a szavak.

– Öntsél nekem is – állt az asztal mellé a Piszeorrú.

Az Egyszerű ember teletöltött két poharat... Az egyiket odanyújtotta a Piszeorrúnak. Koccintottak.

– Szerencsés utazást – mondta az Egyszerű ember.

Most meg Arisztarh tört ki. Felugrott, nagyot dobbantott és azt kiabálta:

– Elég ebből a bohóckodásból! Elég a bohóckodásból!... Ne komédiázzatok itt! Menjetek innen! Tűnjetek el! A hülye állatjai!

– Hát ide hallgass, öregem – állt vele szembe a Piszeorrú –, én az ilyen hisztériás bolondokat könnyen kigyógyítom ám! Elsőosztályú bokszoló vagyok. Bár régen nem vagyok formában, de azért... az ilyen gazdasági tetveket azért még kicsinálom.

Arisztarh, ahogy az imént felugrott, olyan sietve zöttyent vissza a helyére, s fejét a tenyerébe hajtva, megint himbálni kezdte magát.

Az Egyszerű ember, miután megtörölte száját a drága terítő sarkában, ismét átment Vera Szergejevnához. Valami fontos juthatott eszébe.

– Szergejevna – nyitott rá –, kinek a nevén van ez a lakás?

– Hogy? – hökkent meg az asszony. – Hogy értsem?

– Melyikük a felelős főbérlő?

– Ő...

– Ő – mondta az Egyszerű ember, mint aki mindent megértett.

– Miért?

– Te akkor hová mész? – szőtte tovább az Egyszerű ember.

– Hová mennék? Sehova.

– Egyébként szövetkezeti a lakás?

– Az.

– Vagyonelkobzás! És nem ám a nagynénikémé lesz az ára, hadd gyűljön az állam zsebében a pénz . . .

– És aztán?

– Teljes vagyonelkobzás – ismételte meg elégedett mosoly kíséretében az Egyszerű ember. – Teljes vagyonelkobzás, ez a legfontosabb elvük.

– És én hová menjek?

– Éppen azért jöttem, gondoltam, megkérdezem . . .

– Nincs is ilyen törvény! – tiltakozott bizonytalanul az asszony.

Az Egyszerű ember a drága, zöld kárpittal bevont fotelba ült.

– Kolomijcevót vagyonelkobzással ítélték börtönre – sorolja az ujjain. – Ilja Szemjonovics Korenyevet úgyszintén. Vagyonelkobzással. Ó, micsoda vidám ember volt . . . a vicceket hogy szerette . . .

– Hogy kerül ide ez a Korenyev, vagy ki? És én, mehetek az utcára, igen?

– Egy sarkot még találhat valahol.

– Köszönöm szépen.

– Nincs mit – mondta ridegen az Egyszerű ember és visszament az utasokhoz. Mivégre bánt ilyen kegyetlenül az asszonnyal, maga se tudta, mert különben szíves jó ember volt.

– Taknyosok – harsogta útitársaira, egyenest a konyakos üveghez tartva. Öntött magának egy pohárral, s ivott magában. – Csipás irodakukacok! Energikus emberek! Itt van – verte a mellét –, itt az energia! Esze is legyen az embernek! Tudjon vele élni! Három asszony hagyott már el, de egyik sem csinált a tartásdíjjal cirkuszt! Mert rajtam ugyan nem hajtják be. Nincs miből. Az alapfizetésemet is konyakban veszem fel, nekik meg nem kell a konyak. Nem jár nekik, maguk is jól tudják. Tökrészegen látnak minden áldott este, de mit tudnak csinálni velem? A férjeik mind megkergültek miattam, a sárga irigység eszi

őket, na és aztán? Ti lennétek energikusak? Itt az energia! Ülj ide, bokszoló, húzzuk meg. Ne lógasd az orrodat, égnek áll az még így is. Úgy látom, benned maradt még valami energia. De ezek itt . . . Göngyölegek . . . na mindjárt megmondom, mire valók, de ma nem vagyok hangulatban.

Megszólalt a csengő.

Mintha ismét megfagytak volna mind a négyen.

– Nyissátok ki! – rendelkezett az Egyszerű ember. – Akár a szobrok.

De senki sem mozdult.

Az Egyszerű ember maga ment ajtót nyitni. Útközben végig színészkedett, úgy tett, mintha valóban szobrok között járna: mindenkinél megállt, és szemügyre vette őket.

– Szeretek a temetőben járkálni. Elnézi az ember a sírokat és azon gondolkodik: hát ez meg miféle ember lehetett? – morogta a bajsza alatt, aztán odaállt a Pocakos elé: – Ez itt ugyancsak rossz lehetett . . .

– Eredj innen – mondta a Pocakos –, megfojtlak, ha kiugrok a síromból.

– Az volt, rossz ember, valószínű tolvaj.

Az ajtóhoz ért, kinyitotta . . . és felkiáltott:

– Szonya! . . .

OTT ÁLLTAK: Szonya és a Feketeképű. Szonya figyelmesen végignézett a társaságon, a Feketeképű a pillanat jelentőségének tudatában mosolygott mögötte.

A többiek még semmit sem értettek . . . A legbutábban Arisztarh viselkedett, föl akart kelni, de visszaült, aztán mégis fölállt, de megint visszaült. Egyedül a Feketeképű tudott mindent. Lesegítette Szonya drága bundáját . . . És mintha egyszerűen elnézne a „szobrok" fölött, nem az ő szobájukba vezette a vendéget, hanem könnyedén, elegánsan Vera Szergejevnához tessékelte be.

Már be is léptek hozzá.

Vera Szergejevna szintén zavarba jött . . . fölkelt a díványról, és erősen Szonya asszonyra nézett.

Arisztarh szobájában mindenki a helyén maradt. Az Egyszerű ember azonban, a „szobrokon" keresztül ismét az asztalhoz ment, és azt mondta:

– Ott bent kitört a harmadik világháború. – Halkan felnevetett, s töltött magának egy kupicával. – Mindjárt repülnek a tányérok . . .

Vera Szergejevna szobájában pedig a következők történtek:

A Feketeképű bemutatta a vendéget.

– Szonya, a szeretőm.

– Na – adta a szendét Szonya –, azért mégsem, miért mindjárt ezzel?

– Szonya, hisz megbeszéltük: öntsünk tiszta vizet a pohárba. Kötelességünk, ha már ekkora félreértés lett a dologból . . .

– Önnek családja van – lepődött meg Vera Szergejevna. – Hogy mondhat ilyent? A szeretője . . .

– Az bizony! – vágta rá büszkén a Feketeképű, majd mintha lovagolna, s kantárszárat tartana a kezében, néhány furcsa, de energikus mozdulatot tett, s miközben a vágtató lovast utánozta, azt mondta: – Kozákok ivadéka vagyok én! Sűrű vérű, ahogy mondani szokták. Csodálkoznak is rajtam eleget. Hej te Szucskov, azt mondják, te vagy a belevaló legény. Mit gondol, mennyi tartásdíjat fizetek? – Vera Szergejevna arca elé hajolva tette fel ezt a kérdést, s maga is, már jó előre, csodálkozó ábrázattal várta a választ. – Hetvenöt százalékot! Azt hiszi, jókedvemben paktáltam le ezekkel az állami tolvajokkal? Dehogyis! Ha úgy balkézről jön az a kis pénz, az legalább egészen az enyém. A törvényes egy rubelből csak huszonöt kopejkát kapok. És négy gyerekem van, kérem.

– Négy gyerek! . . .

– Már úgy értem, velem, a mostani családomban. Különben pedig . . . szerintem tizenegy. Beleszámítva ezt a négyet is.

– És szerető is? – ámuldozott Vera Szergejevna, sehogy sem tudva magához térni.

– Miért, talán én rosszabb vagyok mint mások? Azt hiszi, ennek a Pocakosnak például nincs szeretője? Nem tudom ugyan, mit csinál vele, de van neki. És ez a Kopasz? Mit gondol, mitől kopaszodott meg negyvenhárom éves korára? Sokat gondolkodott? Rajzok fölött görnyedt éjszakákon át? Dehogy a rajzok fölött. Egyáltalán nem a rajzok

fölött. Mindenkinek van szeretője! Már megbocsásson, hisz ön is férjes asszony, de hiába meresztgeti a szemét, hiába csodálkozik: az a szégyen, ha nincs valakinek szeretője. A maga Arisztarhja az egyedüli . . . Hisz rajta nevet már az egész osztály! Nem is értem, miféle szerelem ez a maguké . . . nem értem. Ilyen is van még a földön? Mit mondjak . . . ez az Arisztarh . . . ha őt nézi az ember, szinte a nézeteit is képes volna megváltoztatni a világról. Ennyire szeretik maguk egymást? – kérdezte kihívóan Vera Szergejevnától. – Érdekel, becsületszavamra.

– Akkor azt mondja meg – kételkedett továbbra is az asszony –, hogyan került hozzá az a levél? A maga levele, amit a zsebében találtam.

– Az a le-vél, az a né-hány sor . . . – húzta az időt a Feketeképű.. – Szonya majd mindent megmagyaráz. Csak a színtiszta igazat, Szonya. A kis hülye beleszeretett a maga Arisztarhjába . . . Össze akarta veszejteni magukat. Szinte beleszédültem, amikor meghallottam. „Gyerünk, mondtam, megyünk azonnal Vera Szergejevnához, mondj el neki mindent." Na most Szonya! . . . Én kimegyek, nem zavarok . . . – távozóban még kedvesen fenyegetőzve, s mégis szigorúan a lelkére kötötte Szonyának: – De mindent ám, kímélet nélkül! Rólunk, kettőnkről is beszélhetsz, a finomabb részleteket sem muszáj elhallgatnod. Nincsenek előítéleteim – jelentette ki, s egy gondolatnyi szünet után hozzátette: – s azt hiszem lelkiismeretem se nagyon.

Az utasok nem is sejtették, miben mesterkedik a Feketeképű. Amint belépett, mindnyájan feléje fordultak, s kíváncsian várták a híreket.

A Feketeképű kimerülten egy karosszékbe rogyott, lehunyta szemét s csak ült, szétvetve kezét-lábát.

– Vászja bácsi, adj egy bögre konyakot – kérte bágyadtan.

– Bögrébe? – állt fel tisztelettel az Egyszerű ember. – Amikor itt az a sok kacat, mindenféle kristályok.

– Hagyd őket. Bögréből, mázas bögréből kívánatos. Én ma – a Feketeképű itt kinyitotta a szemét s végigtekintett a társaságon – sok-sok embert mentettem meg a börtöntől.

Erre kozák módra, bögréből akarok inni. Bekerítésből hoztalak ki benneteket! – emelte még feljebb a hangját, s kivette az Egyszerű ember kezéből a bögrét. Felhajtotta az egészet, kifújta magát s ellentmondást nem tűrő hangon bejelentette: – Szonykának ezért egy Rosszarió könyvszekrény, nekem egy arany pecsétgyűrű jár. Vágtató lovaskozák legyen rajta.

Eközben a két asszony már beszélgetett. Szonya mesélt valamit, erősen gesztikulálva hozzá . . . Vera Szergejevna hol elképedve, hol csodálkozva vagy szörnyülködve hallgatta, vagy éppen sajnálkozón nézett vendégére. A jelek szerint jól megértették egymást, megbékéltek, sőt, mintha barátkozni is hajlandók lennének egymással, megesik ugyanis, hogy a legszolidabb asszony éppen a legfelesleteb kurtizánnal köt barátságot, amiről olyan sokat írtak az írók.

Az utasok nagy izgalommal várták a további eseményeket, szerették volna tudni, mi történik a szomszéd szobában. Sejtettek ugyan valamit, de a részletek, a részletek.

– Hogy beszélted rá? – puhatolózott a Pocakos.

– Rosszarió könyvszekrénnyel.

– Minek az neki?

– Mit tudom én . . . erre harapott.

– Hogyhogy harapott? – értetlenkedett az Egyszerű ember. – Valami itt . . .

– Dehogynem, rendben van itt minden! – lelkendezett a Kopasz.

– Rendben – mondta a Feketeképű.

– Hurrá! – kiáltotta a Piszeorrú és az Egyszerű ember.

De Arisztarh még idegeskedett:

– Miről beszélhet neki?

– Külföldi nyelven társalognak – intette le a Piszeorrú, akit már bosszantott Arisztarh nyugtalansága. – Importanto dö la toporgó, totojászó. – Aztán odament a Feketeképűhöz, és keményen kezet rázott vele: – Mint férfi a férfinak – mondta katonás rövidséggel.

– De hogy én miket mondtam magamról – kezdte józa-

nabb hangon a Feketeképű. – Mintha én lennék a Tárász Bulba. Tárász Bulba hozzám képest . . . Nem csodálkoznék, ha ezek után félne tőlem.

– Kicsoda, Szonya?

– Igen, ha netán túlságosan belejönne a szerepébe, és rám szállna, számítok a te . . .

Ebben a pillanatban belépett Szonya és Vera Szergejevna. – Térdre! – parancsolt Szonya a férjre. – Térdre Vera Szergejevna előtt.

– Minek? – kérdezte Arisztarh.

– Térdre! – követelték a többiek is, noha nem tudhatták, mit hoz az új fordulat.

– Hallom, mennyire megbántottad! – folytatta felháborodva Szonya. – Hallom, milyen ronda, durva voltál hozzá! Térdre!

– Térdre! – ismételték a többiek.

A Piszeorrú Arisztarhhoz lépett, s felemelte az öklét:

– Important . . . tudod, mi az a knockdown? Kaphatsz ám egy knock outot is, de egy apró kis knockdown is elég lesz . . . Térdre!

Arisztarh letérdepelt.

– Kérjél bocsánatot Vera Szergejevnától! – rendelkezett Szonya.

– Kérjél bocsánatot Vera Szergejevnától! – szavalták kórusban utána.

Arisztarh megmakacsolta volna magát . . . de most az Egyszerű ember intette engedelmességre:

– Rajta csak, Arisztarh, áldozzál meg gyorsan, aztán irány Vlagyivosztok.

– Vera – kezdte meghatódottan Arisztarh –, bocsáss meg. Esküszöm, nem lesz több autógumi, többé egyetlen kereket sem . . .

– Nem erről van szó! – állította le a Pocakos. – A lényegről beszélj, mi az hogy egyetlen kereket sem! Hát ezután mivel akarsz járni, sítalpakon talán?

– Hát mit mondjak? – lázadozott a térdeplő.

Ezen valamennyien felháborodtak.

– Mi az, hogy mit mondjak? Nem tudod talán? Ó, a szegény kisiskolás!

– Az anyukád vezetget még, nem igaz?

– Azt a kis knockdownt várja.

– Ha nem is knockdownt, legalább egy normálisat a pofájára! – hangoskodott az Egyszerű ember. – Gyerünk már Vlagyivosztokba! Bent áll a vonatunk!

– Vera – rebegte megint Arisztarh –, esküszöm, hogy mától fogva minden este megnézem a zsebeimet . . .

– Már megint! – tört ki türelmét vesztve a Pocakos, de egyelőre türtőztette magát, s úgy beszélt Arisztarhhoz mint egy teljes, de veszélytelen csendesőrülthöz: – Miért nézed meg a zsebeidet?

– Ne beszélj úgy velem. mint egy hülyével . . .

– No, mondjad csak, mit akarsz te mindennap a zsebeiddel?

– Hogy ne maradjanak ott cédulák . . .

– Nem inkább úgy akarsz élni, hogy cédulák se legyenek többé az életedben? Úgy akarsz élni?

– Kértem talán, hogy írja meg azt a cédulát? – ellenkezett Szonyára mutatva Arisztarh, sőt fel akart kelni, s mármár felállt, amikor Szonya lépett megint a színre:

– Térdre! – kiáltotta. – Okvetlen kérni kell azt az asszonyt, hogy levélkéket írjon a férfiaknak? Magától talán nem juthat eszébe, nincs hozzá joga? Joga van nálunk egy asszonynak viccelni?

Ez aztán mindenkinek tetszett. Ezzel a „joga van nálunk egy asszonynak viccelni" fordulattal Szonya telibe talált. Megint Arisztarhra támadtak.

– Háziáldásra vársz talán?! – talált ki valamit a Kopasz is.

– Knock outra, arra vár ez az ember! – fújta a magáét a Piszeorrú. – Ennek a knockdown már nem is elég, nem az kell neki! Knock out, az tetszene, mi? Reggelig föl se kelsz, úgy behúzok egyet a vesédre.

– Várjatok! Csend legyen! – intett le mindenkit a Pocakos. – Arra felelj, te gazember, amit én kérdezek tőled: joga van nálunk egy asszonynak viccelni?

– Joga – bökte ki Arisztarh, aki megunta a térdeplést, és lassan akármibe beleegyezett volna.

– Na tehát, mit kell mondani erre?

– Mit is? – kérdezte a férj, s látszott rajta, hogy valóban tudni szeretné, mit kellene most mondania.

A Pocakos megütközve nézett Arisztarhra, mire a többiek is kimutatták felháborodásukat, legalábbis úgy tettek, mintha felháborodnának, de a Pocakoson kívül egyikük sem tudta, mit kellene mondania Arisztarhnak.

– Azt kell mondanod – tette fel a saját lemezét az Egyszerű ember –, azt mondod: felejtsük el srácok az egészet, irány Vlagyivosztok!

– Hagyd már abba azt a hülye vlagyivosztokozást! – szólt rá keményen a Kopasz. – Amúgy is valahol Habarovszk felé jársz már. Komoly dologról van szó!

– Mit kell mondanod? – nyaggatta a Pocakos Arisztarhot.

– Mit?! Mit?! Mit?! – hisztériázott Arisztarh, a mellét verte, s könnyes hangon így folytatta: – Nem tudom! Nem tudom, mit kell mondanom?!

A Pocakos végre megsajnálta.

– Azt mondod: szeretlek Verocskám. És nem ám csak úgy elhadarod, hanem érzéssel. Mint annak idején . . . hány éve is, Vera Szergejevna?

– Nem értem, mit?

– Azt kérdem, mikor mondta először: szeretlek, Verocskám? Hány éve?

– Mennyi? . . . kilenc – felelte Vera Szergejevna. – De nem így mondta . . . – Vera Szergejevna megelégedéssel figyelte a fejleményeket, különösen az tetszett neki, hogy Arisztarhot letérdepeltették, s mindnyájan szidták. – Azt mondta: „Akarod, hogy a mikrokörzet leggazdagabb asszonyává tegyelek?"

Ezen mindnyájan felháborodtak, és nagyzoló senkiházinak nevezték Arisztarhot.

– A gazdasági bázist nem említette?

– A kis hencegő!

– Nem is így mondtam – védekezett Arisztarh.

– Hanem?

– Azt mondtam: „én e mikrokörzet leggazdagabb asszonyává TUDLAK tenni, akarod?" És még azt is: „csak ne viselj műszálas fehérneműt".

– Miért ne? – érdekelte Szonyát.

– Mert szikrázik – állította Arisztarh.

– Igazán, észre se vettem.

Megint a Pocakos emelkedett szólásra:

– Úgy látom, mindent beismer. Mindent beismersz, Arisztarh?

– Beismerek.

– Akkor fölállhatsz. Vera Szergejevna, jöjjön ide, kérem. Játsszák el azt a kis gyerekjátékot. Ki látta, hogyan kötnek békét a gyerekek?

Senki sem látta. Vagyis láthatták, de nem tudták még, mit akar vele a Pocakos.

– Egymás mellé állnak – a Pocakos fogta a kezüket, és összekapcsolta a kisujjukat. – Most mondjátok szépen utánam, lengetve hozzá a karotokat: béküljetek szamarak, tűnj el hát csúnya harag; ha nem maradsz békébe, rácsapok a fejedre.

Jót nevettek a Pocakos mondókáján, meg is tapsolták érte. Mindannyian felvidultak.

– Rajta, rajta! – unszolták Kuzkinékat.

– Béküljetek szamarak, tűnj el hát csúnya harag; ha nem maradsz békébe, rácsapok a fejedre.

Ismét tapsoltak . . . Vera Szergejevna boldog volt, Arisztarh szégyenlősen pislogott, de kifejezetten elégedettnek látszott. Körülvették őket, gratuláltak kibékülésükhöz . . . Aztán a körbeállók megfogták egymás kezét, s énekelve megindultak:

Vera néni sütőjében
Kisültek a kenyerek
Ekkorára, mekkorára
Jókorára megnőttek . . .

Ismét nevettek, ismét megtapsolták egymást. Mindenki boldog volt.

– Hogy az ördög vinné el – sóhajtott fel a Pocakos –, ez lenne ám az élet. Vidáman élhetnénk, de nem . . . mindenféle zűröket csinálunk magunknak.

– Úgy ám – helyeselt a Piszeorrú –, amikor szépen is élhetnénk!

– Igen . . . jó ízléssel! Hiszen csak egyszer élünk! – érzékenyült el a Kopasz is. – Gondoljatok bele: egyetlenegyszer! S ezzel vége, ide többé nem jöhetünk vissza.

– Utazzunk egyet, Vlagyivosztokba! – követelőzött az Egyszerű ember.

Most senki nem törődött Vlagyivosztokkal, nem akarták megzavarni a csendes meditációt.

– Úgy elgondolom néha: vajon miért van annyi baja az embernek? – folytatta kicsit szomorkásan a Pocakos. – Mit akartok hát, emberek?

– Jobban megbecsülhetnénk egymást – vélte a Kopasz. – Több megbecsülés járna az embernek!

– És szeretet – mondta a Feketeképű, s felállva a helyéről, lelkesen magyarázta: – A szeretet mindenre képes. Mindenre a világon. Szeretettel mindent elérhet az ember. De ha az nincs . . . szeretetet sehol sem árulnak.

– Ezt jól mondtad, testvér, helyesen – dicsérte a Pocakos. – Telibe találtál.

– Győzködünk, veszkődünk állandóan – sóhajtott fel a Kopasz –, pedig az írás is azt mondja: „ne aggodalmaskodjatok". Aggodalmaskodunk, de mennyit . . .

– Ha nem izzadsz, nem is zabálhatsz – bölcselkedett a maga módján az Egyszerű ember. – Csak próbálnánk meg kevesebbet győzködni.

– Az áldott szülőfalu hangja! – gúnyolódott a Pocakos. Szaván akarta fogni az Egyszerű embert: – Hisz a mezőkön nem győzködtek annyit!

– A mezőkön? Már hogyne győzködtek volna? Győzködtek eleget a mezőkön, meg a kemence tetején, meg a fürdőházban is . . . Egyébként milyen alapon kötekedsz velem a mezők miatt? Különben réten születtem, ha tudni akarod. De szeretem a mezőket, messzire ellát rajtuk az ember.

– És mit láttál, ha szabad kérdeznem?

– Mindent . . . az életet. Sokat meséltünk egymásnak. Tizenegyen voltunk testvérek.

– Mi csak ketten – emlékezett Szonya. – Én voltam a fiatalabb. Kisebbik lánynak lenni, ez a legrosszabb a világon. Az összes kabátot, cipőt, szoknyát én szaggattam el Zinka után. Most pedig pont fordítva! – elnevette ma-

gát, annyira furcsának találta, hogy így megváltozott az élete. – Mondom is neki: emlékszel rá, Zina, hogy mindent én hordtam el utánad? Ne beszélj, azt mondja. Persze, oda se neki, mondom... Tanulni akart mindenáron! Az egész család unta, hogy örökösen tanul... Kitanult valaminek?... Na gyerünk, mondom, dicsekedj előttem a nagy tudományoddal! Én bezzeg tanulatlan maradtam. Eladó vagyok, közönséges bolti eladó!... De menjünk végig az utcán, mondom, csak úgy a próba kedvéért: én is magamra szedem a cuccaimat, meg te is... Gyere, mondom próbáljuk meg. Nem akarja.

Nevettek rajta.

– Megyünk Vlagyivosztokba vagy nem megyünk? – ordította türelmét vesztve az Egyszerű ember. – Szórakoztok az emlékeitekkel... Minek ücsörgünk itt?

– Beszélgetünk a hosszú út előtt – mondta mosolyogva a Piszeorrú.

– Ne kezdjék megint ezt a Vlagyivosztokot! – kérte ugyancsak barátságosan Vera Szergejevna. – Üljünk szépen asztalhoz, normális emberekhez méltóan... Képzelje el – magyarázta Szonyának –, milyen buta játékot találtak ki: egyszer vadludak képében elrepülnek melegebb országokba, máskor meg utaznak valahová...

– Nem tudják már, mit csináljanak – legyintett Szonya.

– Energia! – fújta a Feketeképű. – Nem hiába neveznek bennünket energikus embereknek.

– Nos, akkor használjuk fel azt az energiát, energikus emberek – sürgette őket a háziasszony. – Nyissák szét ezt az asztalt. Mi pedig menjünk a konyhába, Szonya. Segíts salátát készíteni.

És máris vidáman pezsgő élet töltötte be a lakást, fontoskodtak, mintha tennének is valamit, de valójában semmit sem csináltak. A férfiak szakszerűen szétnyitották az asztalt, aztán rágyújtottak... Arisztarh bekapcsolta a drága, Sony típusú magnetofont.

– Sonyd van? – kérdezte hozzáértő figyelemmel a Pocakos.

– Az.

– Kitűnő masina. Nekem is ez van... Hatszáz rubel.

A Piszeorrú hirtelen felnevetett. De olyan őszinte és fékezhetetlen nevetés tört ki rajta, hogy a többiek már szinte aggódva figyelték.

– Mi az, te? – szólt rá a Pocakos.

A Piszeorrú, a Feketeképűre mutogatva, tovább röhögött, mondani akart valamit, de megszólalni sem bírt a nevetéstől.

– Becsavarodtál, vagy mi? – ijedt meg a Feketeképű.

– So-so-sony-ja – fuldokolta a Piszeorrú. – Ennek Sonyja, ennek meg Szonyája . . .

– Röhögj, csak röhögj – fogta komolyra a dolgot a Feketeképű –, de ha valamelyitek elköpi valahol, hogy a szeretőm . . . Ide figyeljetek, komolyan mondom! Ne hülyéskedjetek ám nekem! Kihúztam őket a pácból, világos? Ha belekevertek . . . leugrok a hetedik emeletről.

– A hetedik, az már valami – bólogatott a Kopasz.

– Az elsőről én is leugrottam. Az a röhej, hogy nem a férj, egyáltalán nem a férj miatt. A bátyja kopogott . . . Máig sem értem, mitől ijedt meg annyira az asszonyka. Kimeredt a szeme: megöl, azt mondja! Kaptam magam . . . Még jó, hogy a virágágyra ugrottam.

– Egyszer én is . . . – mesélte volna a Pocakos, de éppen beléptek a szobába az asszonyok. Harapnivalót hoztak.

– Tessék, asztalhoz – szívélyeskedett Vera Szergejevna.

Elhelyezkedtek az asztalnál. Béke és nyugalom honolt a lelkükben.

– Lehet szépen is élni, állítom, békésen, nyugodtan – mondta a Pocakos, s látszott rajta, hogy valóban hálás a sorsnak, hogy ezt a napot megérhette.

– Ne ugráljunk feleslegesen, az a lényeg – szőtte tovább a Kopasz. – Mondjátok hát, hiányzik itt valami? – kérdezte, s e kérdéssel az élet szemérmes dicséretére buzdította társait, de jóval közvetlenebb módon mint a Pocakos, a gazdagon terített asztalra mutatva ugyanis ismét azt kérdezte: – Hiányzik itt valami?

– Ez az élet! – nyilatkozott az Egyszerű ember. – Csak a taxisofőrök ne volnának olyan pimaszok. Nem veszik fel az embert! Mindennap balhézok velük.

– Sok a pimasz köztük, az már igaz – csatlakozott a Piszeorrú. – Én már előre mutatom nekik a háromrubelest.

Próbáld csak ki, mutass neki egy hármast, akkor biztosan elvisz.

– Mutatom hát, ha van. És ha nincs?

– Akkor az öklödet – szellemeskedett a Pocakos. – Azt mondod neki: „A kaszálón születtem, úgy vigyázz." Meglátod, szót fogad.

Nevettek.

– Szót fogad . . . – dörmögte az Egyszerű ember.

– Jaj, kint felejtettem valamit – sopánkodott Vera Szergejevna. – A dugóhúzót, Szonyecska! Barátságból, nem muszájból. A fiókban van, a Ramona jobb oldali alsó fiókjában . . . olyan hogyishívják a fogantyúja . . .

– Megtalálom – kelt fel Szonyecska.

Folytatták a békés, jóízű beszélgetést.

– A múltkoriban összefutottam egy iskolatársammal – mesélte a Pocakos. – A szokásos „hogy vagy?", „hol dolgozol?". Kiderült, hogy fejes valahol. Szóval ittunk, haraptunk valamit . . . Azt mondja nekem ez a nagyfejes: „Te, öregem, azt mondja, szerezzél nekem egy pár női csizmát! Egyenesen a rakodóból. Élni sem hagynak miatta." „Semmi több, kérdem, csupán ez a probléma?" Ej, gondolom magamban . . .

És ekkor ismét történt valami, amire igen nehéz volna megfelelő kifejezést találni. Nevezzük talán viccnek? Hülye vicc volt, annyi szent! Szonya! . . .

Azalatt, míg a Pocakos, az „Ej, gondolom magamban" szavakat mondta, belépett a szobába az a rettenetes nőszemély, Szonyecska . . . pisztollyal a kezében. Ráfogta a társaságra, és azt mondta:

– Fel a kezekkel! A gazdasági osztálytól vagyok!

De olyan nyugodtan, olyan magabiztosan, olyan RETTENETESEN mondta, hogy mindenki megdermedt ijedtében. Kővé váltak egy ülő helyükben . . . Erre Szonya elnevette magát. Nevetett a bolondja, még a könnyei is hullottak. Nevetve mutatta fel . . . a dugóhúzót, amely annyira hasonlított a pisztolyra, hogy szakasztott pisztolynak látszott.

Maguk sem tudták, mitévők legyenek: haragudjanak-e Szonyára, vagy legyintsenek az egész hülyeségre . . . Mindenesetre beismerték, hogy halálosan megijedtek.

– Szonyka, Szonyka . . . – méltatlankodott a Pocakos –, a szívem nem jutott eszedbe, te bolond, te . . . Jól nézek ki, ha beugrik egy kis paralízis. Az egyik felem megbénul, s ott fekszik majd tehetetlenül az élő oldalam mellett.

– Rajtam meg a hideg futkározott – mesélte a Kopasz. – Elindult a fejem búbjától, végig a hátamon, egészen a kis lábam ujjáig. Érzem ám, hogy odafagytam a székhez. Nahát, Szonya, ilyet kitalálni! . . .

Lassacskán elfelejtették a nagy ijedtséget, s szinte már vidáman mesélték, ki mit érzett és gondolt, amikor szembenézett Szonya „pisztolyával".

– Én meg azt gondoltam: míg itt mindenkit megmotoznak, aztán a személyazonosságunkat is megállapítják, észrevétlenül becsúsztatok egy üveget a nadrágomba – mesélte az Egyszerű ember. – Nézzétek, mekkora nadrágom van, fél pultra való beleférne. Majd a rabkocsiban, gondoltam, mert ott sötét van ám, benyakalom. Elszopogattuk volna ketten a bokszolóval.

– Azt hiszem, ott nem a pián járt volna az eszünk – vallotta be a Piszeorrú. – Előttem meg az egész világ elsötétült. Határozottan tudtam pedig, hogy mindenki a helyén maradt, senki sem léphetett meg . . . De senkit sem láttam! Nézek jobbra, senkit sem látok, nézek balra, ott is pusztaság! . . . Egyedül Szonyát láttam ezzel a dugóhúzóval, semmi többet. Hát Szonya! . . . Eszem a bolondozó kedvedet! . . .

A Feketeképű következett:

– Én meg arra gondoltam, megjátszom nekik a beszámíthatatlan hülyét! Hogy elment az eszem, becsavarodtam. Az ilyeneket nem ítélik el.

– Azt hiszed, elhitték volna? – mondta az Egyszerű ember, aki konyakot töltögetett szét a kupicákba.

– Attól függ, hogyan viselkedik az ember.

– Viselkedhetsz ott akárhogyan! . . . Ha néhányszor a szemed közé . . .

– Nekem meg, nekem meg az jutott eszembe – szólalt meg Arisztarh, mire csend lett, mindenkit érdekelt, mire gondolt a házigazda. – Arra gondoltam: mindennek vége, mert Szonya is, meg a feleségem is, mind a ketten onnan jöttek . . . a gazdasági osztálytól.

– Ugyan! – hökkent meg Vera Szergejevna. – Kilenc évet éltünk együtt, s neki most . . .

Nevettek rajta, olyan butaságnak látszott az egész. Mindnyájan Arisztarh ellen szóltak:

– Arisztarh, azért ez . . .

– Miért? Nem tudom miért? . . . Ha nem tudnátok, volt rá eset . . .

– Volt hát! . . . A színházban, meg a moziban. Ott vannak ilyen esetek . . .

– Mit akarsz még?

– Esküszöm, volt ilyen eset! Na, gondoltam, nekem már biztos a tizenöt év! . . .

– Nemcsak neked, minekünk is! . . . Hiszen meg akartuk őt „gyilkolni"! Ezért a komédiáért egymagában . . .

– Utazunk Vlagyivosztokba! – hirdette ki az Egyszerű ember. – Beszállás! . . . Beszállás! . . . Egy néma perc a hosszú út előtt . . .

Elhallgattak.

E csöndben pedig megszólalt a csengő.

– A szomszédasszony jön, szabásmintákat ígértem neki – mondta Vera Szergejevna, és sietett ajtót nyitni.

Kinyitotta az ajtót . . . és hátratántorodott.

Három férfi jött be, felmutatták igazolványukat.

– Rendőrség – mondta az egyik. – Mindenki maradjon a helyén, kérem az igazolványokat.

Egyikük, az egyenruhás (ketten civilben voltak), kinézett a folyosóra, és meglátta az autógumikat.

– Itt van! – kiáltott fel. – Még el sem rejtették.

Szótlanul, mozdulatlanul ültek az asztalnál.

Majd az Egyszerű ember nagyon halkan, őszinte kíváncsisággal azt kérdezte:

– És melyikünkről van szó tulajdonképpen? . . . há?

Gerencsér Zsigmond fordítása

Mese Bolond Ivánról, aki hetedhét országba vándorolt észért-okosságért

Egyszer egy könyvtárban, estefelé, úgy hat óra tájban, összekaptak a klasszikus orosz irodalom figurái. Ameddig a könyvtárosnő a helyén volt, csak vártak-várakoztak, s közben – ki-ki a maga polcáról – lesték-bámulták a lányt. Éppen valami barátnéjával telefonált... Furán beszélt, füleltek a figurák, de csak nem értették a szavát. Ámuldoztak.

– Á, csudát – mondta a könyvtárosnő –, kamu az egész. Majom a tag... Inkább topogjunk egyet. Na? De ha mondom, hogy majom. Elmegyünk, topogunk egyet, jó? Aztán fölugrunk Vlagyikhoz... Tudom, hogy tulok, persze hogy tudom, de van egy Grundigja... Eltáborozunk nála... Az öreg rozmár is ott lesz. Meg az a másik... Az okos pávián... Tudom, hogy mind majmok, de valahogy csak agyon kell ütni az időt! Na, mondd csak... hallgatom...

– Egy szót se értek – mondta csendesen egy cilinderes alak, talán Anyegin vagy Csackij, a szomszédjának, egy Oblomov-forma lomha földbirtokosnak. Oblomov mosolygott:

– Az állatkertbe készülnek.

– De miért mondja, hogy mind majmok?

– Ez amolyan... irónia, nyilván. Csinos fruska. Mi?

A cilinderes a homlokát ráncolta:

– Vulgarité.

– Mert uraságod örökké csak a kis franciákat falná – mondta rosszallóan Oblomov. – Én bezzeg megnézem. Kivált a lábát... ezt ügyesen kifundálták manapság. Mi?

– Ami azt illeti... túlságosan is... – avatkozott a beszélgetésbe egy spleenes tekintetű úr, szemlátomást Csehov-alak. – Túlságosan sokat mutatnak belőle. Mire való ez?

Oblomov nevetett a bajsza alatt:

– Minek bámulod? Ne nézd, és kész.

– Nekem aztán igazán mindegy – fortyogott a Csehov-figura. – Csak tessék. Tőlem! De miért a lábon kell kezdeni?

– Mit? – csodálkozott Oblomov.

– Hát ezt az . . . újjászületést.

– Hol kezdjék? – kérdezte morgolódva Oblomov. – A születés mindig valahol azon a tájon történik, pajtás!

– Ejnye, uraságod nem változik – jegyezte meg alig leplezett megvetéssel a spleenes. Oblomov megint csak nevetgélt a bajsza alatt.

– Tomocska! Hallgass már meg! – harsogta a telefonba a könyvtárosnő. – Hallgass meg, ha mondom! Majom! Hidd el! Kinek van autója? Ennek? Na ne bolondozz! – Most a könyvtárosnő hosszú időre elnémult, a barátnéját hallgatta. – Hol professzor? – kérdezte csendesen. – Ja. Akkor én vagyok a majom.

A könyvtárosnőnek csudamód elromlott a kedve . . . Letette a kagylót, csak ült, üldögélt, aztán fogta magát, és elment. A könyvtárat pedig lakatra zárta.

Több se kellett a figuráknak, leszöktek a polcukról, a székeket tologatták . . .

– Hamar, hamar! – harsogott egy kopasz, hivatalnok kinézetű alak. – Folytassuk. Ki kíván még szólni Bolond Ivánról? De mindenki fogja rövidre. És ne bocsátkozzunk ismétlésekbe, kérem. Ma még határozatot is kell hoznunk. Ki kér szót?

– Szabad? – szólalt meg Szegény Liza.

– Mondd csak, Liza – adta meg a szót a Kopasz.

– Én magam is paraszti sorból származom – kezdte Szegény Liza –, valamennyien tudjátok, hogy én aztán igazán szegény vagyok . . .

– Tudjuk, tudjuk! – zúgták mindnyájan. – De csak röviden!

– Mégis kimondom: szégyen, gyalázat, hogy ez a Bolond Iván is itt van közöttünk – folytatta Szegény Liza nekitüzesedve. – Meddig tűrjük még ezt? ! Meddig hoz még szégyent sorainkra?

– Dobjuk ki! – kiáltották innen is, onnan is.

– Csendesebben – szólt szigorúan a hivatalnokképű Kopasz. – Mit javasolsz, Liza?

– Hozzon írást, hogy okos – mondta Liza.

Mindnyájan helyeslően zúgták:

– Úgy van!

– Hozzon írást! Vagy takarodjon innen! . . .

– Ejnye, de furfangosak vagytok – mondta az óriás termetű Ilja Muromec. Ő csak ült a polcán, nem tudott leszállni. – De belejöttetek egyszerre. Aztán hol szerezzen olyan írást? Könnyű azt mondani . . .

– Hol? Hát a Bölcsembertől. – És a Kopasz, aki a gyűlést vezette, a tenyerével haragosan az asztalra csapott. – Ilja, neked nem adtam szót!

– Mert én nem is kértem. És nem is kérek, ha tudni akarod. És fogd be a bagóleséd ot, mert mindjárt belenyomom a tintába. De még a papírgaluskát is megetetem veled utána, tintanyaló! Irodapatkány!

– Na, megint kezdődik a haddelhadd – morgott Oblomov. – Ej, Ilja, te is csak gorombáskodni tudsz. Nem rossz a javaslat: hozzon írást Iván. Nekem is kellemetlen egy bolond mellett üldögélnem. Meg aztán, kapcaszaga van . . . Gondolom, hogy más se szívesen . . .

– Kuss! – dörgött Ilja. – No nézd csak, neki kellemetlen! Akarsz egyet a kobakodra a husánggal? Mert kaphatsz!

De itt valaki, nyilvánvalóan holmi felesleges ember, megjegyezte:

– Már megint a testvérháború.

– Mi? – értetlenkedett a Hivatalnokforma.

– Testvérháború – mondta a Felesleges. – Ebbe csak elpusztulunk.

– Ki pusztul el? – Ilja éppenséggel nem látott olyan veszedelmet, amilyenről a Felesleges beszélt. – Ülj a fenekeden, kishuszár, mert odasuhintok . . .

– Elégtételt követelek! – pattant fel a Felesleges.

– Ülj vissza! – mondta a Hivatalnokforma. – Miféle elégtételt akarsz?

– Elégtételt követelek: ez a faragatlan tuskó megsértett.

– Ülj le – mondta Oblomov is. – Inkább arról döntsünk, mi legyen Ivánnal.

Mind elgondolkodtak.

Bolond Iván meg csak ült-üldögélt egy sarokban, és a ködmöne szélét gyűrögette, mintha abból formálna fület magának.

– Csak gondolkodjatok, gondolkodjatok – mondta. – Csupa nagyokos . . . Doktorok.

– Ne gorombáskodj, Iván – mondta a Hivatalnokforma. – Nézze meg az ember: őérte törik magukat, miatta gondolkodnak, ő meg csak ül és gorombáskodik. Mi a véleményed az írásról? Elmész és megszerzed?

– Hol?

– A Bölcsembertől . . . Valamit csak tenned kell. Én is erre hajlok . . .

– Én meg nem hajlok semerre! – robbant megint Ilja. – Ilyen ez: hajladozik. Hát csak hajolj, ameddig tetszik, te pedig ne menj sehova, Iván! Mit ki nem találnak: még hogy írást . . . Ki fundálta ki ezt az írással? Liza? Mi bajod neked, te cafka? !

– Nekem semmi! – szipogta Szegény Liza. – Persze, mert te csak ülsz, úgy gondolod, mindenki csak üljön! Nem sokra mész ezzel az ülőagitációval Ilja bácsi! Én igenis csatlakozom az előttem szóló elnök követeléséhez: valamit tenni kell. – És még egyszer kimondta, csengő hangon, nagy nyomatékkal: – Valamit tenni kell!

Mind elgondolkodtak.

Ilja pedig háborgott.

– Még hogy „ülőagitáció" . . . Mit ki nem találnak?! Hogyhogy agitáció?

– Hát csak úgy! – támadt rá Oblomov. – Megmondták világosan: ülőagitáció. „Hogyhogy"?! Hallgass már, kérlek. Barátaim, valamit csakugyan tenni kell. Csak éppen azt kellene tudni, hogy mit.

– Én pedig, igenis, elégtételt követelek! – jutott eszébe megint a maga sérelme a Feleslegesnek. – Ezennel kihívom ezt a langalétát (s itt Iljához fordult) párbajra.

– Ülj le! – ripakodott rá a Hivatalnokforma a Feleslegesre. – Az ügyeket intézzük, vagy párbajosdival foglalkozunk? Elég legyen a bolondozásból! Így is elég ember el-

patkolt már. Tessék az ügyekkel foglalkozni, nem pedig pisztollyal szaladozni az erdőn!

Élénken, helyeslően zúgtak.

– Én egyszerűen betiltanám a párbajokat! – kiáltott a falfehér Lenszkij.

– Gyáva! – vetette oda neki Anyegin.

– Ki a gyáva?

– Te.

– Te pedig naplopó vagy! Szélhámos. Erkölcstelen. Cinikus.

– Hej, legények, hej, a Volgára! – rikkantotta hirtelen valami marcona atamán. – Csáklyát a dereglyére!

– Ülj le! – mérgelődött a Hivatalnokforma. – Majd adok én neked csáklyát! Bezavarlak a szekrény mögé, ott aztán kurjongathatsz kedvedre. Kérdezem újra: mit teszünk végül is?

– Gyere csak ide, Atamán! – intette magához Ilja a Kozákot. – Mondanék én neked valamit.

– Figyelmeztetlek – mondta a Hivatalnokforma –, hogy ha valamit forraltok . . . hát nem viszitek el szárazon. No nézd csak: a rakoncátlanok!

– Már egy szót se szólhat az ember? ! – fortyogott keserűen Ilja. – Mi ez?! Akár a kutyák, becsületistenemre: egy szava se lehet az embernek.

– Szeretném, ha valamit tisztáznánk – vetette oda Anyegin megvetően Iljának meg a Kozáknak –, azt ne higgyék, hogy csak önök ketten vannak itt a népből. Mert mi is a nép vagyunk.

– Na most mindjárt tépik már a mellükön az inget – bökte a szót egy kis alakocska, amolyan Gogol-féle szerzet, Akakij Akakijevics. – Gyürkőznek egykettőre . . .

– Aztán minek gyürkőznék? – csodálkozott őszintén a kozák Atamán. – Téged csak ráraklak az egyik tenyeremre, a másikkal meg lecsaplak.

– Egyre csak a testvérháború – mondta szomorúan a Felesleges. – Semmit se teszünk. S még el is veszünk ráadásul.

– Hej, no haj, a Volgára! – rikkantotta megint az Atamán. – Legalább mulassunk!

– Ülj nyugodtan – mondta haragosan Oblomov. – Te,

mulatós... Mindig csak mulatna, meg mulatna! Itt tenni kell, nem mulatni.

– Huhú – nyújtotta a szót baljósan, fenyegetően az Atamán –, tudom már, kit kerestem én egész életemben! Tudom már, ki iafiára fájt az én fogam... – és már húzta is kifelé a szablyáját. – De ki is eresztem a vérét ebbe a minutába...

Mind felugráltak.

Akakij Akakijevics úgy hussant a polcára, mint a madár, Szegény Liza lekuporodott ijedtében, és fejére borította a parasztszoknyáját... Anyegin izgatottan töltötte csőre a párbajpisztolyát, csak Ilja Muromec nevetett szélesen:

– Hohó, iszkoltok? Iszkoltok, mi, ördögfattyai?! De iszkoltok ám!

Oblomov egy székkel védte magát, úgy pörölt a Kozákkal vadul.

– Kérdezd csak meg az irodalomtörténészeket! Igenis, kérdezd meg őket!... Én igenis rendes ember voltam! Csak éppen naplopó, világlustája... De nem ártottam senkinek.

– Az majd még elválik – mondta a Kozák –, megismerszik az egykettőre: mert az én szablyám a rendes embert nem vágja kettőbe.

A Hivatalnokforma útját akarta állni a Kozáknak, amaz rárontott, a Hivatalnokforma félreugrott előle.

– Üsd, vágd, Kozák! – harsogott Ilja. – Ontsd a pogány vérét!

És isten tudja, mi kerekedik mindebből, ha nincs ott Akakij Akakijevics, aki felpattant az általános zűrzavar közepette, és elkiáltotta magát:

– Leltár miatt zárva!

És mindnyájan azon nyomban megdermedtek... Egyszeriben észre tértek. A Kozák hüvelyébe rejtette szablyáját, Oblomov az arcát törölgette a kendőjével, Liza szégyellősen húzkodta helyre a szoknyáját.

– Ázsia – mondta keserűen, halkan a Hivatalnokforma. – Lehet is itt tenni valamit! Köszönöm, Akakij. Nekem valahogy nem jutott eszembe ez a megoldás. Leltár miatt zárva, és kész.

– Ilja komám, nincs egy kis itókád? – kérdezte a Kozák Muromectől.

– Ugyan honnan lenne? – felelte amaz. – Én nem iszom.

– Olyan nehéz a szívem – mondta a Kozák. – Vergődni fogok . . .

– Á, nem lehet itt semmit, de semmit kezdeni – mondta a Hivatalnokforma. – Folytassuk. Liza, te akartál szólni . . .

– Én javasolom, hogy küldjük el Bolond Ivánt a Bölcsemberhez írásért – mondta Liza csengő hangon és nagy nyomatékkal. – És ha harmadik kakasszóra azt az írást meg nem hozza, hát . . . tudom is én . . . nincs helye köztünk.

– Aztán hova menne? – kérdezte Ilja bánatosan.

– Menjen az antikváriumba – vágta rá könyörtelenül Liza.

– Nono, azért ez kegyetlenség volna – vélekedett valaki.

– Nem kegyetlenség – mondta éppoly könyörtelenül a Hivatalnokforma. – Egyáltalán nem az. Nincs más megoldás. Na, Iván . . .

– Nocsak, no! – jelentkezett Iván, és felállt.

– Indulj.

Iván Iljára nézett.

Ilja lehajtotta a fejét, hallgatott. Hallgatott a Kozák is, csak a homlokát ráncolta kínlódva, meg a tekintete rebbent körül a polcokon, az asztalon – itókát keresett mindegyre.

– Menj csak, Vanyka – mondta csendesen Ilja. – Mi mást tehetnél. Ha menni kell, hát menj. Látod, milyenek ezek mind . . . a nagy tudósok. Menj, és vésd észbe: tűz téged meg nem égethet, víz téged el nem nyelhet . . . A többiért nem kezeskedem.

– Akarod a szablyámat? – kínálta a Kozák a fegyverét Ivánnak.

– Minek az nekem? – válaszolta a fiú.

– Menj bátran, Iván – szólt Ilja –, nekem majd gondom lesz rád. Ha baj ér . . . ha vesztedre törnek, én majd kiáltok: „Vanyka, vigyázz!"

– Aztán honnan tudod te, hogy mikor éri baj – kérdezte a Kozák.

– Megtudom én azt. Szívem sajdítja. Meghallod majd a hangomat.

Iván kiállott a könyvtár közepére, illő tisztelettel földig hajolt mindenki előtt... aztán szorosabbra húzta magán a ködmönt, és kifelé lépdelt.

– Tartsatok meg jó emlékezetetekben, ha vissza nem jönnék – szólt még a küszöbről.

– Isten vezéreljen – mondta Oblomov. – Tán csak visszajössz.

– És ha meghozod az írást, Iván – mondta izgatottan Liza –, hozzád megyek feleségül.

– Kellesz a fenének – vágta rá durván Iván. Inkább hozok magamnak egy királykisasszonyt.

– Hagyd el, Iván – legyintett rá Ilja –, ne szűrd össze a levet az olyanokkal. Azok is csak csupa... nem jobbak ennél itt – s Lizára mutatott. – Minek neked az az írás egyáltalán, te lány?! Minek hergelted fel? Elküldöd ezt a legényt... éjnek évadján! Aztán vajon ad-e egyáltalán ilyen írást az a ti Bölcsemberetek? Mert az is csak ül ott és...

– Írás nélkül nem lehet. Írás nélkül nem megy, Ilja bácsi – szögezte le határozottan Liza. – Neked pedig nem felejtem el, Iván, hogy nem voltál hajlandó a kezemre pályázni. Ezt még megemlegeted!

– Indulj, Iván – mondta a Hivatalnokforma –, késő re jár, ha késlekedsz, nem végzed el.

– Isten áldjon mindnyájatokat – mondta Iván. És elment.

Ment-mendegélt az orra után.

Sötét volt... Ment, ment, mendegélt, míg csak egy erdőhöz nem ért. Hová, merre tovább, most már végképp nem tudta. Leült hát egy tuskóra, töprenkedett.

– Jaj, árva fejem – mondta magában –, végem van, elvesztem. Merre lehet az a Bölcsember? Ej, ha valaki segítene!

De bizony nem segített senki.

Ült egy darabig, aztán továbbindult.

Ment, mendegélt, hát mit lát: egy világos ablakot. Közelebb merészkedik: tyúklábon forgó kunyhó, s mellette halomba hányva tégla, tetőfedő pala, fa és épületanyag.

– Hé, ki van itt? – rikkantott Iván.

A Vasorrú Bába jött ki a tornácra. Nézi Ivánt, kérdi:

– Hát te meg ki fia-borja vagy, s hová igyekszel?

– Bolond Iván volnék, és a Bölcsemberhez megyek, írásért – felelte Iván. – De hogy hol lelhetem, bizony nem tudom.

– Mire neked az írás?

– Azt se tudom . . . Csak elküldtek érte.

– Aha . . . – mondta a Vasorrú Bába. – No, kerülj beljebb . . . Pihenj egy kicsit a hosszú út után. Egy kis harapnivalót se vetnél meg?

– Ami igaz, igaz, megéheztem . . .

– Gyere be.

Be is ment Iván a kunyhóba.

Szemrevaló kunyhó volt, mitagadás. Kemence, asztal, két ágy . . .

– Kivel laksz itt? – kérdezte Iván.

– A lányommal. Te, Iván – szőtte tovább a szót a Vasorrú –, aztán mennyire vagy te bolond, csak egy kicsit, vagy egészen?

– Nem értem, mit akarsz tudni.

– Nos hát, igazi sült bolond vagy, vagy csak úgy rád ragasztották a bolond nevet, csúfságból? Tudod, hogy van az. Megharagszik egyik a másikra, aztán máris ráripakodik: te, te bolond! Én is mondom a lányomnak nemegyszer. Pedig hogy volna bolond az én lányom? Vág az esze, mint a beretva. Talán te is csak így vagy vele, rászoktak az emberek: ja, az a bolond . . . pedig dehogy is vagy te bolond, legfeljebb . . . együgyű. No?

– Nem értem, hová akarsz kilyukadni?

– Hát csak oda, hogy látom én a szemeden: nem vagy te bolond, legfeljebb együgyű. Mihelyt megláttalak, mindjárt arra gondoltam: „Ejnye, micsoda tehetséges legény!" A homlokodra van írva a tehetség. Talán nem is sejted, micsoda tehetség van tebenned! Tán csak nem hitted el magad is szíre-szóra, hogy csakugyan bolond vagy!

– Hittem a fityfenét! – pattogott Iván. – Hogy hinném magamról, hogy bolond vagyok?

– De hiszen én is az ellenkezőjét mondogatom. Csak hát az emberek, juj! . . . Aztán házat építettél-e már?

– Hogy is mondjam? . . . Ácsoltam én már parasztházat apámmal meg a bátyáimmal . . . Miért kérded?

– Ládd-e, én villát építtetnék... Az anyagot is meghozták, de nincs, aki építse. Nekilátnál?

– Nekem most az írást kell megszereznem...

– Minek az neked? – heveskedett a Vasorrú Bába. – Fölépíted azt a villát... Aztán mindenki azt kérdi majd – mert hozzám nem akármilyen vendégek járnak –, mindenki azt kérdi tüstént: ugyan ki építette? Ki, hát ki? Iván... Érted-e már? Erdőszerte híre megy a tudományodnak.

– De az írás? – firtatta Iván. – Anélkül vissza se eresztenek.

– Hát aztán?

– Nono! Hová megyek akkor?

– Fűtő leszel itt a villában. Mindjárt úgy építsed, hogy magadnak is tervezz egy kis szobát az alagsorban. Csendben leszel, melegen leszel, semmire sem lesz gondod. Aztán ha a vendégek idefönt elunják magukat... uccu, gyerünk Ivánhoz: mesét hallgatni. Te pedig hazudj nekik, ne sajnáld. És ne félj, én nem leszek hálátlan. Nálam jó dolgod lesz. Úgy szólítlak majd: Ivánuska...

– No nézd, a vén banyája – mondta Iván. – Mit ki nem talál! Még hogy Ivánuskának becéz engem. Bolond lennék törni magam! Még mit nem, öreganyám!

– Úgy! – huhogta vészjóslón a Vasorrú Bába –, most már látom, kivel van dolgom: csirkefogó, táppénzcsaló... szemétláda. Tudod, mit csinálunk mi a magadfajtával? Megsütünk parázson elevenen. Hé, valaki! – Azzal a Vasorrú hármat tapsolt. – Strázsa! Fogjátok ezt a bolondot, hamar gúzsba kössétek! Mindjárt megpirítjuk egy kicsit.

Négy markos strázsa fogta Ivánt, gúzsba kötötte, a lócára lökte.

– Utoljára kérdezlek – kísérletezett a Vasorrú Bába –, fogsz-e nekem villát építeni?

– Átkozott fajzat! – harsogta büszkén a megkötözött Iván. – Madárijesztő! Hiszen neked szőr nő az orrodban.

– A kemencébe vele! – rikoltotta a Vasorrú. És toporzékolt. – Pernahajder! Strici!

– Bagoly mondja verébnek! – rikoltott Iván is. – Gonosz lélek! Nemcsak az orrodban nő szőr, de még a nyelved is mind csupa bolyhos!... Naplopó!

– Tűzre vele! – bőszült neki a Vasorrú. – A tűzbe!...

Markolták már Ivánt, taszították befelé a kemencébe, a tűzre.

– Borotváltalak én, kunyhódnak hűs tövén – kántált Iván. – Halinádat nekem adtad, nem felejted, úgy fogadtad!... Tirlabarla-bim-bam-bú! Tűzön én meg nem égek, te boszorka! Nem is félek egy szemet se!

Ivánt éppen csak betaszították a kemencébe, odakint kocsicsengő csilingelt, lovak nyerítettek.

– A lányom! – örvendezik a Vasorrú, s kinéz az ablakon. – Ő az, méghozzá a vőlegényével! Legalább lesz mit vacsorálnunk.

Örvendeznek a strázsák is, szökdösnek, a tenyerüket csapkodják.

– Jön a Tűzokádó Sárkány, jön a Tűzokádó! – kiáltozzák. – Ej, jól mulatunk majd! Hej, iszunk is majd!

És csakugyan belép a kunyhóba a Vasorrú Bába lánya. Ijesztő egy teremtés, a bajsza csak úgy feketéllik.

– Hűha – mondja a lány. – Orosz szagot érzek. Ki van itt?

– A vacsorátok – mondja a Vasorrú Bába. És heherészik hozzá rekedten: – Hehehe!...

– Mit beszélsz? – mérgelődik a lánya. – Nyerítesz itt... Azt kérdeztem: ki van itt?

– Ivánt sütjük a tűzön.

– Nocsak – ámuldozik kellemes meglepetésében a lány. – Ez aztán a desszertfalat.

– Képzeld csak, ennek smafu, hogy az erdő szép legyen, nem akar villát építeni a naplopó.

Benéz a lány a kemencébe... Onnan meg sírás csap ki, vagy kacagás, ki tudná megmondani.

– Jajajaj!... – nyög Iván. – Meghalok, de nem a tűztől, nevettemben!...

– Mit beszél ez? – kérdi nagy mérgesen a Vasorrú Bába lánya. És a Vasorrú is odalép a kemencéhez. – Mit beszél?

– Még nevet is?!...

– Mit akarsz, te?!

– Jaj, meghalok nevettemben! – kiabál Iván. – Jaj, nem bírom ki!...

– Tisztára félkegyelmű – mondja a lány. – Mit akarsz, nyögd már ki!

– Jaj, a bajszod!... Hogy neked micsoda bajszod van!... Jaj, uram teremtőm, a kerek világon még ilyet nem láttam! Hogy fogsz te a férjeddel hálni? Hiszen férjhez mégy...

– Ahogy mindenki más... Miért? – bámul a lány. Nem érti mi a baj, de azért izgatja a dolog.

– Jaj, a bajszod!

– Mi bajod vele? Engem aztán nem zavar, sőt, még kellemesnek is találom.

– Téged nem zavar... Na de a férjedet?! Amikor férjhez mégy...

– Mit akarsz a férjemmel?! Mit kevered ebbe az én jövendőbélimet? – kérdezi a lány, de most már szívszorongva.

– Hogyhogy mit? Hiszen amint megcsókol a sötétben, azt gondolja: „Ördög érti: katona ez vagy asszony?" És menten kiábrándul belőled. Ki látott már nagy bajszú asszonyt?! Eh, ti boszorkányok!... Nem értitek a csíziót. Nem fog egy ilyen bajszos asszonnyal élni. De még a fejedet is leharapja mérgében, ismerem én az efféle Tűzokádókat.

A Vasorrú Bába meg a lánya is gondolkodóba esnek.

– Na, mássz ki, egy-kettő – parancsolja a lány.

Bolond Iván gyorsan kimászott a kemencéből, megrázta magát.

– De jól megmelegedtem...

– Mit tanácsolnál nekünk? – faggatja a Vasorrú Bába. – A bajusz dolgában.

– Mit, mit?... Meg kell attól a bajusztól szabadulni, ha azt akarjátok, hogy ennek a lánynak boldog házasélete legyen.

– Aztán hogyan?

– De hiszen ha megmondom, utána megint mehetek vissza a kemencébe.

– Jaj, dehogy, Ványuska – kedveskedik neki a Vasorrú Bába lánya. – Eleresztünk, mehetsz, amerre látsz, csak mondd meg, hogyan szabaduljak meg a bajuszomtól.

Erre aztán Iván köntörfalazni kezdett, hogy így, meg

úgy, alkudozott piszkosul, ahogy manapság a lakatosok meg a fogtechnikusok szoktak.

– Nem olyan egyszerű az – csűri-csavarja –, kenőcs kell ahhoz . . .

– Hát akkor csináld meg!

– Csináld meg, könnyű azt mondani . . . Hogyan érek akkor oda a Bölcsemberhez? Hiszen harmadik kakasszóra meg is kell fordulnom.

– Tudod mit – mondja a Vasorrú Bába nagy izgatottan –, mondok én valamit! Szabadítsd meg a lányomat a bajszától, én pedig neked adom a söprűmet, és egy szempillantás alatt ott lehetsz a Bölcsembernél.

Elgondolkozott ezen Iván.

– Hamar, hamar – sürgeti a nagy bajuszú lány –, minden percben beléphet a Tűzokádó.

Most már Iván is izgatott lett:

– Nem lesz ez jó, mert ha belép . . .

– Mi bajod vele?

– Ha belép, felfal engem menten.

– Könnyen megeshet – mondja a lány. – Mit kellene kifundálnunk?

– Azt mondom majd, hogy az unokaöcsém vagy – ajánlja a Vasorrú Bába. – Érted?

– No jó – érti el Iván. – Most pedig van itt még egy dolog: az én kenőcsöm nem azonnal hat . . .

– Hogyhogy? – fog gyanút a lány.

– Most tüstént elkészítjük és felkenjük az arcodra . . . Jó lesz? Én elrepülök a söprűn a Bölcsemberhez, te addig fekszel az arcodon a kenőccsel . . .

– Mama! – sipákol a lány. – Nem csap ez be?

– Csak azt próbálja meg – mondja a Vasorrú Bába. – Ha rá akar szedni, csúnyán ellátom a baját, csak a kezem közé kapjam.

– Hű, a teremburáját . . . – jön megint izgalomba Iván, mert úgy látszik, csakugyan rá akarta szedni őket. – Miféle népség vagytok ti! Mi bajotok már megint? Hát örök életedre bajszos akarsz maradni? Tőlem aztán így maradhatsz, bánom is én! Az ember jót akar nekik – ők meg . . . Van előttetek becsületem, vagy nincs?

– Hogy jön ide a becsület? Beszélj értelmesen . . .

– Jaj, szörnyűek vagytok – csűri-csavarja tovább Iván. – Nem lehet veletek dűlőre jutni. A szívem szakad meg értetek! Micsoda népség! Hát csak élj bajszosan. A halálod napjáig! Azt fogják hinni, nem asszony vagy, hanem holmi tábornok-generális. Fú! Meg aztán ha gyerekeid születnek! Cibálja majd a fiad vagy a lányod: „Mama, mi ez itt neked?" Meg aztán ha felnőnek! Az utcán is csúfolni fogják őket: „A mamádnak bajsza van! A mamádnak bajsza van!" Azt hiszed, könnyű lesz a gyereknek? Ilyen csúfolódásokat hallgatni? Egynek se bajuszos a mamája, csak az övé. Mit mondjon erre? Egy szóval se tud felelni rá, csak elfakad sírva és megy haza . . . A bajszos anyukájához . . .

– Elég! – ripakodik rá a Vasorrú Bába lánya. – Készítsd el a kenőcsödet. Mi kell hozzá?

– Egy csipet tyúkszar, egy csipet meleg trágya meg egy csipet lágy agyag – bekenjük vele az arcodat . . .

– Az egész arcomat? Hogy kapok akkor levegőt?

– Jaj, micsoda egy népség! – sopánkodik megint Iván. – Lehet is ezekkel . . .

– Ne járjon annyit a szád! Csináld! – sürgeti a lány. – Már kérdezni se szabad?

– Nem szabad! – reccsen rá Iván. – Amikor a mesternek megvan az elgondolása, nem szabad kérdezgetni, hogy miért így miért úgy! Mondtam, mi kell: trágya, tyúkszar, agyag. Hagyunk rajta nyílást, azon lélegzel.

– Hallottátok? – mondja a Vasorrú a strázsáknak. – Egyik lábatok itt, a másik az ólban! Mars!

Szaladtak a strázsák trágyáért, agyagért, tyúkszarért.

És abban a szempillantásban megjelenik az ablakban a Tűzokádó Sárkánynak mind a három feje. Bámulja Ivánt mind a három. Kővé dermednek mind a kunyhóban. Vizsslatja sokáig Ivánt a Tűzokádó, s végül megkérdezi:

– Ki ez?

– Az unokaöcsém, Ivánuska – mondja a Vasorrú. – Ivánuska, köszönj szépen Tűzokádó bácsinak.

– Szép jó napot, Tűzokádó bácsi – köszönti Iván. – Hogy tetszik lenni?

Fürkészi Ivánt a Tűzokádó, olyan alaposan, olyan hosszan, hogy már-már izgul a fiú.

– Ejnye, no, mit bámul? Sose hallott olyat, hogy unoka-

öccse van valakinek?! Eljöttem a nénikémhez vendégségbe. Csak nem fogják megenni a vendéget? Ejha, nagyszerű, vendéget eszünk! Aztán ha családunk lesz, akkor meg a gyerekeket faljuk fel szép sorba. Szép kis apa, mondhatom!

Tanácskoztak egymás közt a Tűzokádó fejei.

– Szerintem, be akar csapni – vélte az egyik.

A másik gondolkodott, gondolkodott, aztán azt mondta:

– Bolond, de ideges is.

A harmadik röviden csak annyit böffent:

– Fasírt!

– Majd adok én neked fasírtot!... – robbant az ijedtségtől Iván. – Olyan fasírtot csinálok, hogy senki nem köszöni meg. Nénikém, hol van a csodaszablyám? – Azzal Iván felpattant a lócáról, fel-alá vágtatott a kunyhóban, mintha a csodaszablyát keresné. – Hű, hogy én most mindjárt mit művelek! Látom, meguntad a három fejedet! – kiabált Iván a Tűzokádóval, de nem nézett rá. Félt ránézni arra a három rezzenetlen fejre. – Hogy én most mindjárt mit művelek!

– Elpimaszodott – vélte megint az első fej.

– Idegeskedik – mondta a másik. – Fél.

A harmadik meg se szólalhatott: Iván máris odacövekelte magát a Tűzokádó elé, és hosszan, keményen rámeredt.

– Piszokfajzat – mondta Iván. – Én fallak fel, de tüstént.

De akkor már hallotta is Ilja Muromec hangját:

– Ványa, vigyázz!

– Mit „Ványa", „Ványa"! – pattogott Iván. – Minek ez a nagy ványkázás? Örökösen be vagyunk tojva, mindig csak félünk valakitől. Az utolsó tetű is... óriásszörnynek képzeli magát, aztán az ember csináljon be a félelemtől. Nahát, ebből nem kérek! Elég volt! Unom! – És csakugyan: Iván nagy nyugodtan a lócára telepedett, elővette a furulyáját, játszott rajta szép csendesen. – Na, zabálj – mondta, amikor letette a furulyát. – Jön a zaba? Zabálj. Te dög! Aztán csókold meg a bajszos arádat. Aztán szülessen egy tucat bajszos kölykötök, és eredjetek, amerre láttok. Na nézd csak, azt hiszi, megijedek tőle... Le vagy szarva! – azzal megint csak elővette a furulyáját.

– Tűzokádó – mondta a Vasorrú Bába lánya –, köpj az egészre, rá se ránts, ne vedd fel tőle a sértést.

– De hiszen ez pimaszkodik – elégedetlenkedett az első fej –, hogy beszél ez!

– Kétségbeesésében teszi. Azt se tudja, mit csinál.

– Tudok én mindent – berzenkedett Iván, s megint félretette a furulyát. – Mindent tudok. Mindjárt furulyálok is egy indulót . . . a jövendő bajszos kompániának . . .

– Ványuska – szólította meg a Vasorrú Bába szelíden –, ne pimaszkodj, édes egy unokaöcsém. Mire való ez?

– Hát csak arra, hogy engem senki se fog megrémiszteni. Azt hiszi, hogy ha a szemeit forgatja, beijedek?! – Majd akkor forgasd, amikor egy regiment bajszos bámul rád. De most nyughass.

– Csak pimaszkodik, csak pimaszkodik! – mondta mármár sírva az első fej. – Mitévők legyünk?

– Csak sírj, csak sírj – mondta kíméletlenül Iván. – Mi meg mosolygunk. A bajszunk alatt.

– Ne feszítsd tovább! – mondta a második fej.

– Nem is lenne jó – helyeselt Iván. – Mire való feszíteni? Ne feszítsük.

– Hohó! – ámuldozott a harmadik fej. – No nézd csak!

– No lám! – helyeselt megint csak nagy bolondosan Iván. – Nézd csak, mit tud Ványka! Danoljunk egyet? – és már rá is kezdte:

Hej, borotváltalak én
Kunyhódnak hűs tövén,
Halinádat nekem adtad,
Nem felejted, úgy fogadtad . . .

És a Tűzokádó, rá, kórusban:

Tirlabarla-bim-bam-bú!

S azzal el is hallgatott Ványka. És csend lett. Csend is volt sokáig.

– Románcot is tudsz? – kérdezte a Tűzokádó.

– Mifélét?

– Valami régit.

– Amennyit csak akarsz... A románcokat szereted? Hát akkor tessék, parancsolj, bátyuska, csak győzd hallgatni. Például ezt:

Derék jó Haz-bulát,
Látom, kunyhód szegény,
Arannyal-ezüsttel
El s elhalmozlak én!...

– Nos? Ez aztán a románc!... – Ványka érezte, hogy enyhül ám a Tűzokádó, odament hát hozzá, és az egyik fején megveregette a pofáját. – Na, te... bőszönbősz. Bőszike, na!

– Ne hergelj – mondta a Tűzokádó –, mert leharapom a kezedet.

Ványka visszarántotta a kezét.

– Nonono – csitította békésen –, hogy beszélsz a mesterrel? Vigyázz, mert nem énekelek neked.

– Dehogynem énekelsz – mondta a Tűzokádónak az a feje, amelyet Iván az imént megveregetett. – Mert ha nem, leharapom a fejedet.

A másik két fej harsányat hahotázott rá. Iván is nevetett egy kicsit, de nem valami jókedvűen.

– Akkor aztán végképp nem énekelek – ha akarnék, se volna mivel.

– Filé – mondta az a fej, amelyik nemrégiben még „fasírt"-nak akarta Ivánt. Ez volt a három fej közül a legostobább.

– Mindig csak zabálnál! – haragudott meg rá Iván. – Ej, csak a zabáláshoz ért!... Fenketlen bendő!

– Ványuska, ne feleselj – szólt rá a Vasorrú Bába. – Danolj!

– Danolj – tanácsolta a lánya is. – Feleslegesen beszélsz. Van hallásod – danolj.

– Danolj – parancsolta az első fej. – És ti is!

– Kicsoda? – ámuldozott a Vasorrú Bába. – Mi?

– Ti. Danoljatok.

– Talán inkább én egyedül – nyűgösködött a Vasorrú Bába lánya, sehogy sem tetszett neki, hogy csak kontrázzon

Ivánnak. – Méghogy én egy férfival daloljak . . . Már igazán, megbocsáss . . .

– Három, négy – vezényelt nyugodtan a Tűzokádó. – Raj-ta!

Adok puskát neked

– zendített rá Iván, s a Vasorrú Bába meg a lánya is belekapott:

Adok nyerget, lova-at,
Ne adj cserébe mást,
Csak az asszonyoda-at.
Deres vén vagy te már,
Hogy is élne veled?!
Ifjú szép éveit
Te csak tönkretesze-ed.

A Tűzokádó apró, kerek, kifejezéstelen szeme könnybe lábadt: könnyen pityeredő volt, mint minden zsarnok.

– Tovább – mondta halkan.

Sűrű platán alól

– énekelte tovább Iván:

Ezüst hold sugarát
Nézte némán velem,
Körül csönd a világ . . .

És Iván zengőn, érzéssel rácifrázta újra:

Néztük hold sugarát,
Körül csönd a vilá-á-ág . . .

– Aztán hogy megy a sorod, Iván? – tudakolta ellágyulva a Tűzokádó.

– Mire gondolsz? – kérdezte a fiú értetlenül.

– Van jó lakásod?

– Ja. A könyvtárban lakom, a többiekkel együtt.

– Nem akarsz külön házat?

– Nem. Minek az nekem?
– No, folytasd!

Szerelemmel öle-el . . .

– folytatta Iván:

A legvégső napig . . .

– Ez nem kell – mondta a Tűzokádó. – Ezt hagyd el.
– Hogyhogy? – csodálkozott Iván.
– Hagyd el.
– Nem lehet azt, Tűzokádó – mosolygott Iván. – A mondás is úgy tartja: dalból a szót el nem hagyhatod.
A Tűzokádó szótlanul meredt Ivánra, megint beállott az a baljós csend.
– Enélkül nincs dal! – tüzeskedett Iván. – Érted? Nincs dal enélkül?
– De van – mondta a Tűzokádó.
– Ugyan már! Hogy volna!?
– Enélkül még jobb is. Rövidebb.
– Na nézd csak, hogy ezek mit művelnek! – Iván a combját csapkodta csodálkozásában. – Tetszik, amit akarnak! Hát nincs dal enélkül, és nincs, és nincs, és nincs! . . . Nem fogok rövidebben énekelni, és kész.
– Ványuska – csendesítette a Vasorrú –, ne ellenkezz.
– Hagyj engem! . . . – mérgesedett neki Iván most már végképp. – Danoljatok magatok. Én nem fogok. Hogy a koporsóban látnálak valamennyieteket! De fel is fallak egy ültömben! Bajszostul. Ezt a három tököt pedig omlósra sütöm . . .
– Uram isten, mennyi türelem kell hozzájuk – sóhajtotta a Tűzokádó sárkány első feje. – Mennyi erőt, ideget kell rápazarolni . . . mire megtanítod őket. Se nevelésük, se műveltségük . . .
– „Omlósra sütöm", ezt jól mondta – vélte a második fej. – Mi?
– Miféle bajuszra célozgatsz örökösen? – kérdezte Iványtól a harmadik fej. – Egész este mást se hallok: így bajusz, úgy bajusz . . . Kinek a bajszáról beszélsz?

– Mosolyog a legény szőke ba-ajsza alatt – tódította tréfás kedvvel az első fej. – Aztán hogy van tovább Haz-buláttal?

– Szerelemmel ölel engemet estelen – cifrázta huncutul Iván. Megint csend lett.

– Csúnya dolog ez, Iván – mondta az első fej. – Durva egy esztétikád van. Pedig könyvtárban laksz... Nem szégyelled magad? Ráadásul micsoda nagyszerű fickókkal. Hol ragadt rád ez a szexualitás? Pedig az a Szegény Liza is ott van köztetek. Derék kislány. Ismertem az édesapját... Ő a menyasszonyod?

– Kicsoda? Lizka? Még csak az kéne!

– Nono! De hiszen vár rád.

– Hadd várjon. Azt ugyan lesheti.

– Hm... Finom sütemény – mondta a harmadik fej.

De az a fej, amelyik egyre csak a zabálást sürgette, perbe szállt vele:

– Nem sütemény ez – vitatta komolyan. – Miféle sütemény volna? Akkor már inkább fasírt. Sőt, tán egyenesen rostélyos.

– Aztán hogy megy tovább? – tért vissza a dalra az első fej. – A Haz-bulát históriája.

– Annak bizony hamar vége szakad – mondta Iván.

– Hogyhogy?

– Úgy, hogy megölik.

– Ki öli meg?

– Hm... – kínlódott Iván a homlokát ráncolva. – A lány fiatal szeretője megöli Haz-bulátot. És azzal végződik a dal: „A vén deres feje réten tovagurul".

– Nahát, ez se kell. Ez kegyetlenség – vélte az egyik fej.

– Miért, hogy kéne?

A fej eltűnődött.

– Hogy megbékélnek szépen egymással. Neki ajándékozza a lovát, a nyergét, és hazamennek békességben. Melyik polcon vagy te ott, abban a könyvtárban?

– Én a legfelsőn... Ilja meg a Doni Atamán mellett.

– Hohó! – csodálkozott kórusban a három fej.

– Így már értem a dolgot – mondta a Tűzokádó első feje, a legokosabb. – Ezektől a bolondoktól ragad rád mindez... Aztán minek mész te a Bölcsemberhez?

– Írás kell tőle.
– Miféle írás?
– Hogy okos vagyok.
Hahotázott erre a Tűzokádó három feje, kórusban. Vihogott a Vasorrú Bába is, meg a lánya.
– Hát táncolni tudsz-e? – kérdezte az okos fej.
– Tudok – felelte Iván. – De nem fogok.
– Szerintem még villát is tud építeni – kottyant közbe a Vasorrú Bába. – Felvetettem neki a témát . . .
– Csönd! – csattant egyszerre a Tűzokádó három feje. – Senkinek se adtunk szót.
– Uram egek – suttogta a Vasorrú Bába. – Már szólni se lehet.
– Nem is! – csattant a lánya is az anyjára. – Micsoda zsibvásár ez?
– Táncolj, Ványa – kérlelte csendesen, szelíden az az okos fej.
– Én aztán nem – makacskodott Iván.
A fej gondolkodott egy darabig:
– Szóval írásért mész . . . – mondta végül. – Ugye?
– Hát aztán! Írásért.
– Az írásban pedig az lesz: „kiadatott . . . Ivánnak arról, hogy okos." Igaz? Meg a pecsét.
– Hát aztán?
– Márpedig nem mész sehová. – S az okos fej higgadtan Ivánra nézett. – És nem kapsz írást.
– Már hogyne mennék! Ha egyszer elindultam, oda is érek.
– Nem. – És az a fej csak nézte, nézte Ivánt. – Nem érsz te oda. Mert innen ki nem mész.
Állt ott Iván gyötrő töprengésben . . . Végre felemelte a kezét és szomorúan ajánlotta:
– Pitvarom!
– Három, négy – mondta a fej. – Raj-ta!
És a Vasorrú Bába meg a lánya rákezdték:

Hej, pitvar, pitvarom,
Erős jó vasráccsal . . .

Danolták és tapsoltak hozzá.

Hej, ácsoltattalak
Frissen egy jó áccsal . . .

Iván pedig megindult körben, a bocskora talpát csattogtatva . . . De a két karja csak csüngött le a teste mellett: dehogy is rugózott, dehogy is vetette a fejét, dehogy is villantgatott sólyomtekintettel.

– Miért nem nézel, mint a sólyom? – kérdezte a fej.

– De hiszen nézek! – felelte Iván.

– A földet nézed.

– A sólyomnak nem lehet gondja?

– Ugyan mire?

– Hogy most már hogyan lesz tovább az élete . . . Hogyan nevelje fel a fiókáit. Szánj meg, Tűzokádó – könyörgött Iván. – Meddig járjam még? Elég lesz.

– Aha – mondta az okos fej. – Lám csak, megokosodtál. Most már elmehetsz írásért. De az előbb még . . . kezdted itt adni a nagyot. Mit képzeltél magadról?

Iván hallgatott.

– Fordulj arccal az ajtónak! – parancsolta a Tűzokádó.

Iván arccal az ajtó felé fordult.

– A parancsomra a hang sebességével kirepülsz innen.

– A hang sebességével? Az azért sok lesz, Tűzokádó – ellenkezett Iván. – Nem megy az nekem.

– Hát akkor, ahogy megy. Elkészülni . . . Három, négy!

És Iván kirepült a kunyhóból.

A Tűzokádó három feje, a Vasorrú Bába meg a lánya hahotára fakadt.

– Jer hozzám – hívta a Tűzokádó a menyasszonyát. – Hadd ciceréllek!

És Iván megint ment, mendegélt a sötét erdőben . . . És megint nem látott utat semerre se, csak egy állatok taposta szűk csapást. Ment Iván, mendegélt, aztán egy kidőlt fatörzsre telepedett, és búnak eresztette a fejét.

– Mintha trágyával öntötték volna tele a lelkem – mondta szomorúan. – Jaj, de nehéz! Mire én azt az írást megszerzem . . .

Észre se vette, hogy mögéje lépett a Medve, s az is leült a fatörzsre.

– Mit búsulsz, muzsikocska? – kérdezte a Medve.

– Már hogyne búsulnék! . . . – mondta Iván. – Halálra ijedtem, halálra daloltam, halálra táncoltam magamat. Most pedig olyan nehéz a szívem, de olyan nehéz, legszívesebben elnyúlnék itt és meghalnék.

– Hát hol jártál?

– Vendégségben . . . Az ördög vitt oda. A Vasorrú Bábánál.

– Na, te is jóhoz mész vendégségbe. Mit kerestél nála?

– Betértem útközben.

– Aztán merre igyekszel?

– A Bölcsemberhez.

– Ejha! – ámult el a Medve. – Messze van.

– Tudod-e, melyik út visz hozzá?

– Nem tudom. Hallottam hírét, de hogy melyik út visz hozzá, nem tudom. Ami engem illet, pajtás, én magam is otthagytam a megszokott helyemet . . . Én is csak megyek, megyek, de hogy hová, merre, nem tudom.

– Tán elkergettek?

– Kergetni se kellett . . . Eljöttem magamtól. Ládd-e: nem messze ide van egy kolostor, jól élnek ott . . . Én is jóllaktam mindennap – sok a méhes arrafelé. De az ördögök szemet vetettek a kolostorra. A fene hordta oda őket! Körülfogták az egész kolostort – be nem eresztik őket –, reggeltől késő éjszakáig énekelnek, muzsikálnak, garázdálkodnak . . .

– Hát mit akarnak?

– Be akarnak menni, de az őrök nem eresztik őket. Ezért aztán, hogy megszédítsék őket, mármint az őröket, mindenféle cifra ruhás asszonynépet forgolódtatnak, hordóstul verik csapra a bort – ricsajoznak. Akkora dáridót csapnak, menekül tőlük az egész környék. Eleven lélek azt ki nem állja. Én már a dohányzásra is rászoktam tőlük . . . – Egy csomag cigarettát vett elő a Medve, és rágyújtott. – Nem volt életem mellettük . . . Egyre csak törtem a fejemet, no, gondoltam végül, el kell innen menni, mert a végén még az ivásra is rákapok. Tán cirkuszba állok. Kétszer is leittam már magam a sárga földig.

– Mocskos história.

– De milyen mocskos! A feleségemet csúnyán elpáholtam... Erdőszerte kerestem az oroszlánt... Hej, micsoda szégyen, micsoda gyalázat! No, gondoltam, el kell innen menni. Most aztán vándorolok.

– Nem gondolod, hogy ezek ismerik a Bölcsembert? – kérdezte Iván.

– Kik? Az ördögök? Ezek mindent tudnak. De ne egyezkedj velük, mert elvesztél. Akkor bizony elvesztél, legény.

– Mégis... mitől féltesz?

– Hogy rajtavesztesz. Kérdezd meg tőlük az utat, de... jól vigyázz. Mert neki vannak vadulva ám.

– Én is neki vagyok most vadulva... Az ördögnél is veszettebbül. Hogy mit művelt velem! Hogy összetört! Hogy tönkretett!

– Ki?

– A Tűzokádó Sárkány.

– Megvert?

– Nem vert meg, de... rosszabb az a verésnél is. Danoltam neki, táncoltam... pfuj! Inkább vert volna meg!

– Megalázott?

– Megalázott. De hogy megalázott! Nem is élem túl. Visszamegyek és rájuk gyújtom a házat. Na?

– Hagyd el – mondta a Medve –, jobb, ha elkerülöd. Olyan ez a Tűzokádó... Ronda egy dög, egyszóval. Hagyd a csudába. Inkább menj tovább! Örülj, hogy elevenen megúsztad. Ezzel a bandával úgyse bírsz: mindenütt utolérnek.

Ültek, hallgattak, a Medve az utolsó slukkig szívta a cigarettáját, aztán tányértalpával eltaposta a csikket és felállt.

– Ég áldjon.

– Ég áldjon – felelte Iván, és felállt ő is.

– Aztán csínján az ördögökkel – kötötte még egyszer a lelkére a Medve –, ezek rosszabbak a Tűzokádónál is... Még azt is elfelejted, hová indultál. A világon mindent elfelejtesz. Pocsék egy népség! Hátrakötik a sarkadat egykettőre. Mire felocsúdnál, már pórázon tartanak, szíjra fognak.

– Nem tesz semmit – mondta Iván. – Az isten nem hágy el, a disznó nem fal fel, valahogy majd csak kikeveredek. Meg kell találnom azt a Bölcsembert. A manónak kellett ez

az egész kalamajka. Az idő is sürget – harmadik kakasszóra haza kell érnem.

– No, akkor hát igyekezz. Ég veled.

– Ég veled.

Azzal elváltak.

De a sötétből még utánakiáltott a Medve Ivánnak:

– Hallod a muzsikát?

– Merre?

– Fülelj csak! . . . Az „Ocsi csornijé"-t[1] játsszák . . .

– Hallom!

– Mindig csak a muzsika irányába menj. Ők azok. Megint hőbörögnek! Jaj, uramisten! – sóhajtott a Medve. – Rajtuk van a viszketegség! Nincs maradásuk! Nem akarnak a mocsárban lakni, sehogy sem akarnak, a kolostor kell nekik.

Erős kapu, magas kerítés. A kapun tábla:
„Ördögöknek tilos a bemenet."

Öles őr strázsált a kapuban, hosszú lándzsa a kezében, éberen tekingetett körül.

Körül pedig ványadt, darvadozó alakok – éppen szünet lehetett a vad boszorkányszombat után. Egyik ördög szűk nadrágban, zsebre vágott kézzel lustán csattogtatta patájával a csicsotka ütemét, a másik valami képes újságot lapozgatott, a harmadik kártyát kevert . . . Volt olyan is, aki koponyákkal zsonglőrködött. Ketten egy sarokban a fejenállást gyakorolták. Egy csapat ördög újságokat terített a földre, így táboroztak a konyak és a harapnivaló körül, és ittak derekasan. Négyen – három gitáros meg egy lány – az őrt bosszantották: a lány az „Ocsi csornijé"-t énekelte, szépen. És a gitárosok is éppen olyan szépen kísérték. Szép volt maga a lány is, szép a patasarka, szép a nadrágja. Az őr mégis nyugodtan nézte, nem jött izgalomba tőle. Még mosolygott is megvetően a bajsza alatt.

– Bort, búzát, békességet! – mondta Iván az iddogálókhoz lépve.

Azok tetőtől talpig végigmérték . . . és elfordultak.

[1] Fekete szem. Népszerű orosz dal.

– Meg se hívtok, hogy tartsak veletek? – kérdezte érdesen Iván.

Megint végigmérték.

– Mi vagy te, herceg? – kérdezte az egyik nagy szarvú, nagy darab ördög.

– Méghozzá olyan herceg vagyok, hogy ha odateremtlek a zsombékra, miszlik se marad belőled. Állj fel, ha velem beszélsz!

Elámultak az ördögök . . . Csak néztek Ivánra.

– Mit mondtam?! – Azzal Iván szétrúgta az üvegeket. – Felállni!

Az a nagy darab ördög felpattant, és rá akart rontani Ivánra, de a társai elkapták és félrevonszolták. Egy közepes termetű szemüveges szépfiú-ördög állt Iván elé.

– Mi baj, apuskám? – mondta és Ivánba karolt. – Mit zörögsz, hm? Süsü vagy? Vagy csak rád jött a hoppáré? Mi kell, mi?

– Egy írás kell – mondta bőszen Iván.

A többi ördög is köréjük sereglett . . . Egész kis kör kerekedett belőlük, a közepében pedig Iván állott bőszen.

– Folytassátok – kiáltott oda a szépfiú a zenészeknek meg a lánynak. – Milyen írás kell, Ványa? Mi legyen benne?

– Hogy okos vagyok.

Az ördögök egymásra pillogtak. Hadartak egymás közt érthetetlenül.

– Dinka a krapek – mondta az egyik. – Vagy csak balhézik.

– Nem hinném – vitatta a másik. – Biztos jelentkezni akar valahova. Csak egy írás kell?

– Egy.

– De milyen írás, Ványa? Mert van ilyen is, meg olyan is . . . Jellemzés, igazolás, ajánlás . . . Arról, hogy igen, vagy arról, hogy nem, van olyan is, hogy „tanúsítjuk, miszerint", meg olyan, hogy „tekintettel arra", meg „minthogy", meg „figyelembe véve" – egyszóval mindenféle, érted? Neked milyet kell vinned?

– Hogy okos vagyok.

– Nem értem . . . Oklevél kell?

– Írás.

– Dę írás százféle van! Olyan, hogy „miszerint", olyan, hogy „jóllehet", olyan, hogy ...

– A zsombékba vághlak! – mondta Iván fenyegetően. – Megbánod! Vagy eléneklem a Miatyánkot.

– Nyugalom, Ványa, csigavér – csillapította a Szépfiú. – Minek mindjárt a balhét verni? Csinálunk mi akármilyen írást, csak előbb tudnunk kell, hogy milyet. Megcsináljuk mi neked ...

– Hamis írás nem kell – szögezte le Iván. – Nekem olyan kell, amilyet a Bölcsember ad.

Egymás szavába vágva hőzöngtek az ördögök.

– Olyan kell neki, amilyet a Bölcsember ad.

– Hohó! ...

– Hamis írás neki nem kell ... Micsoda makulátlan lélek! Tőről metszett Angelico!

– Szakasztott metropolita. Méghogy elfújja nekünk a Miatyánkot! Miért nem inkább azt fújod el, hogy „Száraz kenyéren is elélnék"?

– Csitt, ördögök ... Csitt! Szeretném tudni, hogy akar ez minket a zsombékba vágni? Hiszen ez palira vesz bennünket! Színtiszta blöff az egész! Mit képzel ez a bunkófalvi, hogy ő tanít ki minket?

Újabb ördögök sereglettek oda, körülfogták Ivánt. Bámulták, hadonásztak.

– Fölrúgta a konyakunkat!

– Piszokság! Mi az, hogy zsombékba vág? Mi ez? Zsarolás?!

Egykettőre rossz vége lehetett a dolognak: erősen szorongatták Ivánt.

– Csitt, ördögök! Csitt! – kiáltotta Iván, felemelte a kezét. – Csitt, ördögök! Van egy javaslatom! ...

– Csitt, srácok – mondta a Szépfiú-ördög –, van egy javaslat, hallgassuk meg a javaslatot.

Iván, Szépfiú és még néhány ördög félrevonult tanácskozni. Iván fojtott hangon magyarázott, de közben az őr felé pillogott. A többiek is arrafelé pislogattak.

A három zenész meg a lány még mindig „szolgálatban volt" az őr előtt, a lány most a „Nem vagy te férfi!" kezdetű gúnyos dalocskát énekelte. Énekelt és táncolt is hozzá.

– Én nem vagyok olyan biztos a dologban – mondta a Szépfiú. – De azért . . . Na?

– Ki kell próbálni – vélték a többiek. – Van benne spiritusz.

– Úgy van, meg kell próbálni. Van benne spiritusz.

– Megpróbáljuk – mondta Szépfiú a szárnysegédjének. – Van a dologban spiritusz. Ha ez a trükk beválik, elküldjük Ivánnal az egyik ördögünket, és az egykettőre elintézi, hogy a Bölcsember fogadja. Mert állati nehéz bejutni hozzá.

– De semmi becsapás! – mondta Iván. – Mert ha a Bölcsember nem fogad engem, akkor ezzel a két kezemmel . . . megfogom azt a ti ördögötöket . . .

– Csitt, Iván! – mondta a Szépfiú. – Fölösleges a további duma. Minden oké lesz. Maestro, mi kell akkor? – kérdezte a segédjétől.

– Kellenek az őr adatai – felelte amaz. – Hol született, mik a szülei . . . És egy kis konzultálás Ivánnal.

– A kartotékot! – mondta kurtán Szépfiú.

Két ördög máris elnyargalt valahova, Szépfiú pedig átkarolta Ivánt, föl-le járkált vele, s közben duruzsolt a fülébe.

Máris hozták az adatokat. Az egyik ördög jelentette:

– Szibériai születésű. Szülei parasztok.

Szépfiú, Iván és a Maestro sebtében tanácskoztak.

– Nos? – kérdezte Szépfiú.

– Mérget rá – felelte Iván. – Száradjon le a kezem.

– Maestro?!

– Kérek . . . két és fél percet – felelte a Maestro, miután az órájára nézett.

– Lássatok munkához – mondta Szépfiú.

A Maestro s még hat ördög – három férfi, három nő – kissé távolabb leültek, megpróbálták összehangolni a hangszereiket. Végre sikerült. A Maestro egy bólintással jelt adott, a hat muzsikus rákezdte:

Bajkálon túl, zord tajga mélyén,
Hol túrják a föld aranyát,
A csavargó vonszolja léptét,
A vállán a súlyos iszák.

De itt meg kell állnunk egy pillanatra a történettel és – amennyire lehetséges – beléhelyezkednünk a dal világába. Csodálatos, szívhez szóló, búbánatos világ. A dal csöndes s mégis áradóan hatalmas, tiszta hangjai szívig hatottak. Az egész boszorkányszombat a messzi távolba került, az ördögök, kivált az éneklő ördögök egyszeriben gyönyörű, okos, jóságos lényekké szépültek, mintha igazi létezésük értelme nem is a boszorkányszombatban meg a mocsokságukban volna, hanem valami másban: a szeretetben, részvétben.

Kiér most a Bajkálhoz végre,
Egy ladikon így evez át.
S a bajkáli drága vidékről
Zengi búbánatos dalát.

Hű, hogy énekeltek! Hej, hogy énekeltek a kutyák! Az őr a kapunak támasztotta lándzsáját, és bénultan hallgatta az éneküket. Szemét elöntötte a könny, magánkívül volt. Mint aki már nem is tudja, hol is van, s főképp – minek.

A csónakból most partra szállott,
Anyját látja a kis tanyán –
Jó szülém, az Isten megáldjon,
Hol van jó bátyám és apám?

Az őr most odament az éneklőkhöz, leült, karjára hajtotta fejét, és előre-hátra himbálta magát.

– Hmm . . . – nyögte.

Az üres kapun már mentek is befelé az ördögök.

A dal pedig áradt, szívet szaggatón, felülemelt az élet hívságain és kicsinyességén, a téres, szabad messzeségbe hívott és csábított.

Az ördögök pedig vonultak, vonultak befelé az üresen maradt kapun.

Hatalmas serleget vittek oda az őrnek . . . az pedig gondolkodás nélkül kiitta, a földre hajította, s már vissza is ejtette fejét a karjára, s megint csak annyit nyögött:

– Hmmm . . .

Apád rég lent porlad a sírban,
Marasztja a hazai rög.
Jó bátyád rég Szibériában,
A bokáján bilincs csörög.

Az őr öklével a térdére csapott, felszegte a fejét – a szeme merő könny.

Jó bátyád rég Szibériában –
A bokáján bilincs csörög

– fújta fájdalmasan. – Ébren vagyok, vagy álmodom? A Kamarinszkaját! Ha mindjárt itt veszünk is, ha mindent a kék tűz emészt is meg! Bort adjatok!

– Nem lehet, muzsikocska, nem lehet – mondta az álnok Maestro. – Berúgsz, aztán mindenről megfeledkezel.

– Még hogy én! – ordított az őr! És elkapta a Maestro grabancát. – Te fogsz tanítani engem? ! Te majom! Én, én . . . batyuvá gyűrlek! Én téged a zsombékba vláglak!

– Miért mindig a zsombékkal jönnek ezek? – csodálkozott Szépfiú. – Ez is a zsombékkal jön, amaz is . . . Miféle zsombékot emlegetsz, tisztelt úr? – kérdezte az őrtől.

– Kuss! – mondta az őr. – A Kamarinszkaját!

– A Kamarinszkaját – vezényelt Szépfiú a zenészeknek.

– Bort! – hörögte az őr.

– Talán mégse kéne – feleselt a hamis Maestro. – Még rosszul lesz.

– De mennyire, hogy kell – emelte fel a hangját Szépfiú. – Attól lesz csak jól.

– Pajtás! – üvöltött az őr. – Hadd csókoljalak meg!

– Jövök! – rikkantotta neki Szépfiú. – Megmutatjuk mi ezeknek! Zsombékba vágjuk őket! Mit nekünk az egész banda! . . .

Iván döbbenten nézte az őr körül keringő ördögöket, kivált Szépfiút.

– Megkótyagosodtál, hé? – kérdezte tőle.

– Kuss! – vakkantott Szépfiú. – Mert úgy a zsombékba vláglak, hogy . . .

– Mi van? – kérdezte fenyegetően Iván. Felállt. – Kit vágsz te a zsombékba? Mondd még egyszer!

– Bántani mered a barátomat? – támadt Ivánra a langaléta őr. – Fasírtot csinálok belőled.

– Már megint ez a fasírt – mondta Iván és megtorpant. – A fene ismeri ki magát!

– A Kamarinszkaját! – toporzékolt Szépfiú. – Iván majd eljárja nekünk. A Kamarinszkaját! Ványa, ropjad!

– Eredj az ördögbe! – dühöngött Iván. – Járd magad . . . a barátoddal.

– Akkor nem küldöm el veled az ördögöt – mondta Szépfiú, és hosszan, gyűlölködve fürkészte Ivánt. – Értetted? Akkor aztán hogy jutsz be a Bölcsemberhez? . . . Soha életedben nem jutsz be hozzá.

– Ó, te pogány disznó! – fulladozott Iván a felháborodástól. – Hogy képzeled?! Hogy ezt csak úgy lehet?! Hát nincs benned szégyenérzet? Megegyeztünk, vagy nem? Nemhiába vettem én ekkora bűnt a lelkemre – kitanítottalak benneteket, hogy jussatok be a kapun.

– Utoljára kérdem: fogsz táncolni?

– Ó, átokfajzatok! . . . – nyögött Iván. – Hát mit vétettem? Miért szakad rám ennyi gyötrelem?

– A Kamarinszkaját! – vezényelt Szépfiú.

A muzsikus ördögök a Kamarinszkajába kaptak, Iván pedig járni kezdte, elindult körbe, a két karja lelógott, a bocskorával verte a taktust, táncolt és sírt. Sírt és táncolt.

– Hej írás, kicsi írás! . . . – kiáltott keserűn, haraggal. – Drágán fizetek meg érted! Olyan drágán, hogy meg sem is mondhatom! . . .

No, a hivatal. Hajaj, az a hivatal! Mert az bizony hivatal a javából. Itt aztán végképp eltévedne Iván, ha nincs ott mellette az ördög. Az ördög kapóra jött, mi tagadás. Így is sokáig bolyongtak a lépcsőkön és a folyosókon, míg rátaláltak a Bölcsember fogadószobájára.

– Egy pillanat – mondta az ördög, amint beléptek a fogadószobába. – Ülj le itt, mindjárt jövök. – És már el is szaladt valahová.

Iván körülnézett.

A fogadószobában fiatal titkárnő ült, hasonlított a könyvtárosnőre, csak a haja színe volt más, meg a neve. Emezt

Milkának hívták. Amazt Gálkának. A titkárnő az írógépén kopogott, és egyszerre két készüléken telefonált.

– Á, kamu az egész! – mondta Milka az egyik kagylóba és vihorászott. – Emlékezz csak rá, a múltkor is Morgunovéknál abban a vadsárga ruhában volt a csaj, mint akire rádőlt a szénaboglya. Kár a szót vesztegetni rá.

És közben a másikba, szigorúan:

– Nincs itt. Nem tu . . . Hiába fölényeskedik, akkor sincs itt, és akkor sem tudom. Ötödször mondom, hogy nincs itt. És velem ne fölényeskedjen.

– Hánykor voltál ott? Tizenegykor? És egyedül volt a csaj? Dörgölőzni akart, mi?

– Ide figyeljen, már meg . . . Ne fölényeskedjen, ne fölényeskedjen! Nem tudom.

Ivánnak eszébe jutott, hogy a könyvtárosnő is, ha telefonon azt akarja megtudni a barátnőjétől, bent van-e a főnöke, azt kérdezi: „Az oroszlán a barlangban?" Megkérdezte hát Milkától ő is.

– Mikor lesz az oroszlán a barlangban? – Valahogy nagyon megharagudott hirtelen erre a Milkára.

Milka rápillantott.

– Mit akar? – kérdezte.

– Azt kérdeztem, mikor lesz az or . . .

– Milyen ügyben?

– Egy írás kellene, hogy . . .

– Hétfő, szerda kilenctől tizenegyig.

– Nekem . . . – Iván azt akarta mondani, hogy neki harmadik kakasszóra kell az az írás.

Milka megint elkattogta:

– Hétfő, szerda kilenctől tizenegyig. Lassú a felfogása?

– Ez kamu – mondta Iván. Felállt, fel-alá kezdett járni a fogadószobában. – Kamu. Sőt, hagyjuk a vakert, kisanyám. Vagy ahogy a mi Gálkánk szokta mondani: „Majomnak nézel?" Mást kérdezek én. Globálisan csak ennyit: Eladó lány vagy te? Meg is felelek rá: Az vagy, egy az egyben. – Iván egyre jobban tűzbe jött. – De hát nézz magadra: hol a rózsapír a te orcádról, miféle eladó lány vagy te? Kérdezz meg engem, örök vőlegényt: elvennélek-e. Na, kérdezz meg!

– Elvenne?

– Nem – mondta határozottan Iván.

Milka kacagott és tapsikolt.

– Juj, még! – könyörgött. – Még egy iciri-picirit! Na de igazán!

Iván nem értette, mit „még".

– Nyomja még egy kicsit!

– Ja – találta ki Iván –, te engem afféle bohócnak nézel. Falu bolondjának, bocskoros Ványkának . . . Lassú a felfogásom, azt mondod. Hát tudd meg: okosabb vagyok valamennyieteknél. Mélyebb, népibb. Mert én az elnyomott vágyakat fejezem ki, de mit fejeztek ki ti? Egy túrót fejeztek ki! Csörgőszarkák! Olyan üresek vagytok, mint a . . . Bennem van mély lélek, de bennetek nincs. Csak a tánc meg a flanc. Persze, azon jár az eszetek. Még tisztességesen beszélni se vagy hajlandó velem. Pedig megládd, ha megharagszom, kapom a fütykösömet! . . .

Milka megint vihogott.

– Juj, de muris! Még! Jó?

– Baj lesz! – kiabált Iván. – De baj ám! . . . Ne dühítsen, ne haragítson, ha jót akar! . . .

A fogadószobába valósággal beesett az ajtón az ördög, és látja, hogy Iván ordítozik a lánnyal.

– Ejnye-bejnye – csendesítette Ivánt ijedten az ördög, és tuszkolta a sarokba. – Mi ez itt? Hogy jövünk mi ehhez . . . Ajajaj! Egy pillanatra se tehetem ki a lábam! Túl sok előszót olvasott szegény – magyarázta a lánynak Iván kirohanását. – Ülj csöndesen, mindjárt fogadnak bennünket. Egy perc, és itt lesz. Megbeszéltem: mi vagyunk az elsők.

Ahogy ezt kimondta az ördög, már be is viharzott a fogadószobába egy apró, sápadt emberke – az a bizonyos Bölcsember, ahogy Iván tüstént megértette.

– Szamárság, szamárság – kerepelte sebesen. – Vaszilisza sohasem járt a Donnál.

Az ördög nagy tisztelettel hajtott fejet.

– Jöjjenek be – mondta a Bölcsember, de csak úgy maga elé, és már el is tűnt a dolgozószobájában.

– Na, menjünk – tuszkolta befelé Ivánt az ördög. – De aztán eszedbe ne jusson előhozakodni azokkal az előszókkal . . . Bólogatsz, és kész.

A Bölcsember fel-alá szaladgált a dolgozószobájában.
– Honnan vették ezt?! Honnan?! – kérdezte újra meg újra valakitől, és a két kezét a magasba emelte. – Honnan?!
– Mi bánt, öregapó? – kérdezte Iván részvevően.
A Bölcsember megállt Iván és az ördög előtt.
– Nocsak – mondta szigorúan. – Rászedték Ivánt?
– Miért állítja mindjárt élére a kérdést – csűrte-csavarta a dolgot az ördög. – Az a helyzet, hogy már régen szerettünk volna . . .
– Mit képzelnek? Mit akarnak a kolostorban? Mi a céljuk ezzel?
– A primitivizmus letörése – felelte határozottan az ördög.
A Bölcsember megfenyegette az ujjával.
– Hőbörögnek! Elméletileg pedig felkészületlenek.
– No nem, egészen komolyan . . . – mosolyodott el az ördög az ártatlan, öreges fenyegetőzésre. – Igazán nem bírjuk nézni. Csak azok a csuhák mennyit érnek!
– Talán járjanak ők is félpucéron, hacukában?
– Miért félpucéron, hacukában? Ezt senki sem kívánja tőlük. De tegyük a kezünket a szívünkre: tagadhatatlan, hogy iszonyatosan elmaradtak. Jó, ön azt mondja: divatkérdés. Én is azt mondom: igen, divatkérdés! Mert vegyük például az égitesteket: ha azok a pályájukat futják az égboltozaton . . .
– Itt nyilvánvalóan nem a divatról van szó – vágott a szavába izgatottan és fontoskodva az öregember –, hanem arról, hogy az ultraördögi tendenciák milyen lehetséges pozitív hatást gyakorolhatnak bizonyos megcsökönyösödött erkölcsi normákra . . .
– Úgy van! – kiáltotta az ördög, és rajongó tekintettel csüngött az öregemberen. – Úgy van: pozitív hatást gyakorolhatnak rá.
– Minden jelenség – folytatta az öreg – kettős funkcióval bír: mozgósító és fékező funkcióval. Csak az a kérdés, hogy az adott pillanatban melyik funkció jön mozgásba elsősorban: a mozgósító vagy a fékező funkció. Ha a külső irritáció a mozgósító funkció hozza mozgásba – az egész jelenség csupa robbanékonyság lesz, előrelendül, ha viszont az irritáló hatás a fékező funkciót éri, így az egész jelenség,

hogy úgy mondjam, összehúzódik, beszűkül. –A Bölcsember az ördögre és Ivánra nézett. – Ezt általában nem értik.

– Pedig olyan világos – mondta az ördög.

– Én állandóan azt hangoztatom – folytatta a Bölcsember –, hogy feltétlenül figyelembe kell venni ennek a két funkciónak a jelenlétét. Vegyétek figyelembe a funkciókat! Vegyétek figyelembe a funkciókat! Minden jelenségnek, hogy úgy mondjam, két feje van – az egyik azt mondja: igen, a másik azt mondja: nem.

– Én láttam egy háromfejű jelenséget – bökte volna közbe Iván, de rá se hederítettek.

– Ha az egyik fejére csapunk, azt halljuk: „igen", ha a másik fejére csapunk, azt halljuk: „nem". – A bölcs vénember a levegőbe fúrta a karját, és ujjával az ördögöt vette célba.

– Önök melyikre csaptak?

– Mi arra, amelyik azt mondja: „igen" – felelte habozás nélkül az ördög.

Az öreg leengedte a kezét.

– Ha az adott fejek vagyis az adott jelenség potenciális lehetőségeiből indulunk ki, az a fej, amelyik „igen"-t mond, erősebb. Vagyis várható, hogy az egész jelenség csupa robbanékonyság lesz és előrelendül. Elmehet. De az elmélet, az elmélet! . . . – Az öreg megint megfenyegette az ördögöt. – Elhanyagolják! Nem tűröm! Úgy vigyázzanak! Majd én megmutatom!

Az ördög sűrű bólogatás közt, egyre mosolyogva hátrált a kijárat felé. Az ajtót is a fenekével lökte ki, és pofáján még mindig azzal a lekenyerező mosollyal eltűnt.

Iván pedig ott helyben térdre hullott a Bölcsember előtt.

– Öregapó – könyörgött –, nagy bűn terhel engem: megtanítottam az ördögöket, hogyan juthatnak be a kolostorba.

– Nocsak . . . De állj fel, nem szeretem az ilyesmit. Állj fel – parancsolta a Bölcsember.

Iván felállt.

– Nocsak, hát hogyan tanítottad meg őket? – kérdezte mosolyogva az öreg.

– Megsúgtam nekik, hogy énekeljenek hazai nótát az őr-

nek . . . Pedig régóta bolondítják már, de eddig tartotta magát. Erre azt mondtam, énekeljetek csak hazai nótát neki . . . Hát énekeltek is . . .

– Melyiket?

– A „Bajkálon túl, zord tajga mélyén"-t.

Az öreg elnevette magát.

– Hej, a selymák! – kiáltott fel. – Legalább jól énekeltek?

– Úgy énekelték, de olyan édesbúsan, hogy nekem is elszorult tőle a torkom.

– Hát te tudsz-e énekelni? – csapott le rá a kérdéssel a Bölcsember.

– Hogy tudok-e? . . . Igen . . .

– Hát táncot járni?

– Miért? – fogott gyanút Iván.

– Csak azért – jött izgalomba az öreg –, mert akkor elmegyünk valahová! Hej, te Ványa, te Ványa . . . Úgy el szoktam én fáradni, barátocskám, úgy elfáradok, hogy néha már attól félek, összerogyok, és soha többé nem állok fel. És nem a túlterheléstől rogyok össze, hanem a gondolatok súlya alatt.

Ekkor bejött Milka titkárnő. Egy papírral.

– Jelentették, hogy a Dzidra-vulkán bármelyik pillanatban kitörhet – közölte.

– Aha! – rikkantott a kisöreg, és fel-alá száguldozott a szobában. – Nos?! Lökések?

– Lökések. A kráter hőmérséklete . . . A moraj.

– Vegyük csak az analógiát a várandós asszonnyal – sarkallta gondolatait az öreg. – A lökések olyanok, mint a görcs. Megvannak? Megvannak. A hőmérséklet a kráterben . . . A várandós asszony egész felajzottsága, belső izgalma – pontosan olyan, mint a hőmérséklet a kráterben. Megvan? Megvan. A moraj, a moraj . . . – az öreg leállította gondolatait, mutatóujjával Milkát vette célba: – Mi a moraj? Mi a moraj?

Milka nem tudta.

– A moraj? . . . – nevetett Iván. – Attól függ, miféle moraj . . . Mert ha, mondjuk, Ilja Muromec morajlik, az is más, ha Szegény Liza morajlik, az is más . . .

– Vulgáris elméletek – torkolta le az öreg Ivánt. – A moraj a levegő rengése.

– De mennyire: Iljától reng csak igazán! – rikkantott Iván. – Még az ablakok is reszketnek belé!

– Majd én megmutatom! – vartyogott az öreg. Iván elhallgatott. – A moraj nem csupán mechanikus rengés, hanem úgyszintén . . . altesti. Van olyan moraj, amelyet az emberi fül nem is észlelhet . . .

– A fül nem is, bezzeg az . . . – nyughatatlankodott megint Iván, de az öregember szigorú tekintete majd hogy fel nem nyársalta.

– Vigyázz, mert megmutatom neked!

– Nem kell – szállt le a magas lóról Iván. – Többet nem akadékoskodok.

– Folytassuk. A nagyszerű analógia mindhárom ismérvét fellelhetjük. Mi tehát a rezümé? A rezümé: ha kitörni készül, törjön ki. – Az öregember mutatóujjával a titkárnőre bökött: – Így írjuk határozatba.

És Milka titkárnő már írta is. S azzal kiment.

– Elfáradok én, Ványa, barátocskám – folytatta az öregember a magáét, mintha abba se hagyta volna. – Úgy elfáradok néha, hogy már-már azt hiszem: kész, vége, egy árva határozatot se tudok hozni többé. De nem így van, aztán, ha rákerül a sor, megint csak hozom a határozatokat. Hétszáz határozatot, nyolcszáz határozatot napjában. Nem csoda, ha néha elfog a vágy . . . – Az öregember bűntudatosan halkan nevetett. – Nem csoda, hogy néha elfog a vágy, hogy . . . letépjek egy fűszálat, málnát, áfonyát szedjek . . . Meg az ördög tudja még! . . . Aztán hozok egy határozatot . . . a nyolcszázegyediket: cigarettaszünet! Van itt egy bizonyos fehérnép . . . Sosekacag királykisasszony – elugrunk hozzá.

Ismét belépett Milka titkárnő:

– Tyiska, a sziámi macska leugrott a nyolcadik emeletről.

– Összetörte magát?

– Össze.

Az öregember töprengett . . .

– Írja be: Tyimofej kandúr nem mutatott kellő állóképességet.

– Ennyi? – kérdezte a titkárnő.

– Ennyi. Hányadik határozat ez a mai napon?
– A hétszáznegyvennyolcadik.
– Cigarettaszünet.
A titkárnő bólintott. És kiment.
– Hamar a királykisasszonyhoz, barátocskám! – rikkantott a felszabadult Bölcsember. – Most aztán jól megnevettetjük! Úgy elszórakoztatjuk, Ványa, hogy no! Nem mondom, hogy nem bűn az ilyesmi, mert hát bűn . . . No?
– Nekem aztán édesmindegy. Az a kérdés, elvégezzük-e harmadik kakasszóra? Mert még nagy út áll előttem.
– Elvégezzük! No, de mit mondasz? Bűn? Persze hogy bűn, persze. Nem való az ilyesmi, igaz? Bűn, ugye?
– Nem az a bűn nyom engem . . . Hanem az ördögök dolga, hogy a kolostorba besegítettem őket, az bizony bűn.
Az öregember jelentőségteljesen töprengett.
– Márminthogy az ördögöket? Úgy bizony – mondta, de hogy mit akart ezzel mondani, rejtély. – Nem olyan egyszerű dolog ez, barátocskám, nagyon, de nagyon is bonyolult ez, kedvesem. Hanem ez a kandúr . . . Hm? Ez a sziámi. A nyolcadikról! Na, menjünk!

Sosekacag királykisasszony majd megveszett az unalomtól. Eleinte csak heverészett . . . heverészett, hevergetett, és bőgni kezdett.
– Felakasztom magam! – jelentette ki.
Körülötte más fiatalok lődörögtek, fiúk, lányok. Unták magukat ők is kegyetlenül. Fürdőruhában heverésztek a fikuszok között, a kvarclámpák fényében sütkéreztek. És egytől egyig pokolian unatkoztak.
– Felakasztom magam! – kiabálta Sosekacag. – Nem bírom tovább!
A fiúk, lányok elzárták a tranzisztoros rádiójukat.
– Csak rajta – mondta az egyik fiú. – Na és?
– Hozz kötelet – kérte Sosekacag.
Hanem akit megkért, az csak hevert, heverészett . . . Végre felült.
– Aztán majd létrát is? – kérdezte. – Aztán én keressek kampót! Inkább lehúzok egyet ennek a spinkónak.

– Hagyd – mondták a többiek. – Csak akassza fel magát, hátha érdekes lesz.

Az egyik lány feltápászkodott, kötelet hozott. Egy legény pedig létrát, és odaállította a csillár kampója alá.

– Legalább vedd le a csillárt – tanácsolták egyesek.

– Vedd le te! – vicsorgott a legény.

Akkor az egyik, aki szerint előbb le kell venni a csillárt, felállt, felmászott a létrára, le is vette. Lassacskán megélénkültek . . . Esemény ígérkezett.

– Be kellene szappanozni a kötelet.

– Úgy szokták . . . Hol a szappan?

Elmentek szappanért.

– Na, van szappan?

– Mosószappan . . . Az is jó?

– Nem mindegy? Tartsd azt a kötelet. Nem szakad le?

– Mennyit nyomsz, Alka? – maguk közt így hívták Sosekacagot. – Mennyit nyomsz, na?

– Nyolcvanat.

– Elbír. Szappanozzátok.

Beszappanozták a kötelet, hurkot csináltak rá, a végét a kampóhoz erősítették, lemásztak a létráról.

– Alka, mehetsz.

Sosekacag Alka bágyadtan feltápászkodott, nagyot ásított, és kapaszkodni kezdett a létrán. Felkapaszkodott . . .

– Mondj valamit búcsúzóul – kérte valaki.

– Ugyan minek! – tiltakoztak a többiek.

– Nem kell, Alka, ne szövegelj.

– Más se hiányzik nekünk!

– Alka, ne tolj ki velünk! . . . Nem kell a vaker. Inkább énekelj.

– Nem akarok se beszélni, se énekelni – mondta Alka.

– Eszem az eszedet! Láss hozzá!

Alka nyakára húzta a hurkot . . . Ácsorgott.

– Aztán rúgd el a létrát.

De Alka váratlanul a létra tetejére ült, és megint csak bőgött keservesen:

– Ez is olyan uncsi! – Félig sírt, félig kántált. – Nincsen benne semmi muris!

A többiek bólogattak.

– Úgy is van . . .

– Nincsen ebben semmi új: millió ilyet láttunk.
– Meg aztán patologikus dolog.
– Naturalizmus.
Ekkor ért oda a Bölcsember és Iván.
– Na tessék, láthatod – hadarta az öregember heherészve, és a kezét dörzsölte. – Belehülyülnek az unalomba. Ezek a fiatalok!... Persze minden módszert végigpróbáltunk már, de nincs olyan szer, amely elűzné az unalmat. Igaz? Jól mondom, kis Sosekacagom?
– A múltkor azt ígérted, hogy kitalálsz valamit – szidta szeszélyesen Sosekacag a létra tetejéről.
– Ki is találtam! – rikkantott vidáman az öregember. – Megígértem és ki is találtam. Mélyen tisztelt uraim, miközben az úgynevezett szórakozást és vigasságot hajszolják, elfeledkeznek a népről. A nép sohasem unatkozott! A nép nevetett!... A nép igenis tudott nevetni. Voltak a történelemben pillanatok, amikor a nép egész hadseregeket űzött el a földjéről kizárólag a nevetés fegyverével. A seregek minden oldalról körülfogták a várat, s ekkor hatalmas hahota harsant a falakról... az ellenség úgy elképedt, hogy visszavonult. Ismerni kell a történelmet, kedves barátaim... Ugye, ugye... Szellemeskedünk, az intelligenciánkkal kérkedünk... De a tulajdon történelmünket nem ismerjük. No, kicsi Sosekacagom?
– Mit találtál ki? – kérdezte Sosekacag.
– Hogy mit találtam ki? Egyenesen a néphez fordultam – jelentette be jó adag pátosszal az öregember. – A néphez, úgy bizony, kedvesem. Mit daloljunk nekik, Ványa?
– Kínos ez így nekem: mind pucéran vannak – mondta Iván. – Ha legalább felöltöznének.
A fiatalok közömbösen hallgattak, az öregember pedig megvetően vihogott – azt fitogtatta, hogy neki sincs kedvére Iván középkori elképzelése a szeméremről.
– Ványa, ez... no, mondjuk úgy: ez nem ránk tartozik. A mi dolgunk a nóta meg a tánc. Nem igaz? Balalajkát!
Balalajkát hoztak.
Iván a kezébe vette. Pincogtatta, cincogtatta – hangolta... Kiment a szobából... aztán egyszeriben beröppent, füttyögetve, kurjongatva fújta a rigmust:

Hej, a szép kedvesem
Sürög-forog kedvesen,
Térül-fordul, de serény . . .

– Óóó – nyöszörögtek a fiatalok és Sosekacag. – Nem kell ez! Na, de tényleg . . .

– Nem kell, Ványa.

– Aha – mondta az öregember. – Ahogy a kucséberek szokták mondani: nem megy a bolt. Mozgósítsuk a tartalékot. Ropd nekik!

– Eredj az anyádba! – dühöngött Iván. – Mi vagyok én neked? Vásári bohóc? Petruska? Láthatod, hogy nekik ez nem muri, nem nevetség! És nekem se.

– Hát az írás? – kérdezte baljós hangon az öregember. – He? Az írás? . . . Azt meg kell ám szolgálni.

– Nem tisztesség mindjárt zsarolni az embert! Hogy képzeled, öregapó?

– Még kérded? Hiszen megegyeztünk.

– De hát nem muris nekik, nem nevetnek! Ha még muris volna, istenuccse, de így . . . Szégyen, gyalázat.

– Ne gyötörd azt az embert – mondta Sosekacag az öregnek.

– Add ki azt az írást – kezdett idegeskedni Iván. – Csak fecséreljük az időt. Nem érek vissza. Az első kakasszót már mikor elkukorékolták! Mindjárt másodszor is kukorítanak. A harmadik kakasszóra pedig vissza kell érnem. És még mekkora út áll előttünk.

De az öregember szilárdan elhatározta, hogy jobb kedvre deríti az ifjúságot. Így hát gyalázatos, galád lépésre szánta el magát: Ivánból akart gúnyt űzni. Mindenáron szerette volna megnevettetni a „királykisasszonyá"-t a vén bűnös. Ette a fene, hogy nem tudja megkacagtatni az unatkozó bávákat.

– Milyen írást akarsz? – kérdezte bárgyú értetlenséggel. – Írásról beszélsz?

– Adjon isten jó reggelt! – rikkantott Iván. – De hiszen mondtam . . .

– Elfelejtettem. Mondd csak, milyen írás kell.

– Hogy okos vagyok.

– Aha! – „jutott eszébe" az öregembernek, és még min-

dig azon igyekezett, hogy az otromba játékba az ifjúságot is belevigye. – Arról kell írás, hogy okos vagy. Most már emlékszem. De hát, hogy tudnék én neked ilyen írást adni? He?

– Neked van pecséted.

– Pecsétem az volna... de hát nem tudhatom, okos vagy-e vagy sem. Mi van akkor, ha teszem azt, írást adok róla, hogy okos vagy, te pedig olyan bolond vagy, hogy párodat ritkítod. Mi lesz ez akkor? Ez bizony korrupció lesz, ebbe nem mehetek bele. Előbb felelj három kérdésemre... Ha megfelelsz – kiadom az írást, ha nem, egy szavad se lehet ellenem.

– No, rajta – mondta kedvetlenül Iván. – Minden előszóban elolvashatod, hogy nem vagyok bolond.

– Az előszóban? !... Tudod, kik írják az előszókat?

– Ez az első kérdés?

– Nem. Ez még nem kérdés. Csak úgy megkérdeztem... Az első kérdés így hangzik: mit szólt Ádám, amikor az isten kivette az oldalbordáját, és megteremtette Évát? Mit szólt ekkor Ádám? – Az öregember a szeme sarkából hamiskásan a „királykisasszonyá"-ra meg a többi fiatalra nézett: kíváncsi volt, tetszik-e nekik ez a cirkusz a vizsgáztatással. Mert ő nagyon meg volt elégedve az ötletével. – No? Mit szólt Ádám?

– Ez nem mulatságos – mondta Sosekacag. – Ostobaság. Lapos.

– Műkedvelő színvonal – mondták a többiek is.

– Hülyeség. Mit szólt volna? „Magad teremtetted, magad élj vele"?

Az öregember előzékenyen nevetett, és mutatóujjával a szellemeskedő fiatalemberre bökött.

– Majdnem jó!... Majdnem!

– Pedig mondhatott volna valami szellemesebbet is.

– Egy pillanat... Egy pillanat... – nyüzsgölődött az öregember. – Minket az érdekel, mit felel Iván. No, Ványa, mit szólt Ádám?

– Talán én is kérdeznék egyet – próbálkozott Iván. – Aztán majd...

– Nem, előbb csak felelj: mit szólt Ádám?

– Nem, nem, hadd kérdezzen – szeszélyeskedett Sosekacag. – Kérdezz, Ványa.

– Ugyan, mit kérdezhetnél? Hogy egy zsák zab a piacon?

– Kérdezz, Ványa. Kérdezz, Ványa. Ványa, kérdezz. Kérdezz, Vá-nya!

– Nahát, ez már igazán gyerekség – kámpicsorodott el az öregember. – No, nem bánom, kérdezz, Ványa.

– Azt mondd meg nekem, miért van neked több egy bordáddal? – Azzal Iván az öregember mozdulatát utánozva most éppen őbelé bökte a mutatóujját.

– Vagyis? – körtönfalazott amaz.

– Nem, nem, csak semmi „vagyis", miért van? – kíváncsiskodott most már Sosekacag. – És miért nem mondtad ezt eddig egy szóval sem?

– Ez csakugyan érdekes – élénkültek meg a többiek. – Eggyel több bordája van? Nem mindennapi eset!

– Honnan ez a nagy bölcsesség?

– Juj, de izgalmas!

– Mutassa meg! No, de igazán! Mutassa!

A fiatalok körbefogták az öregembert.

– Nono – riadozott az öregember –, mire való ez? Miféle bolondságok ezek? Így kaptok egy bolond ötleten?

De az öregembert egyre jobban szorongatták. Akadt, aki már a zakóját is megfogta, más a nadrágját cibálta, nyilvánvaló volt, hogy komolyan le akarják vetkőztetni.

– Eltitkolni egy ilyen előnyt, egy ilyen adottságot... Mire való ez?

– Fogjátok csak a zakóját, fogjátok már!... Jaj, nehéz azt így kitapintani!

– Elég legyen! – kiáltotta az öregember, és minden erejét megfeszítve ellenkezett, de ezzel csak a kedvüket szította. – Azonnal hagyjátok abba ezt a disznóságot. Ezen nincs mit nevetni, értitek? Ez nem humor, ebben nincs semmi humoros! Ez a bolond tréfálkozik itt, erre ti... Iván, mondd, hogy csak tréfáltál!

– Azt hiszem, kitapintottam!... Csak az ing zavar – serénykedett az egyik fürge legény. – Meg alatta még trikót is hord... Á, ez meleg alsó. Jégering, műszálas. Na, fogjátok már az ingét...

A Bölcsemberről lerángatták a zakót, a nadrágot, lecibálták az inget. Az öregember ott állt meleg alsóneműben.

– Ez disznóság! – kiabált. – Itt semmi ok a humorra! Mikor nevetséges valami? Akkor, ha a szándék, a cél, az eszköz eltorzítva jelentkezik! Ha a normától való elhajlás figyelhető meg!

A fürge legény gyengéden az öregember domborodó hasára csapott.

– Hát ez . . . talán nem elhajlás?

– El a kezekkel! – üvöltött az öregember. – Idióták! Barmok! . . . Fogalmuk sincs róla, mi a nevetséges! . . . Hülyék! Naplopók . . .

Közben derekasan csiklandozták, ő meg harsányan vihogott, és megpróbált kiszabadulni a gyűrűjükből, de a fiatal bikák és tehénkék tömör falat alkottak körülötte.

– Miért titkolta el, hogy eggyel több bordája van?

– Miféle bordám? Juj, hahaha! . . . Hol? Hohohó! . . . Juj, nem bírom! . . . Ez igazán . . . Hehehe! . . . Ez egyszerűen . . . Hihihi! . . .

– Hagyjátok szóhoz jutni.

– Ez primitivizmus! Kőkorszakbeli humor! Csupa ostobaság: a bordamesén kezdve és befejezve azzal, hogy itt engem . . . Huhuhu! . . . Óóó! . . . – és ehelyt az öregember pukkantott, öregesen, csendeskén, maga is nagyon megrémült, egy remegés lett, szinte összekucorodott. A fiatalokon kitört a hisztéria. Most aztán hahotáztak, de hogyan!: fuldokoltak, hanyatt vágták magukat. Sosekacag veszedelmesen imbolygott a létrán, lemászott volna, de nem bírt a vihogástól. Iván mászott fel érte. Aztán odafektette a többi mellé, hadd röhögjön. Ő maga pedig megkereste az öregember nadrágját, belekotort a zsebébe . . . És meglelte. A pecsétet. El is vette.

– No, csak szórakozzatok itt – mondta – nekem ideje szedelőzködnöm.

– Miért viszed el a . . . pecsétet? – kérdezte nyomorultul a Bölcsember. – Inkább kiadom neked az írást.

– Ezután már én fogok írást adni. Mindenkinek, sorban – mondta, azzal az ajtó felé indult. – Ég áldjon.

– Iván, ez hitszegés – mondta a Bölcsember. – Ez erőszak!

– Ez aztán nem! – Most már Iván is beletanult a papolásba. – Erőszak az, amikor a pofádba csapnak.

– De én határozatot hozok! – közölte a Bölcsember fenyegetően. – Határozatot hozok: rajta, táncolni!

– Na ne ugrass, öregapó! – kiáltották neki a fiatalok csoportjából. – Hozz csak határozatot!

– Szerelmem – tette össze a kezét Sosekacag. – Hozz határozatot, dobd fel a hangulatot!

– Határozat! – jelentette be ünnepélyesen a Bölcsember. – Nevezett bolondokból álló kollekítva nevezett humora ostobának minősíttetik! Egyszersmind helyén nem valónak és állatinak nyilváníttatik, miszerint elveszít minden jogot arra, hogy az alábbiakban nevetésnek jelzett minőséget kifejezze. Pont. Úgynevezett meglepetésfélém tárgytalannak nyilváníttatik.

Hirtelen különös, száguldó zene harsant ... és kórus ... De mintha az is lépne, mozdulna, s úgy énekelne – hiszen táncolnak.

Az ördögök dala.

Halleluja, puff nahát –
Három-négy és rajta hát.
Etyepetye,
Hetyepetye.
Hallelu-huja!
Hallelu-huja!

Sima-mázas krapekokra
Van nálunk hosszú napokra
Lakk is, máz is,
Lakk is, máz is.
Hallelu-huja!
Hallelu-huja!

Bolondozunk
És bugázunk.
Sövény alatt
Letanyázunk.

Ha nincs házunk,
Itt a nászunk.
Hallelu-huja!
Hallelu-huja!

Hol, merre énekelnek, táncolnak ilyen különösen? Hol tudnak így örvendezni-vigadni? Hühű! . . . a kolostorban. Az ördögök. A sok szerzetest mind elűzték, s most vigadoznak.

Amikor a mi Ivánunk a kolostorhoz ért, öreg éjszaka volt, az erdő fölött alacsonyan állt a hold. Most ördög állt őrt a kapuban. A szerzetesek a kerítésen csüngve bámulták, mi folyik a kolostorban. Most éppen nekiszabadult ördögmuri folyt: az ördögök processzióban vonultak, daloltak s hozzá ropták a táncot. A dalolásuk messze-messze szállt körös-körül.

Megesett Iván szíve a szerzeteseken. De ahogy közelebb ért, látta ám: rángatják a vállukat a szerzetesek az ördögmuzsika ütemére. És a lábukkal is verik csendesen. Csak egynéhányan gubbasztottak a földön nagy bánatosan – kivált az öregebbje, s a fejüket csóválták . . . De itt jön a java: akármilyen bánatosan ingatták a fejüket, ők is a muzsika ütemére tették. Mi tagadás, maga Iván is – ahogy elálldogált ott egy kis ideig –, maga se vette észre, hogyan, hogyan nem, de már rángott is, toppantgatott is, mintha rájött volna a hoppáré.

Odabent a kolostorban azonban elhallgatott a füttyögetés, el az ének – alighanem elfáradtak az ördögök, rájuk fért a pihenés. A szerzetesek is hátrébb vonultak a kerítéstől . . . Ekkor váratlanul kimászott az árokból a hajdani strázsáló szerzetes, és még mindig mámoros szemmel visszabotorkált a régi helyére.

– Na, te, sipirc! – mondta az ördögnek. – Hogy kerülsz ide?

Az ördögstrázsa elnézően mosolygott.

– Eredj, bácsika, eredj, aludd ki magad. Tágulj!

– Hát ez meg mit jelentsen? ! – ámuldozott a szerzetes. – Ki engedte meg, hogy te ide állj? Hogy képzeled ezt?

– Eredj, aludd ki magad, aztán majd megmagyarázom . . . Tűnés.

A szerzetes már-már nekiment az ördögnek, de az jókora lendülettel odébb taszította a lándzsájával.

– Tűnés, nem hallod?! Berúg itt, aztán se lát, se hall..., Tilos ide közel jönni! Ott a házirend, ott lóg, nem látod? A kapuhoz tíz lépésnél közelebb jönni tilos.

– Ó, te piszok! – szitkozódott a szerzetes. – Ó, te majmok rossz folyása!... Megállj, csak térjek magamhoz, majd én megmutatom neked, mi a házirend. Téged akasztalak a helyébe!

– Káromkodni, trágárkodni is tilos – intette le szigorúan az ördög. – Vigyázz magadra, mert egykettőre eligazítlak, ott aztán káromkodhatsz, amennyi teszik. Még neki áll feljebb! Majd én lejjebb szállítlak! Eredj innen, amíg... Eredj innen! Söröshordó! Kotródj!

– Balambér! – szólították a szerzetest a társai. – Gyere onnan, mert még bajba jutsz. Ne keresd a bajt.

Balambér imbolyogva visszavonult. És ahogy lépkedett, dünnyögött hozzá:

Bajkálon túl, zord tajga mélyén,
Hol túrják a föld aranyát,
A csavargó vonszolja léptét...

Az ördögstrázsa vihogása kísérte.

– Balambér – röhögcsélt. – Jó nevet találtak neki! Akkor már inkább Balambor. Vagy egyszerűen Vermuth.

– Mi van, testvérek, mi történt veletek? – kérdezte Iván, s a szerzetesek mellé telepedett. – Kikergettek benneteket?

– Még hogy kikergettek – mondta nagyot sóhajtva az egyik fehér szakállú. – Nem szó az! Kirúgtak, kiebrudaltak.

– Nagy baj, nagy nyomorúság – panaszolta csendesen egy másik. – Sose értünk ekkora bajt. Soha életünkben.

– Tűrni kell – szólt közbe egy rozzant-öreg vénember, és szörcsögve szipákolt. – Megerősíteni szívünket és tűrni.

– Még hogy tűrni! – tört ki Iván. – Éppen tűrni?! Tenni kell!

– Fiatal vagy te még – térítették észre. – Azért is lázadozol. Majd, ha öregebb leszel, megcsöndesedsz. Mit tehet-

nénk itt? Mit lehet itt tenni? Ládd-e, micsoda erővel vannak! A bűneinkért súlyt mindez bennünket.

– A bűneinkért, bizony azokért... Azért is kell tűrni...

– Tűrni fogunk hát.

Iván vadul, s nagy erővel verte térdét az öklével. S azt mondta keserűen:

– Jaj, hová tettem én a fejemet! Hova raktam azt a tökfejemet! Én vagyok a bűnös, testvérek, én! Vásárra vittem a bőrötöket. Engem terhel a bűn.

– Nono – csitítgatták. – Eredj már! Mi nem jut eszedbe!

– Eh!... – kesergett Iván. És el is fakadt sírva. – Mit vettem a lelkemre... csak hogy az utamat megkönnyítsem! Nehéz a szívem, de nehéz!

– Ejnye, no... Ne vádold magad, mire jó az? Most már ugyan mit tehetnél? Tűrni kell, fiam.

Ekkor Szépfiú lépett ki a kapun, és nagy hangon szólította a szerzeteseket:

– Muzsikocskák – mondta –, lenne itt egy kis fusizás! Ki akar keresni?

– Hogyan? Aztán mivel? – elevenedtek meg a szerzetesek. – Mi lenne a munka?

– Ott lóg bent az a sok arckép... Padlótól a mennyezetig...

– Azok ikonok.

– Mik?

– A szentjeink. Még hogy arcképek!

– Át kellene festeni őket: elavultak már.

A szerzetesek megdöbbentek.

– Aztán kit kell a helyükbe festeni? – kérdezte csendesen a legöregebb szerzetes.

– Minket.

Most aztán mind megnémultak. És némák maradtak sokáig.

– Mennydörgős mennykő – mondta a vénöreg szerzetes –, lám, rajtunk a büntetés.

– Nos? – sürgette őket Szépfiú. – Van-e mester közöttetek? Megfizetjük tisztességesen... Úgyis csak ültök itt dolog nélkül.

– Verjük be a fejüket! – kiáltotta el magát hirtelen az

egyik szerzetes. És néhányan már pattantak is... Rárohantak az ördögre, de az beiszkolt a kapun, az őr háta mögé. Az őr mellé pedig egy szemvillanás alatt odasorakozott a többi ördög, és előreszögezték lándzsájukat. Megtorpantak a szerzetesek.

– Hát ilyenek vagytok... Durvák – szólt ki nekik Szépfiú a lándzsák sora mögül. – Neveletlen banda. Menynyit kell még nevelni benneteket... Vademberek. Vadak. Bunkófalvi népség. No nem baj, most majd hozzálátunk. – Azzal elment. S alighogy eltűnt, odabent a kolostorban újra felharsant a zene. És csak úgy zengett bentről, ahogy csattogott a sok pata a köveken – járták az udvaron a csicsotkát az ördögök seregestül.

Iván a fejéhez kapott és továbbment.

Ment, mendegélt az erdőn, de még mindig űzte, hajtotta, kergette az az átkozott muzsika, az az ördögtánc. Ment Iván és sírt mentében – csupa keserűség, csupa gyötrelem volt a szíve.

Letelepedett ugyanarra a fatörzsre, amelyen odafelé is üldögélt. Üldögélt és töprengett.

Odajött a Medve s a háta mögé telepedett.

– No, elmentél-e oda?

– Elmentem – felelte Iván. – Bár ne mentem volna.

– Nocsak! Nem kaptál írást?

Iván csak legyintett, nem szólt – nehezére esett erről beszélnie.

A Medve a távoli zenére fülelt... És megértett mindent, szó nélkül is.

– Ők azok?... – kérdezte. – Még mindig járják a táncot?

– Hogy járják-e? Odabent a kolostorban!

– Jaj, szülőanyám! – ámuldozott a Medve. – Bejutottak?

– Bizony be.

– No, akkor vége mindennek – mondta a Medve elkeseredve –, el kell innen menni. Tudtam, hogy bejutnak.

Hallgattak mind a ketten.

– Te – szólt végre a Medve –, te közelebb vagy a városhoz... Milyen a helyzet a cirkuszban?

– Tűrhető... Az igazat megvallva, én nemigen ismerem, de tűrhető, úgy hallom.

– Aztán milyen az ellátás?... Hányszori étkezést biztosítanak?

– A fene tudja. Cirkuszba akarsz állni?

– Mi mást tehetnék? Ha akarok, ha nem – csak oda jutok. Hová máshová?

– Bizony... – sóhajtott Iván. – Ez már így van.

– Csúnyán garázdálkodnak? – kérdezte a Medve, miközben rágyújtott. – Az ördögök.

– Nem is kéretik magukat!

– Nyilván nem... Nem azért igyekeztek. Most aztán kitombolják magukat. Pfuj, a mindenségit!... – krákogott a Medve. Köhögött sokáig, kínlódva. – A végén még kidobnak a cirkuszból, hiába állítok oda. Azt mondják majd, nem kellek. Olyan a tüdőm, akár a rongy. Régen olyan vastag dugókat kitéptem foggal, olyanokat, mint egy petrencerúd, a minap pedig egy tehenet kergettem... Khö, khö, khö... alig futottam utána egy versztát, földig lógott a nyelvem. Pedig talán abban a cirkuszban súlyokat kell emelgetni.

– A két hátsó lábadon kell ott járni – mondta Iván.

– Minek? – csodálkozott a Medve.

– Hát még ezt se tudod? Annak adnak enni, aki a két hátsó lábán pitizni tud. Minden kutya tudja.

– Aztán mi hasznuk ebből?

– Azt már meg nem mondhatom.

Eltöprengett a Medve, hallgatott sokáig.

– Hajaj – mondta.

– Családod van? – tudakolta Iván.

– Ugyan már!... – bömbölte rá keservesen, kétségbeesetten Miska Ivánics. – Elkergettem őket. Amikor leittam magam, hőbörögni kezdtem – szerteszét szaladtak. Magam sem tudom, merre járnak. – Megint hallgatott egy darabig. Aztán egyszerre csak felállt és nagyot hördült: – A kurva szentségit! Leiszom magam, fogok egy petrencerudat, és szétverem azt a kolostort!

– Mi bajod a kolostorral?

– De hiszen azok ott vannak.

– Hagyd, Miska Ivánics. Hagyd csak. Nem is jutsz be oda.

Miska Ivánics leült, és remegő manccsal rágyújtott.

– Te nem iszol? – kérdezte.

– Nem.

– Rosszul teszed – mondta bőszen Miska Ivánics. – Megkönnyebbülnél tőle. Megtanítsalak rá?

– Ne – utasította el határozottan Iván. – Próbáltam, keserű.

– Mi, te?

– A vodka.

Miska Ivánics fülrepesztően hahotázott... Iván vállára csapott.

– Jaj, te gyerek, te gyerek!... Szakasztott gyerek, istenuccse! Hátha mégis megtanítanálak?

– Nem kell. – Iván felállt a tönkről. – Megyek, nyúlfarknyi az időm. – Isten áldjon.

– Isten áldjon – mondta a Medve.

Azzal elváltak, egyik jobbra, a másik balra.

Odaért Iván a Vasorrú Bába kunyhójához. Már el is baktatott volna mellette, amikor hallja ám, hogy szólítják:

– Ivánuska, hé, Ivánuska! Csak így elmégy mellettünk?

Körülnéz Iván: sehol senki.

– Itt vagyok – szólítja megint a hang –, az árnyékszéken.

Most már látja Iván: amott az árnyékszék, súlyos lakat az ajtaján. S onnan jön a hang, az árnyékszékről.

– Ki van ott? – kérdezi Iván?

– Én vagyok, a Vasorrú Bába lánya... A bajszos, emlékszel?

– Hogyne emlékeznék? Mit keresel ott? Ki zárt be?

– Szabadíts ki, Ivánuska... Nyisd ki a lakatot. A tornácon, a lábtörlő alatt ott a kulcs, hozd és nyisd ki. Aztán majd mindent elmondok.

Megtalálta Iván a kulcsot, kinyitotta a lakatot. A Vasorrú Bába bajszos lánya kiugrott az árnyékszékről, fújt, köpködött.

– Így bánnak manapság a menyasszonyokkal!... Megállj, Sárkány!... Ezt nem bocsátom meg neked, ezt még megkeserülöd.

– Hát a Tűzokádó gyömködött be oda?

– Az, a Tűzokádó... Pfű, a sárkány mindenit! Na de megállj, rohadt féreg, majd fundálok én neked is áristomot!

– Aztán miért zárt be? – kérdezte Iván.

– Tőle kérdezd! Nevel. Óbesternek képzeli magát, áristomba csukat. Meg se mukkanhatok előtte! Goromba tuskó! – A Vasorrú Bába lánya szemügyre vette Ivánt. – Ide figyelj, te – mondta –, akarsz-e a szeretőm lenni, he?

Hümmögött eleinte Iván, de aztán kelletlenül szemügyre vette a nagy bajszú menyecskét: bajszos, bajszos, de amúgy megvan mindene, talán még jobban is, mint kéne, mármint a keble meg a többi, szép sorjában. Na és az a bajusz... Számít is az! Az csak egy fekete csík a szája fölött, nem is kell okvetlenül bajusznak mondani, az csak amolyan ismertetőjel.

– Talán nem jól értettelek... – szabódott Iván. – Mármint... hogy én... veled... úgy akarnád...

– Ványka, vigyázz! – harsant hirtelen Ilja Muromec hangja. – Vigyázz, Ványka!

– Kezdődik! – ráncolta a szemöldökét Iván. – Kezdi már a ványkázást.

– Mi kezdődik? – csodálkozott a Vasorrú Bába lánya, mert ő nem hallhatta Ilja hangját, csak Iván fülének szólt az. – Úgy teszel, mintha úton-útfélen fölkínálkoznának neked szeretőnek.

– Ugyan már – mondta Iván –, már miért tennék úgy? Csak azt gondoltam, hogy... Szóval, hogy... Ez az egész...

– Mit máléskodsz? Csak áll és máléskodik, csűri-csavarja. Hogy így meg úgy, igen is, meg nem is, mire való ezt csűrni-csavarni? Mindjárt más szeretőt hívok.

– Hát a Vasorrú Bába?

– Elrepült vendégségbe. A Tűzokádó pedig háborúzik.

– Gyerünk – határozta el magát Iván. – Van még egy félóránk, eljátszadozunk.

Bementek a kunyhóba... Iván lerúgta a bocskorát, és kényelmesen végigdőlt az ágyon.

– Elfáradtam – mondta. – Hű, de elfáradtam! Hol min-

denütt nem jártam! Mi minden gyalázatot láttam, mi mindent elszenvedtem . . .

– Nem azért hívtalak, hogy a kemencén gubbassz. Mit ennél: salátát vagy rántottát?

– Csak üss össze valamit hamar . . . Szalad az idő, virrad hamarosan.

– Odaérsz. Együnk csak egy rántottát, az laktató, ekkora út után. – Azzal a Vasorrú Bába lánya tüzet gyújtott a vas háromláb alatt, és feltette rá a serpenyőt.

– Addig hadd melegedjen . . . Te pedig csókolj meg, hadd lám, értesz-e hozzá? – És tüstént ráomlott Ivánra, és bolondozott, cicázott vele.

– Hohó, de hiszen te nem is konyítasz hozzá! Pedig a bocskorodat milyen szépen levetted!

– Ki nem ért hozzá? – játszotta büszkén a sólymot Iván. – Még hogy én?! Mindjárt úgy szárnyra kapok, hogy még! . . . Fogd a kezem! A kezemet fogd! Hogy ne remegjen! Na, most a másikat is! Mondom, hogy a másikat! Megfogtad-e?

– Fogom én . . .

– Jaj, ereszd el – üvöltött Iván.

– Várj csak, biztosan forró már a serpenyő – mondta a Vasorrú Bába lánya. – Ejnye már, micsoda legény vagy! Hát gyereket csinálsz-e nekem?

– Miért ne csinálnék? – veselkedett neki Iván. – Akár kettőt is. De tudsz-e vele bánni? Nem könnyű egy olyan gyerekkel . . . Baj is van azzal, tudod, mennyi!

– Pelenkázni tudok már – dicsekedett a Vasorrú Bába lánya. – Megmutassam? Felütöm a tojást, aztán megmutatom.

Iván nevetett.

– Nocsak . . .

– Tüstént meglátod. – A Vasorrú Bába lánya feltette a tűzre a rántottát, és odament Ivánhoz. – Feküdj le.

– Ugyan, minek?

– Bepelenkázlak. Feküdj le.

Hanyatt dőlt Iván . . . A Vasorrú Bába lánya pedig kezdte betakargatni a lepedőbe.

– Magzatom – gügyögött hozzá –, kis csöppségem . . .

Kicsi fiam! Nevess a mamára! Hogy tud nevetni a baba? No, no!...

– Oá, oá – bömbölt Iván. – Éhes va-gyo-ok, enni akaro-ok!...

Kacagott a Vasorrú Bába lánya:

– Enni akar a baba? Éhes az én kicsi fiam?... Jól van... No, bepelenkáztuk a mi kicsikénket. Mindjárt adunk neki finom papikát... Kap mindent a baba. No, nevess a mamára, aranyom.

Iván a „mamá"-ra mosolygott.

– Így, így, gyönyörűm... – És a Vasorrú Bába lánya megint a tűzhöz fordult a szögletbe.

Alighogy otthagyta Ivánt, az ablakon az utca felől éppen az ágy fölött bedugta a három fejét a Tűzokádó. Mind a három feje megdermedt, ahogy meglátta a bepelenkázott Ivánt. Egyik se szólt jó sokáig. Iván meg úgy vacogott, hogy csak úgy hunyorgott rémületében.

– Encsembencsem – mondta becézőn a Tűzokádó. – Kicsi csibém... Hát már rá se mosolyogsz a papára? A mamára bezzeg mosolyogsz, a papára nem akarsz? Mosolyogj már, no...

– Nem vagyok nevetős kedvemben – mondta Iván.

– Sejtem én, mi a baja... Ugye, kicsikém?

– Alighanem – ismerte be Iván.

– Mama! – szólította a Tűzokádó a Vasorrú Bába lányát. – Gyere hamar, bekakált a fiad.

A Vasorrú Bába lánya még a rántottás serpenyőt is elejtette... Kővé dermedt. Mukkanni se tudott.

– No! Hát nem is örültök nekem! Hazajött a papácska, ti meg csak szomorkodtok? Nem szeretik itt a papácskát... – A Tűzokádó vigyorgott mind a három fejével. – Nem szeretik... Lenézik itt szegény papácskát, azért nem szeretik szegényt. Akkor a papácska hamm, bekap titeket. Hami, hami, befal egykettőre... Szőröstül-bőröstül! – Most már nem nevetett a Tűzokádó. – Kakástul, bajszostul! Etyepetyéltetek itt?! – dörögte kórusban. – Ekecsellettetek!? Játszadoztatok, komédiáztatok?!... Egy falásra bekapom ezt a komédiás bandát!

– Tűzokádó – mondta szinte már reményvesztetten Iván –, de hisz nálam a pecsét... Írás helyett az egész pe-

csétet elhoztam. Azt hiszed . . . olyan semmi dolog az?! Hát ne üvöltözz itt velem, hallod-e! Ne üvölts, te! – Iván hangja egyre magasabb lett, s egyre erősebb, talán éppen a félelemtől. – Mit ordibálsz itt?! Nem tudod, mihez kezdjél jó dolgodban? Még hogy ő bekap! . . . Felfal minket! Ki látott ilyet! Inkább nézd meg a pecsétet! Itt van a nadrágomban. Nézd meg, ha nem hiszed! Lepecsételem mind a három homlokodat, akkor aztán . . .

A Tűzokádó elnevette magát, és tüzet lövellt az egyik szájából, megpörkölte Ivánt. Torkára forrt a szó Ivánnak . . . Csak ennyit mondott még csendesen:

– Ne játssz a tűzzel. Ostoba tréfa bolondnak való.

A Vasorrú Bába lánya térdre hullott a Tűzokádó előtt.

– Szerelmem – kérlelte –, ne érts félre: früstököt készítettem neked éppen. Meg akartalak lepni. Gondoltam: megörül az én Tűzokádóm, hogyha, mire megjön, finom pelenkáshússal várom.

– Bestia-szörnyetegek! – rémült el Iván. – Befalnak itt engem, és azt mondják: így van ez rendjén. Szép kis pár, mondhatom. Zsák a foltját! . . . Pfuj! . . . Zabálj be, na! Zabálj! Ne húzd az időt! Hogy a pokol emésszen el!

De alighogy a Tűzokádó nekikészülődött az Iván-falásnak, éppen csak eltátotta a három hatalmas száját, viharként röpült be a kunyhóba a könyvtárbéli Doni Atamán.

– Kibolondoztad magad, kurafi?! – ripakodott Ivánra. – Most boldog vagy? Lám, bepelenkáztak!

Megremegett egész testében a Tűzokádó, gyanakodva fúrta a levegőbe mind a három fejét . . .

– Ki ez? Mi ez? – sziszegte.

– Gyerünk a mezőre – mondta neki az Atamán, és kivonta elválhatatlan szablyáját. – Jobb ott a hely megverekednünk. – Megint ránézett Ivánra . . . Rosszallón vonta össze szemöldökét. – Úgy fekszel ott, mint egy zsák ajándék. Nem szégyelled magad?

– Rászedtek, Atamán . . . – Iván alig mert a doni kozák szemébe nézni. – Ráfizettem . . . Ments meg, a Krisztus szerelmére.

– Egyet se búsulj – mondta neki a Kozák –, különb szörnyeket is lekaszaboltam már. Ennek itt . . . levágom mind a három fejét egy csapásra. Gyerünk, te! Hogy hív-

nak? Tűzokádó? Gyerünk, csatázzunk. Hej, be ronda féreg vagy! . . .

– De jót früstökölök ma! – bömbölte a Tűzokádó. – Három fogást eszem . . . Gyerünk. – És elmentek csatázni.

A mezőről hamarosan idehallatszottak a hatalmas csapások – és a kiáltások. Kegyetlen harc folyt. A föld is rengett belé.

Iván meg a Vasorrú Bába lánya várta, mi lesz.

– Miért mondta vajon, hogy három fogást eszik? – kérdezte a Vasorrú Bába lánya. – Talán nem hitte el, amit az imént mondtam neki.

Iván nem szólt. A csata hangjaira fülelt.

– Nem hitt nekem – döntötte el a Vasorrú Bába lánya. – Fölfal engem is: jó leszek neki desszertnek.

Csak nem szólt Iván.

Az asszony se szólt most egy darab ideig.

– Én a Kozáknak szorítok – szőtte tovább a szót az asszony –, hát te?

– Hetyke Kozák! . . . – kiáltotta hízelkedőn. – Vakmerő, bátor! Mit gondolsz, melyikük gyűri le a másikat?!

Csak nem szólt Iván.

– Jaj – nyögött aztán végre. – Meghalok. Megszakad a szívem.

– Rosszul vagy? – kérdezte részvevőn az asszony. – Hamar kipelenkázlak. – És már oda is ment volna, hogy kitakargassa Ivánt, de megtorpant, elgondolkodott. – Várjunk még ezzel . . . Az ördög tudja, hogyan fordul odakint. Várunk egy kicsit.

– Ölj meg! – kérlelte Iván. – Döfj kést belém! . . . Nem bírom ezt a kínt.

– Várjunk még, várjunk – mondta józanul az asszony. – Nem szabad az ilyesmit elsietni. Az a legfontosabb, hogy mellé ne fogjon az ember.

És odakint a mezőn egyszerre elcsöndesedett minden. Iván meg a Vasorrú Bába lánya szinte megdermedt a nagy várakozásban. Az Atamán tántorgott be az ajtón.

– Kemény egy bika volt – mondta. – Alig tudtam legyűrni. És hol van az a . . . Itt vagy, szép fehérnép! No, hát veled mit csináljunk? Elküldjük a barátja után ezt az undok bestiát is?

– Ejnye, ejnye – hadonászott a Vasorrú Bába lánya. – Kozákok, kozákok! Mindjárt az ember torkának rontanátok! Ahelyett, hogy előbb megtudakolnád, mi esett itt, hogy s mint volt.

– Ismerlek én benneteket anélkül is! – Az Atamán kitakargatta a lepedőből Ivánt, és megint csak az asszonyhoz fordult: – No, mi esett itt, hogy s mint volt?

– Hiszen kicsibe múlt, hogy meg nem erőszakolt a barátod! Nagy selyma, juj, de nagy selyma!... Azt mondja nekem: addig becézlek, addig cirógatlak, míg az eszedet nem veszíted... És szaporulatot is hagyok itt, hadd dühöngjön a Tűzokádó. Mert ilyen hetyke legény ez, csak úgy perzsel!... – És a Vasorrú Bába lánya kérkedve vihorászott: – Perzselt engem, mint a tűz!

Az Atamán ámulva bámult Ivánra.

– Te, Iván...

– Hallod ezt a bestiát, miket beszél!? – szakadt ki Ivánból keserűen. – Hej, te fehérnép, nem szívesen vesz bűnt az ember a fejére, pedig akkor csinálnánk jót, ha megölnénk. Kár elszalasztani a kezünk közül.

– Hetyke legény a barátod – folytatta a Vasorrú Bába lánya, mintha nem hallotta volna Iván szavát –, de nálad hetykébb férfit még soha életemben nem láttam, Kozák.

– Szóval neked a hetyke legények tetszenek – mondta hamiskásan az Atamán. És megpödörte a bajuszát.

– Ne hallgass rá! – mondta Iván. – Mert elvesztünk. Ne hallgass erre a kígyóra!

– Ugyan, miért vesznénk el... Elvisszük fogságba.

– Menjünk, Atamán: nincsen már időnk. Mindjárt kukorít a kakas.

– Te indulj – parancsolta az Atamán –, én majd utolérlek. Addig eligazítom itt a dolgomat...

– Nem – mondta határozottan Iván. – Egy tapodtat se megyek nélküled. Mit szólna Ilja?

– Hmm – kedvetlenedett el a Kozák. – Jól van, no. Jól van... Ne szomorítsuk meg Muromecet. Majd máskor, szép fehérnép! Majd máskor, te bajszos. Akkor majd... bajszot akasztunk! – hahotázott az Atamán. – Menjünk, Ivánuska. Köszönd Iljának, ő megérezte, hogy bajba jutot-

tál. Vigyázta az utadat, figyelmeztetett is, nem hallottad a kiáltását?

– Tudod, hogy van az ilyen hetyke legényekkel . . . Nem hallottam.

És Iván meg az Atamán ment az útjára.

A Vasorrú Bába lánya pedig sokáig üldögélt még a lócán, töprengett.

– Ezután már hogyan legyen? – kérdezte magától. És meg is felelt rá: – Özvegy se vagyok, férjes asszony sem. Keresnem kell valakit.

A könyvtárban zajos örömmel fogadták Ivánt meg a doni kozákot.

– Élnek, egészségesek, hála istennek!

– Ejnye, Iván, de ránk ijesztettél! Csúnyán megijesztettél bennünket . . .

– Ványusa! – szólította Szegény Liza. – Hé, Ványusa!

– Megállj, te lány, ne kerepelj – intette le Ilja –, hadd tudjuk meg előbb: sikerrel járt-e Ványka? Meghozta-e az írást?

– Elhoztam az egész pecsétet, itt van. – S azzal előadta a pecsétet Iván.

Hosszasan nézegették, forgatták a pecsétet erre-arra, csodálkoztak rajta nagyon. Kézről kézre járt. Utolsónak Iljához került, ő is forgatta hatalmas ujjai közt, aztán körülnézett kérdőn.

– Aha . . . És mit kell vele csinálni?

Azt bizony nem tudta senki.

– És miért kellett olyan messzire elküldeni ezt az embert? – kérdezte még Ilja.

És erre se tudott felelni most senki. Csak Szegény Liza, a haladónál is haladóbb Szegény Liza igyekezett a válaszszal:

– Hogy mondhatsz ilyet, Ilja bácsi . . .

– Hogy mondhatok? – vágott keményen a szavába Muromec. – Pontosan így: miért kellett olyan messzire elküldeni ezt az embert? Itt a pecsét, aztán most mi legyen?

Ezt az egyet Szegény Liza se tudta.

– Ülj le a helyedre, Ványka, és ülj nyugodtan – parancsolta Ilja. – Mert hamarosan kukorítanak a kakasok.

– Nem tudunk mi üldögélni, Ilja! – fogta el a nyugtalanság váratlanul Ivánt. – Nem tudunk mi megülni örökké!...

– Nem? – csodálkozott Ilja. – Akkor táncolj. No, most meg miért vicsorogsz? – Ilja elnevette magát, és fürkészőn nézett Ivánra. – Megváltoztál, mire megjöttél.

– Ugyan már! – makacskodott Iván. – Nem az a baj, hogy megváltoztam, bűn nyom, nem is egy. És még üljek nyugodtan!...

– Ülj és gondolkodj – mondta nyugodtan Ilja.

– Gyerünk a Volgára! – pattogott a másik utas is, az Atamán. Lekapta a sapkáját, és a földhöz vágta. – Mit ülünk itt?! Rajta!...

De még el se kiálthatta ezt a „rajta" szavát, amikor megszólalt a kakas, a harmadik kakasszó.

Ugrottak mind föl a polcaikra, és mozdulatlanná dermedtek.

– A sapka! – kiáltotta az Atamán. A sapkát a földön hagyta.

– Csend! – parancsolta Ilja. – Ne mozdulj! Majd felszedjük máskor... Most nem lehet.

Csikordult a kulcs a zárban... Mása néni lépett be, a takarítónő. Bejött, takarításhoz látott.

– Nicsak, egy sapka... – vette észre a sapkát és felvette. – Miféle sapka ez?! Fura forma. – A könyvvel teli polcokra nézett, kié lehet.

A figurák csendben gubbasztottak, nem moccantak.

Az Atamán is gubbasztott csendben, nem mutatta, hogy övé a sapka.

Mása néni az asztalra tette a sapkát, és takarított tovább.

És ezzel vége a mesének. Talán jön majd egy másik éjszaka... Talán még történik itt egy és más... De az már egy másik mese lesz. Ennek itt a vége.

Elbert János fordítása

A dombtetőn irtás, a kopár tisztáson gerendaházikó áll. Egyszerű, csűrféle építmény, csak néhány fatörzs kell hozzá. Egyetlen apró ablaka van, eresze, de talán még teteje sincsen. Kik építik itt a tajgán ősidők óta az ilyen házacskákat? . . . Tavaszonként emberek jönnek, nem tudni, kifélék, sorokat vágnak a fenyvesben, a kidöntött fák ágait levágják, kérgét lehántják . . . Amikor aztán közeleg az ősz, a derült napokon három-négy fejszés egy hét alatt feldarabolja a törzseket. Agyag is, kő is akad a közelben, tűzhelyet, kéményt raknak, priccseket ütnek össze – nem palota, de meg lehet húzódni benne.

Aki télidőben belép egy ilyen házikóba, nem érzi, hogy emberlakta helyre tévedt. A falakon, a résekben tenyérnyi vastagon fehérlik a dér, a fagyos levegőben a megülepedett füst áporodott szaga terjeng. De aztán tüzet fognak, pattognak az ágak . . . A lágyuló agyag nyers, erős illatát érezni; a falakról kövér vízcseppek hullnak. Füst és gáz kaparja az ember torkát . . . Ilyenkor legokosabb, ha alaposan megtömjük a tűzhelyet és kimegyünk a levegőre; kint gondoskodhatunk a további tüzelőről . . . Félóra múlva már meleg van a házban, és a levegő is tisztább. Az ember ledobhatja a bundakabátot, és megint dugig tömheti a tűzhelyet. A falakból most már könnyű pára száll, a tűzhelyből perzselő forróság . . . És ekkor valami nyugalmas boldogságot, csendes örömet érez az ember . . . „Hát igen . . . – mondaná, ha megszólalna. – Így nagyon jó . . .”

Már meleg, szinte teljesen száraz a szoba, de a fapriccs még tartja a hideget. Nem baj, már nem sokáig. Addig meg rá lehet teríteni a szőrmekabátot, párnának jó az elemózsiástarisznya, lábmelegítőnek a tűzhely. Az ember elálmo-

sodik – mozdulni sincs kedve. Ahhoz is lusta már, hogy feltápászkodjon, és pár darab fát dobjon a tűzre. Mégis meg kell tennie.

A tűzhelyen izzó, vörös hegyként magasodik a parázshalom. A rávetett fahasábok nyomban fellángolnak, akár a száraz nyírfakéreg. A tűzhely előtt, egészen közel, tuskó áll. Rá lehet telepedni, elüldögélni, cigarettázás közben elgondolkodni. A tűnődésnek kedvez az egyedüllét. Besötétedett, csak a tűzhely rései világítanak. A villódzó fények játékosan futkároznak a padlón, a mennyezeten, vígan táncolnak a falakon. A jó ég tudja, mi meg nem fordul ilyenkor az ember fejében . . . Eszébe jut a lány, akit először hazakísért. Csak ment mellette, és hallgatott, akár valami fajankó . . . És szinte önmaga számára is észrevétlenül csak ül és mosolyog, önmagán még az emlékein. Ördög tudja, miért – de jól érzi magát.

A szoba közben átmelegedett. Előkerülhet a teafőző, az apró, zöld teakockák. Fűszaguk van, a nyárra emlékeztetnek.

. . . Így üldögélt, pipázgatva a tűzhely előtt, az esti homályban az öreg Nyikitics.

Bent már szinte hőség van, kint – farkasordító hideg. Nyikitics jól érzi magát. Kölyökkora óta járja a tajgát – élt, ahogy tudott. Kereskedett. Mókusokra vadászgatott, nagy néha egy-egy kóbor medvét is leterített. Szőrmekabátjának bal zsebében mindig lapult néhány ólomgolyós töltény – nem akart merő véletlenségből nehéz helyzetbe kerülni. Szerette a tajgát. Főképpen télen. Akkora a csend, már-már félelmetes. De a magányosság nem nyomasztó, inkább a szabadság érzetét kelti az emberben; Nyikitics ilyenkor hunyorogva körülnéz, tudja: ebben a végtelen fehér birodalomban egymaga uralkodik, ő a gazda.

. . . Az öreg Nyikitics csak üldögélt, és szopogatta a pipaszárat.

Az útról sílécek surranása hallatszott, aztán csend lett. Valaki mintha benézett volna az ablakon. Azután, közvetlenül a ház előtt, megint csak nyikorogva megcsusszantak a sílécek. Az ajtót kétszer megkopogtatták a síbottal.

– Van bent valaki?

Fiatal ember hangja, noha rekedt, erőtlen, nyilván a hi-

deg meg a hosszú, kényszerű szótlanság miatt. Az ember nemigen tud önmagával társalogni.

„Vadász nem lehet – vélte Nyikitics. – Ha az lenne, nem kérdezősködne, hanem szó nélkül benyomná az ajtót."

– Igen!

A tornác előtt motozó lecsatolta, s a falnak támasztotta a léceket, lába alatt megnyikordult a falépcső... Az ajtó kitárult, és a sűrű, fehéren behömpölygő párafelhőben Nyikitics alig látta a küszöbön álló, magas fiatalembert, aki rövid, övvel átszorított vattakabátot és nadrágot viselt, fejébe valami elnyűtt katonasapkát húzott.

– Ki van itt?

– Valaki... egy ember. – Nyikitics meggyújtotta a fenyőgally fáklyát, és magasan a feje fölé tartotta.

Egy ideig szótlanul nézték egymást. – Egyedül vagy?

– Igen.

A fiatalember a tűzhelyhez lépett, lecibálta és hóna alá szorította a kesztyűjét, kezét a meleg fölé tartotta.

– Hideg van, az ördög vigye el....

– Az. – Nyikitics csak most vette észre, hogy a fiatalembernél nincs fegyver. Nem, semmiképp sem lehet vadász. Nem látszik annak. Az ábrázata sem olyan, az öltözékéről nem is beszélve...

– Hát igen... a március azért még kitesz magáért.

– A március? Hiszen már április van.

– Na igen, az új naptár szerint... Hanem a régi még márciust mutat. Mifelénk ez a mondás járja: a március két gatyát is elbír. Úgy látom, könnyen öltöztél. – A vadászfegyvert az öreg meg sem említette.

– Nem érdekes – mondta a fiatalember. – Egyedül vagy?

– Igen. Mintha már kérdezted volna.

A fiatalember hallgatással válaszolt.

– Ülj már le. Mindjárt fölteszem a teáskannát.

– Éppen csak átmelegednék egy kicsit... – Kiejtése nyomban elárulta, nem helybeli. Idegen, ki tudja, honnan keveredett ide. Az öreget furdalta a kíváncsiság, de az ősi, íratlan szabály – nem való ajtóstul rohanni a házba – visszatartotta a kérdezősködéstől.

A fiú megmelengette a kezét, rágyújtott.

– Kellemes idő van nálad. Igazi nyár.

Mialatt a cigarettát szívta, Nyikitics jobban szemügyre vette a fiatalembert – arca szép és fehér; hosszú, bársonyos szempilláját egy lány is megirigyelhetné. Türelmetlenül, mohón megszívta a cigarettát, és szétnyíló ajkában két aranyfog villant elő. Régen borotválkozott, de szakálla rendes, arccsontján kicsit felkunkorodik . . . Lefogyott . . . A fiú észrevette az öreg vizsgálódását, fölemelte az ellobbanó gyufaszálat, és érdeklődve nézegette Nyikiticset. Aztán eldobta a gyufaszálat. Tekintete az öreg emlékezetébe vésődött: nyílt és merész . . . És „kifürkészhetetlen" – állapította meg Nyikitics. Hirtelen a pillanathoz nem illő gondolata támadt: „A fehérnép megvész az ilyenekért."

– Ülj már le, mit ácsorogsz?

A fiatalember elmosolyodott.

– Már megbocsáss, papa, nem így szoktak beszélni. Azt mondják: tessék helyet foglalni . . .

– Meglehet . . . Foglalj helyet. És miért ne lehetne így mondani? Mifelénk így beszélnek.

– Leülhetek. Nem vársz senkit?

– Ki jönne ilyenkor? Késő re jár. Ha mégis erre tévedne valaki . . . van itt hely bőven . . . – Nyikitics odébb húzódott, a fiatalember melléje ült, kezét megint a tűz fölé tartotta. Látni való: nem fizikai munkát végez . . . Ettől függetlenül egészséges legénynek látszik. Nyikiticsnek a mosolygása is tetszett. Nem hivalkodó és fölényes, szerény, tartózkodó. És elöl ez a két aranyfog . . . Jóképű fickó. Megborotválkozna, rendes ruhába öltözne – akár tanítónak is nézhetné az ember. Nyikitics nagyon kedvelte a tanítókat.

– Valamiféle kutató vagy? – kérdezte.

– Kutató? – bámult rá értetlenül a fiatalember.

– Hát . . . akik a tajgán bolyonganak, és keresgélnek valamit.

– Ahá . . . Értem. Igen.

– És a fegyver? Miért nincs nálad fegyver? Könnyelműség . . .

– Elmaradtam a társaimtól – felelte a fiú kényszeredetten. – Mondd csak . . . a falud messzire esik innen?

– Jó százötven versztnyire.

A fiú bólintott, aztán csukott szemmel, mozdulatlanul ült

valameddig, élvezve a meleget. Egyszerre megrázkódott, felsóhajtott.

– Elfáradtam.

– No és . . . régóta kóborolsz egyedül?

– Igen. Nincs valami itókád?

– Akad.

A fiatalember egyszeriben felélénkült.

– Pompás! A lelkem is rázza a hideg . . . nem csodálkoznék, ha megfagytam volna valahol. Szép kis április . . .

Az öreg szó nélkül kiment, behozta a zsákot, amiben a szalonna volt. Zseblámpájának fénye meg-megvillant a mennyezeten.

– Kicsit azért eligazíthatnának benneteket . . . mihez kezdjen az ember, ha ilyen cudar időben magára marad a tajgán . . . De nem. Menjetek csak, ki merre lát . . . A szerencsétlen aztán nem tudja, mit csináljon. Például, tavaly is belebotlottam egy ilyenbe . . . tavasz volt, a hó már leolvadt róla. Az is fiatal volt . . . és neki is kinőtt a szakálla. Becsavarta magát az egy szál nyomorult takarójába . . . aztán úgy maradt örökre. – Nyikitics szalonnadarabot dobott a priccs szélére, és felszeletelte. – Én meg akár az egész telet is kiböjtölöm, ha úgy adódik . . . Nem vagyok ijedős. Csak töltényem, gyufám legyen.

– Azért te is bebújsz a kuckódba.

– Bolond lennék, ha nem tenném. Ha már megvan . . nem vagyok önmagam ellensége.

A fiatalember kikapcsolta az övét, levette a vattakabátot . . . Széles vállú, jó növésű. Már nem fázik, a tekintete is melegebb – legszívesebben cigánykereket hányna örömében, hogy végre melegre, emberi lényre talált. Megint rágyújtott. Jó illatú cigarettát szívott. Nyikitics szeretett városi emberekkel társalogni. Igaz, lenézte őket, mert a tajgán gyámoltalanok; előfordult, hogy anyagi meggondolásból elvállalta néha egy-egy kutatócsoport vezetését, közben mulatott magában az expedíció tagjainak viselkedésén. Viszont szívesen és érdeklődve figyelte beszélgetéseiket, és maga is kedvét lelte benne, hogy beszéljen nekik. Elérzékenyítette, hogy az emberek olyan kedvesek hozzá, és tudományukban bízva, elnéző fölénnyel hallgatják – de hagyják csak magukra őket, elpusztulnának, akárha újszülöttek lennének. Még

érdekesebb dolog, ha a csoportban egy-két lány is akad. Türelmesek, nem nyafognak. És mintha nem is nők lennének – az istennek se hagyják, hogy bármiben is segítsen nekik. Egy rakáson alszanak, és nincs semmiféle helytelenkedés. Ami viszont a falusiakat illeti – róluk jobb nem beszélni. De ezek – akár az angyalok... Pedig hát... nem lenne csoda. Maga a látvány is... Szűk nadrágot, feszes kardigánokat vagy mifenéket viselnek, kendőbe burkolóznak a szúnyogok ellen, csupa gömbölyűség mindenütt – igazi babucik... A fiúk meg, nagyon okosan, rájuk sem hederítenek.

– Mit kerestek?

– Hol?

– Mindenfelé kóboroltok... vagy nem?

A fiatalember elvigyorodott.

– Mit? A sorsunkat.

– A sors... mi is az a sors? Olyan az, barátocskám, akár a menyhal, síkos; már-már fogod, a kezedben tartod, és mire észbe kapnál... volt, nincs. – Az öreg vadászon elhatalmasodott a városiakkal folytatott beszélgetés hangulata, és lassanként már úgy beszélt, ahogyan velük szokott. Amikor észrevette, hogy az idegenek érdeklődve hallgatják, össze-összenéznek, némelyikük meg füzetért, ceruzáért kapkod, és buzgón jegyezget – máris azon iparkodott, hogy nyakatekerten, minél homályosabban fejezze ki magát. És Nyikiticsnek nem került különösebb megerőltetésébe, hogy akár egy éjszakán keresztül elbölcselkedjen ebben a stílusban – csak legyen, aki hallgassa. A falubeliek vénasszonyos locsogásnak tartanák a mondókáját – ezek meg szájtátva hallgatják. Jóleső érzés. Olykor maga is elismerően megállapítja: a pokolba is, öreg, jól forog a nyelved, érted a módját. Csűröd-csavarod, lyukat beszélsz a hasukba, akár egy pópa. Ha meg az erdőről, fákról esett szó, milyen szívre hatóan tudta mondani: „Ne csapkodj, ne vagdalkozz a fejszéddel fölöslegesen – a sérült fa elsorvad, és akkor te sem kerülheted el a sorsod, téged is elsorvaszt a bánat, és azt sem tudod majd, voltaképpen mi rágja a lelked. De megemlíthetek egy másik dolgot is: némelyek iderontanak a városból, vállukhoz kapják a puskát, és dirrdurr! Lődöznek jobbrabalra, akár az eszeveszettek, őzbak vagy csak gida, mit számít, nekik egyre megy, fontos, hogy a vérét vegyék... A ke-

züket kéne letörni az ilyeneknek. Lelőnek például egy anyamedvét, a két kicsinye árván marad. Elpusztulnak. Mi történt? Szereztek egy bundát – vártak volna egy keveset, hármat vinnének haza. Az állatok nem tehetnek semmiről – ostoba ember, aki az öldöklésben keres kárpótlást." Nyikitics most így beszélt.

– Azt mondod, a sorsunkat . . . – folytatta volna, de megtorpant.

A fiatalember közönyösen hallgatott, kedvetlenül az ablakhoz sétált, és hosszasan bámult kifelé, a sötétségbe. Ahogy föleszmélt, megszólalt:

– Azért csak tavasz lesz most már nemsokára.

– Az lesz. A tavasz nem vész el . . . ülj le. Eszünk, amit az Isten adott.

A bográcsban havat olvasztottak, a tömény szeszt felhígították, ittak, és jóízűen falatoztak a keményre fagyott szalonnából. Jól érezték magukat. Nyikitics tett még a tűzre, és a fiatalember megint csak az ablakhoz húzódott. Leheletével kerek lyukat olvasztott a jégen, és nézett, egyre csak nézett kifelé az éjszakába.

– Ugyan, kit akarsz ott látni ilyenkor, ebben a sötétségben? – szólalt meg csodálkozva Nyikitics. Beszélgetni szeretett volna.

– Senkit. A szabadságot – mondta a fiú, és felsóhajtott. Sóhajtásában azonban nem volt szomorúság. Amikor a szabadság szót kimondta, hangja keményen, dühös elszántsággal csengett. Hirtelen ellépett az ablaktól.

– Adj még abból a szíverősítőből, papa! – Kigombolta fekete szaténinge galléríját, széles tenyerével megdöngette a mellét, aztán végigsimított rajta. – Olyan a kedvem . . . innom kell.

– Egyél inkább, mert ha üres a gyomrod, a fejedbe száll.

– Ne aggódj. Nekem nem száll a fejembe . . . – Szelíd, de erős szorítással átkulcsolta az öreg nyakát, és halkan énekelte:

A halottaskamrába,
A nyirkos, fagyos halottaskamrába
Belépett akkor egy ősz öreg . . .

És kedvesen rámosolygott Nyikiticsre. A szeme derűsen, boldogan csillogott.

– Na igyunk, öreg barátom!

– Untam már magam egyedül – mondta Nyikitics, és ő is elmosolyodott. A legény egyre jobban tetszett neki. Fiatal, izmos, jóvágású. Milyen könnyen bajba kerülhetett volna. – Szerencséd van, barátocskám. Odaveszhettél volna . . . Kész veszedelem a tajgában fegyver nélkül csatangolni.

– A hajam szála sem görbült meg, papa. Egyelőre semmi kedvem elpatkolni!

Hangjában most megint konok elszántság érződött, szemében fény villant, tekintete valami ismeretlen messzeségbe révedt, de a következő pillanatban már ismét „kifürkészhetetlen" szemmel nézett körül a szobában . . . Még csak sejteni sem lehetett, mire gondol, úgy rémlett, valami emlékkel viaskodik. De nem akart emlékezni; szájához emelte a poharat, egy hajtásra fenékig itta. Krákogott, rázta a fejét. Elrágcsált egy darabka szalonnát. Rágyújtott. Felállt, vagy inkább felpattant, nem volt türelme ülni. Nagy lendülettel elindult, a szoba közepén megtorpant, és csípőre tett kézzel megint valahová az ismeretlen messzeségbe bámult. – Szeretek élni, papa.

– Mindenki így van vele . . . Gondolod, én nem szeretek? Csak hát . . . nekem már nem sok van hátra.

– Szeretek élni! – ismételte dacosan, valami dühödt, kétségbeesett vidámsággal a szálas, jóképű fiatalember, és oda se figyelt az öregre. – Nem is tudod, mi az . . . Te nem ismered. Az élet . . . – töprengett, a fogát összeszorította, aztán folytatta: – Az élet, a drága szerelmesed . . . A kedves! Az egyetlen.

A már nem egészen józan Nyikitics kuncogott.

– Úgy beszélsz az életről, mint valami nőszemélyről.

– Nőszemélyről? A nők egy hajítófát sem érnek. – A fiút valami makacs és kihívó, lázas öröm tüzelte. Nem törődött az öreggel, önmagának beszélt. Nyikitics nem sértődött meg, mohón hallgatta.

– No igen . . . ami azt illeti . . . Viszont nélkülük . . . a nők nélkül se menne . . .

– Markolásszuk csak meg egy kicsit a nyakát a drágának – a fiatalember kinyújtotta, és ökölbe szorította a kezét. –

Fogjuk csak meg a nyakát a kedvesnek . . . Emlékszel-e még „Kolja professzorra"? Nem? Szóval már elfelejtetted? – A fiú konkrét személyhez beszélt és mélységesen csodálkozott, hogy az illető már „elfelejtette". – Bámulatos! Elfelejtetted? Kolját! Pedig Kolja emlékszik . . . Kolja nem felejtett el téged. – A fiatalember mintha örült volna valaminek, vagy talán könyörtelen bosszúvágy gyötörte. – Az vagyok, aki voltam. Szabadna, madame, egy-két szóra? Nem, ne tarts tőlem. Én mindent akarok! Mindent! Elveszem tőled! . . .

– Egyszóval . . . tényleg valami csapodár nőszemély bolondított meg ennyire? – kérdezte hüledezve Nyikitics.

A fiatalember megrázta a fejét.

– Azt a nőszemélyt szabadságnak hívják . . . Erről te semmit sem tudsz. Élsz, mint az erdei vad, és jól érzed itt magad. De sohasem láttad a várost, a nagyváros esti fényeit. Hívnak, csalogatnak. Az emberek ott kedvesek, jók, melegre, puha kényelemre találsz náluk, és folyton szól a zene. Ezek az emberek nagyon előzékenyek, és nagyon félnek a haláltól. Én meg kószálok az utcákon, és úgy érzem, enyém az egész város. Miért van, hogy ők ott lehetnek, én meg itt vagyok? Érted?

– De hisz' nem maradsz itt örökre . . .

– Eh, nem érted – a fiú elkomorodva, szigorú hangon folytatta. – Nekem ott lenne a helyem, mert én nem félek senkitől. Én nem félek a haláltól. Az élet tehát az enyém.

Nyikitics bólogatott.

– Na igen . . . Mondd csak . . . tulajdonképpen hová akarsz kilyukadni?

A fiatalember a priccshez lépett, töltött a poharakba. Nehezen mozgott, mintha egyszerre halálosan elfáradt volna.

– Szökevény vagyok, papa. Börtönből szöktem – közölte kifejezéstelen arccal. – Iszunk?

Nyikitics gépiesen a fiú poharához koccintotta a magáét. A fiatalember ivott, majd az öregre nézett . . . Nyikitics csak szorongatta a poharát, és bámulta a fölötte fehérlő arcot.

– Na, mi az? Nem iszol?

– Azt mondtad . . . szökevény vagy . . .

– Igyál – parancsolt rá a fiatalember. Megint rá akart gyújtani, de a doboz kiürült. – Adj a magadéból.

– Nekem csak vágott dohányom van.

– Nem számít.

Rágyújtottak. A fiú leült a tőkére, közelebb a tűzhöz.

Sokáig hallgattak.

– Elkapnak – szólalt meg végül Nyikitics. Nem mintha sajnálta volna a szökevényt, de hirtelen elképzelte a szálfatermetű, jóképű fiatalembert, amint tehetetlenül botorkál a fegyveres őrök között. Sajnálta kárba vesző fiatalságát, szépségét és erejét. Elcsípik, és máris az ördögé minden; a szépségből se haszna, se kára nem lesz senkinek. Akkor meg mire való?

– Nincs értelme – állapította meg józanul.

– Minek?

– A szökésnek. Már nem a régi időket éljük. Előbbutóbb elfognak.

A fiatalember hallgatott. Tűnődve figyelte a lángokat. Előrehajolt. A keze ügyébe eső fadarabot a tűzre dobta.

– Ha esetleg meghúzódnál valahol . . . de akkor is hiába.

– Fogd be a szád! – förmedt rá a fiatalember. Furcsamód most ő is egy csapásra kijózanodott. – Nekem is van magamhoz való eszem.

– Magától értetődik – jegyezte meg békítően Nyikitics. – És messzire mennél?

– Maradj már nyugton egy kicsit.

„Biztosan vannak szülei, anyja, apja – gondolta az öreg, miközben a fiú tarkóját bámulta. – Meg akarja örvendeztetni őket, az ebadta kölyke."

Egy ideig hallgattak. Nyikitics kitisztította a pipáját, és ismét megtömte. A fiatalember változatlanul a lángokat bámulta.

– A falud . . . kerületi székhely? – kérdezte, de nem fordult hátra.

– Ugyan! Még hogy székhely . . . A kerületi központ jó kilencvenversztnyire van a falunktól. A vesztedbe rohansz. A téli tajga nem tréfadolog.

– Két-három napig nálad maradok. Szeretnék egy kis erőt gyűjteni. – A fiatalember nem kért engedélyt, csak közölte, mi a szándéka.

– Maradhatsz, nekem mindegy. Messze volt még a szabadulásod, a türelemből meg kifogytál, igaz?

– Na és . . . mit követtél el?

– Papa, ilyesmit soha ne kérdezz senkitől.

Nyikitics pöfékelve szívta a kialvóban levő pipát, és újra meggyújtotta. Mélyen leszívta a füstöt, köhögött. Köhécselve mondta:

– Nekem nyolc! . . . Én csak . . . Egyszóval, kár érted. Elkapnak . . .

– Segíts magadon, az isten is megsegít. Engem nem lehet csak úgy . . . elkapni. Gyerünk aludni.

– Te csak pihenj le. Én még megvárom, hogy leégjen a tűz, éjszakára le kell zárni. Mert másképpen megfagyunk reggelre.

A fiatalember a priccsre dobta a pufajkát, és körülnézett, mit tehetne a feje alá. Szeme a falon lógó vadászpuskán akadt meg. Odalépett, leemelte a szögről, kis ideig vizsgálgatta, aztán visszaakasztotta.

– Kiszolgált jószág.

– Azért még jól szolgál. Ott van a sarokban az a filcdarab, terítsd a derekad alá, a pufajkádat vagy mit, pedig hajtsd össze párnának. A lábad erre nyújtsd, közel a tűzhöz. Reggelre úgyis megdermed, akármit csinál az ember.

A fiatalember maga alá tette a filcet, nyújtózkodott, mélyen, hangosan felsóhajtott.

– Kis Taskent – mormogta, nem tudni, miért. – Mondd, papa, nem félsz tőlem?

– Tőled? – álmélkodott az öreg. – Aztán mi félnivalóm lenne nekem tőled?

– Hát . . . merthogy fegyenc vagyok. Szökött fegyenc. Meglehet, gyilkosságért ültem.

– Azért majd isten számol el veled, nem az emberek. Előlük elbújhatsz, isten elől nincs menekvésed.

– Talán csak nem hivő vagy? Biztosan óhitű, ugye?

– Ne bolondozz! . . . Tudhatnád, egy ortodox nem ül le veled vodkázni . . .

– Igazad van. De a Jóistennel te csak ne szédíts engem . . . hányhatnékom van mindenféle istenségtől. – A fiú közönyösen, fakó hangon beszélt. – Ha egyszer véletlenségből szembekerülnék ezzel a ti . . . Krisztusotokkal, hát azon nyomban kiontanám a belét.

– Mi okból?

– Még kérded? . . . Hát csak azért, mert meséket agyalt ki, hazudott. Jó emberek nincsenek! Ő meg, mint afféle jótét lélek, türelmet, jámborságot prédikált. Köpedelem! – a fiú hangjába mintha visszatért volna az erő, az indulat. A hetyke vidámság azonban hiányzott belőle. – Ki a jó ember? Én? Vagy talán te?

– Már megbocsáss, de én például soha életemben nem tettem rosszat senkinek . . .

– És az állatok? Talán nem öldösted őket? És Krisztus mit tanított?

– Eh, hetet-havat összehordasz. Más az ember, és megint más az állat.

– Az is él, neki is kedves az élete. Ti is reszkettek érte, nyomorultak.

Nyikitics nem látta a fiatalember arcát, de a falfehér, szakállas arc mégis ott lebegett a szeme előtt; a szoba nyugalmas, meleg csendjével torz, ijesztő ellentétben állt a sorsverte, megtiport ember gyűlölködő hangja – és nagyon szép arca.

– Mit vétettem, hogy így acsarkodsz rám?

– Ne hazudozzatok! Ne ámítsátok az embereket, ti szenteskedők. Úgy szól a tanítás, hogy tartóztassátok meg magatokat? Rajta! Tegyétek! De mit tesz az istenhivő ember? Végig se mondta az imát, máris letolja a nadrágot, üzekedni, bujálkodni akar a disznó! Ha tehetném, új Krisztust hoznék a földre, aki csakis azt tanítaná, hogyan kell a felebarátod pofájára mászni. Hazudtál? Nesze neked, piszkos gazember!

– Ne piszkold az ártatlanokat! – vágott közbe erélyesen Nyikitics. – Jóravaló emberként bocsátottak el hazulról, vicsorogtál, haraptál. Sértve érzed magad, mert rács mögé dugtak. Bizonyosan nem ok nélkül. Miért hibáztatsz másokat?

– Mmmm – a fiatalember a fogát csikorgatta, de hallgatott.

– Nem vagyok pópa, és ez itt nem templom, ahol kiokádhatod a felbőszült lelkedet. A tajgán vagy . . . itt senki sem különb a másiknál. Ezt jól jegyezd meg magadnak. Mert könnyen kitörheted a nyakad, mielőtt még eljutnál a csodás szabadságodhoz. Tudod, hogy van ez: aki fejjel megy a falnak, összetöri magát. Még te is emberedre találhatsz.

Azt sem tudod, kicsoda, megbántod, oktalanul sértegeted . . . aztán nézheted, merre van a szabadság. Megmutatja neked . . .

– Ne mérgelődj, papa – mondta békülékenyen a fiatalember. – De undor fog el, amikor azt hallom, hogyan kell élni. Gyilkolni tudnék! Telebeszélik az emberek fejét mindenféle ostobasággal, ocsmány csúszómászókkal hozakodnak elő, példaképül állítják őket és bólogatnak: látjátok, így kellene élni mindannyiótoknak. Gyűlölöm ezt a kenetességet! – a fiú már majdnem kiabált. – Én másképp akarok élni! Hazudtok, ahányan vagytok! Hullaszaga van ennek az egésznek! A tiszta, megmosdatott halottakon mindannyian sajnálkozunk, mindnyájan szeretjük őket . . . miért nem szeretjük a koszosokat, akik élnek? Az emberek közt nem élnek szentek! Sohasem láttam egyet sem. Nincsenek. Mi szükség van rá, hogy kitaláljuk őket?! – A fiatalember felkönyökölt; a tűz halvány derengésével egybeolvadó sötétségben szétfolyó, homályos foltként világított az arca, szeme bőszülten, ijesztően villogott.

– Lehűl egy kicsit a véred, megérted: ha nem lennének jó emberek, az élet réges-rég kipusztult volna a földről . . . az emberek fölfalták, halomra ölték volna egymást. Nem valamiféle Krisztus tanított erre, hanem én magam vélekedem így. A szentek dolgában pedig igazad van: nincsenek. Úgy hiszem, rólam senki se mondaná, hogy megátalkodott, szívtelen fickó vagyok. Csak éppen . . . én is voltam fiatal. Nem messze innét, a nyírfákból meg fenyőkből álló erdőn túl, egy óhitű szekta tanyázott, élt köztük egy család; idős házaspár meg a lányuk, lehetett úgy huszonöt éves. Jóllehet, a férfi meg az asszony tán nem is voltak még olyan öregek . . . akkor én öregnek láttam őket. Később aztán eltűntek valamerre . . . Na hát, úgy értsd, volt ezeknek egy lányuk. Mindnyájan istenesek, tiszta életűek; elvonultak a világtól, kerülték az embereket, menekültek a bűntől. Én meg ezt a lányt, hogyan, hogyan nem, becsaltam egyszer a sűrűbe, és hát . . . galambom, gyönyörűségem, tudod, hogy megy cz . . . Szemrevaló, jóvérű lány volt, makkegészséges, kívánatos. Végül is az lett belőle, egyszóval . . . úgy maradt. De akkor már házasember voltam.

– És azt állítod, semmi rosszat nem cselekedtél?

– Vagyis látni való, én sem vagyok szent. Az igaz, hogy nem erőszakkal, hanem szép szóval, hízelkedéssel vettem le a lábáról, de hát egyremegy . . . a gyereket sorsára hagytam. Amikor eszembe jut, sajnálom, szégyenkezem. Azóta ember lett, és úgy hiszem, engem a pokolba kíván.

– Nem öltél, életet adtál. Talán azt a lányt is megmentetted. Kiszabadítottad a lelki börtönből. Mert az istenességükkel, az örökös imádkozásukkal előbb-utóbb kikészítették volna. Egy napon felkötötte volna magát valahol . . . az ilyesmi többnyire így végződik. És a lány sohasem ismerte volna meg a . . . test örömét. Jót tettél vele, nincs okod gyötrődni miatta.

– Jót vagy rosszat, így történt. Mindegy. Tudom, kevesen cselekednek jót az életben.

– Maradt még abból valami?

– A vodkából? Van még egy kevés. Igyál csak, én már nem kívánom.

A fiú töltött, fölhajtotta. Megint krákogott. Az ennivalóhoz nem nyúlt.

– Sokat iszol?

– Nem, nem azért . . . csak nagyon átfagytam. Inni különben nem így kell, papa. Inni . . . szépen kell. Jó zene . . . Finom szivarok, pezsgő . . meg szép nők. Csak szolidan, csendben, ahogyan kultúremberhez illik. – A fiatalember megint elábrándozott. Hanyatt dőlt, kezét a feje alá tette. – A részegeseket utálom. Nem emberek, barmok. Mmüm, milyen szépen lehet élni! Ha én egy éjszaka hétszer elcicázom valami pisze szépséggel . . . mit gondolsz? Ha aztán a keskeny kezével megsimogatja a homlokom, és meg is akarja csókolni . . . egyszerre elfáradok. Kipihenem magam. Jobban élvezem és szeretem az életet, mint a világ összes főügyésze, együttvéve. Kockázatról, veszélyről beszélsz? Vállalom! Érezzem csak, hogyan hűl meg bennem a vér, reszkessek félelmemben, nem térek le az utamról, nem torpanok meg, nem fordulok vissza.

– Azelőtt . . . mit dolgoztál? – érdeklődött Nyikitics.

– Én? Üzletkötő, ha úgy tetszik, ügynök voltam. A külföldi országokkal fenntartott kulturális kapcsolatok területén. Voltaképpen tudománnyal foglalkoztam. Mint docens, a következő témán dolgoztam: *A kolorádóbogár ter-*

mészetrajza és az ellene való védekezés. – A fiatalember elnémult, egy perc múlva álmosan mondta: – Ez minden, papa . . . Elalszom.

– Aludj.

Nyikitics összekotorta a rövid piszkavassal a parazsat, megtömte a pipáját, aztán eltűnődött a fiatalember sorsán. Lám, ilyen az élet . . . ez a kölyök mindent megkapott; fiatal, jóképű, alighanem ész dolgában sem áll rosszul. És? . . . Mire ment, hová jutott? Az erdőben futkos, mintha eszét vesztette volna. Hiába, a város teljesen megvadítja őket. Megbolondulnak azok ott valamennyien. Nyikitics unokái – hárman vannak – ugyancsak nagyvárosban élnek. Ketten még tanulnak, a harmadik dolgozik, felesége van. Nem verik a mellüket, mint ez itt, de őket is megszédítette a városi élet. Nyaranta meglátogatják – és ordít róluk, hogy öli őket az unalom. Az öreg ilyenkor fogja a puskát, kimegy velük a tajgára, reménykedve várja, hogy fölvidulnak, felfrissül a lelkük, a sok tanulás után kicsit kitisztul a fejük. Úgy tesznek, mintha örülnének, de Nyikitics kínosan érzi magát. Tehetetlen. A tajgán kívül semmit sem adhat az unokáinak. Bűntudat nyomasztja, mintha becsapta volna őket. Nekik meg örökösen a város jár az eszükben. Ez a szerencsétlen is itt a priccsen – a lelkét is eladná a városért. Pedig akkor cselekedne okosan, ha minél messzebbre menne, építene valahol a sűrűben egy kunyhót, és vagy öt évig nem mutatkozna a világ színe előtt. Ha már annyira nem bírta a fogságot . . . De megint csak oda törtet, ahol minden pillanatban nyakon csíphetik. És tudja, tudván tudja, hogy elkapják, mégis megy. „Miféle erő lehet, ami mindőjüket a városba űzi? Jó, én már megöregedtem, és tán ha háromszor jártam ott egész életemben, mindezt nem érhetem föl ésszel . . . Elismerem. Igaz, vidám az élet, csupa fény és ragyogás minden . . . De amit nem értek, az után nem is vágyakozom. A szíved odahúz? Tessék, légy boldog vele. Ami engem illet, én itt érzem jól magam. De hát mi történik? Idejönnek hozzánk, aztán húzzák az orrukat, fintorognak: micsoda unalom és sivárság! Ahelyett, hogy nyitott szemmel járnának, körülnéznének, nyomban a városukról gagyarásznak. Figyelnék csak meg például a hangyákat, hogyan élnek. Vagy akár egy vakondokot. Bármit, akármelyik erdei álla-

tot... Már csak az érdekesség végett is érdemes lenne alaposan körülnézni. Utána aztán eltűnődhetsz: sokat tudsz-e avagy keveset? El akartok kápráztatni a városról szóló meséitekkel? Ha úgy istenigazából nekilátok, és elkezdek beszélni, a szátok is tátva marad! De engem csak úgy fél füllel hallgatnak, rátok meg bámulnak, hogy majd kiesik a szemük. Hát hogyne! A városból érkezett... Csakhogy én nem esek hasra előtted, mert városi vagy, mert félcipőben sétafikálsz az aszfalton. Látod, addig sétafikáltál, amíg a nyakadba sóztak vagy tizenöt évet, merthogy tán túlságosan is szépen éltél... Igen, a kölyök alighanem betört valami üzletbe, azért ítélték el. Császár volt egy napig, de lebukott. És megint a vesztébe rohan. Önként! Úgy látszik, örökre rabul ejtette a város. Lehet, most majd egy másik áruházzal próbálkozik. Pezsgő... Na és a pezsgő... a pezsgő vajon honnét származik? Bolond népség. Fölfal benneteket a város szőröstül-bőröstül. Sajnálom ezeket a kótyagosokat. És semmit nem lehet tenni értük. Nem győzöd meg őket..."

A fadarabok elhamvadtak. Nyikitics várt, amíg az utolsó parázs is elfeketedik, elzárta a kémény nyílását, eloltotta a lámpát, és ledőlt a vendég mellé. A fiú egyenletesen, mélyen lélegzett, kezét ügyetlenül maga alá gyűrte. Az öreg kihúzta alóla, odébb tette, a fiatalember meg sem moccant.

„Agyonhajszolta magát – gondolta Nyikitics. – Ostoba kölyök. De hát miért csinálja? Eh, micsoda népség!"

... Éjfél után egyszer csak lárma támadt az úton, valahol a házikó közelében. Két vagy három férfi beszélgetése hallatszott.

A fiatalember szinte felugrott fektéből – mintha nem is aludt volna. Nyikitics fölkapta a fejét.

– Kik ezek? – kérdezte idegesen hadarva a fiú.

– Tudja az ördög.

A fiatalember talpra szökkent, az ajtóhoz rohant, hallgatózott, keze tapogatózva csúszkált a falon. Az öreg nyomban rájött – a fegyvert keresi.

– Nono, ne bolondozz! – kiáltott rá fojtott hangon. – Csak bajt csinálnál vele.

– Kik lehetnek?

– Mondtam már: nem tudom.

– Ne engedd be őket. Zárd be az ajtót.

– Megvesztél? A tajgán nem szoktak bezárkózni. Semmi okunk rá. Feküdj vissza, és maradj nyugton.

– Apó, nagyon kérlek . . .

Mielőtt befejezhette volna, valaki feljött a lépcsőn, és máris a kilincs után tapogatózott. A fiú siklóként csuszszant vissza a priccsre, és még odasúghatta az öregnek:

– Papa, esküszöm az élő istenre, a sátánra és minden ördögére, elveszejtesz! . . . Apókám, könyörögve kérlek. Én örökre . . .

– Nyughass – szólt rá higgadtan Nyikitics.

Az ajtó kinyílt.

– Na ugye, megmondtam! – kiáltott fel vidáman egy mély hangú férfi. – Megmondtam nektek: biztos, hogy van bent valaki. Gyertek, jó meleg van!

– Csukd be már azt az ajtót! – szólalt meg dühösen Nyikitics, miközben lekászálódott a priccsről. – Örvendezel, hogy meleg van? Tárd csak ki sarkig, akár gőzfürdőt vehetsz.

– Minden rendben – mondta a mély hangú. – Melegre, szívélyes házigazdára találtunk.

Nyikitics bekapcsolta a zseblámpát.

Még ketten jöttek. Nyikitics ismerte egyiküket. A kerületi rendőrség parancsnoka volt. Minden vadász jól ismerte: örökké vadászjegyekkel gyötörte őket, kíméletlenül megkövetelte, hogy rendszeresen befizessék a különféle díjakat.

– Jemeljánov, ugye? – kérdezte a parancsnok, ötven év körüli, magas, testes férfi.

– Igen, Protokin elvtárs.

– Rendben . . . Gondoskodj a vendégeidről.

Mindhárman vetköződni kezdtek.

– Ne lőjek nektek esetleg valamit? – érdeklődött némileg kajánul Nyikitics. Nem szívelte ezeket a „vendégvadászokat". Föllármázzák az erdőt – aztán eltűnnek.

– Kicsit föl kell melegednünk, kihűltünk. Az meg ott kicsoda? – A parancsnok most vette észre a priccsen heverő fiatalembert.

– Geológus – felelte kelletlenül Nyikitics. – Elmaradt a csoportjától.

– Eltévedt? Vagy mi történt vele?

– Igen . . . eltévedt.

– Furcsa, mi nem is tudunk róluk. Nem mondta, merre felé tartottak?

– Mit mondott volna? Szólni sem tudott. Csak nyöszörgött. Félig megfagyott. Vodkát öntöttem bele, alszik, mintha örökre elaludt volna.

A parancsnok gyufát gyújtott, lángjánál belebámult a fiú arcába, de az meg sem rezdült. A fiatalember egyenletesen lélegzett.

– Nem mondom, alaposan álomba ringattad. – A gyufaszál ellobbant. – De miért nem érkezett hozzánk jelentés? Semmiféle kutatócsoportról nem tudunk . . .

– Talán nem volt rá idejük – jegyezte meg az egyik vendég.

– Nem valószínű. Külsejéről ítélve, régóta bolyonghat már. Nem mondta, mikor maradt magára?

– Nem mondott semmit – felelte ingerülten az öreg. – „Elmaradtam tőlük", ennyit értettem az egészből.

– Hát akkor . . . aludjon csak. Holnap majd tisztázzuk az ügyet.

– No, elvtársak, aludjunk egyet?

– Aludjunk – helyeseltek a vendégek. – Elférünk?

– Bőven – jelentette ki magabiztosan a parancsnok. – Legutóbb is öten voltunk. Igaz, reggel alig tudtunk kiegyenesedni, úgy meggörbültünk. Befűtöttünk, de hiába: kint mínusz ötven körül lehetett.

A jövevények levetkőztek, elhelyezkedtek a priccsen. Nyikitics visszafeküdt a fiatalember mellé. A vendégek egy ideig még halkan beszélgettek a kerületi ügyekről, aztán elcsendesedtek.

Nemsokára valamennyien elaludtak.

. . . A sötét falon éppen csak derengeni kezdett az apró ablak, amikor Nyikitics hirtelen felriadt. A fiú nem volt mellette. Az öreg nesztelenül lecsúszott a priccsről, gyufát keresgélt a zsebében. Még nem volt egészen ébren, nem gondolt semmi rosszra. Meggyújtott egy gyufaszálat. A fellobbanó fényben nem látta sem a fiatalembert, sem az elnyűtt katonasapkát . . . A vadászpuska sem volt sehol. Nyikitics kellemetlen szorítást érzett a szíve körül.

„Elment. És a fegyvert is magával vitte."

Csendben felöltözött, a sarokba támasztott három vadászpuska közül egyet elvett, megtapogatta a zsebében rejtőző ólomgolyós töltényeket. Óvatosan lenyomta a kilincset, és kilépett.

A hajnal még csak közelgett. Az éjszaka enyhülést hozott. A virradat sápadt világosságára gomolygó köd nehezedett. Öt lépésen túl semmit nem lehetett látni. A tavasz illata érződött a levegőben.

Nyikitics fölcsatolta a síléceket, és elindult a friss nyomon, mely élesen kirajzolódott a megszürkült hóban.

– Piszok alak vagy, a nyavalya essen beléd – szitkozódott az öreg halkan. – Hogy szó nélkül megléptél, hagyján, vigyen az ördög, de a puskámat mért kellett elvinned? Mihez kezdek itt fegyver nélkül, erre nem gondoltál? A kótyagos fejeddel azt képzeled tán, hogy fegyvergyáros vagyok, és annál nagyobb a hasznom, minél több fegyvert elvisznek a szökött börtöntöltelékek? Elvitted, átkozott csavargó, de hisz' úgyis csak elhányod majd valahol . . . Csak azzal törődsz, hogy kijuss a tajgából? Én meg ücsörögjek itt karba tett kézzel, puska nélkül? Úgy látszik, se szégyenérzet, se pedig lelkiismeret nincs már az emberekben.

Valamivel világosabb lett. Borús, enyhe idő ígérkezett.

A nyom nem a falu felé vezetett.

– Félsz az emberektől, ugye? Eh, megéritek a pénzetek! . . . A „szép élet" után vágyakozol? De azért egy öregembert nyugodt lélekkel megfosztasz egyetlen kincsétől, a vadászpuskájától . . . Csakhogy előlem nem menekülsz barátocskám. Akár fél tucat hasonszőrű legénnyel is elbánok még, hiába vagytok fiatalok.

Az öreg nem volt különösebben dühös, inkább keserűséget érzett: vendégül lát egy vadidegen embert, az meg hálából ellopja a vadászpuskáját. Ezek után mit tarthat róla? Jellemtelen, sötét lelkű gazember az ilyen! . . .

Nyikitics már mintegy három kilométernyire jutott a háztól. Csaknem teljesen kivilágosodott; a sínyom most már jóval előtte is látszott.

– Ugyancsak korán kelhetett. És milyen nesztelenül, észrevétlenül tudott mozogni!

A szökevény egy helyen megállt, bizonyára rágyújtott: a

nyom mellett mélyedés látszott – oda szúrta a léceket. A havon dohánytörmelék, közte egy elégett gyufaszál.

– Hát még a dohányzacskómat is elvette! – Nyikitics feldühödve köpött egyet. – Ha valaki gazember, akkor az gazember! – Előrelendült, most már sietett.

... Nyikitics már messziről észrevette a fiút, alakja lent, a távoli völgyhajlatban sötétlett.

A fiatalember egyenletesen, céltudatosan haladt, nem kapkodott, mozdulatai rugalmasak voltak. Hátán a vadászpuska.

– Jól mozog a taknyos – ismerte el önkéntelenül Nyikitics. Letért a nyomról, a fiatalember elé akart kerülni, és azon mesterkedett, hogy a hosszú dombvonulat eltakarja. Nagyjából tudta, hol találkoznak össze; a fiú áthalad egy keskeny irtáson, aztán megint bemegy az erdőbe ... és Nyikitics ekkor pontosan szemközt kapja.

– No, várj csak, mindjárt elszámolok veled – mormogta elégedetten és egy kis kárörömmel az öreg, és szinte ráfeküdt a lécekre. Maga is csodálkozott rajta, de szerette volna még egyszer látni a fiú kedves, szabályosan szép arcát. Igen, valami ellenállhatatlanul vonzó kedvesség sugárzott erről az arcról ... „Talán neki van igaza, jól teszi, hogy ilyen csökönyösen tör a célja felé, amit szép életnek nevez. Mert mihez foghatna itt, ha jól meggondoljuk? Kiégne. Menjen csak, tudja meg, mi az élet, próbáljon eligazodni rajta."

Az irtásnál Nyikitics óvatosan kilesett a sűrűből: a hó még sima volt – tehát megelőzte a fiút. Gyorsan átsiklott a tisztáson, kiválasztotta a helyet, ahol számítása szerint a fiatalember kibukkan majd az erdőből, és az egyik bokor alá telepedett. Megnézte, töltve van-e a fegyver, és várta a szökevényt. A tapasztalt vadász szemével önkéntelenül megállapította: a legújabb típusú golyós puska, csillog-villog, és messziről bűzlik a vastagon kent fegyverzsírtól. „Vadászni indultak, de eszükbe se jutott: az ilyen »szagos« fegyverrel csak elijesztik a vadat. Ha vadászni megy az ember, a dohányt is el kell felejtenie, és az sem árt, ha előtte alaposan kiöblögeti a száját teával, hogy a lehelete ne érződjön egy versztányira; és ajánlatos másik ruhába bújni, olyanba, ami a szabad levegőn volt, mert abból nem érzi meg az állat az

emberi lakhely szagát. Kocapuskások ezek, nem vadászok."

A fiú kiövakodott a fák közül, az irtás szélén megállt. Körülkémlelt, kis ideig még álldogált, majd villámgyorsan keresztülsiklott a tisztáson. És ekkor pontosan vele szemközt eléje magasodott Nyikitics.

– Állj! Kezeket fel! – kiáltotta teli torokból, hogy a fiút minél jobban megrémítse. A fiatalember felkapta a fejét, szemét elhomályosította a félelem. Megrándult, már-már magasra emelte a kezét – és ebben a pillanatban megismerte az öreget. – Úgy emlékszem, azt mondtad: „Nem félek senkitől" – szólt oda neki Nyikitics. – Lám, most mégis berezeltél.

A fiatalember hamar visszanyerte önuralmát, arcán megjelent a szokásos elbűvölően kedves mosoly, de ez a mosoly kissé erőszakoltnak látszott.

– Na hát, öregem, te aztán . . . Akár a vadnyugaton. Mozit játszol? Az istent a jó édesanyádba! Szívrohamot kaphattam volna.

– Most pediglen azt teszed, amit mondok – magyarázta Nyikitics tempós nyugalommal. – A fegyvert nem veszed le. Nyúlj hátra, törd le a csövét, a töltényeket dobd ki a táskából. A zsebedből is szórj ki mindent. Nekem még maradt vagy tizenhat darab. Dobj le mindent a hóra, aztán eriggy odébb. Eszedbe ne jusson bolondozni, mert lövök. Nem tréfálok.

– Hagyd el, apó. Most valahogy semmi kedvem bolondozni.

– Arcátlan csirkefogó . . . közönséges tolvaj.

– Hiszen te mondtad: kockázatos dolog a tajgán fegyvertelenül csatangolni.

– És én? Hogy boldoguljak itt fegyver nélkül?

– Te otthon vagy.

– Mondjad csak, jártasd a szád. Hogy én otthon vagyok . . . No és? Tán fegyvergyáram van otthon? Mit érek vele, hogy otthon vagyok?

A fiatalember előkotorta a zsebéből a töltényeket – tizennégyet. Nyikitics számolta. A szökevény kínlódva hátranyúlt, végigtapogatta a puskát; alsó ajkát beharapta, közben hunyorogva figyelte az öreget. Nyikitics is éberen vi-

gyázta ellenfelét, szemmel tartotta minden mozdulatát; a csőre töltött fegyvert a fiú mellének szegezte.

– Gyerünk! Ne húzd az időt!

– Nem tudom kiszedni . . .

– A körmöddel próbáld . . . Vagy üss rá a puskatusra.

Először csak az egyik, aztán a másik töltény is kiesett.

– Na ugye. Most pedig eriggy oda.

A fiú engedelmeskedett.

Nyikitics fölszedte a töltényeket.

– Dobd ide a puskát, de ne mozdulj onnét.

A fiatalember átemelte a feje fölött a fegyvert, és az öreg elé dobta.

– Most pedig ülj le ott, ahol vagy. Rágyújtunk. A dohányzacskómat is dobd ide. Még arra is megfájdult a fogad . . .

– Én szenvedélyes dohányos vagyok.

– Mást se tudsz . . . folyvást csak én, meg én, és megint csak én . . . Rám persze, átkozott sátánfattya, nem gondoltál. ÉN mit szívjak? Az ujjamat szopogassam?

A fiatalember rágyújtott.

– Adnál belőle egy keveset?

– Vegyél. Gyufád van még?

– Van.

A fiú elvett valamennyit a vágott dohányból, és odadobta a zacskót. Az öreg is rágyújtott.

Mintegy ötméternyire ültek egymástól.

– Azok . . . elmentek? Akik az éjjel jöttek.

– Alszanak. Ez minden tudományuk . . . Nem vadásznak ezek, csak bolondoznak. Szívesen kirúgnak a hámból, csak hát bent, a kerületben, nemigen dáridózhatnak, merthogy a világ szeme ott rajtuk van. Így aztán idehozza őket az ördög, elbújnak a világ elől.

– No és hát . . . voltaképpen kik lennének ezek?

– Fejesek . . . Kocavadászok.

– Nna igen . . .

– Azt hitted, nem érlek utol?

– Semmit se hittem. Mintha az egyiket ismernéd . . . Az kicsoda? A nevén szólítottad . . . Valami Protokin, ha jól emlékszem.

– A társadalombiztosításnál van állásban. Láttam ott

egyszer, éppen valami öregasszony nyugdíjügyében hadakozott . . .

– Vagyis . . . ahol például az üdültetési ügyeket intézik?

– Ehen . . .

– Becsapsz te engem, papa. Csak nem akarsz visszajuttatni a . . . sittre? A miatt a nyomorult puska miatt?

– Mi hasznom lenne belőle? Tőlem aztán mehetsz . . . egyenest a pokolba – jelentette ki őszintén Nyikitics.

– És ha eladnád nekem azt a puskát? Van pénzem . . .

– Azt már nem! – mondta az öreg ridegen. – Kérdeztél volna meg este, ahogyan illik . . . akkor tárgyaltam volna veled. De te tolvajként viselkedtél, becstelen voltál . . . mit képzelsz?

– De hisz' nem várhattam, hogy fölébredjenek.

– Miért nem szóltál, hívtál volna ki az útra, megkérhettél volna tisztességgel: nézd, papa, ez meg ez a helyzet, semmi kedvem a vendégeiddel társalogni . . . Szükségem lenne a vadászpuskádra, megvenném tőled . . . el kell mennem. De te . . . fogtad, és elloptad. Mifelénk az a szokás járja, hogy a tolvajnak levágják a kezét.

A fiatalember a térdére könyökölt, arcát a tenyerébe temette és tompán mondta:

– Köszönöm, hogy az éjszaka nem árultál el.

– Mit számít? A szabadságot, ami után kívánkozol . . . sohasem éred el.

A fiú fölkapta a fejét.

– Miért?

– Egész Szibérián keresztülmenni, nem gyerekjáték. A magam eszével azt mondanám: lehetetlen.

– Csak a vasútig kell eljutnom, onnan már a vonat visz. Az irataim rendben vannak. De hát fegyver nélkül . . . fegyvertelenül bajba kerülhetek. Nagyon kérlek, add el nekem azt a puskát . . .

– Nem, kár a szóért.

– Most végre új életet kezdhetnék. Nagyot segítenél rajtam, papa . . .

– És az iratok? Honnan valók? Agyonvágtál valakit értük?

– Az igazolványokat is emberek csinálják.

– Na igen . . . A hamis igazolványokat is . . . Azt hiszed, nem veszik észre? Úgyis elkapnak.

– Úgy teszel . . . úgy aggódsz értem, mintha csak az anyám lennél. Egyre csak hajtogatod, akár egy papagáj: elkapnak, elkapnak . . . Én meg azt felelem erre: nem kapnak el, nem kapnak el . . .

– És a pezsgő? Miből telik majd rá? Ha már úgy határoztál, hogy ezután becsületes munkából akarsz élni?

– Becsíptem, a vodka beszélt belőlem. Ne vedd komolyan, amit összefecsegtem. Részeg voltam.

– Eh, micsoda népség . . . – Az öreg bosszúsan kiköpött, nyála sárga lyukat olvasztott a hóba. – Élni, élni, élni akarunk . . . ti, fiatalok, örökösen ezt kiabáljátok . . . közben meg . . . hogy is mondjam, egyszóval, akár az eszelősök, összevissza rohangáltok a világban, sehol se találjátok a helyeteket. Téged tán az éhség kényszerített, hogy lopjál? Jól megy a sorotok, buzog a vér bennetek, attól vesztek meg, átkozottak. A döglött kakas nem csíp bele senkibe . . .

– Hát, hogy is mondjam . . .

– Szerinted ki tehet róla, hogy te . . .

– Hagyjuk ezt, papa – kérte szelíden a fiú. – Ide figyelj . . . – Riadt pillantást vetett az öregre. – Azok ott . . . perceken belül felébrednek, látják, az egyik vadászpuska hiányzik. Meg mi is . . . Nyilván keresni fognak bennünket, nem?

– Napkelte előtt nem ébrednek fel.

– Honnan tudod?

– Tudom. Az este ők is részegek voltak. A házban meleg van: átfáztak, akár délig is elalhatnak. Meg aztán . . . nem sietős nekik. Hová sietnének?

– Értem – mondta szomorúan a fiatalember. – Az ő kisded játékaik.

Hirtelen sűrűn, nagy pelyhekben hullani kezdett a hó – a súlyos, órási hópelyhek lágyak, szinte melegek voltak.

– Kapóra jön neked. – Nyikitics az égre nézett.

– Mit mondasz? – a fiatalember követte az öreg pillantását.

– Hát ez a . . . tavaszi hóesés. Betakar mindent, eltünteti a nyomodat.

A fiú kinyújtotta a karját, kezét sokáig a hópelyhek alá

tartotta. Tenyerén csillogó vízcseppekké változtak a kövér hópelyhek.

– Jön a tavasz . . . – sóhajtott fel.

Nyikitics ránézett, tekintete megállapodott az arcán – mintha utoljára még jól emlékezetébe akarta volna vésni a fiatalember vonásait, aki különös, ritka jelenségként bukkant fel ezen a vidéken. Képzeletében látta, ahogy éjnek idején társtalanul botladozik a hóban . . . Egyedül, fegyvertelenül.

– És az éjszakák? Hogyan képzeled?

– Tüzet gyújtok, virrasztok . . . nem alhatok.

– Legalább nyáridőben szöknétek. Csak könnyebb olyankor.

– Nem üdülőtábor az . . . akkor szökünk, amikor lehet. A baj az, hogy nehéz élelmet szerezni. Amíg az ember elvergődik egyik falutól a másikig, kopog a szeme az éhségtől . . . Na, jól van. Köszönöm a vendéglátást. – A fiatalember felállt. – Indulj te is, mert aztán felébrednek a . . . a fejeseid.

Az öreg tétovázott.

– Tudod . . . lenne neked egy kiutad . . . – kezdte lassan. – Odaadom a fegyvert. Holnap éjszaka, úgy két vagy három óra tájban eléred a falumat . . .

– No és aztán?

– Ne vágj a szavamba. Eljutsz a faluig. Bekopogsz valamelyik szélső házba: kérem szépen, találtam egy vadászfegyvert . . . vagy pedig . . . az ördögbe is, mit kellene kieszelni? . . . Márminthogy a puskát ott hagyd valakinél. A falunkból egyenes út visz a vasúthoz . . . húsz verszt távolság. Ott már nem fenyeget veszély. Az úton kocsik is járnak. Virradatra már az állomáson leszel. De vigyázz, amikor eléred a nagy irtást, ne fordulj balra, az az út a kerületi központba visz. Ne térj le, csak mindig egyenesen . . .

– Papa . . .

– Várj! Mi legyen a fegyverrel? Ha azt mondod, hogy találtad, halálra rémülnek, az egész falu a keresésemre indul. Neked adhatnám, de megmondom, ahogy van: sajnálom. Igaz, kiszolgált jószág, de nem adnám három ilyenért se. – Nyikitics a csillogó, vadonatúj vadászpuskára mutatott.

A fiatalember hálásan nézett az öregre... bizonyára szándékkal is iparkodott, hogy minél több hálát lehessen kiolvasni a szeméből.

– Köszönöm, papa.

– Mit köszönsz? Inkább arról beszélj, hogyan kapom vissza a puskámat?

A fiú odament az öreghez, leült mellé.

– Mindjárt kiokoskodunk valamit... Mondjuk, eldugom valahol, és később majd előszeded.

– Hová dugnád el?

– Mondjuk, egy szénakazalba, nem messze a falutól...

Nyikitics elgondolkodott.

– Mi fenét látnál arra éjszaka, a vaksötétben?... Mást mondok neked: bekopogtatsz az egyik faluvégi házba, megkérded, hol lakik Mazajev Jefim. Akárki megmondja. Jefim a komám. Elmész hozzá, és elmagyarázod: összetalálkoztam az erdőben Nyikiticcsel, egy kutató brigádot vezetett a Kígyók erdejébe. Mivelhogy nem maradt tölténye, és ennek okából ne hurcolja magával haszontalanul a fegyvert, megkért, hogy hozzam el neked. Azt üzeni, holnaputánra okvetlen várjátok! A brigádról pediglen egy szót se, senkinek! Kicsikét megszedi magát, megjön, csaptok egy görbe estét... de ezt csakis titokban lehet, mert az öregasszony különben egy garast se hagyna nála a keresetéből. Megértetted? Most pedig adj egy literre valót, mert Jefim kiköveteli, amire felbiztatták, és... eredj isten hírével. Töltényt is adok... tessék, hat darab. Két golyós is van köztük... minden eshetőségre. Ha megmaradnak, dobd el mindet, még mielőtt a faluhoz érsz, vagyis minél messzebb a falutól, mélyen a hóba... A töltényeket semmiképp se add oda Jefimnek... az esze vág, mint a beretva, mindjárt gyanút fogna... Nem felejted el, amit mondtam?

– Nem. Halálom napjáig nem felejtelek el, papa.

– No, jó... Ami a falut illeti, ehhez tartsd magad: amint felkel a nap, akárhol vagy, ezt észreveszed, semmit se törődj vele, hogy eleinte bal oldalról látod. Te csak balra tarts, akkor is, ha már magasabban jár. Naplemente előtt pedig úgy igyekezzél, hogy mögötted, de kicsikét jobboldalt legyen. Azután csak egyenest. Hát akkor... búcsúzóul szippantsunk egyet...

Rágyújtottak.

Hirtelen mindketten megérezték: nincs már mondanivalójuk egymásnak. Egy ideig még üldögéltek, azután felálltak.

– Isten veled, papa, és nagyon köszönöm . . .

– Menj csak.

Már-már elindultak, egyikük jobbra, a másikuk balra, de Nyikitics megtorpant, odakiáltotta a fiúnak:

– Hé, fiatalúr! Kis híján csapdába kerültél! Az a bizonyos Protokin . . . a kerületi rendőrség parancsnoka . . . Szerencséd, hogy az este úgy aludtál . . . Különben nem úsztad volna meg szárazon. Dörzsölt fickó, tán maga az ördög se bírna vele.

A fiú nem szólt, csak ránézett az öregre.

– Ha most itt teremne, máris azt kérdezné: honnan jössz? Hová mégy? Egy lépést se tehetnél a hamis papírjaiddal.

A fiatalember hallgatott.

– No, eredj csak – Nyikitics vállára akasztotta az idegen fegyvert, és az irtáson átvágva hazafelé indult. Már majdnem beért a fák közé, egy-két méternyire lehetett a tisztás szélétől . . . Ekkor mintha száraz faág reccsent volna, közvetlenül a füle mellett. A következő pillanatban kemény ütéseket érzett, mintha ököllel a tarkójára meg a hátába vágtak volna. Előretántorodott, és arcra bukott a friss hóban. Már nem hallott, nem érzett semmit. Nem érezte a rádobált havat, nem hallotta a fiatalember szavait: „Jobb ez így, papa. Biztos, ami biztos."

. . . Mire a nap előbukkant, a fiú már messzire járt az irtástól. Nem látta a felkelő napot, csak ment egyenest nyugat felé . . . Előrenézett.

A levegőben halkan zizegtek a szürke hópelyhek.

A tajga ébredezett. Az erdőből áradó nehéz tavaszi illat kissé elkábította, megszédítette a fiatalembert.

Füzesi Gyula fordítása

MIL PARDON, MADÁM!

Ha városiak jönnek vadászni a vidékre, s az után érdeklődnek a faluban, ki tudná elvezetni őket az alkalmasabb helyekre, mindenki azt válaszolja:

– Csakis Bronyka Pupkov . . . ő a mestere nálunk az efféle dolgoknak. Unatkozni sem fognak mellette. – De valahogy furcsán mosolyognak hozzá.

Bronyka, Bronyiszlav Pupkov, kék szemű, mosolygós, könnyű járású és beszédű, jó erőben levő parasztember. Túl van az ötvenen, megjárta a frontot, jobb kezére rokkant, két ujja hiányzik, de nem a háborúban vesztette el: még legénykorában, télvíz idején megszomjazott egyszer vadászat közben, puskatussal akarta hát feltörni a vízparti jeget. A fegyver csövét markolta meg, befogva két ujjával a torkolatát. A berdánka biztosítva volt, mégis elsült, s messzire elrepült Bronyka egyik ujja, a másik meg egy darab bőrön lifegett. Fogta s letépte azt is. Ujjait – a mutatót és a középsőt – hazavitte, s eltemette a kertben. Keresztet is akart állítani föléjük, de azt már nem engedte az apja.

Sok botrányt csinált élete folyamán Bronyka, sokat verekedett, alaposan helyben is hagyták néhányszor, ilyenkor feküdt egy darabig, de aztán, ahogy fölkelt, megint a faluban furikázott fülsiketítő mopedjén („a pedién") – senkire nem gondolt már haraggal. Könnyen élt.

A városi vadászokat úgy várja Bronyka, akár az ünnepnapokat. Alkalmasint egy hetet, sőt egy egész hónapot is szívesen eltöltene velük. Kitűnően ismeri az itteni helyeket, akár a tulajdon nyolc ujját, a vadászathoz pedig igen okos és szerencsés.

A városiak nem sajnálják tőle a vodkát, egy kis pénzt is adnak néha, persze azt sem bánja, ha semmit sem fizetnek.

– Hány napra kellene? – kérdezgeti tárgyilagosan a vendégektől.

– Háromra.

– Minden rendben lesz, akár a patikában. Maguknak is jót tesz a pihenés, megnyugtatják kicsit az idegeiket.

Három-négy napig, egy hétig járják az erdőt. Ameddig jól érzik magukat. A városi nép tisztességtudó, köztük még akkor sem ébred fel Bronykában a verekedési kedv, amikor beszív egy kicsit. Vadászkalandjait meséli, igen nagy élvezettel.

A legfontosabb történetét az utolsó napra, a búcsúlakomára tartogatja. Rettentő izgalommal várja ezt a napot, s jó előre gyűjti rá az erejét... Amikor aztán elérkezik, Bronykának reggel óta sajog a szíve a gyönyörűségtől, ilyenkor egész nap ünnepélyesen hallgat.

– Magával meg mi történt? – faggatják.

– Semmi – feleli.

– Áldomást hol tartunk? A partocskán?

– Lehet a partocskán is.

... Estefelé keresnek egy barátságos kis lankást a sebes vizű, szép folyó partján, s tábortüzet raknak. Aztán míg fődögél levesükben az apróhal, isznak egy kört, és beszélgetnek.

Bronyka felhajt két alumínium pohárral, s cigarettára gyújt...

– A frontot megjárták-e? – kérdezi, látszólag minden különösebb ok nélkül. A negyvenen felüliek, persze, valamennyien voltak a fronton, de Bronyka azért a fiatalabbaknak is felteszi ezt a kérdést, mert így vezeti be a történetét.

– Ez onnan van? – fűzik tovább a szót, csonka kézfejére pillantva.

– Nem. A fronton én szanitéc voltam. Az... bizony, bizony... – mondja jókora hallgatás után: – Hát a Hitler elleni merényletről hallottak-e?

– Hallottunk.

– De nem ám arról. Arra gondolnak, ugye, amikor a saját tábornokai akarták hidegre tenni?

– Persze.

– Na nem. A másikról.

– Milyen másikról? Másik is volt?

– Volt. – Bronyka most az üveg alá tartja az alumínium bögréjét. – Na, töltsenek egy keveset. – Iszik. – Volt, kedves elvtársak, volt. Csett! Ennyire ment el a golyó a fejétől – mutatja a kisujja hegyét.

– Ez mikor volt?

– Ezerkilencszáznegyvenhárom július huszonötödikén – hadarja, aztán megint hallgat egy darabig, mintha most idézné emlékezetébe távoli, drága múltját.

– És ki lőtt rá?

Bronyka nem hallja a kérdést, cigarettázik, a tűzbe bámul.

– Ez a merénylet hol volt?

Bronyka mintha megnémult volna.

A többiek csodálkozva néznek össze.

– Én lőttem – szólal meg hirtelen. Egész halkan mondja ezt, nézi tovább a tüzet, majd lassan felemeli a szemét. Mintha azt akarná mondani: „Csodálatos, ugye? Nekem magamnak is az." Aztán keserű mosoly fut át az arcán.

Hallgatói rendszerint sokáig szótlanul merednek Bronykára. Ő meg cigarettázik, s a tüzet piszkálja egy bottal . . . Pattanásig feszült ez a pillanat. Mintha tiszta szesz járná át az ember vérét.

– Komolyan beszél?

– Hát mit képzelnek? Én talán nem tudom, hogy mi jár a történelemhamisításért? Tudom én azt.

– Valami hülyeség lesz . . .

– Hol lőtt rá? Hogyan?

– Browninggal. Így ni, meghúztam a ravaszt . . . és puff! – Halálos komolyan körbejáratja szomorú szemét, bosszankodik, hogy ilyen hitetlenek az emberek.

Pedig ingadoznak már a hitetlenkedők.

– Na, és miért nem tudnak erről mások is?

– Eltelik még száz év, és sok mindent befed akkorra a homály. Értik? Az pedig, hogy maguk nem tudnak róla . . . Hát éppen ez a tragédia, hogy sok hősre fátylat borítottak.

– Várj. Hogy volt?

Bronyka biztosan tudja, hogy előbb-utóbb felébred hallgatóiban a kíváncsiság. Mindig így van.

– Aztán majd elpletykálják?

Újabb bizonytalankodás.

– Dehogy pletykáljuk el . . .
– Kommunista becsületszavukra?
– Mondom, nem mondjuk el! Mesélje már.
– De igazán kommunista becsületszóra? Mert minálunk ez a falusi nép olyan ám, tudják . . .
– Semmi baj se lesz, nyugodt lehet! – Izgatottan várják már minden szavát. – Kezdje már el.
– Töltsenek egy keveset – tartja ismét a poharát Bronyka. Semmi kétség, teljesen józan. – Amint már említettem, negyvenhárombaa történt, július huszonötödikén. Támadtunk. Olyankor, támadás alatt, a szanitéceknek is több a dolguk. Azon a napon húsz embert cipeltem be a tábori kórházba . . . Viszek be egy súlyosan sebesült hadnagyot, fektetem le a sátorba . . . Abban a sátorban volt egy bizonyos tábornok is. Vezérőrnagy. Könnyebb sebbel, megsérült egy kicsit a lába, a térde felett. Éppen akkor kötözték át. Amint meglátott engem ez a bizonyos tábornok, azt mondja: „Várjál csak, szanitéc, maradj itt." Na, gondolom, valami utazás lesz ebből, nyilván azt akarja a tábornok, hogy én támogassam. Hát várok. Egy tábornok mellett persze sokkal érdekesebb az élet, mindjárt úgy ismeri az ember a helyzetet, akár a saját tenyerét.

Feszülten figyel már mindenki. Vidáman pattog a tűz; az erdőből lassan kilopakodik s a vízre terül a sötétség, de a folyó közepe a sodrásában csillogva világít most is, mintha hatalmas, végtelen hosszú hal úszna a tetején.

– Szóval, a tábornokot bekötözték . . . Azt mondja neki a doktor: „Önnek feküdnie kellene, kérem!" – „Ugyan, menjen már!" – intette le a tábornok. A magamfajta, persze, akkor is félt a doktoroktól, de a tábornokok nem ijedtek be olyan könnyen. Kocsiba ülünk a tábornokkal, aztán indulás. Kikérdezett: hol születtem, hol dolgoztam, hány osztályt jártam? Elmondtam mindent részletesen: ide meg ide való volnék (helybeli születésű vagyok), a kolhozban dolgoztam, mondom, de főleg vadászattal foglalkoztam. „Ez a jó – derült fel a tábornok –, jó lövő vagy?" Az, mondom, ötven lépésről eloltom a gyertyát a puskámmal, ezzel mindent megmondtam, igaz? Az iskolával viszont nem dicsekedhetem, mert egészen csöpp gyerek voltam, amikor a tajgában mászkáltam már az apámmal. „Nem baj – azt mond-

ja –, oda úgysem kell egyetemi végzettség. De ha azt az átkozott gyertyát, amelyik fölgyújtotta a világot, eloltod, sose felejti el a nevedet a haza." Finom célzás, mi? Értették? . . . Én még nem kapiskáltam a dolgot. Egy óriási fedezékben álltunk meg. A tábornok mindenkit kikergetett, s csak faggatott tovább. „Rokonod – azt kérdezi – nincsen külföldön?" Már hogy volna? Tősgyökeres szibériai család . . . Azoktól a kozákoktól származunk, akik Bij-Katunszk várát, itt van nem messze, elfoglalták. Még Péter cár alatt. Az egész falu, úgy lehet, innen származik . . .

– Hol szedted fel ezt a nevet: Bronyiszlav?

– A papunk találta ki másnapos állapotában. Kapott is tőlem miatta arra a nagy sörényű lófejére, amikor harmincháromban a GPU-hoz kísértem . . .

– Hol kapott? Hová kísérte?

– A városba. Kollektív határozattal letartóztattuk, de a városba senki sem akart bemenni vele. „Eredj – azt mondják –, Bronyka, te úgyis fened rá a fogad, kísérd be."

– Pedig szép név, nem?

– Megfelelő vezetéknév kellene melléje. De így: Bronyiszlav Pupkov.[1] Katonáéknál is mindenki röhögött, amikor névsorolvasáskor elkiáltották. Az egyik falumbéli Vanyka Pupkov, így el is menne valahogy.

– Igen, aztán mi történt?

– Aztán, szóval, akkor . . . Hol is hagytam abba?

– Faggatta tovább a tábornok . . .

– Na igen. Mindenről alaposan kikérdezett, aztán azt mondja: „A párt és a kormány rendkívüli feladatot bíz önre, Pupkov elvtárs. Hitler kijött ide, az első vonalba, inkognitóban. Itt az alkalom, hogy ledurrantsuk. Éppen most fogtunk el egy gazembert, akit speciális feladattal dobtak át hozzánk. A megbízatását teljesítette, de közben lebukott. Erre kellett volna átmennie a frontvonalon, hogy magának Hitlernek adhassa át azokat a fontos papírokat. Személyesen. Mert Hitler a brancsával együtt személyesen ismeri ezt az alakot."

– És hogy kerül ebbe maga?

– Hó, beleszólt valaki, hát igyon is velem. Töltsenek egy

[1] Púp = köldök.

keveset. Khm! Megmagyarázom: mint két vízcsepp, annyira hasonlítottunk egymásra azzal a gazemberrel. Akkor kezdődött aztán az élet, barátaim!

Bronyka élvezettel s titkolt gyönyörűséggel emlékeibe feledkezik, láttára hallgatói is, szinte akaratlanul, mosolyognak.

– A kórházban mindjárt adtak egy külön szobát s két katonát állítottak mellém... Az egyik őrmesteri váll-lappal, én meg egyszerű közlegény. Na, mondom, őrmester elvtárs, add mán ide a csizmámat. Hozza is. Pihenj, parancsolom neki, erre is szót fogad. Ezalatt engem előkészítettek. Oktatásra jártam...

– Milyenre?

– Egészen különleges kiképzésre. De erről egyelőre nem beszélhetek, aláírásomat adtam rá. Majd ötven év múlva erről is lehet. Eltelt eddig... – s miközben számol, hangtalanul mozgatja a száját – huszonöt év telt el. De nem ez a lényeg. Tart hát a gyöngyélet! Amint kilépek az ágyból, hozzák a reggelit: első fogás, második fogás, harmadik fogás. Nézem, valami ócska portóit hoz a legényem, zavarom is vissza a fenébe!... Tiszta szeszt hoz, hordószám tartogatták ott a kórházban. Ezt nem bíztam másra, én hígítottam, a saját szám íze szerint, a portóit igya meg a csicskás. Egy hét ment el így. Hát, gondolom, meddig tarthat? Végre aztán hívat ám a tábornok. „Na, Pupkov elvtárs, hogy állunk?" „Felkészültem, jelentem, feladatom teljesítésére!" „Akkor hát indulj – azt mondja. – Eredj, isten nevében – azt mondja. A Szovjetunió Hőseként várunk vissza. Csak el ne téveszd!" „Utolsó gazember, áruló, népellenség lennék, mondom, ha eltéveszteném! Vagy odafektetnek mindjárt Hitler mellé, vagy pedig Pupkov Bronyiszlav Ivanovics mellére feltűzhetik a Szovjetunió Hőse kitüntetést" – így mondtam neki. Hozzátartozik a dologhoz, hogy egy nagyobb támadásra készülődtek éppen a mieink. Így, a szárnyakon a gyalogság, középen meg egy óriási frontális csapás tankokkal. – Szárazon izzik, tüzel Bronyka szeme, akár a parázs. Alumínium bögréjét sem tartja az üveg alá, az ivásról is megfeledkezett már. – Nem mesélem el, kedves elvtársak, hogy dobtak át a frontvonalon, s hogyan jutottam be Hitler bunkerjába. Bejutottam!... Az utolsó lép-

cső . . . s egy tágas vasbeton teremben találtam magam. Ragyogó villanyfényben úszik az egész, tömegével a tábornokok. Gyorsan körülnézek: hol van Hitler?

Csupa feszültség az egész ember, a hangja megtörik, egyszer magasra váltva sziszeg valamit, majd felüvölt fájdalmában. Akadozik a nyelve, szüneteket tart, aztán csak félszavakat mond, s a nyálát nyeldesi közben . . .

– Itt . . . a torkomban vert a szívem. Hol van Hitler?? Nagyítóval tanulmányoztam végig azt a rókapofáját, előre kiszámítottam, hová lövök . . . a bajuszkájába. Fölemelem a karomat: „Heil Hitler!" Jókora csomagot szorongattam a kezemben, a csomagban a browning, mérgezett robbanógolyókkal töltve. Odalép az egyik tábornok, a csomag után nyúlna: „no hát, ide vele!" „Mil pardon, madám, csak a Führernek", jelzem finoman a kezemmel. – „Führer!" – mondom, tökéletes német kiejtéssel. És akkor – megint nyel egy nagyot Bronyka –, kijött. Mintha áramütés ért volna . . . Távoli szülőföldemre gondoltam . . . Anyámra, apámra . . . Akkor még nőtlen voltam . . .

Most hallgat egy sort Bronyka, sírni, ordítani szeretne, s le tudná tépni melléről az inget . . .

– Előfordul, tudják, hogy egyetlen szempillantás alatt az egész élet átvillan az ember agyán . . . Mikor hirtelen szembetalálja magát a medvével, ugyancsak ez a helyzet. Hő! . . .

– Aztán? – kérdezi csendesen valaki.

– Jön elém. A tábornokok, mind az összes, vigyázzba vágták magukat . . . Ő meg mosolygott. Akkor fölszakítottam a csomagot . . . Röhögsz, gané! Ne, ezt kapod a szenvedéseinkért! . . .

Kiabál s kezét, mintha lőni akarna, felemeli. Hallgatóit a rosszullét környékezi.

– Nevetgélsz? Ne, fürödjél most a saját véredben, te rohadt féreg!!! – Idegtépő üvöltésként hangzik már az a mondat. Síri csend következik utána . . . És sietős, alig érthető suttogás: – Lőttem . . . – A mellére hajtja a fejét, hangtalanul, sokáig sír, a fejét ingatja, hogy számára nem lehet vigasztalás. Amikor újra felnéz, patakzik arcán a könny. És megint csendesen, nagyon csendesen, rémülettől reszkető hangon folytatja: – Elvétettem.

Hallgatnak. Meg sem tudnának szólalni, úgy hat mindenkire Bronyka állapota.

– Töltsenek egy keveset – morogja egyszer csak parancsolóan. Iszik, aztán lemegy a vízhez. Izgalomtól elgyötörten, sokáig ül a parton. Sóhajtozik, krákog. A hallevest sem fogadja el.

... A faluban többnyire megtudják, hogy Bronyka már megint elmesélte a „merényletet".

Ilyenkor rosszkedvűen megy haza, felkészülve rá, hogy otthon sértegetik, s ő is megsértsen másokat. A felesége, csúnya, vastag szájú fehérnép, rögtön rátámad:

– Mit vánszorogsz, mint egy kivert kutya? Már megint?

– Haggyál! ... – dohogja Bronyka. – Hozd a vacsorát.

– Nem vacsora kellene neked, nem vacsora – ordibálja az asszony –, hanem a fejedet kellene szétverni a vasbunkóval. Hiszen már ki sem merek lépni az emberek közé! ...

– Ülj meg hát itthon, minek is mászkálnál!

– Azért is elmegyek! ... Elmegyek a tanácsba, megmondom, hogy idézzék be megint azt a bolondot! Úgyis elítélnek előbb-utóbb, te ujjatlan hülye! Történelemhamisításért ...

– Nincs rá joguk: nem nyomtatott szöveg. Megértetted? Adjál enni.

– Kinevetik, a szemébe röhögnek, neki az se számít ... az isten bolondjának. Fene azt a mocskos pofádat, te erdei vadállat! ... Hát nincsen tebenned tisztesség? Vagy teljesen kiverték már belőled? Szemen köplek, te szégyentelen! Te senkiházi! ...

Bronyka dühösen méri végig az asszonyt, s fojtott, kemény hangon mondja:

– Mil pardon, madám ... mindjárt agyonváglak! ...

A felesége rácsapja az ajtót, s szalad a faluba, az „erdei vadállatra" panaszkodni.

Nincs pedig igaza az asszonynak, mert azért Bronykának se minden mindegy. Nem bizony. Hisz ő is gyötrődik, szenved, háborog ... Két napig otthon iszik. Kamasz fiát küldözgeti a boltba vodkáért.

– Senkivel se állj szóba – inti a fiát elkeseredetten –, fogd az üveget, s futás haza.

Néhányszor valóban behívatták Bronykát a tanácshoz, a lelkére beszéltek, s megfenyegették, hogy intézkedni fognak . . . Bronyka pedig, színjózan állapotban, kerülve az elnök tekintetét, sértődötten dünnyögte:

– Jól van, no! . . . Hagyd már el! Na? Hát aztán! . . . Na, nem fordul elő többet . . .

Hazafelé menet megivott a boltban egy üveggel, s miután a lépcsőn üldögélve bevárta a „hatást", felállt, feltűrte az inge ujját, és fennhangon kijelentette:

– Na, tessék csak! . . . Ki lesz az? Előre is bocsánat, ha meg találnám nyuvasztani egy kicsit. Mil pardon! . . .

De ami azt illeti, ritka jó lövő volt.

Gerencsér Zsigmond fordítása

Vasárnap korán reggel Iván Gyegtyarevhez betoppant az apósa, Naum Krecsetov, egy még fiatal, jó mozgású, ravasz és belevaló paraszt. Iván nem szerette az apósát; Naum pedig a lánya iránti sajnálatból tűrte meg Ivánt.

– Alszol? – kérdezte élénken Naum. – Hujnye, Vanyecska! . . . Így aztán még a mennyországról is lemaradhatsz.

– Nem nagyon vágyok én oda.

– Hiába is vágynál. Na, kelj csak fel . . . Elmegyünk fáért. Szereztem a brigádvezetőtől két fogatot. Persze, nem adta ingyen, de hát ott egye a fene, kell a fa.

Iván heverészett még egy darabig, gondolkozott. Aztán öltözködéshez látott:

– Még hogy minek megy a fiatalság a városba? – dohogott közben. – Hát azért, mert ott ledolgozza a normát . . . aztán élhet magának. Nyugton hagyják. Itt meg, mintha átok ülne az emberen: se éjjele, se nappala. Még vasárnapja sincs.

– Hát mit csináljunk, fa nélkül maradjunk? – kérdezte Nyura, a felesége. – Lovat is szereztek, de neki az se elég.

– Én úgy hallottam, hogy a városban is dolgozni kell – jegyezte meg az após.

– Persze hogy kell. De én százszor inkább ásnék árkot, a vízvezetéknek. Kiásnám, aztán élném világomat . . . víz is lenne meg fűtés is.

– Hát persze hogy jó, ha van vízvezeték, meg nem is jó, mert ha lenne, akkor te sose tápászkodnál fel reggel. Na de ebből elég, induljunk!

– Nem früstökölsz? – kérdezte Ivánt a felesége.

Iván semmit sem kért, nem kívánta az ételt.

– Másnapos vagy? – kíváncsiskodott Naum.

– Eltalálta, nagyságos uram!

– Áá, vagy úgy? És még te beszélsz árokásásról . . . Na indulás.

Szép, derűs nap volt. Vakítóan csillogott a hó. Az erdőben síri csend, nyugalom.

Messzire kell menniük – vagy húszversztányira. Közelebb megtiltották a vágást.

Naum hajtotta az első fogatot, és egyre csak morgott:

– Hogy a fene enné meg! Egyik erdőből ki, a másikba be, azért a kis fáér.

Iván elszunyókált a szánban. Az egyenletes szánkázás álomba ringatta.

Kiértek az irtásra. Leereszkedtek az útra, felhajtottak a dombra. A dombon ismét kék falként húzódott mellettük az erdő.

Már majdnem felértek . . . És akkor az út közelében farkasokat pillantottak meg . . . ötöt. Az erdőből jöttek ki, megálltak és vártak.

Naum megállította a lovát, és halkan elkáromkodta magát:

– Hogy az anyátok keserves . . . Szürke dögök. Hát előbújtatok.

Iván fiatal, ijedős lova megtorpant, átlépett a rúdon. Iván megrántotta a gyeplőt. A ló felhorkant, de nem tudott visszalépni a helyére.

A farkasok feléjük indultak.

Naum már visszafordult, és odakiáltott Ivánnak.

– Na, mi lesz?!

Iván kiugrott a szánból, nagy nehezen a helyére tuszkolta a lovát, maga pedig a szánba zökkent. A ló magától visszafordult, és nekiiramodott.

Naum már messze járt.

– Segítség, kirabolnak! – ordította, ahogy a torkán kifért, s a lovát csapkodta.

A farkasok – megannyi szürke gombolyag – szinte legurultak a hegyről, hogy elállják a fogat útját.

– Kirabolnak! – ordította Naum.

„Tán elment az esze? Hát ki rabolná ki?" Megijedt, és

furcsa érzése támadt: félt, de közben kíváncsian figyelt, és a tetejébe még nevethetnékje is volt az apósa miatt. Kíváncsisága hamar elpárolgott. A nevethetnékje is. Vagy száz méterrel a szánok mögött a farkasok elérték az utat, láncba húzódtak az út hosszában, és könnyed futással a szánok nyomába eredtek. Iván görcsösen a szánba kapaszkodott, úgy nézte a farkasokat.

Elöl egy hatalmas, széles szügyű, perzselt pofájú farkas szaladt... Már csak vagy tizenöt-húsz méternyire volt a szántól. Ivánt meglepte, mennyire más, mint a farkaskutya. Ilyen közelről még sosem látott farkast, azt hitte, olyan, mint a farkaskutya, csak éppen nagyobb. Most döbbent rá, hogy a farkas – az farkas – vadállat. Még a legbőszebb kutyát is megállíthatja az utolsó pillanatban a félelem, egy gyöngéd szó, egy hirtelen odakiáltott parancs. De ezt a perzselt pofájút csak a halál állítja meg. Nem morog, nem ijesztgeti... A zsákmányát üldözi. Kerek sárga szeme kitágult, tekintete nyílt volt és félreérthetetlen.

Iván körülnézett a szánban – sehol semmi, még egy szál vessző sem. A két fejsze is az apósa szánjában maradt. Egy nyaláb széna, no meg az ostor a kezében – ennyi az egész.

– Kirabolnak! – ordította Naum. Ivánt rémület fogta el.

Az első farkas, bizonyára a vezér, meg akarta kerülni a szánt, és a lovat méregette. Vagy kétméternyire lehetett... Iván felemelkedett, bal kezével a szán oldalába kapaszkodott, s az ostorral a vezérfarkasra húzott. A farkast váratlanul érte az ütés, megtorpant, fogát vicsorgatta, félreugrott... A mögötte levők előretörtek. Az egész falka ott kavargott a vezér körül. Az a hátsó lábára ült, pofájával hol az egyiket, hol a másikat döfködte... Aztán újra nekilendült, és csakhamar könnyűszerrel beérte a szánt. Iván felállt, és a megfelelő pillanatot várta... Újra oda akart sózni neki. De a farkas most távolabbról kerülgette a szánt. Egy másik is kivált a falkából, és a másik oldalról akarta bekeríteni, Iván összeszorította a fogát, homlokát ráncolta... „Vége. Meghalok." Előrenézett.

– Á-állj! – ordította Naum után.

Naum pedig egyre hajszolta a lovát. Most hátratekintett, meglátta, hogy vejét körülveszik a farkasok. Gyorsan elfordult.

– Kirabolnak!

– Lassíts, hé! Apám, a fejszét! Elbánunk velük!...

– Kira-bol-nak!

– Lassíts, elbánunk velük!... Lassíts, te bitang gazember!

– Dobj oda nekik valamit! – kiáltotta Naum.

A vezérfarkas egy vonalba került a lóval, csak az alkalmas pillanatot várta, hogy ráugorjék. A többiek, a hátrább levők is, egészen közel kerültek: csak pillanatokon múlt, hogy a szánra vessék magukat, és akkor mindennek vége.

Iván egy marék szénát dobott oda nekik: ügyet se vetettek rá.

– Apám, lassíts, hajítsd ide a fejszét!

Naum hátranézett...

– Vanyka!... Figyelj, dobom...

– Lassíts!

– Nézd csak – dobom! – S Naum az út szélére hajította a fejszét.

Iván nekigyürkőzött... Kiugrott a szánból, és felkapta a fejszét. Ahogy ugrott, úgy megijesztette a három hátul álló farkast, hogy azok megtorpantak, félreugrottak, de készenlétben álltak, hogy Ivánra vessék magukat. S ebben a pillanatban a vezér, biztosnak érezve a talajt, már ugrott is. A ló félreugrott, nekivágódott a hóbuckának, a szán felborult, a hám a kocsirúdra csavarodott, és a ló nyakára tekeredett. Az állat felhorkant, a kocsirúdhoz szorult. Az egyik farkas, amelyik a másik oldalról ért a zsákmány közelébe, a ló alá ugrott, hosszú körmével hosszában feltépte a ló hasát.

A másik három is az áldozatra vetette magát.

A következő pillanatban már mind az öt a még rángatózó ló húsát tépte, kékesvörös, gőzölgő beleket rángatott, és morgott. A vezérfarkas kerek sárga szemével kétszer is Ivánra nézett...

Mindez oly iszonyatosan gyorsan és egyszerűen történt, mintha álom lett volna. Iván ott állt, kezében a fejszével, és tehetetlenül bámult a farkasokra. A vezérfarkas ismét rápillantott... S ez a diadalmas, pimasz tekintet feldühítette Ivánt. Felemelte a fejszét, felordított, ahogy a torkán kifért és a farkasok felé lendítette. Azok kelletlenül hátráltak pár lépést, a véres szájukat nyalogatták, méghozzá olyan buzgón,

s olyan élvezettel, mintha a fejszés ember a legkevésbé sem érdekelné őket. A vezérfarkas ismét figyelmesen és merően nézett. Iván szörnyű átkokat szórt rá, amilyen szörnyűt csak tudott. Meglendítette a fejszét, és a farkas felé lépett . . . A vezér meg se moccant. Iván is megállt.

– Ti győztetek – szólt. – Faljátok fel, sátánok. – És a falu felé indult. A szétmarcangolt lóra rá sem akart nézni. De nem bírta ki, ránézett. A szíve összeszorult a sajnálattól, és éktelen dühre gerjedt az apósa iránt. Gyors léptekkel haladt az úton.

– No, várj csak! . . . Várj csak, te féreg! Hiszen elbántunk volna velük, a ló is megmaradt volna. Te gyáva féreg!

Naum a kanyarnál várta a vejét. Amikor meglátta, hogy él, és a haja szála sem görbült meg, őszintén megörült:

– Te élsz?! Hála a jó istennek! – Úgy látszik, mégsem volt egészen tiszta a lelkiismerete.

– Élek! – felelte Iván. – És te? Te is élsz?

Naum úgy érezte, hogy a veje hangjában valami vészjósló bujkál. Minden eshetőségre felkészülve a szánra lépett.

– Hát azok . . . ott?

– Tiszteltetnek. Te gyáva féreg!

– Mi ütött beléd? Mit ugatsz itt nekem?

– Nem ugatok én, hanem jól ellátom a bajodat.

Iván közelebb ment a szánhoz. Naum a lovára csapott.

– Á-állj meg! – kiáltotta Iván és a szán után futott. – Állj meg, te dög!

Naum ismét a lovára csapott . . . Most másfajta hajsza kezdődött: ember üldözte az embert.

– Á-állj meg, neked beszélek! – kiáltotta Iván.

– Semmirekellő, gazember! – kiabálta vissza Naum. – Így rám támadni! Elment az eszed? Hát tehetek én róla!

– Igenis, tehetsz! Elbánhattunk volna velük, te meg cserbenhagytál!

– Dehogy bánhattunk volna el! Már hogy bánhattunk volna el? Mi a csodát beszélsz?

– Cserbenhagytál, te kígyó! De én megtanítlak kesztyűbe dudálni! Úgysem menekülsz el tőlem, jobb, ha megállsz. Ha itt látom el a bajodat, kisebb lesz a szégyen. Különben

az emberek szeme láttára kaplak le a tíz körmödről, s el is mondok nekik mindent... Jobb lesz, ha megállsz!

– Rögvest, már meg is álltam. Azt ugyan lesheted! – Naum a lovára csapott. – Honnan a fészkes fenéből kerültél közénk, te pokolfajzat?!...

– Hallgass rám, amíg szépen kérlek: állj meg! – Iván lassanként kifulladt. – Neked lesz jobb: megkapod, ami jár, és senkinek se szólok róla.

– Kódisan a családba fogadtuk az ördögfattyát, ő meg fejszével jön rám! Nem sül le a pofádról a bőr? Te szégyentelen!

– Előbb leszámolok veled, aztán majd beszélhetünk a szégyenről. Állj meg! – Iván lassan szaladt, már messzire lemaradt. Végül is, felhagyott a szán üldözésével, már csak lépésben haladt.

– Megtalállak, akárhova bújsz is előlem! – kiáltotta az apósa után.

Iván senkit sem talált otthon: az ajtón lakat függött. Kinyitotta, bement a házba. A szekrényben keresgélt... Talált is egy fél üveg vodkát, tegnapról maradt, kitöltötte egy pohárba, felhajtotta, és az apósához indult.

A kerítésnél ott állt a kifogott ló.

„Itthon van – állapította meg elégedetten Iván. – Most majd megkapja a magáét."

Belökte az ajtót – nem volt bezárva. Pedig azt hitte, zárt ajtóra talál. Benyitott a szobába... Már várták: ott ült az apósa, a felesége meg egy rendőr. A rendőr mosolygott:

– Na, mi van, Iván?

– Ú-úgy!... Szóval idehívtad? – kérdezte Iván, az apósára tekintve.

– Idehívtam, persze hogy idehívtam. Te meg máris ittál?

– Csak egy keveset, hogy... jobban forogjon a nyelvem. – Iván egy zsámolyra telepedett.

– Mi van veled, Iván? Elment az eszed? – mondta Nyura, és felállt. – Vagy mi?

– Csak az édesjóapádat akartam megtanítani: hogyan kell ember módjára viselkedni.

– Hagyd, Iván – szólt közbe a rendőr. – Szerencsétlenség történt, mind a ketten megijedtetek... Ki gondolta volna, hogy ez lesz a vége? Istencsapása.

– Ketten könnyen elbánhattunk volna velük. De magamra hagyott...

– De hiszen odadobtam a fejszét! Te kérted... én meg odahajítottam. Mi kellett volna még?

– Csak annyi, hogy emberként viselkedj. De te egy féreg vagy. De majd én emberségre tanítalak.

– No, nézd csak a tanítót! Te taknyos!... Kódisan jött a házunkba, a készre, és még ő fenyegetőzik. Még neki áll feljebb: a vízvezeték hiányzik neki!

– Nem erről van szó, Naum – mondta a rendőr. – Hogy kerül ide a vízvezeték?

– Falun rossz az élet!... A városban jobb – fújta a magáét Naum. – Hát akkor mér ragadt itt? Elégedetlenkedni? Azért, hogy a népet a szovjethatalom ellen lázítsa?

– Na nézd csak a piszokját! – ámult el Iván, és felállt.

A rendőr is felállt.

– Hagyjátok már abba! Na, gyere, Iván...

– Tudod, mit csinálnak az ilyen lázítókkal? – tüzelt Naum.

– Tudom! – felelte Iván. – A vízbe fojtják. – És az apósa felé lépett.

A rendőr karon fogta Ivánt, és kivezette a szobából.

Az utcán megálltak, rágyújtottak.

– Hát nem nyomorult senkiházi alak? – hajtogatta elképedve Iván. – Még neki jár a pofája!

– Ne törődj vele!

– Már hogy a fenébe ne törődnék! El kell látnom a baját.

– Meg is kapod érte a magadét! Egy ilyen gané miatt.

– Hova viszel?

– Gyere csak gyere. Az éjszakát nálunk töltöd... Lehűlsz egy kicsit. Különben magadnak csinálsz bajt. Ne akaszkodj össze vele.

– Nem... hát... hát ember az ilyen?

– Nem szabad, Iván, nem szabad: mire mész vele, ha jól elvered?

S közben a községi fogda felé haladtak.

– Hát ott... nem lehetett? – kérdezte hirtelen a rendőr.

– Nem értem utol! – mondta bosszúsan Iván. – Nem tudtam utolérni.

– Na látod... Most meg már késő... most már nem lehet.

– Kár a lóért.

– Kár bizony.

Elhallgattak. Egy darabig szótlanul mentek.

– Ide figyelj, engedj el! – Iván megállt. – Mi a csodát csináljak én ott vasárnap? Nem nyúlok hozzá.

– Gyere csak. Gyere, mert aztán még megfeledkezel magadról... A te érdekedben mondom. Gyere, majd elsakkozgatunk...

– Tudsz sakkozni?

Iván a hóra köpte a cigarettavéget, és a zsebébe nyúlt újabb cigarettáért.

– Tudok.

Osvát Erzsébet fordítása

TISZTELTETEM HÓKÁT

Ez a történet arról szól, hogy Mihail Alekszandrovics Jegorov, a tudományok kandidátusa, ez az ösztövér akkurátus könyvmoly, kis híján megnősült.

Volt egy lány . . . egy nő, aki bizonyos idő elteltével gyengéden Michelnek szólította. A könyvmolyt kissé feszélyezte, hogy Michel lett belőle. Értelmes orosz ember lévén undorodott és szégyellte magát, ha ilyen idegen csengésű, hangzatos neveket hallott, mint a „Michel", „Basil" és „Ange". De úgy határozott, hogy alkalomadtán majd figyelmezteti a barátnőjét, legyen egyszerűbb. Egyelőre tűrte a „Michel"-t és még sok mást. Barátnőjével jól érezte magát, és fesztelenül. Kátyának hívták, illetve, az ördög vinné el – Katenek. Michel futó ismerőseinél találkozott Kate-tel. Valamit ünnepeltek, születésnapot vagy mit, és ott volt Kate is. Michel ivott egy keveset, így aztán magától értetődően alakult minden, nekibátorodott, hazakísérte Kate-et, felment hozzá, és a kedves kis lakásában vidáman nevetgéltek, beszélgettek mindenféléről, egészen reggelig. Michelt kellemesen lepte meg, hogy értelmes, éles eszű, merész nővel találkozott. De kissé zavarta is szándékosan vontatott beszéde, enerváltsága, hangsúlyozott spleenje. Ugyan mire jó ez az egész? A kandidátus, őszintén szólva, azt hitte, hogy Kate tetszeni akar neki, s lelke mélyén még büszke is volt magára. Roppant modernnek, érdekesnek akart látszani . . . Kis bolond, gondolta reggel Michel, miközben hazafelé lépdelt. Ugyan mi ebben a modern? A kandidátus mellét a magabiztosság és szabadság érzése feszítette – ritka, szívet melengető érzés. Élete hirtelen fontos, új értelmet nyert. „Lassankint majd feltárom előtte az egyszerű, örök igaz-

ságot: csak az méltó a figyelemre, ami természetes. Feltárom, lesz, ami lesz!" – morfondírozott magában.

Egy szó mint száz: Michel feljárogatott Kate-hez, el-elmondogatta, hogy Joseph Heller *Légikikötő*-jén kívül is van még irodalom... Kate halkan, elnyújtottan nevetett, aztán szerelmeskedtek... Michelt valami bizonytalan, lassú, gondtalan világ vette körül, s már egyre kevésbé nyugtalanította, hogy szakadatlanul harsog az egyhangú zene, hogy a lámpa valahol a lábánál van, Kate gesztusai most is enerváltak, a beszéde vontatott, oda se figyelt, mit mond. Úgy érezte, nem árt, ha lazít egy kicsit. Majd később minden a helyére kerül. Győz a természet, a tavasz, az áradás... Majd mindent nagyszerűen elrendezünk. Kate nem buta lány, megérti, hogy Helleren kívül is van irodalom – nem a *Légikikötő* az egyetlen könyv. Nem is erről van szó, a fene bánja a *Légikikötő*-t, csak legyen meg a dolgok reális mértéke. Például: mögöttünk van egy nap, az ember visszanéz, úgy látja, tett valamit – s ez nagy ünnepe a léleknek, de ha nem ismer ilyen ünnepet, az a legnagyobb szegénységre vall. Persze, persze, gondolta Michel, miközben Kate lágyan leomló, illatos hajába túrt, persze hogy tökéletesen ismeri a szerelem és gyöngédség művészetét, majd belenevelünk egy kis józanságot és tettre készséget. Majd rávezetjük.

– Kátya – mondta Michel –, mi lenne, ha... nemsokára szabadságot veszek ki, elmehetnénk Szibériába. Az Altajba. Fogjuk a hátizsákot, és nekivágunk gyalogosan. Arrafelé nagyon fejlett a népi orvoslás, szeretnék egy kis anyagot gyűjteni...

– No – bosszantotta Kate szándékosan az idegen szóval, és nevetett. – Non, nein, Michel.

És igézően, vontatottan, halkan, sokat ígérően, kihívóan, de valahogy kétértelműen nevetett. Michel hevesen csókolni kezdte, Kate bágyadtan védekezett:

– Na, elég Michel, elég...

„Micsoda egészséges férfi vagyok!" – gondolta magában Michel. Jól érezte magát

Így ment ez vagy egy hónapig.

Egy este Michel újra fölment a lányhoz. Fölment... és megdöbbent: a hencseren, ahol tegnap még o heverészett,

lazítva, most ugyanolyan lazán egy egészséges tenyészbika feküdt, valami lehetetlen tarka ingben, jóllakottan, sőt, szinte ragyogva a jóllakottságtól.

– Jó estét – mondta Michel. Igyekezett nyugodtan beszélni, de a szíve belesajdult. A továbbiakban megrökönyödése csak fokozódott: Kate pongyolában volt, ezt először észre sem vette. De hisz őelőtte szokott pongyolában járkálni. Mért járkál így más előtt is? Mi ez?

A tarka inges tenyészbika felült a hencseren, és kicsit gúnyosan, kicsit leereszkedően méregette az ösztövér, akkurátus kandidátust.

– Mutatkozzatok be egymásnak – mondta nyugodtan és lassan Kate. – Serge, már beszéltem neked róla . . .

Serge bólintott.

Michel csak állt ügyefogyottan: nem tudta, mit csináljon. Végül leült.

A szoba tele volt cigarettafüsttel, de nem fullasztóan, inkább édesen émelyítően. Csöndes háttérzene szólt. A kandidátus pocsékul érezte magát. Felállt, és odament Sergehez.

– Mihail Alekszandrovics – mutatkozott be. És nyújtotta a kezét. „Hátha rokona?" – gondolta magában.

Serge leereszkedően kezet nyújtott. És leereszkedően biccentett. A kandidátus rosszkedvűen gondolta: még hogy rokon! Ha rokona volna, nem nézne ilyen gúnyosan, ilyen leereszkedően. Arcátlan vetélytárs! A kandidátus visszaült a helyére.

– Kávét? – kérdezte Kate, mintha mi sem történt volna; nyugodt volt és kedves. – Konyakot?

– Ön mire szavaz? – kérdezte szintén nyugodtan, vontatottan a trópusi inges tenyészbika; nagyon értették ezt a bágyatag, vontatott beszédet.

„Mint minden jobb londoni házban" – jutott eszébe a kandidátusnak, valahol már hallotta ezt az undorító, ostoba mondatot, s most neki is, ki tudja, miért, eszébe jutott. Dühös lett érte magára. Azért is haragudott magára, hogy zavarba jött. Meg azért is, hogy sehogyan sem képes ebben a szituációban megtalálni a megfelelő hangnemet. Ilyen hülye helyzetben még soha nem volt.

– Talán konyakot – mondta váratlanul szintén vonta-

tottan a kandidátus, de vontatott beszédéből irónia érződött. Megkönnyebbült: úgy látszik, eltaláltam a megfelelő hangot, az egyedül lehetséges hangnemet. – És ön?

– Azt hiszem, én is – mondta vontatottan a tenyészbika, észre sem véve a másik iróniáját. Kate észrevette az iróniát, és figyelmesen Michelre nézett . . . értetlenül fölnevetett.

– Serge, a hűtőben van – mondta a nő.

A fiú felállt, és vontatott léptekkel a konyhába ment.

– Mit jelent ez? – kérdezte a kandidátus, amikor Serge kiment. Szíve olyan hevesen vert, úgy elkeseredett, annyira megsértődött, hogy a hangja is beleremegett, már nyoma sem volt semmi iróniának.

– Mi van? – Kate lepöccintette Kentjéről a hamut. – Miről beszélsz?

– Ki ez?

– Egy ismerősöm.

– Miféle ismerősöd?

– Közeli.

– Hát . . . Ezt nem értem! – a kandidátus kirobbant. – Hogyhogy „közeli"? Mit jelent ez?

Kate erőltetetten fölnevetett . . . Ebben a pillanatban a kandidátus legszívesebben odament volna, és lekent volna neki egy pofont. Bejött Serge a konyakkal és egy másik üveggel.

– Whiskyt találtam – mondta. – Azt hiszem, inkább a whiskyre szállok rá. Szóda van?

– Ugyanott, lenn.

Serge letette az üvegeket, és lassú léptekkel ismét a konyhába indult.

– Mit jelent ez? – kérdezte dühösen a kandidátus. – Ki ez?

– Már mondtam, hogy régi ismerősöm. Vagy barátom, ha úgy tetszik. És akkor mi van?

– Nem értem . . . – A kandidátus ismét zavarba jött, és nagyon rosszul érezte magát. – Kettőnk között nem ilyen kapcsolat volt . . .

– Neked rossz volt velem?

– Én azt hittem . . . Nem értem! Egyáltalán nem értem!

– Azt hitted, hogy te vagy az egyedüli, a pótolhatatlan?

– Tehát közöttünk . . . mindennek vége? – kérdezte pokoli ostobán a kandidátus. És ismét haragudott magára az ostobasága miatt.

– Miért lenne vége? – kérdezte Kate. – Bármikor eljöhetsz . . .

– Beosztás szerint, mi?

– Ne szemtelenkedj – mondta fáradtan és vontatottan Kate.

„Nem megyek el! – döntötte el magában a kandidátus. – Lesz, ami lesz. Majd én megmutatom nektek!"

Bejött Serge a szódával. Csapott széles válla és mellkasa volt.

– Konyakot vagy whiskyt parancsol? – kérdezte udvariasan és leereszkedően. Szemmel láthatóan házigazdának érezte magát a kis lakásban.

„Ezt egyáltalán nem izgatja, hogy tegnap még én voltam itt a házigazda! – csodálkozott a kandidátus. – Ugy látszik, nem tudok belejönni ezeknek a . . . hipermodern embereknek a szerepébe. De az is lehet, hogy ez már állati viselkedés."

– Inkább vodkát – mondta a kandidátus. Kétségbeesésében kockázatos lépésre szánta el magát: elhatározta, hogy jól berúg, és lehet, hogy a szemükbe mondja ezeknek a „gentleman"-eknek mindazt, amit róluk gondol. Mivel azonban nem szokott inni, szinte egyáltalán nem ivott, így hamar részeg lett. Egyre a vodkát követelte – s ebben valami kihívás is volt, ami tetszett neki. – Van ebben a házban vodka?

– Van? – kérdezte Serge a háziasszonytól, leplezetlen leereszkedő gúnnyal.

– Nincs – felelte röviden Kate.

– Akkor whiskyt – mondta a kandidátus. – Szódával. – Elhatározta, hogy ő is gentlemant játszik, látta, hogy Kate megértette, miről van szó. Serge azonban egyelőre nem értette. Azt hitte, a kandidátus őket majmolja, ráadásul roszszul, ezért egyre udvariasabb, egyre ironikusabb és leereszkedőbb lett Michellel.

– Milyen volt az utazás? – kérdezte Kate Serge-től. Ki-

bontott egy rózsaszín papírt, valamit a szájába tett, és rágni kezdte. Ettől kezdve állandóan rágott, még akkor is, amikor beszélt. Ezt is vontatottan csinálta. – Érdekes volt?

– Nem volt rossz.

– Kik voltak ott?

– Alka Vlagyikkal, Ragyik . . . Még ketten. Nem ismered őket.

– Ragyik egyedül volt?

– Egyedül. Nem volt rossz. Csak az időjárás szúrta el egy kicsit az ábrát.

– Ragyik miért volt egyedül?

– Ismered Ragyikot! Ilyen hangulatban volt . . . egyedül akart maradni. Szóval, egész jó volt. – Serge whiskyt töltött a három kristálypohárba, magának és Kate-nek szódát is spriccelt, a kandidátusnak pedig odatolja az üveget, hogy keverje meg magának, ahogy akarja. A kandidátus elvi okokból nem hígított.

Kate kortyintott egyet, és újra rágyújtott. Serge félig kiitta a poharát, szintén rágyújtott, hátradőlt a székén, sőt, még hátra is lökte a széket. A kandidátus kiitta az egész pohárral, és krákogott.

Kate és Serge tovább beszélgetett.

– Mivel ütöttétek agyon a napot? – kérdezte Kate.

– Gondolhatod . . . Abban a vacak időben. Tarokkoztunk. – Serge felvillanyozódott: – Tudod, ki állított be aztán? Hóka!

– Tényleg?

– Berobog egy kocsi, óriási porfelhő, hát képzeld: az öreg Hóka, kivesz a csomagtartóból egy láda pezsgőt. Beordít: „A kaját ti adjátok!"

– Hóka egyedül volt? – kérdezte a kandidátus.

Kate és Serge rámeredt.

– Hóka egyedül volt – mondta Serge kissé döbbenten.

– Mi a fene? – csodálkozott a kandidátus. – Megbolondult, egyedül utazni?

– Ismeri Hókát? – érdeklődött Serge.

– Hát persze. Az a szürke herélt. Vörös foltos.

– Nem kell szemtelenkedni, Michel – mondta vontatottan Kate.

Serge hosszan Michelre nézett.

– Na meghúzzuk még egyszer? – kérdezte Michel. És megfogta a whiskysüveget, hozott egy másik poharat, nagyobbat, és színültig töltötte. – Az ismeretségünkre? – tartotta a poharat, s várta, hogy a többiek csatlakozzanak. De nem csatlakoztak, így hát egyedül itta ki a poharát. – Huh! . . . – fújt egy nagyot. – Imádom a whiskyt. Mi az ott, Kent? Megdobna eggyel?

Serge odanyújtotta a dobozt.

– Egész tűrhető cigi, nem igaz? – mondta Michel, és ügyetlenül rágyújtott, ugyanis nem dohányzott.

– Magának van jobb? – kérdezte Serge.

– Marlboro, de otthon hagytam – mondta lustán és vontatottan a kandidátus. Ő is hátradőlt a székén, és veszedelmesen himbálódzni kezdett. – A villanyorgonámon. Már lent jártam, és nem találtam a Marlboróm. Aztán jutott eszembe, hogy játszottam a villanyorgonámon, és úgy látszik, rajta felejtettem. Na, gondoltam, majd csak lesz valaki Kate-nél, akit megvághatok. Önnek is van villanyorgonája? – kérdezte Serge-től.

– Nem, nekem balalajkám van.

– Pfuj . . . Csak nem balalajkázik?

– De, balalajkázom.

– És mit szól ehhez Hóka?

– Hóka? . . . Hallgatja és sír.

– És Ragyik is sír? Miket játszik nekik, hogy sírnak?

– „Ne varrj nekem piros szoknyát jóanyácskám."

– Gyönyörű nóta . . . De miért kell tőle sírni? Ja, persze a káderek. Tényleg, hogy is állunk most a káderekkel? Szerintem nem rosszul. Hókának mi a véleménye róla?

Kate már nem rágott, Michelt figyelte érdeklődve.

Serge mereven nézte a vékonydongájú kandidátust . . . Nem tudta, hogy értse a dolgot.

A kandidátus katasztrofálisan berúgott. A keserű bosszú vágya szertefoszlott, vidám lett, határozottan jókedve támadt.

– Nos, mit gondol Hóka a káderproblémáról? – kérdezte ismét Serge-től.

– Hóka? – kérdezte vissza Serge, árnyalatnyi fenyegetéssel hangjában. – Hóka azt gondolja, hogy a . . .

– Serge! – szólt Kate.

– És ez a hóka még nyeretlen vagy már kapott valamilyen díjat? – folytatta a faggatózást a kandidátus.

– Kapott. Mutassak belőle egypárat?

– És mikor gondolkodik? – folytatta a kandidátus zavartalanul. – A kanyarban? Vagy már a startnál?

Serge szigorúan Kate-re nézett. Elfogyott a türelme.

– Michel, nem kell szemtelenkedni – mondta Kate most már nem lustán, hanem egész normálisan.

– Ki szemtelenkedik? – csodálkozott Michel. – Csak beszélgetünk. Nos, mondja, sokan voltak kint?

Serge hallgatott.

– Nem látta véletlenül, Kesely is ott volt a futamban, vagy nem? Igaz is, hogy érzi magát Hóka a repülőgépen? Nem nyerít gyönyörűségében? Én egyszer együtt repültem Kesellyel, hogy az mekkorát nyerített! . . .

– Na elég – mondta határozottan Serge, és felállt. – Mindjárt te fogsz nyeríteni, de akkorát . . . – Rövid, erős karjával megragadta a kandidátust, és az ajtóhoz vonszolta.

– Serge, azért csak óvatosan – szólt Kate.

A kandidátusnak leröpült a szemüvege, már reccsent is a lába alatt. Vissza akart nézni Kate-re, de már nem volt rá ideje – kirepült a folyosóra. Serge utánament, és állon vágta. A kandidátus fejjel a falnak esett, de – különös módon – nem érzett fájdalmat. Az álla után Serge a foga közé sózott. Megint nem érzett fájdalmat, csak sós ízt, meg elzsibbadt az ütés helye.

„De kegyetlen vagy! – gondolta utálkozva a tehetetlen ember, s csak homályosan látta az ütlegelőjét. – Hogy te milyen undorító vagy!"

– Még? – kérdezte Serge.

– Jöhet – mondta a kandidátus.

Rövid ideig még előtte imbolygott Serge nagydarab szögletes teste, aztán eltűnt . . . Távolodó lépések hallatszottak.

– Tiszteltetem Hókát! – mondta a kandidátus.

A lépések megtorpantak . . . Mintegy fél percig süket csend honolt a lépcsőházban, aztán kinyílt és becsapódott egy ajtó, kattant a zár.

A kandidátus elővette a zsebkendőjét, megtörölte vérző száját, és tapogatózva elindult a lépcsőn lefelé. Különös ér-

zések rohanták meg: keserűség és undor, de egyszersmind megkönnyebbüléssel gondolt arra, hogy többé nem kell ide jönnie. Mindaz, ami a háta mögött maradt – Kate simogatása, a mai megaláztatás –, mindez olyan volt, mint a kórház: ha az ember túl van a veszélyen, a lázas hánykolódásokon, futna, szaladna, vissza se nézne.

„Hajaj – gondolta magában Mihail Alekszandrovics, a kandidátus. – Hogy is állunk, Michel barátom?"

Zelei Miklós fordítása

Hudakovék lármás, vibráló családjában nagy esemény történt: fiúcska született, név szerint Anton. Volt is izgalom, lárma, amikor a kismamát és a gyereket hazahozták a kórházból! Örvendeztek, persze, lármáztak és vibrált az idegesség is – szégyen felhőzte az örömüket: apa nélkül született a kis Anton. Vagyis, volt persze apja, csak éppen az ismeretlenség homályában óhajtott maradni. Ja, a Hudakov család: Nyikolaj Ivanovics, az apa – szikár, ötvenéves, de még fiatalosan mozgékony, határozott ember... Sofőr. Ha izgalomba jön, dadog. Az anya, Larisza Szergejevna, nem rossz asszony, csak zsörtös. A fiuk, Kosztya huszonhárom éves, lakatos, ideges ő is, egykettőre felindul, de olyankor nem kiabál, nem is szól – általában szűkszavú –, igyekszik határozott, pontos kifejezést találni mindenre, s mivel ez nem megy olyan egykettőre, hát csak néz keményen a sötétszürke szemével arra, akinek mondani akarja. És végül a lányuk, Alevtyina, húszéves, biggyedt szájú, lármás ő is, de jószívű és hiszékeny, mint egy kisbárány. Ő szülte Antont. Miatta a nagy idegesség. Persze azt mondaná az ember, minek itt már idegeskedni: tudták, várták... Mégis, ahogy meghozták azt a csöpp embert, mindükön kitört az idegesség – de hát azért Hudakovok, lármáznak, kivált a családfő.

– Na, j-jó, na n-n-n... nem bánom – dörmögött az apa –, ha nem akarja idetolni a képét, l-legalább mondd meg: ki az?!

Alevtyina sírt, de nem mondta meg, hallgatott makacsul... Nyikolaj Ivanovics magából kikelve járt fel-alá a szobában, Larisza Szergejevna – bármilyen furcsán hangzik is, és valahogy fel se figyeltek rá, hogy milyen furcsa az tőle – nem pörölt, hanem megvetette a kiságyat, előkészí-

tette a pelenkákat, kis rékliket. Már nyilván kipörölte magát korábban. Kosztya pedig... nos, Alevtyina bátyjában bonyolult érzelmek viharzottak. A kicsinek nagyon örült, de a szégyen, bosszúság, a tehetetlen harag a húga miatt megfojtotta az örömét. Ő is szerette volna tudni, ki az a csibész, aki gyereket csinált a húgának, és aztán lapít.

– Hagyd el, ne kiabálj – mondta az apjának –, mire jutsz a kiabálással?

– Mire jutok?! – förmedt most már őrá is az apja. – Hogy mire jutok, azt ti elintézitek nélkülem!... Jól elintézitek. Ez is csak hordta a szoknyája alatt. Most aztán örülhetsz!

– Na hát... jó. Akkor is mire való kiabálni? Változtat az valamin?

– Azt akarom tudni: ki volt? – Azzal az apa keményen sarkon fordult, dühösen legyintett, és kirohant a szobából. Ki, a konyhába. Nem bírt a dühével. – Rendes ember ilyenkor lakást is kap!... – ordította be még onnan. – De nem, ők nem, ők idetojják... A mindenit!

– Alka! – fogott a vallatáshoz Kosztya, ő legalábbis úgy gondolta; bölcsen és higgadtan. – Nekem elárulhatod, tőlem senki meg nem tudja: ki az?

– Eredj a fenébe! – ripakodott rá a kisírt szemű Alka. – Nem mondom meg! Semmi közötök hozzá!

– Nincs-e?! – emelte fel most már a hangját Kosztya is. Keményen ránézett a húgára, és elhallgatott, mert kemény, igazságos szavakat keresett. – Hát kinek van, ha nem nekünk?... Te bőgőmasina!... Ostoba liba! – Azzal ő is sarkon fordult, és kiment a konyhába.

– Ostoba liba! – ismételte meg most már odakint, az apjának. És rágyújtott. – Agyon kéne csapni az ilyeneket...

Az apa zsebre vágott kézzel állt az ablaknál, sértett arccal bámult kifelé.

– Fölneveltük – mondta –, aztán most itt a szégyen. Kivel barátkozott ez? – emelte fel megint a hangját. A fiának szegezte a kérdést: – Nem tudod?

– Honnan tudnám?

– „Honnan tudnám!" A francba... Most aztán röhög-

nek rajtunk. Az emberek már ilyenek, csak az alkalmat lesik... Eh!...

Sokáig hallgattak, szívták a cigarettájukat, akaratlanul is befelé füleltek a szobából kiszűrődő neszekre. A kis Anton különben csöndben volt.

– Kemény legénykével szaporodtunk – mondta az apa mártír hangon.

– Nagyra nőjön! – vette át önkéntelenül Kosztya is a tűnődően keserű hangulatot. – Most mitévő leszel?

– Na, nem! – pattogott megint az apa. Kirúgta maga alól a széket, és fel-alá járt a szűk konyhában. – Túl... könnyen... akarnak ezek élni! Azt a hétszázát! Nem úgy van az! – Elhallgatott, még jött-ment egy darabig, aztán megállt a fia előtt. – Tudod, mit: ha egy kicsit megnyugszanak a kedélyek, férkőzz a bizalmába. Egy kis ravaszsággal. Lehetetlen, hogy ne tudjuk kinyomozni... Talán valami külföldi? Mindenesetre, csak okosan... És ne heveskedj, szép nyugodtan. Mondd azt neki, hogy üzenetet vinnél tőle... Lehetetlen, hogy ne tudjuk kinyomozni! És akkor én idehozom a gazembert, és beleverem az orrát a pelenkába, mint a kismacskáét. Itt a helyed, és kész, megértetted?! A büdös csirkefogó! Hogy ezek mit nem képzelnek!... Minek nézik ezek az életet? Nem úgy van az!...

– Mi nem úgy van? Hogyhogy nem úgy van? – dühödött meg hirtelen az apjára Kosztya. – Azt kérdeztem, mit fogsz most csinálni?

– Hogy mit csinálok? Idehozom, és itt fog lakni ezentúl: gyerünk csak, barátocskám, itt a családod: a feleséged, meg a fiad.

– Ő meg elküld a... és kész. És semmit se tehetsz.

Az apa keményen a fiára nézett... De nyilván maga is azt gondolta: csakugyan, mit tehetek?

– Na, majd teszünk róla – mondta sokat ígérően, de nem bocsátkozott részletekbe, nem is nagyon tudott volna. Leült, rágyújtott megint. Szívta a cigarettáját, és kétségbeesetten bámulta a földet. Az ujjai alig észrevehetően remegtek.

Kosztya megsajnálta az apját. Hiába mondja, hogy majd tesz róla, gondolta, mit tehetne? Pattog, handabandázik, és minden marad, ahogy volt. De ha idősebb édesapja nem te-

het semmit, ő nem hagyhatja oltalom nélkül a húgát meg a kis unokaöccsét, tette hozzá mindjárt gondolatban. Már megbocsásson a világ. És Kosztya úgy döntött: nem kell rumlizni, nem kell lármát csapni, szép nyugodtan, vaskézzel érvényt kell szerezni az igazságnak. Tényleg, mit képzelnek a világról ezek a hosszúhajúak!! (Valahogy biztos volt benne, hogy Anton apját ezek között a fiúk között kell keresnie, akiket gyakran látott gitározni az udvaron.) Ot valahogy elkerülte ez a divat, hogy hosszúra növessze a fürtjeit, és a bambaságig pengesse a gitárt, higgadtan lenézte ezeket a fiatalembereket, kerülte őket, és csak arra ügyelt, hogy bele ne kössenek. A hosszúhajúak falkában jártak, és nem átallottak többen támadni egyre.

Kosztya elhatározta, hogy ha törik, ha szakad, megtudja, ki a gyerek apja. Aztán majd elválik, hogy mit lehet tenni.

És meg is tudta.

Két-három nap múlva, amikor kezdtek csöndesülni a kedélyek, sorra föltúrta a húga táskáit, zsebeit – és meg is találta, amit keresett: a noteszát. És benne a telefonszámokat. Ezeket aztán gondosan tanulmányozta. Voltak itt barátnők telefonszámai, mindenféle hivatali számok – Alevtyina a postán dolgozott –, nagynénik telefonjai, hanem amit keresett, sehol. Így hát feltárcsázta találomra Alevtyina egyik barátnőjét, bizonyos Szvetát.

– Szveta? – kezdte udvariasan.

– Tessék – trillázott a fülébe egy kedves hang. – Ki beszél?

– Szveta, Alka bátyja vagyok . . . Ide figyelj, az a helyzet, hogy . . . megszaporodtunk . . .

Szveta néma maradt.

– Tudod, igaz? – folytatta Kosztya huncutul.

– Igen – felelte a hang. – Tudom.

– És miért nem telefonál a srác, mi?

– Kicsoda, Igor?

– Igen, Igor. Miért nem jelentkezik?

– De hiszen ők már . . . – Szveta elharapta a mondatot, hallgatott, aztán csak annyit mondott: – Nem tudom.

– Hogyhogy nem tudod? Valamit akartál mondani.

– Nem tudom . . .

– És ki ez az Igor?

– Nem tudom.

Na tessék, most már ezt fogja hajtogatni. Nem tudom. Mindegy, az is elég, amit kibökött.

– Furák vagytok ti, Szveta – mondta Kosztya, és igyekezett megőrizni a nyugalmát. De úgy szorította a telefonkagylót, hogy az ujjai belefehéredtek.

– Miért, milyenek vagyunk? – csodálkozott Szveta.

– Hát ilyen . . . hebrencsek . . . Meghülyültetek ti teljesen?

Szveta letette a kagylót.

Igorka . . . na megállj, te Igorka! A kutya!

Kosztya sokáig járt fel-alá a telefonfülke előtt . . . Mi lenne itt a legokosabb? Valahogy csak el kell kapni ezt az Igorkát.

„Hohó! – jött rá a megoldásra Kosztya. – A gitárosok, ezek tudni fogják. Hogy erre nem jöttem rá!"

És ezzel odalépett egy bánatos képű ifjúhoz. Mellesleg, ez a másnaposságtól lehetett ilyen bánatos képű, hétfő reggel lévén, egyedül ücsörgött a padon a nyírfa alatt, és csak bámult maga elé fáradtan és magányosan, de az is lehet, hogy várt valakit.

– Min tűnődtél úgy el?! – kérdezte Kosztya, és leült a fiú mellé a padra.

A bánatosképű ráemelte a tekintetét . . . Nagy, okos, kicsit fáradt szeme volt, most egyszerre megtelt kíváncsisággal és valami néma várakozással.

– Mi van? – kérdezte.

„Normális emberek ezek! – gondolta Kosztya. – Csak belelovalják magukat."

Ennek a bánatosképűnek még csak a haja se hosszú, na mondjuk, a bajsza . . .

– Te . . . Ismered . . . Igorkát? – szegezte neki a kérdést Kosztya. – Tudod, aki a húgommal . . .

A bánatosképű egy darabig érdeklődéssel nézte Kosztyát, – nem mondhatni, hogy tanulmányozta, de azért nem titkolta az érdeklődését. Elmosolyodott.

– Mit akarsz tőle?

Kosztya izgatott lett, de összeharapta az ajkát . . . A bajszost méregette, ő is megpróbált mosolyogni, bár nem tud-

ta, mi a helyesebb: ha mosolyog, vagy ha nem. Az izgalom hirtelen eluralkodott rajta.

– Iszunk egyet? – ajánlotta Kosztya. És gyorsan nyúlt is a zsebébe, hogy a mozdulattal megnyugtassa a bajszost: aggodalomra semmi ok, van itt pénz. De mégse húzta elő a bankjegyet, mert észrevette, hogy a bajszos máris elvesztette az érdeklődését iránta, úgy látszik, elsiette a dolgot ezzel az ivással.

„Mit csináljak? – töprengett kétségbeesetten Kosztya. – Mégis, mit?"

– Meg akarsz vásárolni? – kérdezte a bajszos. És elfordult. De aztán csak feléje fordult megint. – Minek neked Igorka? – kérdezte.

Kosztya nekifohászkodott.

– Nézd . . . bocsásd meg, hogy azt az italt ajánlottam, nem is tudom, mi jutott eszembe . . . Felejtsd el. – Remegő kézzel még a térdét is megérintette a bajszosnak. – Meg akarom kérdezni Igorkától: hogy gondolja . . . Összeházasodnak?

A bajszos megint Kosztyára nézett, kerek szemében megint bágyadt fény gyulladt, kezdte érdekelni a dolog. Mosolygott.

– Ezek nem – mondta.

– Miért nem? – kérdezte Kosztya. Szeretett volna ő is mosolyogni, de nem tudta, sikerül-e egyáltalán. – Akkor minek a gyerek?

– Azt kérdezd meg a húgodtól – mondta nagyon ésszerűen a bajszos, és elfordult. Kerek szemében kihunyt az érdeklődés.

Kosztya egy pillanatig úgy érezte, hogy most azonnal ráveti magát a bajszosra, elkapja a torkát és . . . De csak hallgatott egy darabig, majd annyit mondott:

– Hát, legalább a gyerekét . . . megnézhetné. Talán megeszik nálunk? Mitől féltek?

– Ki fél? – kérdezte csodálkozva a bajszos.

– Hát ti, mind. – Kosztya megérezte, hogy a bajszos fiatalember fáradt lelkének elevenjére tapintott. – Mit bujkáltok, mitől féltek?

A bajszos hosszasan, szótlanul fürkészte Kosztyát, Kosz-

tya meg őt. És érezte, hogy most sikerült megvetően elmosolyodnia.

– Csirkefogók! . . . – mondta megvetően. – Mihelyt valami van, kushadtok, eltűntök. Ez a gentlemantempó? Az anyátok hétszázát!

A bajszos eltöprengett . . . Tekintete a semmibe révedt, elkalandozott Kosztya mellett, még az ajkát is beharapta a nagy töprengésben.

– Hm – mondta. – A címét megadhatom . . . De este lejössz, és elmeséled, mi volt a szöveg köztetek. Rendben?

– Rendben – egyezett bele sietve Kosztya. – Elmesélem.

– Micsurin utca 27., tizennyolcas lakás. De ne felejtsd el, este elmeséled.

Kosztya vágtatott a Micsurin utcába, közben egyre mondogatta magában: „huszonhét, tizennyolc, huszonhét, tizennyolc . . ." Hirtelen megijedt, hogy még elfelejti, de felírni nem volt mivel. Nem gondolt hát semmi másra, ezt a két számot ismételgette váltig. Csak amikor a huszonhetes számú házhoz ért, és már ott állt a tizennyolcas lakás ajtaja előtt, akkor fújta ki magát egy kicsit. De mindjárt rá is döbbent, mennyire izgul, még életében nem izgult így: a szíve is belesajdult. „Ez így nem lesz jó. Le kell higgadnom – döntötte el Kosztya –, mert különben . . ." Járkált egy kicsit az ajtó előtt . . . De csak nem nyugodott meg, és már akaratlanul, jóformán öntudatlanul meg is nyomta a csengő gombját.

Még meglehetősen fiatal, nagyon csinos asszony nyitott ajtót. Állt az ajtóban, és bámult Kosztyára.

– Igor itthon van? – kérdezte Kosztya nyugodtan. Magában meg is döbbent a hirtelen nyugalmán. De belül remegett az indulattól.

– Nincs itthon . . . – Nyilván Kosztya nézésében lehetett valami, mert az asszony nem csukta be az ajtót, hanem továbbra is állt, várakozón, szinte riadtan. – Milyen ügyben keresi?

Kosztya csak nyomult befelé. Az asszony önkéntelenül félrehúzódott. Kosztya – végig az előszobán. Egy férfi jött elébe, olyan ötvenöt éves forma, sportosan öltözve, kicsit pocakos, de olyan helyes kis pocakkal, egészében amolyan nyájas

kinézetű. Bár ebben a pillanatban a nyájas arcát valami riadtság rántotta össze. Ő is várakozóan meredt Kosztyára.

– Igort keresem – mondta Kosztya.

– Mondom, hogy nincs itthon – felelte a háta mögül az asszony egy csöpp ingerültséggel a hangjában.

– Hol van? – Kosztya állt az előszobában a férfi és az asszony között, ahogy a helyzetet felmérte: Igorka apja és anyja közötti. – Sürgősen beszélnem kell vele.

– Mi a baj? – kérdezte a férfi.

– Hamarosan megjön? – felelt a kérdésre kérdéssel Kosztya. De ő az asszonynak szegezte a kérdést.

– Mi a baj? – kérdezte megint a férfi.

Kosztya a férfihoz fordult és hosszan, figyelmesen a szeme közé nézett. Az nem állta a pillantást, vállat vont, Kosztya felett a feleségére nézett, aztán megint Kosztyára.

– Milyen ügyben keresi, lenne szíves megmagyarázni? – követelte szigorúan.

– Igornak . . . Mármint a fiuknak – kezdte, és a hangja remegett a sértettségtől és a keserű haragtól –, fia született. De ez a maguk Igorja . . . még arra se méltatja . . . Csak kushad, mint a . . . – Kosztya nem fejezte be a hasonlatot, de tudta, érezte, hogy most aztán kipakol: mintha csak dühíteni akarnák, itt áll előtte ez a derűs, jóllakott ember, mögötte a nagy lakás, a fogason drága bunda, kalap . . .

– Hogyan?! – kérdezte a férfi, szinte éneklésbe szaladt a hangja. – Mit mond?

– Tessék? – csipogta riadtan az asszony a háta mögül. – Tessék?

– A maguk Igorjának fia született. De a maguk Igorja . . . Csakhogy minket nem lehet átvágni. – Kosztyának reszketett az ajka, összeharapta hát, egyetlen vad görcsbe rántotta magát. Kész lett volna belerúgni a férfi helyes kis pocakjába.

– Csakhogy minket nem lehet átvágni! – ismételte meg Kosztya. Ebben a pillanatban észrevette a rézmozsarat a törővel, amely ott állt egy kis asztalon az előszobában, és attól, hogy ez a mozsár itt volt, valahogy biztonságot érzett. Még meg is nyugodott valamelyest.

– Talán bemennénk – mondta a férfi, megfordult, előrement, és benyitott jobbra az egyik ajtón. – Tessék! – szólt ki most már a szobából hangosan.

Kosztya visszafordult az asszonyhoz:

– Jöjjön, hogy maga is hallja. – És az ajtóra mutatott, amelyen a férfi az imént bement.

Az asszony olyan riadt volt, hogy már ment is befelé engedelmesen. Amikor már eltűnt, Kosztya éppen a kisasztalnál járt, nesztelenül kivette a törőt a mozsárból, és a zakója belső zsebébe süllyesztette. Nem volt nagy, ügyes kis törő volt, de jó nehéz. Lehúzta a zakóját, de az csak annak tűnne fel, aki nagyon vizsgálgatná.

– Na, menjünk csak szépen sorjában – rendelkezett a férfi, amint Kosztya belépett a szép nagy szobába, ahol aranyhalak úszkáltak az akváriumban az ablakpárkányon. – Ne idegeskedjen . . . Mondja el szép sorjában, miről van szó. Ki maga egyáltalán?

– Ember – mondta Kosztya, és leült egy fotelba. A mozsártörővel olyan biztonságban érezte magát, mintha csak pisztolya lett volna. – A maguk Igorkája . . . mondom: a maguk Igorkája apa lett, de el akar tűnni, kushad, mint a dög. De ismétlem: ez nem fog neki sikerülni.

– Ki maga egyáltalán?! – kérdezte az anya, kiáltva, szinte már könnyek között, érezte, hogy mindez igaz: az ő Igorkája tényleg apa lett, legszívesebben sírva fakadt volna a rémülettől.

– Várj csak – intette le a férje. – Nos, szóval – faggatózott türelmesen, de már távolról sem nyájasan –, a mi Igorunk apa lett . . . Úgy értsem, hogy gyereke született. Igen?

– Igen. Anton.

– És ki az anyja Antonnak?

– A húgom.

– Jézusom! – kiáltott fel ismét a nyájas képű asszony. És könyörögve és kétségbeesetten meredt Kosztyára. Kosztyának már egyenesen úgy rémlett, hogy a zakója kitömött zsebét is észrevette, és most mindjárt könyörögni fog, hogy ne ölje meg őket. – De hát micsoda apa lenne ő?!

– És ki a húgod? – folytatta a faggatózást a férfi, szem-

látomást ingerülten. És minél ingerültebb volt, annál nyugodtabb lett Kosztya. Annál nyugodtabb és elszántabb.

– Ő is ember – mondta, és a szeme közé nézett a férfinak.

– Beszélsz itt összevissza, te taknyos – robbant ki a férfi. – Mit képzelsz!... Beállítasz ide, beszélsz összevisszsza!... Azt mondd, ami a lényeg. Ki a húgod?

– Em-ber – mondta Kosztya, és izgatottan járt a keze: kedve lett volna előkapni a törőt, de türtőztette magát.

– Fiatalember – könyörgött az anya –, mondjon el mindent, miért acsarkodunk itt? Mondja el szép nyugodtan.

– Nem tudom, hogy a férje miért pocskondiáz engem – fordult Kosztya az asszonyhoz. – Hogy így taknyos, meg úgy taknyos... Erről majd még beszélgetünk. A húgom... húszéves, dolgozott... amíg nem szült... Persze, oda most nem mehet vissza... A szégyene miatt. A postán dolgozott. Mi egyszerű emberek vagyunk – ismételte meg mély meggyőződéssel Kosztya, és keményen a férfira nézett –, de a maguk Igorkája nem lóg meg tőlünk. Tőlem biztosan nem lóg meg, világos?

– Világos – mondta a férfi, és felállt. – Idejössz, taknyos... igenis, megismétlem, taknyos létedre, és mindjárt ilyen hangon beszélsz velünk. Hát így nem vagyok hajlandó tárgyalni. Ez is világos?! Tárgyalok a húgoddal, az apáddal, az anyáddal, de veled nem, és ki innen! – azzal az ajtóra mutatott. Indulatos ember volt.

Kosztya felállt... Kivette zsebéből a mozsártörőt, és se szó, se beszéd, egyenest a férfinak. Annak abban a szempillantásban fakó lett az arca... hátrált, a halai felé... ráncba futó homlokkal, megbabonázva bámulta a réz mozsártörőt Kosztya kezében. Az asszony nem mindjárt értette, miért ugrott fel, miért lódult neki Kosztya... Valahogy azt se értette, miért vette ki a zsebéből azt a törőt. De mindent megértett, mihelyt a férje arcára nézett. És felsikoltott áthatón, iszonyúan. Kosztya hátrafordult... és abban a pillanatban kemény ütést érzett az állkapcsán, s már a földön is volt. A férfi ráugrott, hátranyomta a jobb karját, és könnyen kicsavarta a kezéből a mozsártörőt.

– Szóval így vagyunk!... – mondta, amikor felállt. – Állj fel! Ülj le oda!

Kosztya felállt... ránézett a férfira. Szeméből tüzelt a vadság és elszántság.

– Úgyis megölöm – mondta.

A férfi lenyomta egy székre, Kosztya lehuppant, tarkóját a támlába ütötte. De csak nézte keményen a férfit.

– Megölöm... Lelövöm. Meglesem és lelövöm – mondta újra.

A férfi kezében a mozsártörővel, ült vele szemközt, és értelmesen, higgadtan szólt hozzá.

– Na jó, megölsz. De miért?

– Azért, hogy egy ilyen lelkiismeretlen... csirkefogót nemzett. Hát lehet ezt?! – Legszívesebben elsírta volna magát, és rárohant volna a higgadtan érvelő férfira. – Hát lehet ezt?! – ordította.

– Mit lehet?

– Ahogy a maguk fia...

– Miért? És ahogy a te húgod? Azt lehet? – kérdezte kíméletlenül, de igazságosan a férfi. – Elvégre nagykorú.

– Az hülye.

– Hogyhogy „hülye"? Ha hülye volna, nem dolgozhatna a postán.

– Nem ismeri az az életet... Azt könnyű elcsábítani! Ide figyeljen – Kosztya sovány öklével keményen megdöngette a hegyes térdét –, amíg az anyakönyvvezetőhöz nem mennek, és nem fognak nekem normálisan élni... én nem hagyom élni magukat! Lehet, hogy én belepusztulok, de magukat se hagyom! Majd én intézkedem! Majd én kiosztom a büntetést ezért a disznóságért.

A férfi figyelmesen és súlyos tekintettel nézett rá. Sokáig hallgatott.

– Ne ijesztgess engem, ne ijesztgess – mondta Kosztya válaszul erre a súlyos hallgatásra. – Mert nem ijedek meg. Megölhetsz persze... Fejbe vágsz ezzel a törővel, aztán elviszel a csomagtartóban, mi?

– Uramisten, mi ez?! – kiáltott fel rémülten, de lefojtott hangon az asszony. – Mit beszél?!

– Én nem féltem úgy az életemet, mint a maguk drágalátos fiacskája. De ha nem akar ember módjára élni, én egyszerűen nem hagyom élni! – Kosztya már megint a térdét

verte az öklével. – És ha én már nem élek, akkor az apám öli meg magukat! Tudja, hogy hova jöttem.

– Ki az apád? – kérdezte a férfi.

– Ember. Mit kérdezget folyton: ez ki, az ki? Ember, na, legfeljebb nincs ekkora pocakja . . . – Kosztya a férfi formás görögdinnyéjére meredt, amely ott domborodott a kék sportpulóver alatt.

– Most itt hagyod a címedet, és elmész – mondta a férfi. Felállt, és az asztalhoz ment, hogy felírja a címét. – Diktáld.

– Nem megyek egy tapodtat sem, előbb megvárom a maguk Igorkáját. Aztán majd elmegyünk együtt, és beleverem az orrát a pelenkába. Hogy tudja, hol a helye, hol a családja.

– Micsoda családfő lenne ő! – mondta félig elképedve, félig nevetve, még ha keserű nevetéssel is, az anya. – Most lesz másodéves . . . Még négy év a diplomáig.

– Majd dolgozik, és tanul – jegyezte meg erre Kosztya. – Nem olyan borzasztó.

– Mondd a címeteket! – gurult dühbe megint az apa. – Elmegyek, és beszélek az apáddal. Mert teveled, úgy látom, nem lehet emberi nyelven beszélni.

– Bezzeg a maguk drágalátos csemetéje nagyon érti az emberi nyelvet . . . A szép szavakat! Képzelem! El nem mozdulok innen, megvárom.

– De ha egyszer nincs itthon! – mondta hangosan és dühösen az anya, akit sértett „drágalátos csemetéjé"-nek ilyen emlegetése. – Talán hívjuk a rendőrséget?

– Csak hívják.

– Nincs itthon a fiunk! Nincs a városban, falura ment.

– Hazudnak.

– Diktáld a címeteket! – ordította most már bíborvörösen a férfi.

– Ne üvölts – tanácsolta neki Kosztya. – Mert szétreped a pocakod.

A férfi letette a tollat, eldobta a törőt, amelyet még mindig szorongatott, odament Kosztyához, megfogta a gallérjánál, és vitte kifelé, végig az előszobában, a bejárati ajtóhoz. De ha erős is volt, Kosztya viszont fiatal és keményköténű . . . Először elindult engedelmesen, de mihelyt en-

gedett a férfi markolása, kitépte magát, és teljes erejéből hasba rúgta a férfit. Az a fal mellé kuporodott... Az asszony sikoltozott, berohant az ajtón, nyilván a telefonhoz, mert Kosztya már hallotta is, hogy felkapja a kagylót, és tárcsáz. Kosztya bement az aranyhalas szép szobába, fogta a mozsártörőt, és visszatért az előszobába.

– Hagyd! – kiabálta a férfi. Kosztya először azt hitte, hogy hozzá beszél, de csak elnézett mellette, és újra kiáltott: – Olga, hagyd!

Az asszony visszajött az előszobába. És máris pörölt:

– Miért hagyjam?! Egy ilyen bandität?! Ez egyszerűen banditizmus!...

– Hagyd – mondta határozottan a férfi. Felállt, még a falnak támaszkodott, állt egy darabig, várta, hogy elmúljon a fájdalom. Aztán nagyot sóhajtott, megcsóválta a fejét. A fogát csikorgatta, Kosztyára meg a mozsártörőre rá se nézett.

– Most pedig elmegyünk az apádhoz – mondta hosszú szünet után. – Olga, a kabátomat.

Kosztya most már sajnálta, hogy megrúgta a férfit – nem számított rá, hogy így fordul a dolog, meg aztán kezdett is kerékvágásba zökkenni az ügy: az apjával majd csak kordába fogják ezt a két rakoncátlant – Igorkát meg a papáját. Mellesleg nem volt már olyan ellenséges Igorka apjával, csak azt várta türelmetlenül, hogy megnyugtatóan lezárja ezt az igazságért kiáltó ügyet.

Amikor a férfi zakót öltött, és újra megjelent, a pocakja már eltűnt valahogy: tekintélyes, határozott, komoly férfi állt az előszobában.

– Gyerünk – mondta Kosztyának. – A törőt hagyd itt.

Kosztya letette a mozsártörőt egy székre az ajtónál.

– Hol laktok? – kérdezte a férfi, amikor a liftre vártak.

– A Proletarszkaján.

– Hogy kell oda menni?

– Itt van három sarokkal odébb.

A lift felért... Beléptek, becsukták az ajtót, a férfi benyomta a gombot – halkan siklottak lefelé. Olyan közel álltak egymáshoz, hogy Kosztyának már kínos volt a férfi pillantását állnia. De az csak nézett rá. Viszont Kosztya se

szerette volna elveszíteni a határozottságát, a kemény nekidurálást. Ebben a pillanatban csak azt sajnálta, hogy nem olyan tekintélyes és komoly, mint ez a férfi, aki itt lenéz rá. Gyakran sajnálta, hogy nincs komoly, tekintélyes külseje.

– Hány éves vagy? – kérdezte a férfi.

– Nem az a lényeg – mondta Kosztya.

A lift nesztelenül megállt – mintha csak párnára érkezett volna –, nagyon jó lift volt . . . Kiléptek, lementek néhány lépcsőt, és máris az utcán voltak.

– Mit kötekedsz itt velem? – kérdezte a férfi.

– Miért, mi maga, szentkép? Talán áhítatoskodjak?

– Nem kell azért mindjárt áhítatoskodni, azt senki sem mondja. De azért . . . Okos ember nem viselkedik így.

– Persze, a maguk Igorja, az tudja, hogy kell viselkedni. Biztos a Komszomolban is bent van.

– Egyet ne felejts el! Még a legkilátástalanabb helyzetből is lehet kiutat találni.

– Csak nem akarja pénzzel elintézni az egészet?

– Hülye – mondta a férfi keserűen. – Nem vagy normális. A húgod is ilyen?

– Persze, mert ti vagytok a nagyokosok . . . – Kosztya még meg is torpant dühében és sértettségében. – Az okosok! – Keményen farkasszemet nézett a férfival. – A nagy bölcsek . . . – Összeszorította a fogát, aztán úgy mondta, mint egy esküt: – Még egyszer utoljára mondom: ha nem oldják ezt meg emberséggel, én . . .

– Menjünk – mondta kurtán és ugyancsak határozottan a férfi, és indult is tovább. – Ki se látszik a földből, de fenyegetni, azt tud. Taknyos!

Egy darabig mentek némán egymás mellett.

– Miféle családi életük lesz, ha erővel összeadjuk őket? Erre nem gondoltatok? – kérdezte a férfi.

– Miért, ő gondolt rá?

– Csak ezt tudod hajtani: „ő, ő"! És a húgod?

– Az lány! De ő a fiú!

– Ne ordíts! . . . – A férfi körülnézett. – Mit ordítasz? Egyszerűen nem lehet veled menni az utcán.

– Kitörök egy karót, aztán majd azzal hajtlak magam előtt. Majd meglátod, hogy lehet menni. – Kosztyának olyan elszánt volt a tekintete, hogy nem hagyott kétséget

afelől: meg is teszi amit mond: kitör egy karót, és verekedni kezd itt a nyílt utcán.

– Affene!... Te őrült! Nem tudsz nyugton maradni?

– Nem tudok. Nem tudo-ok! Mihelyt arra a nyugodt képedre nézek, tótágast áll bennem minden: hogy lehetsz ilyen nyugodt?! Egy ember született a világra... Egy apróság... Ti pedig... Eh, értitek is ti!

– Elég volt, most már ne üvölts! Gyere csendesen!

És csendben mentek egészen a házukig.

Az apa nyitott ajtót... Kosztya könnyű mozdulattal odább lökte a férfit, maga ment be a szobába, becsukta a háta mögött az ajtót, és azt mondta:

– Elhoztam a kis Anton nagypapáját.

– Jó napot! – mondta ezalatt az előszobában komolyan, méltósággal Anton nagypapája. – Szviridov vagyok, Pavel Vlagyimirovics.

– Aha – mondta Kosztya apja. – Mi pedig Hudakovék vagyunk. – És tekintetével keményen, állhatatosan Szviridovot vizsgálta.

– Talán beljebb invitálhatnának – mondta Szviridov. – Mutassák a kisunokát.

A konyhából előjött Kosztya anyja, és kíváncsian, csodálkozva nézte Szviridovot.

És kijött a kisszobából, ahol most a csöpp Anton lakott, az anyukája, Alevtyina... És értetlenül nézte a tekintélyes bácsit. Nem hallotta, amikor a bátyja azt mondta, „meghoztam a nagypapát", így aztán végképp nem értette, miért állnak és hallgatnak mind olyan furcsán.

– Hol a kisunoka? – kérdezte megint Szviridov, szinte jókedvűen.

– Miféle kisunoka? – kérdezte halkan Alevtyina.

– Az unokám...

– Ez Igor apja – magyarázta Kosztya.

– Miféle Igoré?

– A te Igorodé... Anton apjáé.

– Jaj, de hülye vagy – mondta Alevtyina. És visszament a kisszobába. – Menj az egyéni kezdeményezéseiddel! – szólt ki még a szobából. És vissza is jött a küszöbig. – Ki az az Igor?

– Ne ködösíts! – mondta harsányan Kosztya. De szemlátomást zavarba jött.

– Mi az, hogy „ne ködösíts"?

– Ez itt Igor apja – mondta Kosztya, de most már nem olyan magabiztosan –, Igor pedig Anton apja. Világos?

– Hát ezt meg honnan szedted? – kérdezte Alevtyina. – Mit zaklatod az embereket ok nélkül, te süket! Nahát! Hogy jön ehhez Igor?

– Na várjunk csak, várjunk csak – mondta Szviridov. – Menjünk csak sorjában: maga ismeri a fiamat? Igor Szviridovot?

– Ismertem . . . Ismertem, na. De nem velem barátkozott, hanem a barátnőmmel, akivel együtt dolgoztam a postán.

– Ezek szerint ez nem az ő fia?

– Miért volna az övé?!

– Akkor kié a gyerek?! – üvöltött Kosztya.

– Kosztya – szólt rá az apja –, ne üvölts. Eszerint mindent tisztáztunk. Akkor hát minden rendben . . . Bocsássa meg, hogy ok nélkül zaklattuk.

– Ugyan kérem . . . – mondta Szviridov nyájasan. – Megesik az ilyesmi . . .

– De hiszen hazudik Alka! – lármázott megint Kosztya. – Nem akarja megmondani az igazat: ezt is kifőzték azzal az Igorral!

– Kosztya, ne üvölts! – emelte fel most már a hangját az apja is. – Mire való itt üvöltözni? Bocsásson meg – kérte ismételten Szviridovot –, megértheti, hogy megviselt minket ez a dolog, ezért aztán . . .

– Nono – fordult Szviridov Alevtyinához –, talán tényleg eltitkol valamit előlünk? Talán mégis Igor . . .

– Ugyan, menjen már! – mondta Alevtyina. És még el is nevette magát. Azzal bement a szobába. – Jézusom! . . . – hallatszott még ki onnan, ahogy maga elé suttogta. Különben, mióta anya lett, valahogy merészebb, önállóbb, okosabb is lett, és sokat incselkedett, nagyokat kacarászott a kis Antonjával.

– Nos, hát akkor . . . – fordult Szviridov Kosztyához –, én talán el is mehetek?

Kosztya szóra se méltatta, úgy ment el mellette, és be,

a konyhába. Csak onnan ordította vissza torkaszakadtából:

– Pedig kinyomozom én ezt! De kinyomozom ám!

– Viszontlátásra – búcsúzott udvariasan Szviridov.

Az apa némán biccentett.

Szviridov elment.

– Kinyomozom én, ha addig élek is! – kiáltotta Kosztya még egyszer, elfúló hangon. Sírt. Kimerítette ez a nap... Az idegei felmondták a szolgálatot. – A nyavalyások! Persze, a murik és balhék szítói!...

– Hagyd el, Kosztya – szólongatta szelíden az anyja. – Ne edd magad ezen. A fenének kellene ilyen apa... Még ha előkutatjuk is! Mi talán nem tudjuk felnevelni ezt a kicsit? Felneveljük.

– Nem úgy szokták azt – vitatkozott Kosztya, miközben a könnyeit törölgette. – Hol láttatok ilyet?!

– Na, láttunk már... Nem is egyet. Ülj le, és egyél... Csak nyargalsz egész nap, mint egy detektív, egészen sápadt vagy. Mondom, hogy ne edd magad.

Kosztya az asztalhoz ült, tenyerébe támasztotta az állát, és kibámult az ablakon, le az udvarra. Még este le kell mennie, hogy beszéljen ezzel a... bajszossal, gondolta. Viszek magammal egy kést, és lemegyek – aztán okoskodjanak, ha akarnak.

– A murik és a balhék szítói – mondta még maga elé. Valahol hallotta ezt a kifejezést, és megtetszett neki. Az összes nagyhajút ez alá a címke alá sorolta magában, szinte valami menetoszlopba, mintha ezt a táblát vinnék az élen – a pimasz, lelkiismeretlen banda.

– Ne edd magad Kosztya – mondta az anyja, amikor az asztalra tette a káposztalevest. – Magunk is felneveljük.

„Nem kést viszek, hanem egy súlyt, valami szíjra kötve – határozott Kosztya. – Az olyan pörgő súlyt biztosan tisztelik."

Ebben maradt, és tányérjába merte a káposztalevest.

Elbert János fordítása

Az egész azzal kezdődött, hogy Monya Kvaszov valamiféle füzetben azt olvasta: az örökmozgó – lehetetlen. Ilyen meg ilyen oknál fogva, már azért is, mert létezik súrlódás. Monya . . . Itt egyébként meg kell magyarázni, hogy miért Monya. Mityka Dmitrij volt a neve, de a nagyanyja Mitrijnek hívta, becézni meg Motykának, Motyának becézte. A cimborái pedig Monyává csavarták – így egyszerűbb, azonkívül a Monya név valahogyan jobban is illett a nyughatatlan Motykához, kiemelte a többiek közül, és éppenséggel azt az izgága, nyakas természetét hangsúlyozta.

Nos hát, olvasta Monya, hogy az örökmozgó – lehetetlen . . . Olvasta, hogy rengetegen próbáltak mégiscsak feltalálni ilyen mozgót . . . Figyelmesen megnézte azoknak az örökmozgóknak a rajzait, amelyeket a különböző korokban ajánlottak . . . És elgondolkozott. Hogy létezik valamiféle súrlódás, hogy vannak mechanikai törvények?! Mindezt figyelmen kívül hagyta, és rögtön a feje búbjáig belemerült egy olyan örökmozgó feltalálásába, amilyen még sose volt. Maga se tudta, miért, de nem akarta elhinni, hogy egy ilyen önmozgó lehetetlen. Máskor is megesett vele, hogy a különféle józan gondolatokra . . . egyszóval megvetéssel elhessegette magától a különféle józan gondolatokat, és így morfondírozott: „Ugyan már, beszélhetnek ezek itt nekem . . .” Most is azt gondolta: „Ugyan már! Mi az, hogy: lehetetlen?!”

Monya a huszonhatodik évét taposta. A nagyanyjánál lakott, bár valahol voltak szülei, apja is meg anyja is, de a nagyanyja még kicsi korában magához vette szüleitől – akik örökké hol elváltak, hol megint összeköltöztek –, és ő nevelte. Monya elvégezte a hétosztályos iskolát a faluban,

majd másfél évig tanult a mezőgazdasági technikumban, de az nem tetszett neki, otthagyta, a katonaságig a kolhozban dolgozott, katonáéknál a szolgálat során gépkocsivezetői szakképzettségre tett szert, és most sofőrként dolgozott a szovhozban. Monya lenszőke volt, járomcsontja kiállt, apró szeme mélyen bent ült. Nagy alsó állkapcája erősen előreugrott, és ettől még a külseje is módfelett rátarti és csökönyös lett. Mert ha megvolt benne valami, akkor ez megvolt: ha fejébe vett valamit – akár azt, hogy megtanul tangóharmonikázni, akár azt, hogy (mint tavaly tette) körömszakadtáig megvédi a veteményeskertjükben a tizenhét század hektárt, tehát nem azt a tizenöt századot, amennyi a törvény szerint járt volna, hanem tizenhetet, amennyijük ténylegesen volt, neki meg a nagyanyjának (épp ezért szólították fel őket, hogy a sövényt vigyék közelebb a házhoz) –, akkor az a gondolat, amely az agyában támadt, teljesen hatalmába kerítette Monyát: többé nem tudott másra gondolni, csak arra, hogy megtanuljon tangóharmonikázni, vagy hogy ne adja oda a községi tanácsnak azt a nyavalyás két század hektár földet. És mindig el is érte a célját! Igy történt ezúttal is, az örökmozgó esetében: Monya többé se látott, se hallott, testestül-lelkestül e nagy feltalálói feladatnak szentelte magát. Bármit csinált – kocsit vezetett, vacsorázott, tévét nézett –, minden gondolata az örökmozgó körül járt. Már felvázolta az örökmozgó tucatnyi változatát, de ő maga el is vetette őket egytől egyig. Agya görcsösen dolgozott; Monya éjszakánként felugrált, és megrajzolta a soron következő vázlatot: valami kereket . . . Találgatásaiban folyton egy kerék körül topogott, mindjárt kerékkel kezdte, és később is egyre annak az újabb és újabb módját kutatta, hogyan kényszerítse a kereket, hogy örökké forogjon.

Végül megtalálta a módját: íme, itt van: vesz egy kereket, mondjuk, egy bicikliét, és függőleges tengelyre felerősíti. A kerék abroncsához ferde helyzetben (úgy, hogy a kerék síkjával negyvenöt fokos szöget zárjon be), szilárdan odarögzít egy vályút, amelyben szabadon csúszhat valami nehezék, mondjuk egy kilós mérlegsúly. Most már, ha ahhoz a tengelyhez, amelyre rá van erősítve a kerék, ugyanolyan szilárdan rögzít (hegeszt) egy kis vasrudat úgy, hogy ennek a peceknek a szabad vége föléje nyúljon a vályúnak,

amelyben a súly csúszik . . . Tehát ha a súly a vályúban lefelé igyekezve nekiütközik a peceknek, akkor egyúttal meg is löki, vagy ha nem löki is meg, mindenesetre nyomást fejt ki rá, mármint a pecekre! Mivel a pecek a tengelyhez van erősítve, a tengely forogni kezd, vele együtt pedig a kerék is. Ilyen módon a kerék magamagától kezd forogni.

Monya ezt éjjel találta ki . . . Felugrott, lerajzolta a kereket, a vályút, a pecket, a súlyt . . . És még csak nem is érzett különösebb örömöt, inkább csodálkozott: hát miért törték az emberek annyi időn át a fejüket?! Csak úgy gatyában járkált egy keveset a szobában, aztán nagy büszkén, nyugodtan leült az ablakpárkányra, és rágyújtott. Kintről forró szél fújt be, a karókerítés mellett hajladozva susogtak a fiatal nyírfák; porszag érzett. Monya elképzelte hazájának, Oroszországnak óriási területét, mint végtelen síkságot, és egyszer csak meglátta magát azon a síkságon, ahogy zsebbe dugott kézzel, körültekingetve, nyugodtan ballag az úton . . . És ebben a gyaloglásban – mert semmi más nem történik, csak ballag és kész – valahogy a tulajdon nagysága sejlett fel előtte. Így halad végig a földön – egyetlen kiáltás, kurjantás nélkül – megnéz mindent, és eltávozik. Csak később kapnak észbe az emberek: kicsoda is volt! Ki volt . . . Ki volt . . . Monya járkált még egy keveset a szobában . . . Ha nem gatyában, hanem nadrágban van, akkor már most zsebbe dugja a kezét, és úgy járkál – nagy kedve lett volna hozzá. De nadrágot húzni lusta volt, azazhogy nem is lusta, hanem csak restellt nagy feneket keríteni a dolognak. Nyugalom, végtelen nyugalom szállt Monya lelkére. Lefeküdt, de reggelig sem tudott elaludni. Örökmozgójához többé hozzá se nyúlt – ott minden világos –, csak feküdt a takarón, és bámulta az ablakon át a csillagokat. A forró szél reggeltájt meggyengült; még mindig meleg volt a levegő, de nem fülledt. A sűrű, fekete égbolt halványodni kezdett, olyan lett, mint egy agyonmosott világoskék kartonvászon . . . És az a sajátos, félénk, tünékeny hajnali csönd telepedett az ablak alá. Nemsokára meg is törték ezt a csöndet: a közelben megnyikordult egy veréce, majd megcsörrent egy kerekes kút lánca, aztán csikorogva forogni kezdett a hengere . . . Egymás után keltek fel az emberek. Monya még mindig az ágyon hevert, és kibámult az ablakon.

Látszólag semmi sem változott, de valahogy olyan vonzó, drága lett az élet. A macska rúgja meg, most egyszeriben kiderül, amit az ember idáig nem is vett észre: az, hogy itt minden gyönyörű, egyszerű és végtelenül drága. Monya hevert még egy félórát, és ő is felkelt; korán volt még ugyan, de most már úgysem lehetett elaludni.

Odaült az asztalhoz, átnézte a rajzot. Különös, de sem izgalmat, sem örömet nem érzett. Még mindig nyugalom honolt a lelkében. Rágyújtott, hátát a szék támlájának vetette, és egy szál gyufával vájkálni kezdte a fogát – csak úgy, csupán azért, hogy ezzel a semmi kis foglalatossággal hangsúlyozza annak óriási jelentőségét, ami az éjszaka történt, és ami kicsiny rajzok alakjában most ott fekszik az asztalon. Élvezte a helyzetet: az asztalon ott hever az örökmozgó vázlata, ő meg csak vájkálgatja a fogát. Hát így van ez, kedves elvtársaim!... Kell nektek a meleg dunyha alatt az asszonnyal fárasztani magatokat, kora hajnalban; kell nektek üdvözülten szuszogni ott – törpe fajankók! És aztán napközben majd elégedett ábrázattal járnak-kelnek, csinálnak egyet-mást, apró-cseprő dolgokat, és közben ráncolják a homlokukat, mintha gondolkoznának! Ohhohó! Még gondolkozni is tudtok?! No lám csak! Különben hát van benne valami: elvégre feltaláltátok például a falra függeszthető kézmosót. Micsoda koponya kellett ahhoz... Ó, emberek, emberek! Monya fölényesen elnevette magát, és az emberiség nagy találmányához, a kézmosóhoz indult, hogy megmosakodjék.

És később is ebben a gunyoros hangulatban töltötte az egész reggelt. Nagyanyja észre is vette, hogy valósággal üdvözült ábrázattal jár már reggel óta... A nagymama vidám, magabíró öregasszony volt, szerette Motykáját, de szeretetét semmilyen módon nem mutatta ki. Ő maga is egyszerűen vélekedett az emberekről: élnek, megkeresik a betévő falatjukat, aztán, ha eljön az ideje – meghalnak. Az a fontos, hogy nehéz napokban szemfüles legyen az ember, mindig segítsen magán valahogy. Ő a háború alatt például ilyen módon élt az alkalommal: észrevette, hogy a kolhoz egyik szabadban álló hombárjának az aljában rés van, és azon át szép csendesen kicsorog a szem. A hombár a hátsó falával az út felé állt, de arról az oldalról burján- meg

csalánbozót takarta el. Kvasziha egy éjjel egy szütyővel átlopózott ezen a bozóton, és bár összevissza csípte a csalán, mégis eljutott a gabonához. A hombár nagy, magas volt, az alja is magasan állt a föld fölött – éppen alábújhatott egy ember. Kvasziha megtisztította a magot, és késsel szélesebbre vágta a rést . . . Körülbelül egy hétig járt éjszakánként az alá a hombár alá szütyővel. Így hát jócskán hordott haza gabonát. És a legnagyobb éhínség idején, éjnek évadján, mozsárban megtörte azt a magot, a lisztbe fenyőkérget kevert, és cipókat sütött. Így kerülte el az éhhalált. Motykát úgy szerette, mintha édesfia lett volna, sőt, bizonyára még jobban is, mert rajta kívül most már nem volt senkije. Volt ugyan egy lánya, Motyka anyja (két fia elesett a háborúban), de az végül is tengelyt akasztott az uracskájával, ideoda hányódott a városban – egyáltalán valahogy félresikeredett az élete; soha nem dugta haza az orrát, úgyhogy mintha nem is létezett volna.

– Mér vagy máma ilyen? – kérdezte nagyanyó, mikor a reggelinél ültek.

– Milyen? – érdeklődött nyugodtan és leereszkedően Monya.

– Ilyen elégedett. Úgy hunyorogsz, akár a macska a napra. Tán álmodtál valamit?

Monya gondolkozott egy darabig. Majd körmönfontan így felelt:

– Azt álmodtam, hogy tízezer rubelt találtam a táskámban.

– Menny a manóba! – Az öregasszony gúnyosan nevetett, majd rövid hallgatás után azt kérdezte: – Oszt micsinálnál véle?

– Mit? Hát te mit csinálnál?

– Téged kérdezlek.

– Hm . . . Előbb mégis te mondd meg, mit csinálnál vele. Mire van szükséged . . . példának okáért?

– Nékem semmire. Legfeljebb a házat kéne átrakni . . .

– Inkább újat kellene építeni. Mit lehet ezen átrakni? Minden fája korhadt.

Nagyanyó felsóhajtott. Sokáig hallgatott.

– Az igaz: korhadt az egész . . . De én már csak itt élem

le az életemet. Nem sok van már hátra. Mindent végiggondoltam, azt is, hogy fognak innét kivinni.

– Kezdődik! – mondta bosszúsan Monya. Ő is szerette nagyanyját, ha talán nem is volt túlságosan tudatában: de egy dolog nagyon bosszantotta: az, ha a mihamar bekövetkező halált emlegette. És még ha a magatehetetlen öregség, az elmúlásba való beletörődés, a gyengeség indította volna rá! De erről szó sem volt – nagyanyó nagyon is akart élni, gyűlölte a halált, ám képmutatóan mégis megjátszotta előtte – mármint a halál előtt – az alázatos, elesett vénaszszonyt. – Mit beszélsz már megint?!

Az okos öregasszony színlelt szomorúsággal elnevette magát.

– Mit? Hát csak nem élek kétszáz esztendeig. E-eljön énértem is a kaszás . . .

– No, ha eljön, akkor majd itt lesz, minek erről időnap előtt beszélni?!

De az öregasszony szívesen beszélt volna erről, csak az a kár, hogy Motyka ki nem állhatja az effajta társalgást. Nagyanyó szeretett elcsevegni vele. Úgy vélte, Motyka okos legény, csak azon csodálkozott, hogy a faluban ezt kevesen tudják.

– No, hát mit is álmodtál?

– Semmit . . . Csak lám, milyen szép a reggel! Annak örülök . . .

– Jól van, addig örülj, amíg fiatal vagy. Ha jön az öregség, nem nagyon fogsz örülni.

– Oda se neki! – mondta hangosan, gondtalanul Monya, mikor befejezte a früstököt. – Majd . . . kitalálunk mi még valamit! Majd letesszük még mi is a garast!

Azzal Monya elindult a garázsba. De útközben elhatározta, hogy benéz Andrej Nyikolajevics Golubjovhoz, a kézi kapcsolású távbeszélőközpont mérnökéhez. Más vidékről származó, értelmes ember volt, igaz, egy kicsit mogorva, viszont nem holmi szószátyár. Monyának már kétszer is volt dolga vele, és tetszett neki a mérnök.

– Szerbusz! – köszönt Monya.

– Szervusz! – viszonozta kisvártatva a mérnök. És roszszallóan pillantott Monyára. Bizonyára nem tetszett neki, hogy tegeződjön vele.

„Túléled – gondolta Monya. – Fiatal vagy még."

– Azért jöttem, hogy letegyem a garast – folytatta az udvarba belépve Monya.

A mérnök ismét ránézett.

– Miféle garast?

– Hogy vélekednek a tudósok az örökmozgóról? – vágott a közepébe Monya. Leült egy gerendára, és szopókás cigarettát vett elő. Alulról felfelé nézett a mérnökre. – No, hogy?

– Miféle örökmozgóról?

– Hát arról a perpétum móbiléről. Az olyan szabályos örökmozgó, amit eddig sehogy se tudtak feltalálni . . .

– No és? Mi van vele?

– Hát hogy vélekednek manapság erről?

– Márminthogy kik vélekednének? – A mérnök egyre ingerültebb lett.

– A tudományos világ . . . Úgy általában. Tán a tudósok levették a napirendről ezt a problémát, vagy mi?

– Sehogy se vélekednek . . . Mintha nem volna egyéb dolguk, mint hogy ezen törjék a fejüket!

– Egyszóval levették a napirendről?

A mérnök ismét a motorbiciklihez hajolt.

– Nem túl korán? – Monya nem engedte, hogy kitérjen a beszélgetés elől.

– Mit csináltak „túl korán"? – kérdezte ismét rápillantva a mérnök.

– Hát azt, hogy levették. A napirendről. Azt a problémát.

A mérnök figyelmesen Monyára nézett.

– Mi az, talán feltaláltad az örökmozgót, vagy mi?

Monya is figyelmesen nézett a mérnökre. És mintha belevágna abba a diplomás fejébe; mintha botot dugna egy hangyabolyba, úgy rukkolt ki vele:

– Fel én!

A mérnök nem állt fel a guggolásból, de még figyelmesebben nézte Monyát. Nyíltan elmosolyodott, és visszaadta Monyának a botot: szintén tagoltan, de nem minden csípősség nélkül mondta:

– Gratulálok!

Monyát nyugtalanság fogta el. Nem mintha egyszeriben

kétsége támadt volna örökmozgóját illetően. Az keltett benne nyugtalanságot: lám csak, milyen mélyen befészkelte magát az emberek tudatába, hogy az örökmozgó – lehetetlen. Eszerint még ha feltalálja is valaki, továbbra is azt fogják hajtogatni: lehetetlen! Az emberekkel vitázni vesződséges és elszomorító dolog. Monya minden nyakasságával, csökönyösségével azt igyekezett elérni, hogy az emberek ne okozhassanak fájdalmat annak, aki a maga teljes bizalmával, egyetértésre való törekvésekkel előttük hajlong.

– No és tovább? – kérdezte Monya.

– Mit tovább?

– Hát gratuláltál . . . És tovább? Mi legyen?

– Mi legyen? Terjeszd a hatóságok elé, szabadalmaztasd . . . Megcsináltad már? Vagy csak kigondoltad?

– Csak kigondoltam.

– No, látod . . . – A mérnök elnevette magát, és megcsóválta a fejét. – Hát most láss neki! Írd le, vagy nem is tudom, hogy mondják.

Monya hallgatott egy darabig, mert a mérnök gúnyolódása fájóan érintette.

– Hát még meg se kérdezed, milyen az a mozgó? Legalább ismerd meg a működése elvét . . . Utóvégre te mérnök vagy. Vagy talán csakugyan nem érdekel?

– Nem – vágta oda kíméletlenül a mérnök. – Nem érdekel.

– Miért nem?

A mérnök abbahagyta a motorral való bajlódást, egy ronggyal megtörölte a kezét, a rongyot a gerendákra dobta, és a zsebébe nyúlt cigarettáért. Felülről lefelé nézett Monyára.

– Te legény, magad mondtad, hogy valamennyit még technikumban is tanultál . . .

– Másfél évet . . .

– No látod csak. Hát akkor mit hordasz itt össze tücsköt-bogarat? Sofőr vagy, ismered a gépeket . . . Hát csakugyan hiszel az örökmozgóban?

– Még meg sem ismerted a működési elvét, és máris tücsköt-bogarat emlegetsz! – mondta meghökkenve Monya, és érezte, hogy kész: ebben a pillanatban örökre megmaka-

csolta magát. Mellében ott érezte az ismerős remegést, meg azt az utálatos hidegséget.

– Nem is akarom megismerni.

– Miért nem?

– Mert ez ostobaság! Magadnak is be kell látnod, hogy butaság.

– És ha mégse butaság?

– Próbáld ki. Próbáld ki, és csak aztán gyere nekem... azzal a működési elvvel. De ha akarsz egy jó tanácsot: ne pocsékold az idődet még a kipróbálással se!

– Köszönöm a jó tanácsot. – Monya felállt. – És egyáltalán a kedves szavaidat...

– Nézze meg az ember – mondta szinte sajnálkozva, de hajthatatlanul a mérnök. – A nebáncsvirág! Miért nem mondod mindjárt, hogy engem a főiskolán...

– Ugyan, mi köze ehhez a főiskolának?! Nem szakmai felvilágosításért jöttem én ide...

– Hát miféle kontárkodás ez?! – fakadt ki a mérnök. – Majdnem kilenc évig tanultál, és most tessék: jössz azzal az örökmozgóval. Micsoda dolog ez?! Meg kell érteni bizonyos dolgokat. Hát mit gondolsz: ha az örökmozgó lehetséges volna, eddig nem találták volna fel?

– Az a baj, hogy mindenki így vélekedik: lehetetlen és kész! És mindenki legyintett rá...

– Csakhogy nem legyintettek rá, hanem már réges-rég bebizonyították: le-he-tet-len! Még ha egy négy osztályt járt ember fejében fordulna meg, de hát te nyolc és fél évig tanultál! Hát hogy lehet ez? – A mérnök egyszeriben dühbe gurult, istenigazában dühbe gurult. És nem is leplezte dühét: szigorúan, sőt haraggal nézett Monyára. És tovább leckéztette: – Hát mit csináltál az alatt a nyolc és fél év alatt?

– A legyeket csapkodtam a lábom szárán! – válaszolta ugyanolyan dühösen Monya. És ő is a mérnök szemébe nézett. – Úgy beszélsz, mintha gyűlésen szónokolnál! Mit adod itt a nagyot? Nem akarlak én megválasztani semminek.

– No látod... – szólt a válaszul feléje áradó haragtól egy kissé zavarba esve, de saját dühét egy csöppet sem mérsékelve a mérnök. – Tudsz beszélni... Tehát korántsem vagy olyan sötét fejű. Hát akkor azzal az örökmozgó-

val sem kell házalnod. Mi a nyavalyának? Csak nevetségessé teszed magad. – A mérnök eldobta a cigarettáját, rátaposott, csavart egyet a lábán, hogy jól belenyomja a földbe, aztán odalépett a motorbiciklihez, hogy megindítsa.

Monya kiment az udvarból.

Ez a mérnök letaglózta. Szégyellte is, hogy így lehordták, de a harag is berzenkedett benne a mérnök ellen. Csak az volt a rettenetes, hogy kétség támadt benne az örökmozgóval szemben. Egyenest hazaindult, a vázlathoz. Szaporán lépdelt, a lába alá nézett. Sose szégyellte még magát ennyire. Szégyellte reggeli gondtalanságát, önelégült nyugalmát. Mégiscsak alaposan ki kellett volna próbálni mindent. A fene vigye el! És ilyen önelégült hangulatban állított be a mérnökhöz! Természetesen ellenőrizni kellett volna mindent!

Nagyanyja nem volt otthon. Még szerencse: most izgatott kérdésekkel nyaggatná. Monya leült az asztalhoz, maga elé húzta a rajzot. Mi volna itt a baj? A súly – ehol e! nyomást fejt ki a pecekre . . . Mert nyomja, ugyebár? Nyomja. Már hogyne nyomná! És mit csinál ő? Eszébe jutott, hogy a mérnök azt kérdezte: „Hát mit csináltál te az alatt a nyolc és fél év alatt?" Idegesen feszengett a széken, és megint visszakényszerítette magát az örökmozgóhoz. Nos? A súly nyomást fejt ki a pecekre, a pecek meg elmozdul ettől a nyomástól . . . Elmozdul. A másik vége meg oda van hegesztve a tengelyhez . . . Hát akkor mi a nyavalyát aggályoskodnak? Akkor mért volna ez lehetetlen? Most jött csak izgalomba Monya! Jól mondta a mérnök, hogy nyolc és fél évet tanult. Ez így igaz. De azért lehet itt ész! Monya felugrott a székről, és fel-alá járkált a szépszobában. Nem értette, miért kételkednek az emberek. Ám tessék, bizonyítsák be, hogy a súly nem fejt ki nyomást a pecekre, az pedig ettől nem mozdul el. Miért ne mozdulna el? Belátjuk, hogy elmozdul? Akkor pedig a tengely is . . . Pfü! Monya nem tudta, mit tegyen. Pedig csinálnia kellett valamit, különben szétrobban ettől az egésztől. A bőre szétreped a feszültségtől. Fogta a rajzot, és kifelé indult a házból, egyelőre még maga se tudta, hová. A mérnökhöz menne, ha az el nem robogott volna. De hátha még ott van? Így hát ismét a mérnökhöz indult. És megint szaporán haladt. Már nem szégyenkezett, de olyan türelmetlenség lett úrrá rajta, hogy a

legszívesebben futvást futott volna. Egy kicsit futott is: egy mellékutcában, ahol nem jártak emberek.

A motorkerékpár már nem volt ott az udvaron. Monya bosszús lett. Nem annyira valami meghatározott céllal, mint inkább csak gépiesen bement a mérnök házába. Csak a fiatal háziasszonyt találta otthon, nemrég kelt fel, még nem is fésülködött, pongyolában járt, arca meg puffadt volt az alvástól.

– Jó reggelt – köszönt Monya. – A férje már elment?

– El.

Monya is távozni akart, de megállt.

– Ugye, maga tanárnő? – kérdezte.

A háziasszony meglepődött.

– Igen. Miért?

– És mit tanít?

– Matematikát.

Monya ügyet se vetve a rendetlenségre, amely miatt a háziasszonyok szégyellni szokták magukat, ügyet se vetve magára a háziasszonyra se – hogy még mindig nem hozta rendbe magát –, odament az asztalhoz.

– No, akkor nézzen csak meg egy érdekes dolgot... Az imént majd összevesztem a férjével... Jöjjön csak ide!

A fiatalasszony egy darabig tétován állva nézett Monyára.

Nagyon csinos volt, kis töltött galamb.

– Mit szól hozzá? – kérdezte Monya.

– Mi ez tulajdonképpen? – kérdezte szintén az asztalhoz közeledve a tanárnő.

– Ide nézzen – kezdte magyarázni Monya a vázlatot –, ez egy olyan kis csatorna, kovácsolható bádoglemezből... Világos? Ez, így ni, ferdén hozzá van erősítve ennek a keréknek az abroncsához. Ide teszünk egy súlyt, ide ni, felülre... Ez pedig pecek, hozzá van hegesztve a tengelyhez. Ha a súly lecsúszik, elmozdítja a pecket... Mert ugye elmozdítja?

– Odább nyomja...

– Odább nyomja! Ettől a súlytól meglódul, nem igaz? Mármint a pecek. És a tengely mit fog csinálni? Forogni kezd? Hát a kerék?... a kerék szilárdan a tengelyhez van rögzítve...

– Mi ez tulajdonképpen? Örökmozgó vagy mi? – szólt csodálkozva a tanárnő.

Monya leült egy székre. A tanárnőre nézett. Hallgatott.

– Nos, mi ez? – kérdezte ismét az asszony.

– De hisz maga mondta!

– Örökmozgó?

– Az hát.

A tanárnő meglepődve legörbítette üde ajkát, és sokáig nézte a rajzot . . . Ő is széket húzott oda, és leült.

– Nos? – kérdezte rágyújtva Monya. Megint megremegett valami a mellében, de most az örömtől és a türelmetlenségtől.

– Nem fog forogni a kerék – mondta a tanárnő.

– Miért nem?

– Egyelőre még nem tudom . . . Ezt ki kell számítani. Eleve nem foroghat.

Monya jókorát csapott öklével a térdére. Felállt, és járkálni kezdett a szobában.

– Olyanok, mint a gyerekek! . . . – kezdte. – Nem értem: vagy agyontanulták magukat, vagy . . . Hát miért nem fog forogni? – Monya megállt, és merően nézett az asszonyra. – Miért nem?

Az asszony is ránézett, egy kissé izgatott volt. Alighanem még meg is ijedt egy kicsit.

– Maga nagyon akarja, hogy forogjon? – kérdezte.

Monya eleresztette füle mellett ezt a fölöttébb buta kérdést, és megint csak a magáét hajtva, ő kérdezett:

– Miért nem fog forogni?

– Hogy magyarázta meg a férjem?

– A férje? . . . Sehogy. A férje elkezdett pocskondiázni. – Megint a rajzhoz szaladt. – Azt mondja meg, hogy a kerék miért nem . . . Nyomja a súly?

– Nyomja.

– Nyomja bizony! És a pecek ettől a nyomástól . . .

– Tudja mit? – szakította félbe a tanárnő. – Minek törjük itt a fejünket, hisz egykettőre megmagyarázza nekünk a fizikatanár. Alekszandr Ivanovics olyan . . . Nem ismeri?

– De ismerem.

– Nem messzire lakik innen.

Monya fogta a rajzot. Tudta, hol lakik a fizikatanár.

– Csak várjon meg, jó? – kérte a tanárnő. – Magával megyek. Most már én is kíváncsi vagyok rá.

Monya visszaült a székre.

A tanárnő tétován állt előtte.

– Fel kell öltöznöm . . .

– Á-á – kapott észbe Monya. – No persze. A tornácon megvárom. – A kijárat felé indult, de a küszöbről még visszanézett, és mosolyogva azt mondta:

– Ez csak a valami! Ugye?

– Mindjárt kész vagyok – válaszolta a tanárnő.

A fizikatanár, név szerint Gekman, a Volga menti németek közül való, igen jó ember, mosolyogva hallgatta a felajzott Monyát. A rajzot nézte. Végighallgatta a magyarázatot.

– Lám csak – mondta őszinte elragadtatással a fiatal tanárnőnek. – Látja, hogy át van itt gondolva minden! És maga még azt mondja . . . – Most Monyához fordult. És lassanként ő is nekilelkesedve kezdett magyarázni. – Ide nézzen: én jóformán semmit sem változtatok a maga konstrukcióján, csak apróbb módosításokat végzek rajta. Elveszem (úgy ejtette: elfeszem) a maga csatornáját meg a súlyt . . . A kerékabroncshoz pedig a csatorna helyett odaerősítek egy másik pecket, függőlegesen. Így ni . . . – Gekman lerajzolta a maga kerekét, és az abroncshoz „odaerősítette" a pecket. – Ide biggyesztjük, ni . . . Helyes? – Gekman nagyon elégedett volt. – Most ehhez a függőleges pecekhez egy rugót rögzítek . . . Í-így. – A tanár a rugót is odarajzolta. – A másik végét pedig . . .

– Én már láttam ilyen mozgót egy könyvben – állította meg a tanárt Monya. – Így nem fog forogni.

– Ahá! – kiáltott fel boldogan a tanár. – És miért nem?

– Mert a rugó egyformán nyomja mind a két véget . . .

– Ez világos? Nézzük csak a maga változatát: a súlyt. A súly ott fekszik a csatornában, és nyomja a pecket. Csakhogy a súly ugyanúgy egyformán fogja nyomni a pecket is, a csatornát is. Vagy legfeljebb az egyiket egy picit kevésbé, a másikat egy picit jobban. És a kerék áll.

Monya ezt elképzelhetetlennek tartotta.

– Már hogy állna? ! – csattant fel. – Mit beszél? A csatornában csak csúszik . . . a csatornát különben meredekeb-

ben is lehet állítani, és a peceknek ütődik. Már hogy lehetne azt mondani, hogy „egyformán"! – Monya dühösen nézett a tanárra. De azt csak nem hagyta el az a furcsa öröm.

– Pedig lehet! – kiáltott fel mosolyogva ő is. Bizonyára a mechanika törvényeinek rendíthetetlensége szerzett neki ilyen nagy örömet. – Egyformán! Ez az egyenlőtlenség, ez a látszólagos egyenlőtlenség itt az abszolút egyenlőség . . .

– A pokol tüze égesse meg az egyenlőségével együtt! – Monya csak ennyit mondott, felmarkolta a rajzot, és kifelé indult.

Kiment az utcára, és szapora léptekkel megint hazaigyekezett. Ez valami összeesküvéshez hasonlított. Az ördög tudja, mi ez! . . . Mintha összebeszéltek volna. Pedig hát világos, még egy gyermek számára is világos: a keréknek szükségképpen forognia kell! Ők meg, lám, azt hajtogatják: SEMMIKÉPPEN SEM foroghat. Hát mi ez?!

Monya megint hazaloholt, írt egy cédulát, hogy nem jól érzi magát, megkereste nagyanyját a veteményeskertben, meghagyta neki, hogy vigye el a cédulát a szovhozirodába, de többet egy szót se mondott, hanem a csűrbe ment, és hozzáfogott, hogy megcsinálja az örökmozgóját.

. . . Meg is csinálta. Egész nap, sötét estig, vesződött vele. A végét már lámpásnál fejezte be. Szétszedte biciklijét (annak a kerekét használta fel), a csatornát egy ócska horganyzott vederből készítette, a pecket nem hegesztéssel, hanem csavarokkal erősítette rá a tengelyre . . . Mindent úgy csinált, ahogy elképzelte.

Magasabbra akasztotta a lámpást, leült egy tuskóra, a kerék mellé, rágyújtott . . . És minden izgalom nélkül meglökte lábával a kereket. Valahogy kedve támadt, hogy éppen lábbal indítsa meg az örökmozgást. És háttal a falnak dőlt. És leereszkedően nézte, hogyan forog a kerék. A kerék forgott-forgott egy darabig, aztán megállt. Monya most már kézzel pörgette meg . . . Sokáig – meghökkenve, ellenségesen nézte a küllőivel villogó kerék korongját. Ismét megállt. Monya ráeszmélt, hogy nincs ellensúly. Hisz egyensúlyba kell hozni a csatornát meg a súlyt. Kiegyensúlyozta

őket. Ahogy csak erejéből telt, ismét megpörgette a kereket, megint leült melléje, és várt. A kerék újra és újra megállt. Monya össze akarta törni, de meggondolta magát. Ott ült még egy kis ideig, aztán üres lélekkel lassan elindult.

... Kiment a folyóhoz, leült a parton, maga mellett tapogatózva felszedett néhány egészen kicsi kavicsot, és tenyeréről a sötét vízbe fricskázta őket. A folyóból nem áradt nyugalom: a túlsó partnál zúgott egy kissé, csobogott a köveken, mintha sóhajtozna a sötétben... Egész éjjel úgy hánykódott, mormolt magában – és folyt, folyt. Közepén, a fősodrában megcsillant hullámzó háta, itt a partnál pedig szüntelen ide-oda görgetett valamiféle kis köveket, matatott a bokrok között, néha haragosan sziszegett, néha pedig mintha suttogva, halkan nevetett volna.

Monya nem szenvedett. Még tetszett is neki, hogy lám, egyedül van itt, hogy mindenki nevetett rajta, sőt ezentúl is ki fogják nevetni, mert ha hébe-hóba elő is fordultak náluk holmi ostobaságok – örökmozgót még senki sem akart feltalálni a faluban. Ez most vagy két hónapra elég lesz beszédtémának. Bánja is ő. Nevetni is kell az embereknek. Sokat dolgoznak, különösebb szórakozás itt nincs – hadd nevessenek hát, oda se neki! Ezen az éjszakán még szerette is az embereket, maga se tudta, miért. Nyugodt együtt-érzéssel gondolt rájuk, és még sajnálta is, hogy sokat vitatkozott velük – potyára. Minek vitatkozni?! Élni kell, ki-ki viselje a maga keresztjét szótlanul... És egy kicsit saját magát is megsajnálta.

Megvárta, míg pirkad. Teljesen megszabadult kudarcának nyomásától. Megmosdott a folyóban, felment a kapaszkodón, és elindult a part menti utcán. Megint csak úgy, minden cél nélkül. Nem volt álmos. „Meg kéne nősülni – gondolta Monya –, nemzeni néhány gyermeket, mondjuk, hármat, és nézni, hogyan fejlődnek. És nyugalmat találni, súlyos, lassú léptekkel járni, így, mint most, és mindenre nyugodtan, leereszkedően, egy kicsit gunyorosan tekinteni." Monya nagyon szerette a nyugodt férfiakat.

Már teljesen megvirradt. Monya észre sem vette, hogyan ért oda a mérnök házához. Természetesen nem szándékosan ment oda, de arra haladtában megpillantotta a mérnököt az udvaron. Megint a motorbiciklijével bajlódott.

– Jó reggelt! – köszönt a kerítésnél megállva Monya. És békésen, vidáman nézett a mérnökre.

– Adj' isten! – viszonozta a mérnök.

– Forog ám! – szólt Monya. – Mármint a kerék.

A mérnök félbeszakította munkáját. Egy darabig csak nézett Monyára – nem hitte, vagy pontosabban nem hitte *és* nem értette.

– Az örökmozgó vagy mi?

– Az örökmozgó. A kerék, na... Forog. Egész éjjel forgott... Most is forog. Én már meguntam nézni, elindultam hát sétálni egy kicsit.

A mérnök most már végképp nem értett semmit. Monya arca fáradt volt, becsületes. Külseje semmi szégyenkezést nem árult el, inkább valamiféle derűt sugárzott.

– Igaz ez?

– Gyere, nézd meg a tulajdon szemeddel.

A mérnök az udvarról Monyához indult.

– No hát... ez meg miféle hókuszpókusz? – szólt még mindig kételkedve. – Valami trükköt eszeltél ki?

– Ugyan, trükköt! Ott van a csűrben... a földön, forog és forog.

– De mitől?

– A tengelytől.

A mérnök megállt.

– No persze: ha jó a gördülőcsapágya, akkor foroghat.

– Igen – mondta Monya –, de mégsem egész éjjel!

Továbbindultak.

A mérnök egy darabig nem kérdezett semmit. Monya is hallgatott. Kegyes, jámbor hangulata még mindig nem szállt el. Valahogy nagyon kellemes volt ez a hangulat, maga is meglepődött rajta.

– És egész éjjel forgott? – kérdezte közvetlenül Monya háza előtt a mérnök: fúrta az oldalát. Figyelmesen nézett Monyára. A legény végtelen nyugalommal állta a tekintetét, és úgy mondta, mintha maga is csodálkozna rajta:

– Egész éjjel! Este úgy tíz tájban lendítettem meg, és..., mennyi is most az idő?

A mérnök nem nézett az órájára, továbbment Monyával; módfelett meghökkentette a dolog, bár – hogy mérnöki tekintélyét megóvja – ezt igyekezett leplezni. Monyának szin-

te nevethetnékje támadt, ahogy ránézett, de ő se mutatta, hogy a legszívesebben elnevetné magát.

– Megérkeztünk! – mondta a csűr ajtaja előtt. A mérnökre tekintett, és berúgta az ajtót . . . Félrehúzódott, hogy vendége bemehessen, és láthassa a kereket. Ő maga is bement, és rendkívül kíváncsian leste: hogyan fedezi fel a mérnök, hogy nem forog a kerék.

– No-no – szólt a mérnök. – Azt hittem, hogy legalább valami hókuszpókuszt kitaláltál. Ez így egy cseppet se mulatságos, legény.

– Ne haragudj – mondta elégedetten Monya. – Gyere, a házban van egy kis konyakom . . . megmaradt. Iszunk egy-egy kupicával?

A mérnök kíváncsian pillantott Monyára. Fölényesen elnevette magát.

– Mehetünk.

Bementek. Az előszobában óvatosan lépkedtek, nehogy zajt üssenek. Már majdnem áthaladtak, amikor nagyanyó meghallotta a lépéseket.

– Hol voltál egész éjszaka, Motyka?

– Csak aludj, aludj – felelte Monya. – Minden rendben van.

Bementek a szépszobába.

– Ülj le – kínálta hellyel a mérnököt Monya. – Mindjárt intézkedek.

– Te csak ne intézkedj, nem kell semmi – súgta a mérnök. – Hagyd. Minek kora reggel „intézkedni"?

– No jó – nyugodott bele Monya. – Szerettem volna legalább valami süteményt . . . De így is jó.

Amikor felhajtottak egy kupicával, és rágyújtottak, a mérnök megint kíváncsian tekintett Monyára, és gúnyosan mosolyogva hunyorgott okos szemével.

– Mégsem hitted el csak úgy szóra? Megcsináltad . . . Biztosan egész éjjel kínlódtál vele, mi?

Monya pedig most már eltűnődve, nyugodtan ült, mintha már meg is volna az a három gyermek, és nézné, hogyan fejlődnek.

– Tegnap az egész napomat elpocsékoltam . . . De nem ez a baj – kezdte Monya, mégpedig kicsinyes sajnálkozás és keserűség nélkül, mélységes, őszinte kíváncsisággal –, az

a baj, hogy még mindig nem értem: miért nem forog?! Hiszen forognia kellene!

– Nem kellene. Eleve nem foroghat – jelentette ki a mérnök. – Ez az egésznek a veleje.

Egymásra néztek. A mérnök elmosolyodott, és ebből világossá vált, hogy egyáltalán nem rossz ember – mosolya egyszerű, bizalomgerjesztő. Csak hát mivel fiatal és lelkiismeretes ember, bizonyára olyan sok munkával halmozták el a szovhozban, hogy elfelejtett mosolyogni is, udvariasan beszélni is – nem ért rá.

– Tanulni kell, pajtikám – tanácsolta. – Akkor mindent megértesz.

– Mi köze ennek a tanuláshoz – szólt bosszúsan Monya. – Folyton azt hajtogatjátok: tanulni, tanulni, tanulni... Hát tanult bolondok nincsenek?

A mérnök jót kacagott, és felállt.

– Akadnak. De tanulatlanok mégis többen vannak. Nem erről az esetről beszélek, hanem úgy általában... Minden jót!

– Felhajtunk még egy kupicával?

– Nem. És neked sem ajánlom.

A mérnök kiment a szépszobából, és igyekezett megint nesztelenül áthaladni az előszobán, de a nagymama már nem aludt; kíváncsian nézett rá a kemencéről.

– Lépkedj csak bátran – mondta –, úgysem alszok.

– Jó reggelt, nagymama! – üdvözölte a mérnök.

– Adjon isten, kedves fiam. Hát mér nem alusztok még? Lám csak: fiatalok, mégis korán kelnek, mint az öregek... Tinéktek még aludni kéne.

– Aztán mit csinálunk majd öregkorunkban? – szólt vidáman a mérnök.

– Öregkorában sem alhatja ki magát az ember.

– Hát tudod, akkor majd valamikor később... Valahol.

– Tán csak ott...

Monya a szépszobában ült, kinézett az ablakon, amelynek felső részét már pirosra festette a kelő nap. Felébredt a falu; kapuk csapódtak, bőgtek a csordába készülő tehenek. Beszélgettek az emberek, sőt valahol kiabáltak is egymásra... Minden úgy folyt, ahogy kellett. „Hál' istennek, legalább világos minden – gondolta Monya. – A nap fel-

kél és lenyugszik – elérhetetlen, kiapadhatatlan, *örök*. Az emberek meg itt sürögnek-forognak: kiabálnak, futkosnak, dolgoznak, káposztát öntöznek . . . Keresik a sikert, a boldogságot. Hah, emberek, drága emberek . . . Jó napot mindenkinek!"

Makai Imre fordítása

Filipp Naszedkin, a falu köztiszteletben álló, szorgalmas és nyugodt természetű kovácsa egyszer csak ivásnak adta a fejét. Illetve nem vált iszákossá, csak a szokottnál többször nyúlt a pohár után. A felesége, a Nagyszájú Nyura találta úgy, hogy az ura iszákos lett, s nyomban el is rohant a kolhoz irodájába, és olyan kravált csapott, hogy mindenki elhitte neki: Filipp örökké részeg. S mindenkinek az volt a véleménye, hogy Filippet meg kell menteni.

Főleg az intette őket óvatosságra, hogy Filja nagy barátságba keveredett Szánya Nyeverovval. Szánya nagyon furcsa ember. Csupa nyavalya, összevissza vagdosták már (mellhártyagyulladás, átfúródásos gyomorfekély, máj- és vastagbélgyulladás és a csuda tudja, mi mindene volt már, még aranyere is), ma még él – úgy ahogy –, de ki tudja, mit hoz a holnap? Legalábbis ő így mondta. Persze, nem dolgozott, de valahonnan volt egy kis pénze. Őnála szoktak összejönni iddogálni. Mindenkit szívesen látott.

Szánya háza a falu szélén állt, a folyó fölött, hátával a meredek partnak támaszkodott; két parányi ablakszemével keresztülnézett a vízen, a kéklő hegyekre. Volt egy kis kertje is, benne két nyírfa meg néhány öreg tuskó. Itt, ebben a kertben megnyugodott a lélek.

Szányáról nem lehetett elmondani, hogy valami sokat látott és tapasztalt élete során (különben sem igen mesélt magáról, általában keveset mesélt), de azért valahogy nagyon bölcsen vélekedett az életről, halálról... És őszintén jó ember volt. Az emberek ösztönösen vonzódtak ehhez a nyájas, magányos, halálos beteghez. Hosszan el lehetett üldögélni a naptól átmelegedett, öreg tuskókon, s vele együtt nézni a messzeségbe, a hegyekre. Az ember úgy érezte, ki-

tisztul a lelke, s egyszer csak, egy pillanat alatt hatalmassá s szabaddá válik, egyszerre érinti kezével életének kezdetét és végét, fölbecsül valami drága kincset, és mindent megért. No és? Hát aztán! – ilyen gondolatai támadtak.

A férjes asszonyok gyűlölték Szányát attól a naptól fogva, hogy fölbukkant a faluban. Ezen a tavaszon bukkant föl, kinézett magának egy cigányputrit, megalkudott az árában, megvette és beköltözött. Szokás szerint nyomban rá-ragasztottak egy gúnynevet: a Vándormadarat, s persze csak úgy emlegették, hogy Szánya, mert Alekszandr volt a neve. Egy kicsit tartottak is tőle. Pedig nem volt rá okuk. Filja, valahányszor Szanyánál járt, úgy érezte, mintha egy meleg testű, törött szárnyú, gyönge verébfiókát tartana a tenyerén: egy kis eleven életet. S Filját elöntötte a hév – egyszerre jó is, meg gonosz is –, ha rosszat beszéltek előtte Szányáról.

Meg is mondta a kolhozirodán:

– Szánya emberséges ember. Hagyjátok békén. Ne bántsátok.

– Részeges – szúrta közbe a könyvelőnő, aki már idősecske volt, de elég szemrevaló és nagyon aktív.

Filja rápillantott, és egyszerre szemet szúrt neki, hogy festi a száját. Azelőtt valahogy nem vette észre.

– Bolond vagy – mondta neki.

– Filipp! – kiáltott rá szigorúan a kolhozelnök. – Válogasd meg a szavaidat!

– Eddig is eljártam Szányához, ezután is el fogok járni – jelentette ki csökönyösen Filja, és érezte, hogy elönti a harag.

– Minek?

– Mi közötök hozzá?

– De hisz el fogsz zülleni! Mennyi van még hátra annak, legföljebb másfél év, neki már mindegy, hogy éli le, de te?!

– Mindőtöket túl fog élni – mondta váratlanul Filipp.

– Jól van. Tételezzük fel. De minek hagyod, hogy itasson?

– Próbálj meg leitatni engem – mosolyodott el Filja. – Láttatok engem egyszer is igazán részegen?

– Mindig így kezdődik! – kiáltotta egyszerre az elnök,

a könyvelőnő, az agronómuslány és Naum Szarancev brigádvezető, aki különben maga is nagy barátja volt a torköntözésnek. – Mindig kicsivel szokták kezdeni.

– Épp ezért olyan veszedelmes méreg ez, Filipp – kezdte fejtegetni az elnök –, mert eleinte nem ijeszt el, inkább magához édesget. A háború után nem kártyáztál soha a piacon?

– Nem én.

– De én igen. Jövök haza a frontról, minden vagyonom egy óra meg egy harmonika. Novoszibirszkben át kellett szállnom. Unalmamban kimentem az ócskapiacra. Láttam, kártyáznak. Három lappal. Gyere, bajtárs, próbálj szerencsét! De én már hallottam a fiúktól, hogy becsapják a magunkfajtát. Nem, mondom, játsszatok csak nélkülem. Legalább egyszer próbáld meg, azt mondják. Nahát, gondolom, legföljebb elvesztek egy húszast . . . – Az elnök egészen fölélénkült. A többiek mosolyogva hallgatták, Filja a sapkáját pörgette a térde között. – Akkor gyerünk, mondom. De semmi csalás, gazfickók! Szóval, ki kellett találni egy lapot. Először fölmutatják az embernek, aztán a szeme láttára húznak, és lefordítva kiterítik. Mind a hármat. Az egyiket, például a káró ászt, meg kell találni. S az egészet az ember szeme láttára csinálja a disznó! Megmutatja a három lapot: Megjegyezted? Meg, mondom. Akkor figyelj! . . . Villámgyorsan megkeveri őket. Én figyelem, hova került a káró ász. Melyik az? – kérdi. Ráteszem az ujjam. Megfordítja: tényleg a káró ász. Nyertem. Még háromszor-négyszer hagytak nyerni . . . Estére aztán volt-nincs óra, harmonika, pénz. Mindent elnyertek tőlem. Megpróbáltam erőszakkal visszaszerezni, de egyszerre kiderült, hogy sokan vannak ám. Úgyhogy üres kézzel tértem haza. Szóval, Filipp, minden nyavalya ilyen észrevétlenül kezdődik. Hisz először azok is hagytak nyerni, csak azután kopasztottak meg. Én meg egyre azt reméltem, hogy majd visszanyerem . . . Szépen visszanyertem, mondhatom. A vodka ugyanilyen metódussal dolgozik: előbb elandalít, elringat, aztán a körmei közé kap. Úgyhogy vigyázz, Filipp, nehogy veszíteni kezdj te is.

– Elmúltam már tizennyolc éves.

– Majd épp a korodra kíváncsi! Mindegy az neki. Jó

munkás vagy, a családi életeddel sincs baj egyelőre... Mi csak figyelmeztetünk. Ne járj ehhez a Szányához. Lehet, hogy jó ember, de látod, hány asszony panaszkodik rá.

– Bolondok! – mondta megint Filja.

– Mit szajkózod itt egyre, hogy bolondok, bolondok? A te Nyurád is bolond talán?

– Bolond hát. Minek jártatja a száját?

– Azért, mert nem akarja, hogy tönkremenjen a család.

– Senki se teszi tönkre. Ő teszi tönkre a szájával.

– Vigyázz, Filipp. Mi figyelmeztettünk. Ezt a te Szányádat pedig egyszerűen kizsuppoljuk a faluból, és kész. Könnyen megkaphatja.

– Nincs jogotok. Beteg ember.

– Majd szerzünk rá jogot. Beteg... Ha beteg, ne igyék. Menj vissza a műhelybe, Filipp.

– Beidéztek? – kérdezte este Szánya. A bal szemhéja idegesen rángott.

– Be. – Filja szégyellte magát a felesége, az elnök, az egész vezetőség miatt.

– Azt mondták, ne járj ide?

– Azt... Mi vagyok én, kisgyerek?

– Hát igen – bólogatott Szánya. – Persze. – A szemhéja egyre rángott. A távoli hegyek felé nézett. Olyan arckifejezéssel, mint aki azt várja, hogy egyszer csak ott kel föl a nap. Pedig ott szokott lenyugodni. – Éjszaka, tizenkettő felé, énekelni kezdenek a fülemülék. Egyik szebben, mint a másik. Tán versenyeznek?

– A nőstényeket csalogatják – magyarázta Filja.

– Szépen csalogatják. Csodaszépen. Az emberek nem tudják így. Az emberek erősek.

„Csak nem te vagy erős?" – gondolta Filja.

– Én tisztelem az erős embereket – folytatta Szánya. – Gyerekkoromban istenesen eltángált egy fiú; erősebb volt nálam. Az apám azt tanácsolta, eddzem magam, emelgessek valami nehezet, azt' egy hónap múlva majd én fogom eltángálni. Elkezdtem emelgetni egy csille tengelyét. Három napig emelgettem, akkor sérvet kaptam tőle.

– Ha ilyen gyönge voltál, fogtál volna egy súlyt, kötözted volna szíjra, és sóztál volna oda vele. Kiskoromban én is békés kölyök voltam, énrám is rám akaszkodott egy, s

nem hagyott békén. Egyszer aztán kapott egyet a falióránk súlyával. Mindjárt abbahagyta.

Szánya lassanként berúgott. Tekintete ködössé vált. Nem nézte már a távolban kéklő hegyeket, hanem a folyót, az utat, meg a vadmálnabokrot figyelte a kerítés tövében. Átmelegedett, s ettől fölvidult.

– Jó dolog élni, Filipp. Én ötvenkettő vagyok, ha kivonom belőle az első tizenkettőt, amikor még tudatlan voltam, marad negyven. Negyvenszer láttam a tavaszt. Negyvenszer! És csak most értettem meg, milyen jó élni. Azelőtt örökké halogattam mindent, valahogy sohase értem rá, siettem minél többet megtudni, hangosan tudtul adni a világnak, hogy vagyok. De most: álljon meg a menet! Hadd nézzek körül. Hadd teljék örömöm benne. És az is jó, hogy már nincs sok időm hátra. Már nagyon sokat megértek. Mindent! Ennél többet már nem lehet megérteni. Nem is kell.

Lentről, a folyó felől hűvösség áradt. De csak egészen enyhe hűvösség . . . Csak valami gyönge enyészetszag, melyet elnyelt a föld és az ég hatalmas, nyugodt melege.

Filja nem értette meg, de nem is nagyon próbálta megérteni Szányát. Ő is érezte, hogy jó itt a földön. Általában jó dolog élni. Csak az illendőség kedvéért tartotta ébren a beszélgetést.

– Te egészen magányos vagy?

– Miért volnék? Vannak rokonaim, de hát látod, beteg vagyok – Szánya nem panaszkodott. Egy egészen kicsit se panaszkodott. – S itt van ez a gyöngém is, hogy szeretek inni. És ez kínos nekik. Érthető.

– Biztos nehéz életed volt . . .

– Mikor hogy. Néha én is fölkaptam a súlyt . . . Néha én kaptam vele a fejemre. Most ennek is vége. Különben, nem igaz . . . most ismerkedem a végtelennel. Ha egy kicsit besötétedik, és meleg van, hirtelen érteni kezdem a végtelent.

Filja ezt már egyáltalán nem fogta föl. Még egy koma üldögélt velük, a szakállas Jegor Szinkin; azért viselt szakállt, mert a háborúban megsebesült az állkapcsa. De az se értette Szányát.

– Biztos börtönben is ültél, igaz? – kíváncsiskodott Jegor.

– Jóságos ég! Még végül börtöntölteléknek néztek. Egyszerűen éltem bele a világba, és nem értettem, milyen szép dolog élni. Azért csináltam is ezt-azt... Ide-oda kapkodtam. Most nyugodt vagyok. Ha annyira érdekel: festőművész voltam. Illetve, dehogy voltam én művész. – Szánya őszinte jókedvvel, halkan fölnevetett. – Most aztán jól összezavartalak benneteket. Ne törjétek a fejeteket. Hát nincs elég furcsa ember, csodabogár a világon? A pénzt a bátyám küldözi, ő gazdag. Illetve, nem olyan nagyon gazdag, de van elég pénze. Nekem is ad belőle.

Ezt már megértették: sajnálja a bátyja.

– Ha mindent elölről kezdhetnék!... – Szánya sovány, barna arcán kipúposodtak az izmok parányi dombjai. A szeme tüzelt az izgalomtól. – Megmagyaráznám, mert most már tudom: az ember a természet gyönyörű, fájdalmas kísérlete arra, hogy megismerje önmagát. Terméketlen kísérlete, én mondom nektek, mert a természetben velem együtt él az... aranyér is. A halál!... Az elkerülhetetlen halál, és mi ezt soha nem fogjuk megérteni. A természet soha nem fogja magát megérteni... S dühében bosszút áll önmagáért az ember személyében. Milyen gonosz... – A többit Szánya már csak magának motyogta, érthetetlenül. Ők ketten megunták az erőlködést, hogy kibogozzák, s a maguk dolgairól kezdtek beszélgetni.

– Szerelem? Hát igen – mormolta Szánya –, de ez csak még jobban összezavarja és bonyolultabbá teszi a dolgot. Még keservesebbé a kísérletet. Éljen a halál! Ha nem vagyunk képesek megérteni, ő legalább megérteti velünk, milyen szép az élet. És ez csöppet sem szomorú. Nem... Lehet, hogy értelmetlen... Igen, értelmetlen...

Ők pedig megértették, hogy Szánya mára kikészült. S elmentek haza.

Filja nagyot került a kertek alatt, s lassan kiszellőzött, elszállt a szívéből a heves hit abban, hogy az élet szép.

Csak a szívfájdító szánalom maradt meg benne az iránt az ember iránt, aki ott maradt egyedül a fatönkön, s egyre motyog az orra alá valamit, amiről azt hiszi, hogy fontos.

Egy hét múlva meghalt Szánya.
Józanon halt meg. Éjszaka. Csak Filja volt mellette.

Szánya tudta, hogy meg fog halni. Csak néha hagyta el az öntudata, különben mintha csak erősen gondolkodnék: a falat bámulta, s nem figyelt Filjára.

– Szany'! – szólongatta Filja. – Ne töprengj. Attól csak rosszabb. Nem akarsz fölkelni, járkálni egy kicsit? Gyere, körülvezetlek a szobában . . . Szany' . . .

– Hm?

– Gyere, engedd el magad egy kicsit . . .

– Menj, Filipp . . . Hozz egy málnaágat . . . Ott nő a kerítés mellett. Csak ne rázd le róla a port . . . Hozzad.

Filipp kiment az éjszakába, amely szinte agyonnyomta. A koromsötét, súlyos és hatalmas tavaszi éjszaka . . . Filja életében soha semmitől nem félt még, de most valahogy elhagyta a bátorsága . . . Gyorsan letört egy fiatal gallyat a málnabokorról – nedves volt az éjszaka nyirkosságától –, és sietett vissza a házba.

Mitől lenne poros – töprengett –, hisz még sárosak az utak. Honnan jöhetne a por?

Szánya a könyökére támaszkodott, és mereven nézte Filját. Várt. Filja csak ezt a szempárt látta meg a szobában, amikor belépett. Csak úgy sütött belőle a fájdalom, a könyörgés, a hívás.

– Nem akarom, Filipp! – mondta jól érthetően Szánya. – Mindent tudok . . . Nem akarom! Nem akarom!

Filja kezéből kiesett a gally.

Szánya erejét vesztve ejtette vissza fejét a párnára, és halkan, gyorsan ennyit mondott még:

– Uramisten . . . Úristen, hát olyan nagy idő? Még egy évet . . . egy felet! Több nem kell!

Filjának fájón összeszorult a szíve. Megértette, hogy Szánya rövidesen meg fog halni. Nemsokára.

– Nem félek – mondta egyre gyorsabban, minden erejét összeszedve Szánya. – Nem félek tőle . . . Csak még egy évet . . . és elfogadom. Hisz föl kell készülni rá! Nem szabad, hogy csak úgy egyszerre . . . Hisz nem kivégzés! Miért kell mégis így? . . .

– Nem innál egy kis vodkát, Szany'?

– Még egy fél évet! A nyarat . . . Nem kell semmi, csak

nézném a napot... Egyetlen fűszálra sem emlékszem... Kinek jó az, ha nem akarom? – Szánya már sírt. – Filipp...

– Mi kell, Szany'?

– Kinek jó ez? Hát nem buta dolog? A hülye! Agyontapos, mint egy kerék.

Filja is sírt, érezte, hogy arcán végigfolynak a könnyek. Mérgesen letörölte az inge ujjával.

– Szany'... ne szólongasd, hátha... hátha elmegy. Ne káromold.

– Nem káromlom. De hát nem buta dolog? Ilyen durván... és nincs segítség. A hülye!

Szánya behunyta a szemét és elhallgatott. Sokáig, nagyon sokáig hallgatott. Filipp már azt hitte, vége.

– Fordíts meg – kérte Szánya. – Fordíts el.

Filja arccal a fal felé fordította.

– A hülye – mondta még egyszer egész halkan Szánya.

Filja körülbelül egy óráig ült a széken mozdulatlanul, várva, hogy Szánya kér még valamit. Vagy megszólal. De Szánya nem szólalt meg többé. Meghalt.

Filja és a többi férfi temette el Szányát. Csöndesen, fölösleges szavak nélkül. Utána szerény tort ültek.

Filja egy kis nyírfát ültetett a sírja fejéhez. Megeredt a fácska, s amikor langyos déli szelek fújtak, aprókat bókolt, zizegtette számtalan parányi levéltenyerét – mintha csak mondani akarna valamit. De nem tudta kimondani.

Szabó Mária fordítása

... Hát mi van veled, mama? Fütyülj a korodra, és gyere el hozzánk. Megnézed Moszkvát, meg minden egyebet. Pénzt küldök az útra. De jobb lesz, ha repülővel jössz – az olcsóbb lesz. És küldj azonnal egy táviratot, hogy tudjam, mikor várjalak. A fő dolog, hogy ne félj.

Malanja néni elolvasta, fonnyadt ajkát előrecsücsörítette, és elgondolkozott.

– Pável hív, hogy menjek el hozzájuk – mondta Surkának, és a szemüvege fölött rápillantott. Surka az unokája, a lányának a fia. Malanja néni lányának valahogy nem sikerült az élete – harmadszor volt férjnél –, és a néni rábeszélte, hogy egyelőre hagyja nála Surkát. Szerette az unokáját, de nagyon szigorúan tartotta.

Surka a leckéjét írta az asztalon. Nagyanyja szavaira vállat vont: „Hát menj el, ha hív."

– Neked mikor kezdődik a vakációd? – kérdezte szigorúan nagyanyó.

Surka hegyezni kezdte a fülét.

– Melyik? A téli?

– Hát melyik! A nyáriról beszélek talán?

– Január elsején. Miért?

Malanja néni ismét csücsörített – gondolkozott. Surkának pedig az izgalomtól és az örömtől összeszorult a szíve.

– De miért? – kérdezte újra.

– Semmi. Tanulj, tudod. – Kötény e zsebébe dugta a levelet, felöltözött, és elment hazulról.

Surka az ablakhoz szaladt, hogy megnézze, merre indul.

A kapuban Malanja néni találkozott a szomszédasszonynyal, és hangosan mesélni kezdte:

– Pável Moszkvába hív vendégségbe. Magam se tudom, mit csináljak. Egyszerűen nem érem fel ésszel. „Gyere el, mama – azt mondja –, mert igen erősen búsulok utánad."

A szomszédasszony felelt valamit – Surka nem hallotta, hogy mit – csak a nagymama hangos szavait.

– Hát azt bizony lehetne is. Az unokaimat még egyszer se láttam, csak a képüket. Igazán szörnyűség . . .

Újra két asszony állt meg mellettük, aztán jött még egy, azután megint egy . . . Rövidesen egész kis tömeg csoportosult Malanja néni körül, és ő újra és újra mesélni kezdte:

Pável hív, hogy menjek el hozzá. Igazán nem tudom, mit csináljak.

Látszott, hogy mindenki rábeszéli az utazásra.

Surka zsebre dugott kézzel járkálni kezdett a kis házban. Arca ábrándos és elgondolkozó volt, mint a nagyanyjáé. Különben is nagyon hasonlított a nagyanyjára – ugyanolyan szikár termete, csontos arca, kicsi szeme és okos tekintete volt, mint neki. De a természetük merőben különbözött. A nagymama energikus, kemény, hangos és nagyon kíváncsi természetű asszony volt. Surka is, de a butaságig szégyenlős, szerény és sértődős.

Estére megírták a táviratot Moszkvába. Surka írta, a nagymama diktálta.

– Drága fiacskám, Pása. Ha már olyan nagyon szeretnéd, hogy elmenjek hozzád, akkor persze elmehetek, bár az én koromban . . .

– Gratulálok! – mondta Surka. – Hát ki ír így táviratot?

– Miért, szerinted hogy kell?

– „Érkezünk", pont. Vagy így: „Újév után érkezünk", pont. Aláírás: „Mama." És kész.

Nagyanyó valósággal megsértődött.

– Hatodik osztályba jársz már, Surka, és még mindig nem nőtt be a fejed lágya. Meg kéne már egy kicsit komolyodnod!

Surka is megsértődött.

– Kérlek szépen – mondta. – Tudod, hogy mit fogunk így fizetni érte? Legalább húsz rubelt, régi pénzben számolva.

Nagyanyó összecsücsörítette a száját, gondolkozott.

– No, akkor írjad úgy: „Fiacskám, én itt némelyekkel megbeszéltem a dolgot . . .”

Surka letette a tollat.

– Így én nem tudom. Kit érdekel az, hogy te itt némelyekkel mit beszéltél meg? Kinevetnek a postán.

– Írd, amit mondok! – adta ki nagyanyó a parancsot. – Mit képzelsz, hogy sajnálok húsz rubelt a saját fiamtól?

Surka fogta a tollat, és leereszkedően ráncolva homlokát, a papír fölé hajolt.

– „Drága fiam, Pása, megbeszéltem a dolgot a szomszédokkal, mind azt tanácsolta, hogy utazzak. Persze az én koromban félős egy kicsikét az ilyen út . . .”

– A postán úgyis átírják – jelentette ki Surka.

– Csak próbálják meg!

– Te nem is tudsz majd róla!

– Írd tovább: „Nekem persze félős egy kicsikét, de . . . bánom is én. Újév után megyünk. Pont. Surkával. Már nagyfiú. Szófogadó, nemigen van baj vele . . .”

Ezeket a szavakat Surka kihagyta – mármint azt, hogy ő már nagyfiú és szófogadó.

– „Vele nem annyira félős az út. Addig is a viszontlátásra, fiam. Én magam is erősen . . .”

Surka az „erősen” helyett azt írta be, hogy szörnyen.

– „. . . búsulok utánatok. Legalább egyszer megnézem a gyerekeidet. Pont. Mama.”

– Számoljuk meg – mondta Surka karörömmel. Tollával a szavakra böködött, és suttogva számolta magában: Egy, kettő, három, négy . . .

Nagyanyó a háta mögött állt, és várt.

– Ötvennyolc, ötvenkilenc, hatvan! Igen? Hatvanat megszorzunk harminccal – az ezernyolcszáz. Igen? Elosztjuk százzal, az annyi mint tizennyolc . . . Egy kicsivel több, mint húsz rubel, látod? – jelentette ki ünnepélyesen.

Nagyanyó elvette a táviratot, és a zsebébe dugta.

– Magam megyek a postára. Te itt jól kiszámolgatod, nagyokos.

– Csak tessék. Ugyanennyi lesz. Legfeljebb egypár kopejkát tévedtem.

Tizenegy óra körül a szomszéd, Jegor Lizunov, az iskola gondnoka állított be hozzájuk. Nagyanyó kérte meg a háziakat, hogy amikor hazajön a munkából, küldjék be hozzá. Jegor sokat utazott életében, még repülőgépen is.

Letette a ködmönét meg a sapkáját, kérges tenyerével végigsimított izzadt, őszülő haján, és az asztalhoz ült. A szobában széna és lószerszám szaga érződött.

– Szóval, repülni akar, szomszédasszony?

Malanja néni a padló alatti veremből egy háromliteres kancsó méhsört hozott fel.

– Igen, Jegor. Mondjál el szépen mindent, sorjában, hogy s mint van ez.

– Hát mi van ezen elmondani való? – Jegor türelmesen, sőt kissé elnézően szemlélte, ahogyan tölti a néni a sört. – Elmentek a városba, ott felültök a Bijszk–Tomszk gyorsvonatra, Novoszibirszkig utaztok vele. Ott aztán megkérditek, hol a légitársaság városi pénztára. De úgy is lehet, hogy rögtön kimentek a repülőtérre . . .

– Várj egy kicsikét! Csak hajtogatod: „lehet, lehet." Azt mondd inkább, hogy kell, nem azt, hogy mit lehet. Meg aztán lassabban egy kicsikét. Mert így mindent összehánytál egy kupacba. – A néni Jegor elé tett egy pohár sört, és szigorúan ránézett.

Jegor megérintette a poharat az ujjaival – megsimogatta.

– Na, szóval, ahogy Novoszibirszkbe értek, rögtön megkérditek, hogy lehet kijutni a repülőtérre. Jól jegyezd meg, Surka.

– Írj fel mindent, Surka – parancsolta a nagyanyó. Surka kitépett a füzetéből egy lapot, és írni kezdte:

– Elmentek Tolmacsevóig, ottan megint megkérditek, hogy hol adják a jegyeket Moszkvába. Megveszitek a jegyet, felszálltok a TU 104-re, és öt óra múlva már ott is vagytok Moszkvában, hazánk fővárosában.

Nagyanyó száraz kis öklére támasztva a fejét, szomorúan hallgatta Jegort. Minél tovább beszélt, és minél egyszerűbbnek képzelte ezt az utazást a férfi, az ő arca annál gondterheltebb lett.

– Szverdlovszkban, igaz, leszálltok . . .

– Miért?

– Hát kell. Ottan nem kérdeznek meg titeket. Leszállás

és kész. – Jegor úgy döntött, hogy most itt az ideje az ivásnak. – Hát akkor . . . A jó utazásra!

– Várjál még. Szverdlovszkban minekünk kell kérni, hogy leszállhassunk, vagy ott mindenki leszáll?

Jegor felhajtotta a sört, jóízűen krákogott, megsimogatta a bajszát.

– Mindenki. Jó a söröd, Malanja Vasziljevna! Hogy csinálod? Megtaníthatnád az én anyjukomat is . . .

A néni még egy pohárral töltött neki.

– Ha nem spóroljátok el a belevalót, akkor a sör is jó lesz.

– Hogy értsem ezt? – Jegor nem értette a dolgot.

– Cukrot tegyetek bele tisztességesen. Mert ti mindent úgy szeretnétek, hogy a kecske is jóllakjon, de a káposzta is megmaradjon. Sok cukor kell a komlóba, akkor aztán jó sör lesz belőle. Dohányon párolni szégyen, gyalázat.

– Igen – mondta Jegor elgondolkozva. Fölemelte a korsót, nagyanyóra és Surkára nézett, aztán kiitta.

– I-igen – mondta még egyszer. – Úgy-úgy, hát persze . . . Aztán Novoszibirszkben, amikor ott lesztek, jól figyeljetek, nehogy bakot lőjetek.

– Hogyhogy?

– Hát csak úgy . . . Mert, ugye, mindenféle előfordulhat. – Jegor elővette a dohányzacskóját, rágyújtott, hatalmas füstfelhőket eregetett a bajusza alól. – A legfontosabb persze az, hogy amikor Tolmacsevóba értek, el ne cseréljétek a kasszát. Mert onnan Vlagyivosztokba is lehet repülni.

Malanja néni izgatott lett, és Jegor elé tette a harmadik pohár sört.

Jegor rögtön kiitta, megköszörülte a torkát, és hozzálátott, hogy tovább fejtegesse gondolatait.

– Megesik például, hogy odamegy valaki a pénztárhoz. és annyit mond: „Kérek egy jegyet." De hogy hova kell a jegy, azt nem mondja. No osztán repül is a koma, csakhogy egészen más irányba. Úgy, ahogy mondom: jól megnézzétek.

A néni negyedszer is töltött Jegornak. Jegor teljesen elázott. Csak úgy ömlött belőle a szó.

– Repülőgépen utazni . . . hát bizony ahhoz idegek kelle-

nek! Például, ahogy felszáll, rögtön adják a cukorkát az embernek . . .

– Cukorkát?

– Hát persze! Hogy feledkezzél meg magadról, hogy rá se ránts, aszongya . . . Pedig, igazából ez a pillanat a legveszélyesebb. Vagy tegyük fel, azt mondják: „Kérjük utasainkat, kapcsolják be a szíjakat." „Miért?" „Így van előírva." Előírva . . . Mondják meg kereken: a gép felfordulhat, és ezzel kész. De ők: „előírva"!

– Uram irgalmazz! – mondta a néni. – Hát akkor minek üljünk fel rá, ha egyszer ilyen . . .

– Aki fél a farkasoktól, ne menjen az erdőbe. – Jegor a söröskancsóra nézett.

– Máskülönben, persze, a lökhajtásos gépek, biztonságosabbak. A légcsavaros gép, az bármelyik pillanatban összetörhet . . . akkor aztán kérem szépen . . . Aztán meg sokszor kigyulladnak ezek a motorok. Én egyszer Vlagyivosztokból repültem . . . – Jegor kényelmesebben elterült a széken, újra rágyújtott, és a korsóra nézett. Nagyanyó meg se moccant. – Szóval: repülünk, én meg kinézek az ablakon, látom: ég.

– Szent Szűzanyám!

Surka még a száját is nyitva felejtette, úgy figyelt.

– Igen . . . Nahát én, persze, kiabálni kezdtem. Odaszaladt a pilóta . . . Máskülönben rendes fickó . . . jól leszedte a keresztvizet rólam. „Te emilyen-amolyan – azt mondja –, minek csinálsz itten pánikot!" Látom, ég, és még csak ne is izguljak, üljek magamnak csendesen . . . Ilyen a rend ennél az aviációnál.

Surka valószínűtlennek találta a dolgot. Azt várta, hogy a pilóta, amikor meglátja a lángokat, sebes légárammal elnyomja, kényszerleszállást hajt végre, ehelyett pedig leszidta Jegort. Különös.

– Én csak egyet nem értek – folytatta Jegor Surkához fordulva –, hogy miért nem adnak az utasoknak ejtőernyőt.

Surka vállat vont. Nem tudta, hogy az utasoknak nem adnak ejtőernyőt. Persze furcsa, ha így van.

Jegor elnyomta a cigarettáját a virágcserépben, kissé felemelkedett, és maga töltött a korsóból.

– No, hát ez aztán sör, Malanja!

– Túlságosan ne láss neki, mert berúgsz tőle

– Ez a sör egyszerűen . . . – Jegor a fejét csóválta, és felhajtotta. – Khűűu! . . . No, de a lökhajtásosok is veszedelmesek ám. Az ilyen, ha összetörik, ugy zuhan le, akár a balta. Akkor aztán rögtön kampec . . . Még a csontjaitokat sem szedik össze. Háromszáz grammnyi ha marad az emberből. A ruhával együtt . . .

Jegor elkomolyodott, és figyelmesen a söröskancsóra bámult. Nagyanyó elvette előle, és kivitte az előszobába. Jegor ült még egy keveset, aztán felállt. Támolygott egy kissé.

– Különben nem kell félni! – mondta hangosan. – Csak üljetek minél messzebb a pilótafülkétől, a végébe, és repüljetek bátran. Na, én megyek . . .

Súlyos léptekkel az ajtóhoz ment, magára vette a ködmönt és a sapkát. – Tiszteltetem Pavel Szergejevicset. Hanem a söröd, Malanja! Egyszerűen . . .

Nagyanyó elégedetlen volt, hogy Jegor ilyen hamar el ázott – nem beszéltek meg mindent világosan.

– Gyenge lettél te valahogy, Jegor.

– Fáradt vagyok, azért – Jegor levett egy szalmaszálat bekecse gallérjáról. – Mondtam én a vezetőségnek: gyerünk, hordjuk be nyáron a szénát . . . de nem! Most meg, ez után a hóvihar után az utakat mind befútta a hó. Máma egész álló nap csak azzal vesződtünk, hogy áttörjünk a közeli kazlakhoz. Hanem az a te söröd olyan . . . – Jegor megcsóválta a fejét, és nevetett. – Na jó, megyek. Aztán ne féljetek semmit! – nyugodtan repüljetek. Csakhogy üljetek minél messzebb a pilótafülkétől. Viszontlátásra.

– Viszontlátásra – mondta Surka.

Jegor kiment, hallatszott, amint óvatosan lelépeget a magas tornácról, végigmegy az udvaron, nyikorgatja a kiskaput és már az utcán volt, amikor csendesen rázendített:

Széles a tengernek vize . . .

És elhallgatott.

Nagyanyó elgondolkozva, szomorúan kibámult a sötét ablakon. Surka átolvasta, amit a Jegor szavai nyomán felírt.

– Félek, Surka – mondta nagyanyó.

– De hiszen mások is repülnek . . .

– Ne utazzunk inkább vonattal?

– Ha vonattal megyünk, akkor aztán az egész vakációm rámegy az útra.

– Uramisten, uramisten! – sóhajtott fel nagyanyó. – Gyere, írjunk Pávelnek. A táviratot meg töröltetjük.

Surka kiszakított még egy lapot a füzetéből.

– Szóval, nem repülünk?

– Már hogy repülnénk . . . annyira félek, édes istenkém! Háromszáz grammot szednek össze belőlünk . . .

Surka elgondolkozott.

– Írjad: „Drága fiam, Pása, tapasztalt emberekkel tanácskoztam itt . . .”

Surka a papír fölé hajolt.

– „. . . Akik elmesélték nekünk, hogy repülnek ezeken a repülőgépeken. Mi meg Surkával úgy határoztunk: jobb lesz, ha majd nyáron megyünk, vonattal. Tudjuk, hogy lehetne mostan is, de Surkának igen rövid szabadságot adtak . . .”

Surka tétovázott egy-két pillanatig, aztán folytatta az írást:

„Most pedig, Pása bácsi, én írok a magam nevében. Nagymamát nagyon megijesztette Jegor Lizunov, a gazdasági vezetőnk, ha tetszik rá emlékezni. Előhozott például egy ilyen esetet: kinézett a gép ablakán, hát látja ám, hogy a motor ég. Szólt a pilótának, az meg jól leszidta. Én azt gondolom, hogy ha a motor égett volna, akkor a pilóta megpróbálta volna a lángot a sebességgel elnyomni, ahogy azt szokták. Feltételezem, hogy Jegor a kipufogócsőből kiáramló lángot vette észre, és pánikba esett. Pável bácsi, tessék megírni nagymamának, hogy nem kell félni, de rólam, már tudniillik, hogy én írtam meg, ne tessék írni. Mert a végén még a nyáron se utazik. Mert itt van neki a veteményes, mindenféle jószág, tyúkok, libák – amíg él, sem tud elszakadni tőlük. Mi azért mégiscsak falusiak vagyunk még. De én irtózatosan szeretném megnézni Moszkvát. Tanultunk róla az iskolában, földrajzból is, meg történelemből is, de hát ez – meg lehet érteni – nem ugyanaz. Meg aztán Jegor bácsi azt is mondta, hogy az utasoknak nem adnak ejtőernyőt. Ez már kész zsarolás. De a nagymamám hisz neki.

Kérem szépen, Pása bácsi, tessék rápirítani. Nagymama iszonyúan szereti Pása bácsit. Pása bácsi azt írja neki: »hogy lehet az, mama, hogy a fia repülő, a Szovjetunió Hőse, sok kitüntetése van, maga meg fél holmi nyomorult kis utasszállító repülőgépen utazni! Amikor már a hangsebességet is túlléptük.« Ha Pása bácsi ezt írja, abban a pillanatban elrepül. Nagyon büszke magára. Persze, minden oka megvan rá. Személy szerint én is büszke vagyok. Én rettenetesen szeretném megnézni Moszkvát. Hát akkor a viszontlátásra. Üdvözlettel, Alekszandr."

Nagyanyó pedig közben ezt diktálta:

– „... Leginkább azért ősszel utazunk. Akkorra lesz gomba is, tudok valami savanyúságot csinálni, főzök jó sűrű lekvárt. Moszkvában mindent venni kell. Aztán meg nem is olyan, ahogyan azt én csinálom, jó háziasan. Hát így van, fiacskám. Tiszteltetem a feleségedet. Meg a gyerekeket is. Magam és Surka nevében. A viszontlátásig." – Leírtad?

– Leírtam.

Nagyanyó fogta a papírlapot, borítékba tette, és maga írta rá a címzést.

„Moszkva, Lenin sugárút 78, 156-os lakás.

Ljubavin Pável Ignatyevicsnek, a Szovjetunió Hősének.

Az édesanyjától, Szibériából."

A címet mindig maga írta rá. Tudta: így biztosabban odaér.

– Na jól van. Ne búsulj, Surka. Nyáron utazunk.

– Én nem búsulok. De te azért mégis elkezdhetnél készülődni egy kicsit: hátha mégis rászánod magad a repülésre.

Nagyanyó az unokájára nézett, és nem szólt semmit.

Éjjel Surka hallotta, hogy forgolódik a kemencén, csendesen sóhajtozik, és motyog valamit magában.

Surka sem aludt. Gondolkozott. Sok szokatlan dolgot ígért az élet a közeljövőben. Olyat, amiről azelőtt még csak álmodni sem mert volna.

– Surik! – szólította a nagyanyó.

– Tessék!

– Pávelt talán még a Kremlbe is beengedik?

– Biztosan. Miért?

– Én is szeretnék legalább egyszer eljutni oda életemben. Megnézném.

– Oda most mindenkit beengednek.

Nagyanyó hallgatott egy keveset.

– Hát hogy engednének be mindenkit... – mondta hitetlenul

Nyikolaj Vasziljevics, a tanárunk mesélte.

Hallgatott még egy percig.

– De te is nagymamám, aki olyan bátor vagy, megijedtel valamitől – mondta Surka elégedetlenül. – Mitől ijedtél meg?

– Aludj már, tudod – mondta nagyanyó. – A vitéz. Magad leszel az első, aki beletesz a nadrágba.

– Fogadjunk, hogy nem ijedek meg?

– Aludj! Mert aztán holnap ismét elkésel az iskolából.

Surka elcsendesedett.

Lénárt Éva fordítása

Jefim Pjanih éjjel jött rá, miről van szó. Oldalba bökte a feleségét.

– Mi van? – kérdezte kelletlenül az asszony.

– A szilánk . . . ki akar bújni. És szúr a gyalázatos.

– Hol?

– Hol szúrna? . . . Hát ahol megsebesültem, vagy tán nem tudod?

– Ott? – csodálkozott el Szonya.

– Ott.

– Húsz évig ültél rajta, mégse érezted?

– Hát nem éreztem! Hogy a . . . Pedig nagy! – Jefim keservesen csettintett a nyelvével. – Gyötör a piszok.

Szonya elnevette magát.

– Most aztán hogy fogsz ülni? Oldalt?

– Nevetsz rajta! Lenne csak benned . . . majd elmenne a jókedved.

Hallgattak egy darabig.

– Elképzelni se tudom, mit csináljak most – mondta szomorúan Jefim.

Szonya nem bírta ki, megint elnevette magát, arcát a párnába fúrta.

– Rád jött az ötperc? – kérdezte Jefim. – Bolond . . .

– Ne haragudj, Jefim. De hát olyan érdekes helyen van . . . – Szonya a párnahuzat csücskét rángatta, azzal törölte ki a könnyet a szeméből. – Mitől ijedtél úgy meg? Hisz nem szülés ez. Majd kijön. Magától szokott kijönni az ilyesmi?

– Mire kijön, egy gyereket is meg lehetne szülni. Ki szokták operálni. Előfordult, hogy a fiúknak a katonakórházban . . .

– Hát akkor operáltasd ki.

Erre Jefim egy szót sem szólt. Maga is gondolt már rá: „Ki kell operáltatni." De eszébe jutott, hogy a kórházban egyetlen férfi orvos sincs. Sőt, mi több, a sebész egészen fiatal nő. Húsz évvel ezelőtt a katonakórházban bárki előtt hasra feküdt volna – akkor nem szégyellte magát. De most még a gondolatától is kilelte a hideg.

– Majd meglátjuk – mondta. – Aludj.

Ő azonban még sokáig gondolkozott, hogy most mi legyen.

A következő napon megpróbált egész nap talpon lenni – ülni nem tudott. Fájt. A dolgozószobájában (egy kolhoz elnöke volt) fel-alá járkálva fogadta az embereket, idegeskedett . . . Gondolatban a pokolba kívánta azt a „piszok dögöt", aki Kurszk környékén egy marék vasreszeléket engedett belé a hátánál lejjebb eső részbe. Nem valami szép sebesülés. A kórházban sokáig röhögtek rajta. Akkor fel se vette. De most, hogy ő, a jól menő kolhoz elnöke, a tekintélyes ember, holmi fiatal nők előtt tolja le a nadrágját. Azok meg majd biztosan összekacsintanak . . . Esetleg valamelyik meg is jegyzi: „Na, Jefim Sztyepanics, most már megint nyugodtan ülhet az elnökségben."

Korán hazament. Komor volt és közölte:

– Érik a dolog.

– Úristen, hát menj el a kórházba! – kiáltotta Szonya. – Mit futkosol itt vele összevissza, mintha . . . nem tudom, mi lennél.

– A kórházba! . . . – Jefim rágyújtott és fel-alá járkált a szobában. – Itt nálunk nem kórház van, hanem apácakolostor! Hogy az ördögbe kerültek ide? Csupa fehérnép!

– Mi bajod van velük?

– Semmi! Mi lenne? . . . Nagy kínnal tekintélyt szereztem magamnak, most meg elmegyek és levetkőzök az első jöttment előtt. Egyből tönkreteszek mindent. Tudom én, mekkora szájuk van.

– Pfuj! – Ekkora esztelenség hallatán Szonya dühbe jött. – Talán bizony neki szereztél tekintélyt?! Vagy neked olyan különleges van, hogy nem lehet megmutatni?

– Nem arról van szó! Ha nem érted, ne jártasd a szád. Egyből megtudja az egész falu, s aztán majd rajtam köszö-

rülik a nyelvüket. Ismerem én őket! Ezután majd másról beszélnek, mint amire gondolnak. Gúnyolódó népség. – Jefim dühöngött, tudta, hogy hülyeség, mégis dühöngött. Valóban nem tudta, mit csináljon. A város majdnem százversztányi távolság. S amikor az ember odaér, azt mondják, maguknál van kórház, és nem veszik fel. De meg hogy utazzon odáig, állva?

Éjjel egészen rosszra fordult a dolog.

Jefim a fogát csikorgatta, sóhajtozott.

– Bolond vagy, tisztára bolond – mondogatta Szonya. – Mit kínlódsz itt? Fél, hogy elveszti a tekintélyét! Ha valakinek elmondod, kinevet. Hát nem fekszenek férfiak a kórházban?

– Dehogynem! Még valami rák is jobb lenne, mint ez a nyomorúság. Ha csak úgy egy ember lennék a faluból, az teljesen más lenne. Én is együtt gúnyolódnék a többivel, s aztán kész. Vége az ügynek. De így, ujjal fognak mutogatni rám . . .

– Hát ne tartottad volna oda, ha már erről van szó.

– Szerettem volna megnézni, hogy te mit csináltál volna ott . . . Hacsak fél szemmel is. Vajon te midet tartottad volna oda?

– Hát egy biztos, hogy most nem gyötrődnék ilyen bolond módra.

– Te vagy a bolond, tiszta bolond.

A fájdalom belehasított a hátába meg a lábába. Időnként úgy érezte, hogy kijön a szilánk. Összeszorította a fogát és hosszan simogatta a feldagadt helyet, de az ujja semmi éleset vagy keményet nem tapintott. A dagadt rész nedves lett.

– Az annya istenit valamennyi orvosnak! . . Mind kiszedegették, de egyet csak benne kellett nekik hagyni! . . .

Reggelre Jefim odajutott, hogy el kell menni a kórházba. Egész éjjel le sem hunyta a szemét, eltörődött.

Úgy készült, mintha a Golgotára indulna, húzta-halasztotta a dolgot.

– Ha valaki az irodában keres, azt mondod, hogy a járáshoz mentem. Vigyázz, el ne járjon a szád.

– Menj már, menj már, az isten szerelmére.

Minél közelebb ért a kórházhoz, annál nyugtalanabb és gyávább lett. Világosan elképzelte, hogy mindjárt bemegy a kórházba, belép a rendelőbe . . . Ott, persze, vénasszonyok ülnek. Már kora reggeltől fogva. Meglátják, bólintanak és megkérdezik:

– Te is, Sztyepanics? Hát mi bajod van, kedves?

Tegyük fel, beengedik soron kívül.

Az orvos fiatal, komoly nő.

– Mi a panasza?

– Egy szilánk.

– Hol?

– Ott.

– Hol „ott"?

– Hát, ott . . . – Lehet, hogy itt könnyedén nevetni kell? – Hehehe . . . Tudja, azon a bizonyos érdekes helyen, ahogy a feleségem mondta szellemesen.

– Mutassa.

Jóságos ég! Mért ver ennyire az isten?! Nem tudott egy kicsit feljebb célozni az a gazember!

A kórház udvarára egészen csendesen ment be Jefim.

„Ilyen korán, persze, nincs itt egyetlen férfi se – gondolta kínlódva. – Legalább lenne kivel elszívni egy cigarettát, elfoglalni magam, mielőtt . . . letolom a nadrágom a rendelőben."

A folyosón valóban nem volt egyetlen férfi sem. Ellenben annál több asszony. Ülnek a fehér padokon, a díványon – mind szerencsétlenek, és kissé ünnepélyesek. Halkan beszélgetnek, sóhajtoznak. Fiatalok is akadnak. Az egyik fiatal a másik valamivel idősebbnek mesél:

– Amikor beleáll, gondolom, na itt a vég. Egyenesen ide, ni . . . úgy beleáll, de úgy beleáll . . .

Az idősebbik megértően, kissé összehúzott szemmel, szigorúan kibámul az ablakon, és bólint.

Még kettő sugdolózott. Az egyik csendesen csodálkozott, a másik pedig megérintette a térdét, és igyekezett végigmondani:

– Hát . . . aszondom, te viperafajzat, meg mit csinálsz? A te öklöd, aszondom, tán vattából van?

Amint Jefim Styepanicsot meglátták, abbahagyták a sustorgást, és kíváncsian rámeredtek.

„Ennek nem lesz jó vége – gondolta elkeseredetten Jefim. – Egy szempillantás alatt megtudják, és délre már ezen fog röhögni az egész falu."

A sorhoz lépett, és gúnyosan végigmérte a szenvedőket.

– Enyje, be sokan vannak! Bezzeg, amikor ünnep van, ünnepeken, senki sincs itt. Ünnepkor nem szoktak betegek lenni? – kérdezte, és maga sem értette, miért. Csak úgy kiszaladt a száján.

– Ünnepeken enélkül is épp elég bajunk van, Jefim Sztyepanics – felelte az egyik asszony.

– Hát éppen ezért nézem, sok a beteg. Hol van itt a főnök?

– A főorvos?

– Az hát.

– Itt a szobája. Ez a párnázott ajtós.

Jefim igyekezett, hogy ne sántítson, és bement a szobába. A főorvos még nem volt bent.

A szobában egy szép, telt nő ült, az arcán anyajegy. (Jefim senkit sem ismert, egy sem volt idevalósi.)

– A főorvos nincs itt. Miért keresi? – kérdezte udvariasan a nő.

– Az itteni elnök vagyok. A főorvosasszony fát kért . . .

– Igen, igen, tudok róla. A fára nagy szükségünk lenne, hamarosan itt a tél.

„Mintha én nem tudnám, mikor lesz tél" – rosszmájúskodott magában Jefim.

– Megkapják. Szállítóeszközt viszont nem tudok adni.

– De hát akkor mivel szállítsuk el?

– Ezt én már nem tudom. Forduljanak a községi tanácshoz. Az én dolgom, hogy fát adjak.

Jefim dühösen ment el a kórházból. – „Hatvan köbmétert csak úgy a levegőbe. Mi az ördög ütött belém, hogy a fával rukkoltam elő? . . . Nem lehetett volna valami mást kitalálni?"

A fát így is, úgy is el kellett volna vinni a kórháznak, de személyesen odamenni és felajánlani – ez tisztára vicc, ezt a legrosszabb kolhozelnök se tenné meg.

„Teljesen elment az eszem."

Hátul pedig úgy fájt, hogy minden lépésnél a tarkójába hasított.

„Megyek, és kioperálom magam" – határozta el Jefim.

Szonya felkiáltott, amikor meglátta.

– No látod, milyen hamar túlestél rajta! Pedig hogy féltél!...

– Ne jártasd a szádat! Most mindjárt kioperáljuk magunk. Forralj vizet, készítsd ide a kést... Majd én mondom, mit kell csinálni.

– Mit képzelsz, Jefim?... – mondta Szonya, de a férje tekintete belefojtotta a szót.

– Elég volt! Nem fogok én velük kínlódni! A gyerekek az iskolában vannak?

– Ott.

– Az ajtóra fordítsd rá a zárat, és... tábori kórházat csinálunk.

– Én nem, Jefim. Én félek.

– Mitől?

– Félek felvágni. Hát elment az eszed?

– Mitől kell itt félni?

– Nem és nem – kötötte meg magát Szonya. – Még fertőzés lesz a vége.

– Kifőzzük rendesen, és nem lesz semmiféle fertőzés. Ahogy a háborúban csinálták! A lövészárokban!

– Hát nem voltál az orvosnál?

– Nem megyek orvoshoz. Gyere, intézzük el magunk. Most azonnal csinálunk egy jó kis operációt.

– Ne bolondozz, Jefim. Ha akarod, elmegyek én a kórházba, és idehívok valakit... majd itt kioperálják. És senki sem tudja meg...

– Már megint a magadét fújod?! – robbant ki Jefim. – Beszélhet az ember az ilyen bolondnak, egyre csak a magáét fújja! Forralj vizet!

Na de Szonya is makacs fehérnép volt.

– Ne bolondulj, nincs bolondabb ember nálad. Te, te operálatlan ördög... Fertőzést kapsz, aztán mit csinálok itt egyedül a gyerekekkel? Csak magára gondol! Rangosabb emberekkel is előfordul, hogy betegek lesznek, de azok is orvoshoz mennek, ez meg, nézzék, nem képes megmutatni a hátsó felét. Mintha valaki olyan kíváncsi lenne rá!... Nincs azon mit nézni!...

Jefim valami érthetetlen nyugalommal figyelte a feleségét, és azt mondta:

– Menj ki egypár percre. Meg akarom nézni a tükörben.

Szonya gyanakvó pillantást vetett az urára.

– Most meg mit találtál ki?

– Menj ki, meg akarom nézni! Vagy tán te is nagyon szeretnéd látni?

– Pfuj! – Szonya kiment.

Jefim elővett a ládából egy tiszta lepedőt, a padlóra terítette, leengedte a nadrágját... Állt egy kis ideig, gondolkozott... Kissé távolabb lépett a lepedőtől, nekifutott és lendületből a lepedőre ült. Egy kicsit még csúszott is rajta...

Kinn az előtérben Szonya meghallotta az ura fojtott kiáltását, és beszaladt.

Jefim az oldalán feküdt, fogta a nadrágját, és halkan káromkodott.

– Hívj ide valakit a kórházból – mondta. – Nem sikerült. Csak összetörtem...

Szonya elszaladt a kórházba.

Katona Erzsébet fordítása

Vasárnap mindig valami különös bánat tört rá. Furcsa, belsejét emésztő bánat... Makszim valósággal szenvedett ettől az undok érzéstől: mintha egy szemérmetlen, lompos, nem is teljesen egészséges, kellemetlen szájszagú nőszemély tapogatná végig, simogatná, meg akarná csókolni...

– Már megint rám jött.

– Ó, istenem... A hólyag. Embernek ember formájú, de bánata van! – csúfolódott Makszimmal a felesége, mert neki aztán fogalma se volt, mi az a bánat. – Ugyan, mitől van?

Makszim Jerikov égő, fekete szemével a feleségére nézett... Összeszorította a fogát.

– Rajta, káromkodj egyet. Ugass csak, meglátod elmúlik a bánatod. Mert káromkodni, azt tudsz.

Makszim néha erőt vett magán, azért se káromkodott. Azt akarta, hogy megértsék.

– Nem értesz te engem.

– Miért ne értenélek? Magyarázd el, majd megértem.

– Mondjuk, neked mindened megvan: kezed, lábad meg minden más szerved. Hogy mekkora, az más kérdés, a fő, hogy minden a helyén van. Ha megfájdul a lábad, érzed. Ha ehetnél, főzöl magadnak. Így van?

– Hát.

Makszim fölpattant ültéből (negyvenéves, ruganyos férfi volt, fürge és heves, noha sokat dolgozott, nem fáradt el soha), s járkálni kezdett a szobában. A szeme vadul villogott.

– De az embernek lelke is van! Itt ni... itt fáj! – bökött a mellére. – Nem kitalálás. Ha egyszer érzem, hogy fáj!

– Máshol sehol se fáj?

– Ide hallgass! – üvöltött föl Makszim. – Ha meg akarod érteni, hát hallgass végig! Ha már ilyen libának születtél, legalább próbáld megérteni, hogy vannak, akiknek lelkük is van. Nem vodkára kérek tőled pénzt, hanem azt akarom . . . Ostoba! – veszítette el végképp a türelmét, mert egyszerre világosan látta, hogy sohasem fogja tudni megmagyarázni, mi van vele, és hogy a felesége, Ljuda sohasem fogja őt megérteni. Soha! Még ha késsel fölhasítja is a mellét, kiveszi és a tenyerén elébe tartja a lelkét, akkor is csak annyit mond rá: tüdő. Különben, ő maga se hitt abban, hogy egy darab hús lenne. Akkor meg üres beszéd az egész. Minek dühítse magát? – Csak azt az egyet kérdezd meg tőlem: kit utálok legjobban a világon? Azt fogom felelni: akinek nincs lelke. Vagy akié hitvány.

– Összevissza fecsegsz itt . . .

– Tűnj el a szemem elől!

– Ha neked van lelked, akkor miért vagy ilyen goromba?

– Miért, szerinted a lélek afféle mézeskalács? Épp az a baja, hogy nem érti, mi végre cipelem magamban. Azért fáj. Én meg emiatt dühöngök, idegeskedek.

– Hát csak idegeskedj, hogy a fene vinne el. Az ember alig várja a vasárnapot . . . mások kulturáltan szórakoznak, moziba mennek. Ő meg idegeskedik. A hólyag!

Makszim megállt az ablak előtt, sokáig állt mozdulatlanul, s kinézett az utcára.

Tél van. Fagy. A fagyos, felhőtlen eget füstcsíkok kormozzák: a falu melegszik. Ott megy egy asszony, vállán vízhordórúd, a rúdon a vödrök; még a kettős ablakon át is hallani, hogy csikorog posztócsizmás talpa alatt a kemény hó. Egy kutya oktalanul fölugat, de el is hallgat nyomban – hideg van. Az emberek nem mozdulnak ki a melegből. Beszélgetnek, ebédet főznek, megtárgyalják felebarátaik dolgait . . . Itt-ott iszogatnak, de ott sincs igazi vígság.

Amikor Makszimnak bánata van, nem filozofálgat, még gondolatban se kér senkitől semmit, csak fájdalmat és haragot érez. De haragja nem fordul mások ellen: nincs kedve semmihez – így aztán kínlódik. Se ahhoz, hogy elnyúljon, s mozdulatlanul feküdjön, se ahhoz, hogy leigya

magát – nem akar, utál nevetségessé válni. Régebben megesett, hogy felöntött a garatra . . . Részeg fővel hirtelen olyan aljas bűnökkel vádolta magát, hogy az embereket, utólag pedig őt magát is kilelte tőle a hideg. Egyszer az őrsön fejjel nekiment a falnak, amelyen mindenféle plakátok virítottak, és azt üvöltözte, hogy ő meg még valaki föltalált egy iszonyú erejű motort, amely azonban elfér egy gyufásdobozban, de a tervrajzokat átadták az amerikaiaknak. Makszim belátta, hogy aljas áruló, „mint Vlaszov tábornok, csakhogy tudósban", és kérte, hogy kísérjék őrizettel Magadánba. És hogy ő feltétlenül mezítláb mehessen.

– Miért adtad oda a tervrajzokat? – tudakolta somolyogva az őrmester. – És kinek?

Ezt nem tudta Makszim, csak azt, hogy „még Vlaszovnál is rosszabb". És keservesen sírt.

Egy ilyen nyomorúságos vasárnapon megint ott állt Makszim az ablaknál, és kinézett az útra. Most is csöndes, fagyos nap volt, pipáltak a kémények.

„Hát aztán – gondolta mérgesen Makszim. – Így volt ez száz évvel ezelőtt is. Mi új van benne? És így lesz mindig. Ott jön az a kölyök, Ványa Malofejev fia . . . Még emlékszem magára Ványkára, amikor ugyanekkora volt, meg én is. Majd ezeknek is lesznek fiaik, meg a fiaiknak is . . . Enynyi az egész? De mi célból?"

Makszim egészen elcsüggedt . . . Eszébe jutott, hogy Ilja Lapsinnál ott vendégeskedik a felesége rokona, aki történetesen pap. Valódi, hosszú hajú, szakállas pap. Valami baja van a tüdejével, gyógyulni jött. Mégpedig borzzsírral gyógyítgatja magát, a borzokat Ilja hordja neki. A papnak sok a pénze, sokszor iszogatnak Iljával. A pap csak tiszta szeszt iszik.

Makszim elment Lapsinékhoz.

Iljuha meg a pap az asztalnál ült és beszélgetett. Iljuha már pityókás volt, kókadozott, s azt motyogta, hogy jövő vasárnap egy tucat borzzal jön haza.

– Annyi nem kell. Elég lesz három is, csak jó kövérek legyenek.

– Egy tucatot hozok, majd te kiválasztod, hogy melyik

kell. Az én dolgom, hogy elhozzam, a tied, hogy válassz. Fő, hogy meggyógyulj... Hozok én neked tizenkettőt...

A pap unta már magát Iljuhával, megörült Makszim jöttének.

– Mi van? – kérdezte.

– Fáj a lelkem – mondta Makszim. – Azért jöttem, hogy megkérdezzem, szokott-e fájni a hivőknek is.

– Akarsz egy kis szeszt?

– Nehogy azt hidd, hogy azért jöttem, hogy ihassak! Persze, ihatok is éppen, de nem azért jöttem. Azt szeretném tudni, szokott-e neked fájni a lelked vagy nem.

A pap töltött a poharakba, s az egyiket a vizeskancsóval együtt Makszim elé tolta:

– Hígítsd föl, amennyire akarod.

Nehezen lehetett elhinni erről a hatvan év körüli, testes, araszos vállú, lapáttenyerű papról, hogy valami baj volna a tüdejével. A szeme is tiszta, okos, átható, szinte hetyke pillantású. Az ilyenről nehéz elhinni, hogy a tömjénfüstölőt lóbálja – inkább azt gondolná az ember, hogy a gyerektartás elől bujkál. Egy csöppet sem kenetes, szenteskedő, igazán nem illik hozzá – ezzel a pofával! –, hogy az emberi bánat és keserűség eleven, reszkető szálait bogozgassa.

– Fáj a lelked?

– Fáj.

– Aha. – A pap fölhajtotta az italt, s a hófehér, keményített abrosz sarkával megtörölte a száját. – Próbáljuk messziről megközelíteni a dolgot. Figyelj jól, de ne szólj közbe. – Hátradőlt a széken, lesimította a szakállát, s élvezettel fogott a beszédbe, látszott rajta, hogy szeret bölcselkedni.

– Amint megjelent az emberi nem, megjelent a rossz is. Amint megjelent a rossz, megjelent a vágy is, hogy küzdjenek ellene. Mármint a rossz ellen. Tehát megjelent a jó. Vagyis a jó csak akkor jelent meg, amikor a rossz már itt volt. Más szóval: ha van rossz, akkor van jó is, ha nincs rossz, akkor nincs jó se. Értesz engem?

– Mondd csak.

– Ne nógass, még nem fogtál hámba... Krisztus micsoda? A jó megtestesülése, aki arra hivatott, hogy elpusztítsa a földön a rosszat. Kétezer éve van jelen az emberek

közt mint eszme, és harcol a rossz ellen. Kétezer éve irtják a földön Krisztus nevében a rosszat, de még mindig nem látni a végét. Ne bagózz, légy szíves. Vagy menj oda a szelelőlyukhoz, abba füstölj.

Makszim elnyomta a talpán a cigarettát, s érdeklődve figyelt tovább.

– Mi van a tüdőddel? – kérdezte merő udvariasságból.

– Beteg – felelt röviden és kelletlenül a pap.

– És a borzzsír segít?

– Segít. Menjünk tovább, szerelmetes fiam.

– Hová? – álmélkodott Makszim.

– Arra kértelek, hogy ne szólj közbe.

– Én meg a tüdőd felől kérdeztelek.

– Azt kérdezted, mitől fáj a lélek. Igyekszem érthetően felvázolni előtted a világmindenség képét, hogy a lelked megnyugodjék. Figyelj és próbáld megérteni. Szóval, Krisztus eszméje abból a vágyból keletkezett, hogy legyőzzék a rosszat. Különben minek kellett volna? Mondjuk, hogy Krisztus győz. De akkor mi szükség rá? Nincs többé szükség rá, tehát nem örök és változatlan, hanem átmeneti eszköz. Mint a proletárdiktatúra. Én viszont szeretnék hinni egy örökkévaló, mindenható erőben és egy eljövendő örök rendben . . .

– Tán a kommunizmusban?

– Miben?

– A kommunizmusban hiszel?

– Azt nekem nem lehet. Már megint félbeszakítasz!

– Többet nem foglak. Csak ezt . . . mondd el egy kicsit érthetőbben. És ne siesd el.

– Érthetően mondom: hinni akarok az örök jóban, az örök igazságban, egy örök, legfelső erőben, amely ezt az egészet megcsinálta itt a földön. Meg akarom ismerni ezt az erőt és remélni, hogy győzni fog. Különben minek az egész? De hol van ez az erő? – A pap kérdőn tekintett Makszimra. – Van egyáltalán?

Makszim megvonta a vállát:

– Nem tudom.

– Én se tudom.

– Nesze neked!

– Nesze, bizony. Én nem ismerek ilyen erőt. Lehet, hogy

mint embernek nem is adatik meg, hogy megismerjem és teljesen megértsem. De akkor azt sem vagyok hajlandó belátni, hogy mi végre vagyok itt a földön. Pontosan ezt érzem, úgyhogy a lehető legjobb helyre hoztad el a beteg lelkedet. az enyém is fáj. Csak te a kész válaszért jöttél, én pedig magam próbálom megkeresni, lenyúlni érte. De ez egy egész óceán! Pohárral nem lehet kimerni. Amikor ezt a vacakot vedeljük . . . – s a pap újra kortyolt a szeszből, s megint megtörölte az ajkát az abrosz szélével –, amikor ezt isszuk, ezt az óceánt próbáljuk kimerni abban a reményben, hogy leérünk a fenekéig. No de pohárral, fiam?! A kör bezárult, nincs kiút.

– Ne haragudj . . . tehetek egy megjegyzést?

– Tegyél.

– Érdekes pap vagy te. Vannak még többen ilyenek?

– Én ember vagyok, és semmi sem idegen tőlem, ami emberi, ahogy egy híres istentagadó mondta, különben nagyon helyesen.

– Akkor, ha jól értettelek: nincs isten?

– Azt mondtam: nincs. Most meg azt mondom: de van! Tölts még egy kicsit, fiam, hígítsd föl negyedrész vízzel, és add ide. Magadnak is tölts. Tölts, te együgyű lélek, és lássuk a fenekét. – A pap ivott. – Most azt mondom: van isten. A neve: élet. Én ezt az istent hiszem. Szigorú, mindenható isten. Együtt kínálja a jót és a rosszat, ez az ő mennyországa. Honnan vettük mi azt, hogy a jónak le kell győznie a rosszat? Minek? Nekem például nagyon érdekes volt megtudnom, hogy te nem azért jöttél ám el hozzám, hogy megismerd az igazságot, hanem hogy igyál egyet velem. Itt ülsz, meresztgeted a szemed, úgy teszel, mintha érdekelne, amit mondok . . .

Makszim fészkelődni kezdett a széken.

– De nem kevésbé érdekes megtudnom, hogy mégsem az ital kell neked, hanem az igazság. És végül a legérdekesebb azt eldönteni, hogy most melyik az igaz. A lelked hozott ide vagy a szomjad? Látod, megdolgoztatom a fejed, ahelyett hogy egyszerűen szánakoznék rajtad, árva lélek. Ezért az én istenemmel megegyezően azt mondom: fáj a lelked? Jól van. Nagyon jól van! Legalább megmozdult benned valami, az anyád istenit! Mert amilyen nagy lelkinyugalom-

mal vagytok megáldva, le sem lehet cibálni benneteket a kemencéről. – Élj, fiam, élj és sírj és táncolj! Ne félj attól, hogy majd csak a másvilágon nyalhatod ki a lábost, mert már itt a földön megkapod a mennyországot is, a poklot is. – A pap hangosan beszélt, arca izzott, homloka gyöngyözött. – Azért jöttél, hogy megtudd, miben higgy? Jól sejtetted, a hivőknek nem fáj a lelkük. De miben higgy? Csakis az életben. Hogy mindez mivel végződik, nem tudom. Még azt sem, hogy merrefelé tart. De roppant érdekesnek tartom, hogy együtt futhatok a többiekkel, és még meg is előzhetek másokat, ha bírom tüdővel . . . Ja igaz, a rosszz. Nahát, ha ebben a nagyszabású versenyfutásban valaki elgáncsol, föltápászkodom és pofán törlöm. Semmi „tartsd oda a jobb orcádat is"! Pofán törlöm és kész.

– És ha az ő ökle keményebb?

– Akkor az a sorsom, hogy mögötte fussak.

– De hova futunk?

– Kukutyinba. Nem mindegy neked, hová? Mindenki ugyanoda. A jók is, a rosszak is.

– Én valahogy nem érzem, hogy törekednék valahová.

– Akkor gyönge a lábad. Akkor az a sorsod, hogy egy helyben vinnyogj.

Makszim kivicsorította a fogát. Haragtól izzó szemét a pap arcába fúrta.

– Miért van nekem ilyen szerencsétlen sorsom?

– Gyönge vagy. Gyönge vagy, mint a kifőtt kakas. Most mit meresztgeted a szemed?

– Hallod-e, papom! És ha én most, példának okáért, kupán sózlak?

A pap – azzal a beteg tüdejével – harsányan, öblösen hahotázott.

– Látod ezt? – mutatta föl hatalmas mancsát. – A természetes kiválasztódás záloga.

– De én elhozom a puskám!

– Azért agyonlőnek. És ezt te is tudod, ezért nem hozod el a puskádat. Mert gyönge vagy.

– Jó, de akkor neked miért fáj a lelked?

– Mert beteg vagyok, barátom. A távnak még csak a felét futottam végig, és lesántultam. Repültél már? – kérdezte hirtelen.

– Hát, sokszor.

– Én meg most repültem először életemben. Idejövet. Óriási dolog! Amikor beültem, azt gondoltam: ha ez a repülő skatulya most lebukfencezik, így kellett lennie. Nem fogom sajnálni, és nem leszek gyáva. Pompásan éreztem magam egész úton. Amikor elszakított a földtől, és szállni kezdett velem, még meg is simogattam: jól van, koma. A repülőgépben, abban hiszek. Általában sok jó dolog van az életben. Vannak, akik sajnálják Jeszenyint: szegény, keveset élt. Csak egy dalra futotta. De ha ez a dal hosszabb lett volna, nem lenne ilyen szívfájdító. Hosszú dal nincs is.

– Bezzeg ha ti rákezdtek a templomban . . .

– Az nem dal, hanem nyöszörgés. Nem, Jeszenyin pont annyit élt, amennyi a dalhoz kellett. Szereted Jeszenyint?

– Szeretem.

– Daloljunk?

– Nem tudok.

– Dúdold utánam, csak ne zavarj.

S a pap rágyújtott a lombját vesztett juharfa nótájára, de oly szépen és szomorúan fújta, hogy Makszimnak csakugyan megsajdult a szíve. Amikor odaért, hogy „Hej, ma én is botlón, ingadozva lépek", öklével az asztalra csapott, és megeredtek a könnyei.

– Fiam! . . . Én szerettem a parasztot . . . Sajnáltam . . . Téged is szeretlek, fiam . . . Jól teszem? Jól. Késő? Késő . . .

Makszim úgy érezte, hogy ő is kezdi szeretni a papot.

– Atyám! Atyám! . . . Hallgass ide!

– Nem akarok. Gyönge a bokád . . .

– Nekem? Már az első kilométer után csak a hátamat láthatnád! Még hogy gyönge . . . Te hektikás.

– Imádkozz! – állt föl a pap. – Mondd utánam . . .

– Menj a . . .

A pap fél kézzel galléron ragadta Makszimot, könnyedén fölrántotta, és maga mellé állította.

– Mondd utánam: hiszek . . .

– Hiszek – mondta Makszim.

– Hangosabban! Ünnepélyesen. Hi-szek. Még egyszer együtt: Hi-szek . . .

– Hi-i-iszek! – kántálták kórusban.

A többit a pap egyedül darálta, mint a litániát:

– A repülésben, a kemizálásban, a mezőgazdaság gépesítésében, a tudományos forradalo-omban! A kozmoszban és a súlytalanságban! Mert ezek ob-jek-tív dolgok! Együtt! Utánam!

S kórusban bömbölték tovább:

– Hiszek abban, hogy nemsokára mindenki elmenekül a városból a mezőkre . . . Hiszek!

– Hi-iszek!

– A borzzsírban, a bika szarvában, a szekér rúdjában, a kapufélfában, a hús és vér hatalmában . . .

Amikor Iljuha Lapsin megdörgölte a szemét, azt látta, hogy a hatalmas testű pap nagy lendülettel ropja a guggolóst, s kezével a csípőjét meg a mellét csapdossa:

– Hej, hiszek, hiszek
Hopsza, hopsza, hopszasza!
Hiszek, hiszek!
Hopla, hopla, hopla-la!
Hiszek, hiszek! . . .

A pap körül csípőre tett kézzel, aprókat csosszantva Makszim keringett, s nőies, vékony hangon kontrázott:

Hopsza, hopsza, hopszasza!
Hiszek, hiszek
Hopla-la!

– Utánam! – kiáltotta a pap.

Hiszek, hiszek, hiszek
Pam-pam-pam
Járjad, járjad, ne sajnáld!
Hiszek, hiszek
Hopla, hopla! . . .

Makszim a pap mögé sorolt, s aprózva, szótlanul tettek meg egy kört, majd a pap szétcsapta a karját, mint aki a jégen vágott lékbe ugrik, s guggolva járta tovább. Lába alatt meghajlottak a padló deszkái.

A pap is, Makszim is oly vad elszántsággal járta, egy

csöppet sem tűnt furcsának, hogy táncolnak. Itt vagy táncolni kell, vagy föltépni a mellen az inget, és fogcsikorgatva sírni.

Iljuha nézte, nézte őket, majd maga is beállt, s időnként vékony hangon elkiáltotta magát:

– Hijja, hijja!

A pap hátán átnedvesedett az ing, alatta ruganyosan ugráltak az izmok; látszott rajta, régebben hírből sem ismerte a fáradtságot, s kemény húsa még nem ereszkedett meg a betegségtől. De nem is fog tudni elbánni vele: előbb végez ő az összes borzokkal. S ha valaki a farkas zsírját ajánlja neki gyógyszerül, hát azokból rendel jó kövéreket – az ilyen ember nem hagyja magát!

– Utánam! – vezényelt újból.

S folytatták a táncot körbe-körbe, elöl a tűzbe jött, nekihevült pappal, aki néhány kör után, mint egy nagy testű, nehéz vad, megint középre ugrott. A padló nagyot nyögött alatta, s az asztalon összecsörrentek a tányérok és a poharak.

– Hijja! Hiszek! . . .

Szabó Mária fordítása

Pótalkatrészért mentek a városba... S az egyik üzletben Szergej Duhanyin női csizmákat pillantott meg. Menten odalett nyugalma, szeretett volna venni egy párat a feleségének. Legalább egyszer életében komoly ajándékkal lepem meg – gondolta. S ami a fő – szép ajándékkal... Ilyen csizmát még álmában sem hordott.

Szergej hosszasan gyönyörködött a csizmában, majd körmével megkocogtatta az eladópult üvegét s vidáman megkérdezte:

– Mibe is kerülnek ezek a cipellők?

– Miféle cipellők? – értetlenkedett az eladónő.

– Hát ezek a... csizmák.

– Ezek a cipellők... hatvanöt rubelbe.

Szergej majdhogynem felkiáltott: „Tyűha!" – de ehelyett vontatottan csak ennyit mondott:

– Ige-e-en... Jó borsos ára van.

Az elárusítónő lenézően végigmérte. Furcsa népség ezek az eladók: egy kiló lisztet adnak, s olyan képet vágnak hozzá, mintha elfeledett adósságot törlesztenének.

De vigye el az ördög az eladókat. Szergejnek volt hatvanöt rubelje. Sőt hetvenöt is akadt nála. De... kiment az utcára, rágyújtott és gondolkozott. Az igazat megvallva ez a csizma nem a falusi sárba való. Bár, az asszony nyilván vigyázni fog rá... Egy hónapban egyszer ha felveszi, s akkor is csak ha valahová mennie kell. Na és sáros időben nem húzza fel, csak ha száraz az utca. Viszont mennyi örömet szerez vele! Milyen nagyszerű pillanat lesz, amikor kihúzza a bőröndből, s így szól: „Tessék, viseld egészséggel."

Szergej az üzlet melletti bódéhoz ment, s beállt a sorba sörért.

Szinte látta, hogyan csillan fel a felesége szeme, amikor megpillantja a csizmát. Tisztára, mint egy gyerek, könnyekig meghatódik, ha örül. De azért rendes asszony. „Ahhoz, hogy velünk éljen – gondolta Szergej –, nagy-nagy türelemre van szükség. Csupán az az átkozott ivás mibe kerül. Na és a gyerekek, a háztartás . . ." Kemény fából faragták a nőket, hogy ennyi mindent kibírnak. A férfiember legalább néha könnyít a lelkén, iszik egyet, s rögtön minden vidámabb lesz, ők meg reggeltől estig megállás nélkül húzzák az igát.

A sor lassan haladt, a férfiak minduntalan „repetát" kértek. Szergej töprengett.

Az is igaz, hogy nem jár mezítláb, akkor meg minek enynyi pénzt kiadni? Úgy jár, mint mindenki a faluban . . . Persze, a csizma szép, de nem az ő zsebéhez szabták az árat. Hazaviszem, s ő lesz az első, aki leteremt miatta. Azt fogja mondani, mi a fenének neki ilyen drága holmi! Okosabban tetted volna, ha a lányaidnak veszel valamit; kabátot például, hiszen nyakunkon a tél.

Szergej végre vett két korsó sört, félrehúzódott s lassan kortyolgatta. S közben egyre törte a fejét.

Így él az ember immár negyvenöt éve, egyre csak arra gondol, hogy egyszer majd jó, könnyű élete lesz. Az idő pedig halad . . . Lassan eljut a gödörig, amelyikbe be kell feküdni – s egész életében várt valamire. De kérdem én, mi az ördögnek várt, miért mondott le azokról az örömökről, amelyeket meg tudott volna szerezni magának? Tessék: pénzed van, itt ez a szép csizma – vedd meg, szerezz vele örömet! Lehet, hogy többé sohasem lesz ilyen lehetőség. A lányaid még messze vannak a menyasszonykortól, van mit felvegyenek – hordják el azt. De ilyen alkalom egyszer adódik az életben . . .

Szergej bement az üzletbe.

– Na, hadd nézzem csak meg – kérte az eladónőtől.

– Mit?

– A csizmát!

– Mit néznél rajta? Hányas kellene?

– Majd megsaccolom. Nem tudom a méretet.

– Vásárolni jön, s még a méretet sem tudja. Fel kell próbálni, nem papucs ez.

– Látom, hogy nem az. Az árán is látszik, he-he . . .

– Éppen ezért nincs mit nézni rajta.

– És ha meg akarom venni?

– Hogyan vehetné meg, ha azt sem tudja, hányas kell?

– Mi köze hozzá? Meg akarom nézni.

– Nincs mit nézni rajta. Majd itt nézegetni fogják nekem . . .

– De, kedveském – gurult dühbe Szergej –, nem azt kérem, hogy a bugyiját mutassa meg, arra nem is vagyok kíváncsi, hanem a csizmát, ami a pulton van.

– Ne szemtelenkedjen, hallja, ne szemtelenkedjen itt nekem! Leisszák magukat a sárga földig, s máris kezdik . . .

– Mit kezdenek? Ki kezdi? Tán maga kínált meg, hogy ilyen jól tudja?

Az eladó odahajított neki egy csizmát. Szergej megfogta, forgatta; megropogtatta a bőrt, a fényes, csillogó talpat megkocogtatta a körmével . . . Kezét óvatosan a csizma szárába dugta . . .

„Mintha bölcsőben ringatnák a lábat" – gondolta örömmel.

– Pont hatvanöt? – kérdezte.

Az eladónő nem szólt, csak mérgesen nézte.

„Istenem – csodálkozott Szergej. – Valósággal gyűlöl. Vajon miért?"

– Megveszem – mondta sietve, hogy az elárusítónőt kissé megbékítse, hisz nem ok nélkül veszi igénybe az idejét, végül is, elviszi a csizmát. – Itt fizessek, vagy a pénztárnál?

Az eladó tovább nézte, s halkan így szólt:

– A pénztárnál.

– Pontosan hatvanöt vagy még néhány kopejka?

Az elárusítónő csak bámult rá tovább; tekintetében, ezt Szergej alaposan megfigyelte, ádáz gyűlölet tükröződött. A férfinak inába szállt a bátorsága . . . Szó nékül letette a csizmát, s a pénztárhoz ment. „Mi van vele? Megbolondult, hogy ilyen dühös? Ebbe hamar tönkremehet."

Kiderült, hogy a csizma pontosan hatvanöt rubelbe kerül. Egy kopejkával sem többe. Szergej az elárusítónő felé nyúj-

totta a blokkot. Nem mert a szemébe nézni, sovány melle fölé tekintett. „Nyilván beteg" – sajnálkozott.

A nő nem vette el a blokkot. Szergej felnézett... Az eladónő szemében nemcsak gyűlölet, hanem valami furcsa elégedetlenség is csillogott.

– Kérem a csizmát.

– A csomagolóban – mondta halkan a nő.

– Az meg hol van? – kérdezte ugyanilyen halkan Szergej, s érezte, ő is meggyűlöli a vézna eladónőt.

A nő csak hallgatott, s egyre a férfit nézte.

– Hol a csomagoló? – Szergej egyenest a szemébe mosolygott. – Na? Ne bámulj így, kedveském, nős vagyok, úgy bizony. Tudom, hogy az első pillantásra belém lehet szeretni, de... mit csináljak? S te is bírd ki, mi mást tehetnél? Mit is mondtál, hol a csomagoló?

Az elárusítónő csodálkozásában a száját is eltátotta... Erre nem számított.

Szergej pedig elindult, hogy megkeresse a csomagolót.

„Ojjoj! – csodálkozott magán. – Lám, miből lesz a cserebogár! Hát kellett így meggyűlölni ezt a nőt? Legalább máskor nem fog hisztizni. Csak áll és dühöng."

A csomagolóban megkapta a csizmát, s a társaihoz indult a javítóműhelybe, hogy hazamenjenek. (Saját kocsival jöttek, a gépész és még két sofőr.)

Szergej bement az ügyeleteshez. Arra számított, hogy mindenki rögtön megnézi csomagját – mutasd csak, mi van benne? De senki sem törődött vele. Mint mindig, most is vitatkoztak. Láttak az utcán egy fiatal papot, s most azon morfondíroztak, mennyit kereshet. A sápadt, ragyás arcú, nagy, bánatos szemű Vityka Kibjakov még a többinél is hangosabb volt. Szeme bánatos és bölcs maradt még akkor is, amikor magából kikelve, s természetesen teli torokból, sértegette a többieket – mintha saját magát nézte volna reménytelenül bánatosan.

– Tudod, hogy Volgája van? Jár neki, személyi használatra – kiabált Ráspoly (Vitykát „Ráspolynak" hívták). Ameddig tanulnak, ösztöndíjat is kapnak... százötven rubelt! Érte-e-ed! Ösz-tön-dí-jat!

– Persze hogy kapnak kocsit személyi használatra, csak nem a fiatalok. Mit szólsz hozzá? Személyi használatra, ezek-

nek a... hogy is hívják őket?... Apostolok, nem apostolok, na, hogy is nevezik őket?...

– Mit szólsz hozzá? Az apostolok személyi használatú Volgákon járnak. Úgy ám, te tuskó. Magad vagy apostol!

– Százötven rubel ösztöndíj! Akkor mennyi lehet a fizetésük?

– Mi az, tán azt hitted, csak úgy ingyen hagyja majd, hogy üldözzék? Hogyne! Csak úgy lemond ötszáz rubelről?

– De hivőnek kell lennie.

Szergej nem akart beleavatkozni a vitába, jóllehet lett volna mit ellenvetnie – ötszáz rubel kissé túl sok egy fiatal papnak. Azonban most vitatkozni erről... Nem, Szergej szerette volna megmutatni a csizmát. Elővette, nézegette. Mindjárt megunják ezt a vitát a fiatal papokról... Elhallgatnak. De nem hallgattak el. Csak odanéztek és kész. Csupán egyikőjük nyújtotta a kezét – mutasd csak. Szergej odaadta. Az ismeretlen sofőr megropogtatta a bőrt, megkopogtatta a talpát... Koszos kézzel benyúlt a csizma hófehér, finom belsejébe. Szergej visszavette.

– Hová mászol a dugattyúiddal?

A sofőr elnevette magát.

– Kinek lesz?

– A feleségemnek.

Erre aztán mindnyájan elhallgattak.

– Kinek? – kérdezte Ráspoly.

– Klavkának.

– No, nézd csak?...

A csizma körbejárt, mindenki megtapogatta, kopogtatta... Belenyúlni senki sem mert. Csak a szárát gyűrögették, s belenéztek fehér, puha belsejébe. Az egyikőjük ki tudja, miért, még bele is fújt. Szergejt eladdig ismeretlen büszkeség töltötte el.

– Mibe van egy ilyen?

– Hatvanöt rubel.

Értetlenül néztek Szergejre, aki kissé zavarba is jött.

– Mi az, megőrültél?

Szergej elvette a csizmát Ráspolytól.

– Nagyszerű – kiáltott fel Ráspoly. – Nézd csak... a Szergej! Minek az asszonynak ilyen?

– Hogy hordja.

Szergej nyugodt és magabiztos szeretett volna lenni, belül azonban remegett. S nem hagyta nyugton egy buta gondolat: „Egy robogó árának fele, egy robogó árának fele." Jóllehet tudta, hogy a hatvanöt rubel nem a fele egy robogónak, makacsul csak erre gondolt: „Egy robogó árának a fele."

– Az asszony mondta, hogy ilyet vegyél?

– Minek mondta volna, vettem s kész.

– No és mikor húzza fel? – faggatták vidáman Szergejt. – A sár térdig ér, ő pedig hatvanöt rubeles csizmát vesz.

– Hiszen ez téli csizma!

– Na és télen hová megy benne?

– Aztán ez városi nő lábára való. Klavkának nem megy a lábára . . . Hányas is a lába? A kisujjára ha felmegy.

– Hányas cipőt is hord?

– Menjetek a . . . – gurult dühbe végül Szergej. – Mitől vagytok úgy odáig?

Elnevették magukat.

– Sajnálunk, Szerjozsa. Hisz nem az utcán találtad azt a hatvanöt rubelt.

– Én dolgoztam meg érte, arra költöm, amire akarom. Minek járatjátok annyit a szátokat, feleslegesen?

– Nyilván gumicsizmát kért az asszony.

Gumicsizmát . . . Szergej erre aztán tényleg méregbe gurult.

– Foglalkozzatok inkább a kispappal . . . mennyi is a fizetése?

– Több, mint a tiéd.

– Kurva népség . . . itt ültök s mások fizetését számolgatjátok. – Szergej felállt. – Nincs jobb dolgotok?

– Te meg minek mászol bele ilyesmibe? Hülyeséget csináltál, megmondták. Nem kell rögtön begurulni . . .

– Nem gurultam be . . . Te meg mit izgulsz helyettem? De jó nekem, akadt valaki, aki helyettem is izgul! Még ha kölcsönkértem volna tőled, vagy ilyesmi . . .

– Már hogyne idegeskednék, nem tudom nyugodtan szemlélni az ostobákat, sajnálom őket . . .

– Sajnáld az ördög öreganyját! . . . Még hogy sajnál!

Egy kicsit még acsarkodtak egymásra, aztán elindultak hazafelé.

Az úton a gépész vérig bosszantotta Szergejt (egy kocsiban utaztak).

– Mire adta az asszony a pénzt? – kérdezte. Minden káröröm nélkül, részvéttel érdeklődött. – Valami másra adta?

Szergej tisztelte a gépészt, így aztán nem káromkodott.

– Semmire se. Hagyjuk ezt.

Estére értek a faluba.

Szergej senkitől sem köszönt el . . . Nem ment a többiekkel, egyedül, külön indult hazafelé.

Klavgyija és a lányok vacsoráztak.

– Miért ilyen későn? – kérdezte az asszony. – Már azt hittem, ott éjszakáztok.

– Amíg megkaptuk az alkatrészeket, amíg az autójavítóhoz vittük . . . Na és mire szétosztották a járások között . . .

– Apa, semmit sem vettél? – kérdezte idősebbik lánya, Grusa.

– Tessék? – Útban hazafelé Szergej elhatározta: Ha Klávka elhúzza a szája szélét s azt mondja: drága, jobb lett volna, ha csizma helyett . . . „Fogom és a kútba hajítom".

– Vettem.

Mind a hárman megfordultak. Szergejt nézték. Ez a „vettem" úgy hangzott, hogy világos volt, nem négyrubeles kendőt vásárolt az apjuk, de nem is húsdarálót. Nézték és vártak . . .

– Ott van a bőröndben. – Szergej leült, cigaretta után nyúlt a zsebébe. Annyira izgult, hogy érezte, remegnek az ujjai.

Klavgyija kihúzta a bőröndből a dobozt, a dobozból kikukucskált a csizma . . . A lámpa fényében még szebbnek látszott. Mintha mosolygott volna a dobozban. A lányok felugrottak az asztaltól . . . Álmélkodtak, sóhajtoztak.

– Istenem, az enyém? Te jó ég! Kinek hoztad?

– Hát kinek hoztam volna? Neked!

– Istenem, az enyém! . . . – Klavgyija leült s az ágy megreccsent alatta . . . Kemény parasztlábán bátran csúszott felfelé a városi csizma, de félúton elakadt. Szergej szíve belesajdult. Nem ment tovább . . . A lábikrájára nem ment fel.

– Hányas?
– Harmincnyolcas . . .
Nem, a csizma nem ment tovább. Szergej felállt, segíteni akart. De így sem ment, az istennek sem.
– Pedig az én méretem . . .
– Itt szorul, a lábikrádon.
– Miféle láb ez, hogy az ördög vinné el!
– Várj csak! Vegyél fel egy vékony harisnyát.
– Ugyan, mit segít az? Nem látod? . . .
– Igaz . . .
– Eh! . . . Átkozott egy láb!
Az izgalom elcsendesedett.
– Eh! – kesergett Klavgyija. – Micsoda lábam van! Mennyibe került?
– Hatvanöt rubelbe. – Szergej rágyújtott. Azt hitte, Klavgyija nem hallotta az árat. – Hatvanöt rubel, ennyi az ára.
Klavgyija nézte a csizmát, s közben gépiesen simogatta a fényes szárát. Szemében, szempilláján könnycseppek csillogtak . . . Az árat hallotta.
– Hogy az ördög vinné el a lábam! – mondta. – Egyszer ér ilyen szerencse s . . . Hajjaj!
Szergej szívét hirtelen ismét fájdalom járta át . . . Részvét. A már-már feledésbe merülő szerelem érzése. Megérintette felesége csizmát simogató kezét. Megszorította. Klavgyija rápillantott . . . Tekintetük találkozott. Az asszony zavartan elnevette magát, megrázta fejét; így tett régen is, amikor még fiatal volt – fiúsan, pajkosan, közvetlenül, de egyben méltósága tudatában és büszkén.
– No, Grusa, szerencséd van. – S már nyújtotta is a csizmát a lányának. – Nesze, próbáld fel.
A lány zavarba jött.
– Gyerünk! – biztatta Szergej. S ő is megrázta a fejét. – Ha jó eredménnyel fejezed be a tizedik osztályt, a tiéd lesz.
Klavgyija elnevette magát.
Lefekvés előtt Szergej rendszerint a konyhaajtó melletti kis zsámolyra ült, ott szívta el az utolsó cigarettát. Ma is odatelepedett . . . Szívta a cigarettát, töprengett, még egyszer átélte a vásárlást s felfogta véletlenül adódó, de most már úgy tűnt, hogy mély értelmét. Jól érezte magát. Kár

lenne, ha valami véget vetne a kellemes állapotnak, a ritka vendégként érkező pillanatnak.

Klavgyija a nagyszobában ágyazott.

– Gyere már . . . – hívta.

Szergej szándékosan nem válaszolt. – Vajon mit mond még?

– Szerjozska! – hívta kedvesen újból az asszony.

Szergej felállt, elnyomta a csikket s bement a szobába. Mosolygott magában, s a fejét csóválta . . . De egyáltalán nem gondolta, hogy „csizmát vettem, s mindjárt kedvesebb lett hozzám". Nem, persze hogy nem a csizma a lényeg, hanem . . .

Különben semmi. Minden rendben van.

Földeák Iván fordítása

Csebrovkában, ebben a kis faluban, élt egyszer egy Szjomka Risz nevű, iszákos, de csodálatosan ügyes kezű asztalos. Langaléta, sovány, nagy orrú – úgy szemre csöppet sem dalia. De amikor leveszi az ingét, egy szál napszítta atlétatrikóra vetkőzik... És a kisfejszével játszadozva vidáman szájal a brigádvezetővel, nyomban szembetűnik Szjoma félelmetes és hatalmas ereje. Ez az erő – a kezében van. Szjomka keze nem csomós, nem bütykös, hanem egyenletesen sima – a vállától az ujja hegyéig, és olyan telt, mintha öntötték volna. Szép a keze. A kisfejsze játékszernek tűnik a markában. Az ember úgy érzi, ez a kéz nem ismer fáradtságot és Szjoma csak úgy, a bolondozás kedvéért ordítja a brigádvezetőnek:

– Mi vagyok én neked... tán gép? Akkor gyere, indíts be, mert leálltam. De hátulról, csak óvatosan, nehogy kirúgjak!

Szjomka nem rossz ember. De ahogy ő mondja, számára „a világon minden megállt" és „lóerőit" csak pazarolja mindenre, ami éppen jön – ordítozásra, gúnyolódásra, itt-ott egy kis ramazúrira –, hisz ez remek dolog.

– Arany kezed van! – mondogatják neki.

– Tudod te, hogy élhetnél?!... Tejben-vajban fürödhetnél...

– De én nem akarok tejben-vajban fürdeni. Csuszamlós.

Az egész fizetését a családjának adta. Csak azt itta el, amit mellékesen keresett. Olyan szekrényt tudott készíteni, hogy az embereknek szeme-szája elállt a csodálkozástól. Messze földről eljöttek hozzá, könyörögve kérték, és nagy pénzeket fizettek neki. Egy író pedig, aki Csebrovkában nyaralt, magával vitte a területi központba, ahol Szjomka

dolgozószoba-berendezést csinált neki... Együtt tervezték meg, olyanra, mint egy falusi ház belseje (az író faluról származott, s nagyon vágyódott a szülői ház után).

– Ennyi pénzt ilyesmire, nahát! – álmélkodtak a falubeliek, amikor Szjomka elmesélte, milyen falusi szobát mesterkedtek össze a modern, városi házban – tizenhatodik századi stílusban.

– A parkettra hasábfákat fektettünk, legyalultuk és – kész, még csak be se festettük. Az asztalt – ugyancsak deszkából ácsoltuk, a falak mentén lócákat állítottunk föl, a sarokban meg priccset. A priccsen semmiféle matrac, semmiféle takarók... Nemezlap, meg suba, semmi más. A menynyezetet forrasztólámpával kormoztuk be, mintha szabad tűzhelyen tüzelnének. A falakat széldeszkával borítottuk be.

A falusiak csak a fejüket csóválták.

– A bolondok már azt sem tudják, mit csináljanak.

– Tizenhatodik század – mondta elgondolkozva Szjomka. – Az író megmutatta rajzon, annak alapján dolgoztam.

Az igazsághoz tartozik, hogy amikor Szjomka a városban lakott, az írónál, nem ivott; a régi időkről szóló különféle könyveket olvasott, ősi ikonokat, meg rokkákat nézegetett... Az írónál akadt belőlük bőven.

Még ugyanazon a nyáron, amikor Szjomka a városban járt, többször is megakadt a szeme egy kis templomon, amely Talica falucskában állt, Csebrovkától háromversztányira. Talicában a húsz portából már csak nyolc maradt. A kis templomot is régen bezárták. A kőből épült kis templom úgy bukkant elő egyszerre, hirtelen a lejtő mögül, amelyet megkerült a Talicába vezető út... Ki tudja, milyen elgondolásból, a falu régi lakói nem a dombtetőre építették, ahogy a templomot szokás, hanem le, a domb tövébe. Szjomka még gyermekkorából emlékezett rá, hogy ha Talicába ment, és eltöprengett, akkor a fordulónál, a lejtőnél mindig összerezzent – olyan váratlanul bukkant fel előtte a könnyed, fehér templom a nyárfalombok sűrű zöldje közül.

Csebrovkában is volt templom, persze, jóval későbbi, jókora, s magas harangtoronnyal. Ezt a templomot is régen bezárták, falán repedés látszott. Szinte úgy tűnhetett – van két templom, egy nagy a dombtetőn, egy kicsi meg valahol a domb tövében rejtőzik – vajon melyiké lesz az elsőbbség,

ha összehasonlítja őket az ember? A kicsié lett, a domb tövében. Mindenféleképpen: a könnyedségével, meg azzal is, hogy váratlanul bukkant fel az ember szeme előtt... A csebrovkai már öt kilométerről látszott – erre számítottak az építői is. A talicait meg mintha szántszándékkal rejtették volna el a hiábavaló tekintetek elől, csak aki hozzáigyekezett, annak mutatkozott meg rögtön, egészen...

Az egyik szabadnapján Szjomka ismét elment a talicai kis templomhoz. Leült a domboldalon és figyelmesen szemügyre vette. Körös-körül csend és nyugalom. A falu is csöndes. És ez a hófehér szépség ott áll a zöld lombok között – hány éve már! – és hallgat. Hányszor, de hányszor látta már a napfelkeltét és az alkonyatot, eső mosdatta, hó takarta... Mégis – áll. Kinek az örömére? Építői régen elenyésztek a földben, porrá omlott az az okos fej, amely megálmodta, meg az a szív, amely hevült és örvendezett, rég egyenlő lett a földdel, egy maroknyi földdel. Vajon mire gondolt az az ismeretlen mester, aki ezt a csodálatos kőbe álmodott mesét hátrahagyta? Az Istent akarta dicsőíteni, vagy magát akarta megmutatni? Persze, aki magára akarja vonni a figyelmet, az nem megy messzire, az megpróbál közel maradni a főútvonalhoz, vagy még inkább – a népes, városi terekre igyekszik – ott aztán észreveszik. Ezt valami más izgatta – alighanem a szépség. Mintha egy dalt énekelt volna az az ember, és szépen énekelt. Aztán elment. Hogy miért kellett? Maga se tudta. A léleknek volt rá szüksége. Kedves, drága ember!... Nem is tudom, mit üzenjek neked – nemléted sötét, riasztó, fekete homályába –, hiszen úgyse hallod meg. Meg hát mit is mondhatnék? Azt, hogy – szép, jó, megfogja, megörvendezteti az embert... Talán ez a lényeg? Maga is örült, aggódott, és megértette, hogy amit csinál, az – szép. És aztán?... Rendben van. Ha tudsz örülni – örülj, ha meg tudsz örvendeztetni – örvendeztess. Ha nem értesz hozzá – harcolj, vezényelj, vagy csinálj valami ehhez hasonlót – ezt a mesét is szét lehet rombolni: pár kiló dinamit kell alá – s darabokra veti szét, ennyi az egész. Ki mihez ért.

Szjomka csak bámészkodott, és hirtelen észrevette, hogy négy kő, odafent a párkányzat alatt nem olyan, mint a többi – csillogóbb. Közelebb ment, még egyszer megnézte –

igen, a régi mester úgy látszik, az egész falat le akarta csiszolni. Ez a fal pedig – keletre néz, s ha a munkát befejezte volna, akkor napfelkeltekor (a lejtő mögül bukkan föl) derűs napokon a kis templom fölül pipacspirosan lobbant volna föl, aztán az egész falat fokozatosan tűzvörös fény vonta volna be, a kereszttől a fundamentomig. A mester el is kezdte ezt a munkát, de aztán valamiért abbahagyta – talán az, aki a templomot építtette és a pénzt adta, így szólt: „Hagyd csak, így is jó lesz."

Szjomkát egyre jobban furdalta a dolog – azt szerette volna megérteni, hogyan csiszolták a köveket. Bizonyára a következőképpen: először durva szemcsés homokkal, aztán finom, apró szeművel, majd posztóval vagy bőrrel. Nagy munka.

A templomba a pincén keresztül lehetett bejutni – ezt még gyerekkorából tudta Szjomka, nemegyszer járt ott a pajtásaival. A pincelejáratot valaha csapóajtó zárta el (az ajtót régen elvitték), mostanra félig beomlott, s benőtte a gaz . . . Szjomka csak nehezen tudta bepréselni magát a felső kőlap és a lábazati kövek közötti nyíláson, majd négykézláb, hol meg hétrét görnyedve eljutott az előcsarnokba. A templom belül tágas, visszhangos . . . A könnyű szél megmozgatott a kupola alatt egy ott maradt bádoglemezt, és a hangja, amely az utcán csak nesz volt, itt hangosan, félelmetesen zengett. Az ablakokon behulló fénysugarak széles arany pallosukkal kettészelték a templom homályos ürességét.

A szépségtől és a titokzatosságtól izgatottan, Szjomka csak most vette észre, ahogy jobban körülnézett, hogy a falak a padlóval nem alkotnak derékszöget, hanem pontosan és szabályosan lekerekített vájatban találkoznak. Lent a falak mentén egyszerűen egy kőtámfal húzódott, mintegy méternyire a falaktól az alapnál, és embernyi magasságban. Fölül aztán ügyesen eltűnt, egybeolvadt a fallal. Mindez mire volt jó? Szjomka először sehogy sem értette. Csak azt állapította meg, hogy a támfal kövei igen jól faragottak, s pontosan illeszkednek egymáshoz, lent – sötétek, aztán – följebb – már világosabbak, aztán teljesen egybeolvadnak a hófehér fallal. Legfelül, a kupolát pedig valami egészen különleges kőből formálták, s bizonyára még le is csiszolták –

olyan világos és ünnepélyes ott fönt, a kupola alatt. Pedig a templomnak összesen – négy keskeny kis ablaka van . . .

Szjomka az oltárlépcsőre ült, és elgondolkozott: mért kell ez a kőtámfal? Aztán így magyarázta meg magának: azzal, hogy nem alkalmazta a derékszögeket, a mester eltüntette a négyzetet. A templom kicsi, belül pedig a tágasság érzését kellett keltenie, és semmi nem olyan nyomasztó, szorongató a lélek számára, mint egy négyzet kalitkája. Ezért helyezte el alul a sötétebb köveket, ahogy a támfal magasodott, színe is olyan lett, mint a falé, így a templom valósággal kitágult.

Szjomka addig üldögélt a templomban, amíg egy fényfolt egészen a lábához lopakodott. Kimászott a templomból, és hazament.

Másnap mondván, hogy beteg, Szjomka nem ment el dolgozni, hanem bement a kerületi központba, ahol volt működő templom. A papot otthon találta, a templom közelében. A pap elküldte a fiát, és minden ceremónia nélkül így szólt:

– Hallgatom.

A még javakorabeli pap élénk, fekete, kissé hamiskásan csillogó szemével egyenesen, keményen nézett Szjomkára – várt.

– Ismered a talicai templomot? – Szjomka, ki tudja, miért, úgy határozott, hogy az írókkal és papokkal tegeződni kell. – A csebrovkai kerületben, Talicában.

– A talicait? . . . Csebrovkai kerület . . . Olyan kicsi, ugye?

– Aha.

– Ismerem.

– Melyik századból való? – A pap elgondolkozott.

– Melyikből? Nem szeretnék tévedni . . . Gondolom, hogy még Alekszej Mihajlovics korából való . . . A fiacskája nem nagyon örvendeztette meg a népet templomokkal. A tizenhetedik század második feléből. De miért?

– Valami csudálatosan szép! . . . – kiáltott fel Szjomka. – Miért hagyjátok, hogy? . . . – A pap elmosolyodott.

– Istennek hála, hogy még áll. Igen szép templom. Régen nem láttam, de emlékszem rá. A domb tövében, ha jól emlékszem? . . .

– És vajon ki építette?

– Ezt az érsektől kell megtudni. Én ezt nem tudom megmondani.

– De hiszen nektek van pénzetek! Van, igaz-e?

– Mondjuk, hogy van.

– Ne mondjuk: biztosan van. Az államtól külön vagytok most már.

– Ezt mért mondod?

– Hozassátok rendbe . . . hiszen ez kész csoda! Én elvállalom a helyreállítását. A nyáron megcsinálom. Két-három segédmunkással . . . a hidegek beköszöntéig megleszek vele. Fizettek rubelben, mondjuk . . .

– Az ilyen kérdésekben, kedvesem, én nem dönthetek. Nekem is van fölöttesem . . . Menj el az érsekhez! – A papon is izgalom vett erőt. – Menj el hozzá, miért ne? Te hívő vagy?

– Nem ez a lényeg. Olyan vagyok, mint a többi, vagy még rosszabb, mert . . . iszom. Sajnálom, hogy ez a szépség veszendőbe megy. Hiszen most mennyi mindent helyreállítanak . . .

– Az állam helyreállítja.

– De hiszen nektek is van pénzetek!

– Az állam helyreállítja. A saját céljaira. Menj el, menj el az érsekhez, mondom.

– Ő hol van? Talán itt a városban?

– Nem, messzebb.

– A körzetbe?

– A körzetbe.

– Nincs nálam több pénz. Csak hozzád igyekeztem . . .

– Adok én. Hova valósi vagy?

– Csebrovkába, a nevem Szemjon Risz, asztalos vagyok . . .

– Rendben van, Szemjon, utazz csak el hozzá! Az érsek . . . nagy eszű ember . . . Mondj el neki mindent. De mondd csak, magadtól jöttél?

– Hogyhogy „magamtól"? – hökkent meg Szemjon.

– Te magad jöttél hozzám, vagy megbíztak és úgy küldtek?

– Magam.

– No, mindegy . . . menj csak! Amíg úton leszel, telefonálok neki, így majd tudja, miről van szó és fogadni fog.

Szemjon pár pillanatig gondolkozott.

– Jó, add a pénzt! Majd visszaküldöm.

– Nem veszünk össze. Az érsektől gyere vissza hozzám, elmondod, hogy mit végeztél.

Az érsek, ez a jól megtermett, ősz hajú, örökké józan öregember, akinek meglepően vékony hangja volt, szívélyesen fogadta Szemjont.

– Geraszim atya telefonált . . . No, hát mondd csak el, mondd el, hogyan okoskodtad ki, hogy a templomot renoválni kéne?

Szjomka ivott egy korty forró teát a díszes csészéből.

– Hogy okoskodtam ki? . . . Sehogy. Csak láttam, hogy milyen gyönyörű. És senkinek sincs rá szüksége . . .

Az érsek elmosolyodott.

– Szép templom, ismerem. Igen, még Alekszej Mihajlovics idejéből való. Hogy ki építette, egyelőre még nem tudom . . . Ezt meg lehet tudni. Ezek a földek a Borjatyinszkij bojáréi voltak . . . Miért akarod tudni, hogy ki volt a mester?

– Csak úgy érdekel. Nagy fantáziájú ember lehetett!

– Kiváló mester, később majd kiderítjük, hogy ki volt. Annyi bizonyos, hogy ismerte a vlagyimiri és moszkvai templomokat . . .

– Törtem a fejem eleget, mire kitaláltam! . . . – Azzal Szjomka elmesélte, hogyan sikerült megtalálnia a régi mester titkának nyitját.

Az érsek hallgatta, bólogatott, s csak néha szúrt közbe egy-egy „no, nézd csak"-ot. Szjomka meg egy füst alatt a saját elképzeléseit is elmondta: a falat, mármint a keletit, le kell csiszolni, ahogy a mester is akarta, a kupolát be kell fedni, és bearanyozni, a felső ablakokba pedig színes üveget kell tenni – akkor aztán a kupola alatt olyan ragyogás lesz, de olyan ragyogás! A mester ide valamilyen különleges követ választott, bizonyosan csillámkeveréket . . . Hátha még narancssárga üveget lehetne bevágni . . .

– Mindez nagyszerű, nagyszerű, fiam – vágott közbe az érsek. – Tegyük fel, azt mondják nekem: megengedjük, hogy renováltassa a talicai templomot. Nevezze meg, kivel kívánja elvégeztetni ezt a munkát? Erre én szemrebbenés nélkül rávágom: Szemjon Risz asztalossal, Csebrovkából.

Csak hát . . . nem engedélyezik a renoválást, így áll a dolog, fiam. Szomorú, de így van.

– Miért?

– Én is azt kérdem: „Miért?" Ők pedig a következőt kérdik tőlem: „Ugyan minek?" Hány porta is van Talicában? Ezt már én kérdem:

– Talicában, bizony nagyon kevés . . .

– De hát nem is ez a lényeg. Miféle vallás elleni harc lesz, ha új templomokat nyitnak meg? Gondold csak el.

– Nem fontos, hogy imádkozzanak benne! Valamilyen múzeum is lehetne . . .

– Szóval múzeum . . . az kimondottan az államra tartozik, és nem ránk.

– Hát akkor most már hogy lesz?

– Megmondom. Írjatok a faluval közösen egy beadványt: erről és erről van szó: van Talicában egy pusztuló templom. Úgy véljük, értékes, de nem vallási szempontból . . .

– Ilyen papírt még életünkben nem írtunk. Írd meg te.

– Én nem írhatom. Keressetek valakit, aki meg tudja írni. Vagy ti magatok . . . a saját szavaitokkal . . . úgy még jobb is lesz . . .

– Tudok valakit! Van egy ilyen ismerősöm! – Szjomkának az író jutott az eszébe.

– Aztán ezt a beadványt vigyétek el a hatósághoz. A területi végrehajtó bizottsághoz. Ők majd eldöntik. Ha elutasítják, írjatok Moszkvába . . . Addig, persze, ne írjatok Moszkvába, várjátok meg, amíg itt elutasítják. Onnan azután bizottságot küldhetnek ki . . .

– Az emberek nagy örömüket lelnék benne, hogy megcsinálnánk! . . .

– Én ezt tanácsolnám. Arról, hogy velünk beszéltél, ne írjál. És ne is beszélj róla sehol. Ez csak elronthatja az ügyet. Isten veled, fiam. Adjon az isten szerencsét.

Az érsektől távozóban Szjomkának feltűnt, hogy a főpap igen jómódúan él! A házban biztosan van vagy nyolc szoba . . . Az udvarban meg ott áll egy Volga. Ez kellemetlenül lepte meg Szjomkát. És úgy határozott, hogy valóban az a legjobb, ha az embernek a saját szovjet hatóságával van dolga. Ezek a papok valamit ködösítenek . . . Akarják is, meg nem is.

Szjomka úgy döntött, hogy először is elmegy az íróhoz. Megtalálta a házát... De az író nem volt otthon.

– Nincs idehaza – közölte Szjomkával meglehetősen nyers hangon valami kövér, fiatal nő, és becsapta az ajtót. Amikor azt a tizenhatodik századi parasztszobát csinálta, ezt a nőt mintha nem látta volna. Rettenetesen szerette volna látni a szobát. Újra becsöngetett.

– Majd én! – hallotta a nő hangját az ajtón túlról. Az ajtó ismét kinyílt...

– Mi az? Mit akar még?

– Tudja, én csináltam itt Nyikolaj Jefimics dolgozószobáját... meg akarnám nézni...

– Úristen! – kiáltott fel a nő fojtott hangon, és becsukta az ajtót.

„Szerintem itthon van – találta ki Szjomka. – És, szerintem éppen komoly szóváltás folyik."

Egy kis ideig még álldogált abban a reményben, hogy a nő kifakad s odavágja: „Valami idióta van itt, aki a dolgozódat csinálta" – mire az író esetleg kijön, és ajtót nyit. Az író nem jött ki. Lehet, hogy valóban nem volt otthon.

Szjomka elment a területi végrehajtó bizottságra.

A vb-elnökhöz egykettőre bejutott, méghozzá meglehetősen furcsán. Amikor a fogadószobába lépett, a titkárnő nyomban rátámadt:

– Miért késett?! Hol itt sértődnek meg, és nem fogadnak, hol meg a jelentkezőket kín kivárni. A többiek hol vannak?

– Ott – mondta Szjomka. – Jönnek.

– Jönnek. – A titkárnő bement a dolgozószobába, rövid ideig bent volt, majd kijött és dühösen így szólt: – Fáradjon be.

Szjomka bement a dolgozószobába... A vb-elnök elébe sietett – így köszöntötte:

– Igen nagy lármát csapott, igen nagyot! – mondta mosolyogva, ugyanakkor enyhe szemrehányással. – Lármázunk, barátaim, lármázunk? Jó napot!

– A templom miatt jöttem – mondta Szjomka, ahogy kezet szorított az elnökkel. – A segítőtársa kint, egészen összezavart. Egyedül vagyok... a templom ügyében...

– Miféle templomról van szó?

– Nálunk, illetve Talicában van egy tizenhetedik századi templom. Csudálatosan szép! Ha rendbe hoznánk, akkor... Nem imádkozni, nem! Nem vallási szempontból értékes. Ha nekem adnak három embert – a hidegek beálltáig elkészülök vele. – Szjomka sietett, mert nem tudta elviselni, ha értetlenül néztek rá. Ez mindig idegesítette. – Azt mondom, hogy van Talicában, egy templom – kezdte ismét tagoltan, de most már ingerülten. – Föltétlenül renoválni kell, mert nagyon el van hanyagolva. Ez a templom az orosz nép büszkesége, de mindenki csak legyint rá. Ha rendbe hozzuk, még állni fog vagy háromszáz évig, szemet-lelket gyönyörködtetve.

– Hm – mondta az elnök. – Mindjárt tisztázzuk a dolgot. – Megnyomott egy gombot az asztalán. Az ajtón benézett a titkárnő. – Zavadszkijt kéretem. Szóval, van maguknál a faluban egy régi templom, és úgy véli, hogy ez a tizenhetedik század érdekes építészeti emléke. Igaz?

– Tökéletesen így van! Az a legfontosabb, hogy nem lesz vele túl sok munka: befedni a kupolát, itt-ott beékelni a meglazult köveket, esetleg egy feszítőtartót beépíteni fönt, kereszt alakban...

– Egy pillanat, pillanat... Van itt nálunk egy elvtárs, aki épp ilyesmivel foglalkozik.

A dolgozószobába szép hullámos, fekete hajú, gödrös állú, fiatal férfi lépett be.

– Igor Alekszandrovics, kérem, foglalkozzon ezzel az elvtárssal – önhöz tartozik.

– Menjünk – mondta Igor Alekszandrovics.

Hosszú folyosón mentek végig, elöl Igor Alekszandrovics, féllépésnyire mögötte pedig Szjomka.

– Én magam nem Talicából jöttem, hanem Csebrovkából, Talica tőlünk...

– Azonnal, azonnal – bólogatott Igor Alekszandrovics, hátra sem fordulva. – Azonnal kiderítünk mindent.

„Úgy látszik, itt nem fecsérlik az időt" – gondolta Szjomka.

Beléptek egy dolgozószobába. Ez szerényebb volt, mint az elnöké – egészen egyszerű szoba, benne asztal, szék, a falakon tervrajzok, a polcokon könyvek.

– Tehát? – kérdezte Igor Alekszandrovics, és elmosolyodott. – Foglaljon helyet, és mondjon el mindent.

Szjomka elejétől végig elmondott mindent. Amíg beszélt, Igor Alekszandrovics a könyvespolcon talált valamilyen mappát, belelapozott, kikereste a szükséges részt, rátette a tenyerét, hogy a mappa ne csukódjon be, és türelmetlenül nézett a beszélőre, amit Szjomka is nyomban észrevett.

– Ez minden? – kérdezte Igor Alekszandrovics.

– Egyelőre igen.

– No hát akkor figyeljen csak ide. Talicai templom. N-i járás, csebrovkai kerület – kezdte olvasni Igor Alekszandrovics. – „Az áldozat emlékére" templom. Valószínűleg a tizenhetedik század hetvenes-kilencvenes éveiből. Valamelyik Borjatyinszkij herceg Talicában pusztult el egyik ellensége kezétől . . . – Igor Alekszandrovics fölnézett a mappából, hogy elmondja, ő mit gondol az esetről: – Valószínűleg a testvérek, vagy komák ugrottak össze részegen. Így tehát . . . elpusztult egyik ellensége kezétől, s azon a helyen emelték a templomot. Építője ismeretlen. Mint építészeti emléknek, nincs különösebb értéke, mivel építője nem alkalmazott semmi új, váratlan megoldást vagy ötletet. A vlagyimiri templomok többé-kevésbé sikerült utánzata. Figyelemre méltók a templom méretei, de ezeket sem az építészeti elgondolások határozzák meg, hanem nyilvánvalóan az építtető anyagi lehetőségei. 1925 óta nem működik.

– Maga látta? – kérdezte Szjomka.

– Láttam. Ez itt – mutatott rá Igor Alekszandrovics a mappában levő hivatalos levélre – a válasz az én kérdésemre. Engem is becsapott, akárcsak magát . . .

– Belülről is megnézte?

– Természetesen. Még a járási szakembereket is magammal vittem . . .

– Várjunk csak! – mondta dühösen Szjomka. – És mit mondtak a szakemberek? Például a támfalról. . . .

– Amelyik a fal mentén húzódik végig? Azzal a következő a helyzet: A Borjatyinszkij hercegek a saját templomukban temetkeztek, és alaposan összefurkálták a templom alapjait. A templom, ha észrevette, kissé az egyik oldalára dőlt. A család valamelyik kései utóda megszüntette a dőlést. Akkor építették azt a támfalat . . . Ott, ha megfigyelte,

a támfalon felírások láthatók – azokon a helyeken, ahol lent kripták vannak.

Szjomkát mintha leforrázták volna.

– Pedig olyan gyönyörű szép! – próbálkozott ismét makacsul.

– Igen, szép – Igor Alekszandrovics fürgén felállt, levett a polcról egy könyvet, és egy templomról készített fényképre mutatott. – Hasonlít?

– Hasonlít . . .

– Ez a vlagyimiri Mária Oltalma templom. A tizenkettedik századból. Nem járt Vlagyimirben?

– Valahogy nem tudom elhinni . . . – Szjomka a hivatalos írás felé biccentett. – Szerintem azok a szakemberek csak port hintettek a maga szemébe. Írok Moszkvába.

– De hiszen ez a válaszlevél Moszkvából jött. Tudja, mért csapódtam be: azt hittem, hogy ez a templom is a tizenkettedik századból való . . . Azt gondoltam, hogy valaki önállóan, magától, vagy talán hallomásból, megismételte a vlagyimirieket. De csodák nincsenek. Magát a falusi tanács küldte?

– Nem, nem, magamtól jöttem . . .

Szemjon még aznap hazament. Mivel még világos volt, mikor a kerületi központba érkezett, elment Geraszim atyához.

Geraszim atya a templomban volt, misézett. Igy a megmaradt pénzt Szjomka a háziaknak adta oda, csak annyit tartott meg, amennyi az útiköltségre meg egy üveg borra kellett, és azt mondta, hogy a tartozását majd megküldi postán . . .

Azóta a talicai templomról egy mukkot se ejtett, többet a tájára se ment, és ha mégis a talicai úton kellett elmennie, a lejtőnél hátat fordított a templomnak, a folyócskát, meg a folyón túli rétet bámulta és némán szívta a cigarettáját. Az emberek észrevették és ilyenkor senki se merte megszólítani. Hogy minek ment a járáshoz és ki mindenkinél járt, azt se kérdezték. Ha egyszer hallgat, azt jelenti, hogy nem akar beszélni róla, akkor pedig – ugyan minek kérdeznék?

Árvay János fordítása

Filipp Tyurin meghallgatta a legfrissebb híreket, de egy darabig szigorú hallgatásba merülten még ott mélázott az asztal mellett . . .

– Semmiképpen nem nyughatnak! – szólalt meg ingerülten.

– Kikkel vagy már megint megakadva? – kérdezte Filipp felesége, egy termetes öregasszony, akinek férfiasan nagy keze, és férfiasan mély basszus hangja volt.

– Bombáznak! – Filipp a hangszóró felé biccentett.

– Kit bombáznak?

– Hát a vietnamiakat.

Az öregasszony nem nézte jó szemmel az ember politikai érdeklődését, mi több, egyenesen ingerelte ez az érdeklődés. Megesett, hogy komolyan összehorgoltak a politika miatt, de most az öregasszonynak nem volt kedve a veszekedéshez – pontosabban ideje nem volt rá, mivel a piacra készülődött.

Az akkurátusan megfontolt Filipp jó melegen felöltözött, majd elindult a komphoz.

Régóta, a háború óta révészkedett. A fején sebesült meg, és attól kezdve többé nem tudott a meredek tetőn dolgozni – ácsmunkát végezni, így aztán beállt révésznek.

Szeptember vége volt, a sok eső után hideg, fagyos szél fújt. De lenn még tocsogott. A falusi szövetkezeti boltnál a hangszóró tornagyakorlatot közvetített, s a szél szétzilálta a zenét és a vidám moszkvai hangot. A faluban most a malacvisítás és a kakasok kukorékolása is sokkal hosszabban, élesebben hallatszott.

A szembejövő falusiak fejbiccentéssel köszöntötték Fi-

lippet, azzal siettek tovább – a szövetkezeti boltba, vagy az autóbuszhoz, ők is a piacra igyekeztek.

Filipp már hozzászokott ehhez a reggeli úthoz – otthonról a kompig –, és egyetlen gondolat nélkül tette meg. Pontosabban, gondolt valamire, de sohasem a kompra, vagy például arra, hogy kiket fog átvinni a nap folyamán. Itt minden érthető. Most éppen arra gondolt, hogyan lehetne megfékezni ezeknek az amerikaiaknak a háborús kedvét? Csodálkozott, de senkit sem kérdezett meg: miért nem sózunk oda nekik a rakétáinkkal? Pár nap alatt mindent el lehetne intézni. Filipp fiatal kora óta igen tevékeny ember volt. Tevékenyen kapcsolódott be az új életbe is, sokat dolgozott a kolhozokért is . . . A kuláktalanításban nem vett ugyan részt, de vitatkozott, kiabált eleget – próbálta meggyőzni a hitetlenkedőket, idegeskedett. Nem volt párttag sem, erről valahogy sose beszélt a felelős elvtársakkal, de a felelősök azért sohase nélkülözhették, ő pedig odaadóan segített nekik. Titokban büszke volt rá, hogy nélküle sehogyan se boldogulnak. Tetszett neki, hogy például a választások előtt a falusi tanácsnál megvitathatta az érkező elvtársakkal, hogy s mint lenne a legjobb: kihez kell elvinni a szavazóurnát a lakására, ki jöjjön el a szavazásra, csak reggel még el kell szaladni hozzá, és emlékeztetni rá . . . Olyanok is akadtak, akik kötözködtek: „Hát lovat adtatok-e, amikor fáért akartam menni? . . .” Filipp csak ámult az ilyen szavak hallatára. „De hát hogy gondolod ezt, Jegor – mondta a parasztnak –, hogy lehet a kettőt összehasonlítani? Ki hallott már ilyet? A választás politikai dolog, te meg holmi lóval hozakodsz elő: összekevered a szezont . . . a . . .” És járta a falut, magyarázott. Neki is megmagyarázták, és szívesen vitatkoztak vele, nem haragudtak meg rá, hanem így beszéltek: „Mondd meg nekik ott . . .” Filipp átérezte a pillanat fontosságát, izgult, idegeskedett. „Micsoda népség! – gondolta a nagy ügy gondjaitól eltelve. – Tunya fajankók.” Az évek múlásával azonban Filipp ügybuzgalma is csökkent, ráadásul a feje is megsérült – így aztán már fizikailag sem bírta a sok szaladgálást, meg az izgalmakat. De azért minden társadalmi kérdés érdekelte, foglalkoztatta.

Friss szél kószált a vízen. Csapkodott, oldalba lökte a

kompot... A kompkötelek nyikorogtak. Ha a napocska kikukucskálna, már az is jó lenne.

Filipp ide-oda járt a komppal, átszállította a türelmetlenebbeket, aztán már könnyebb lett, nem kellett idegeskedni. Már megint az amerikaiakra fordult az esze, de ekkor egy lakodalmas menet bukkant fel a parton... Olyan mai lakodalmas menet: személygépkocsikon szalagokkal, léggömbökkel. Már falun is ez a módi járja. Három autóval jöttek... A lármás, kicsit pityókos, s igen-igen kérkedő, rongyrázó esküvői társaság kiszállt a parton. Bár ez a módi – kocsikon, pántlikásan, azért mégiscsak ritkaságszámba megy, még nem mindenkinek jut kocsira.

Filipp érdeklődéssel nézte a lakodalmasokat. Nem ismerte őket – nem idevalósiak, vendégségbe mennek valahová. Az egyik kalapos atyafi igen tüntetően csapkodta a kocsi ajtaját... Úgy látszik, ő szerezte a kocsikat. S mindenképpen azt akarta, hogy hetyke, lendületes legyen a parádé. A harmonikást is rávette, hogy játsszon a kompon, s maga kezdte elsőnek ropni a táncot – topogott, rikoltozott, s villogtatta a szemét. Nézni is rossz volt, szégyellni való. A vőlegény meg a menyasszony is restelkedett – józanabbak, mértéktartóbbak voltak a többieknél. Az öreg kalapos egy ideig még fickóskodott – fickándozott, de erőltetett jókedve senkit sem ragadott magával, aztán elfáradt... A komp átért a vízen, a gépkocsik a partra gördültek, és elporzottak a lakodalmasokkal...

Filipp a maga életéről gondolkodott el. Hogy is történt az ő nősülése, fiatalkorában? Volt a falujukban egy gyönyörű szép lány, Marja Jermilova. Kerek arcú, pirospozsgás, kedves... Tünemény! Ilyen menyasszonyról csak álmodozni lehet a priccsen. Filipp nagyon szerette, és Marja viszontszerette – eltervezték a menyegzőt. Akkor került össze Filipp a komszomolistákkal... Itt is hasonlóképpen volt: ő maga nem volt komszomolista, de velük együtt kiabált, döngette a régi rendet. Tetszett neki, hogy a komszomolisták szembeszegülnek a vén falusiakkal, a basáskodásukkal. Majd az egész öntudatos fiatalság föllázadt a templomi esküvő ellen. Ilyen még nem volt... Az öregek mit se tehettek, csak acsarkodtak, meg a korbácsért kapkodtak – ha mással nem, hát korbáccsal térítsék észre a

tejfölösszájúakat, persze hiába, azok csak még jobban megmakacsolták magukat. Vidám időszak volt. Persze Filipp is – akár a többiek: ellenezte az egyházi esküvőt. Marja viszont nem – ő nem volt ellene, az apja, meg az anyja, mindketten kemény emberek, akárcsak Marja, aki hátat fordított az élenjáróknak; ő templomban akart esküdni. Filipp nehéz helyzetbe került. Mindenféleképpen próbálta meggyőzni Marját (mestere volt a szavaknak, talán éppen ezért szerette meg Marja, ezekért a falun ritka adottságokért), magyarázott, elátkozta a falusi sötétséget, cikkeket, tárcákat olvasott fel neki, és sajgó szívvel gúnyolódott... De Marja jottányit sem engedett: csak templomban volt hajlandó megesküdni. Most, ahogy az életén végigtekintett, Filipp tudta, hogy akkor végzetes ostobaságot követett el. Útjaik elváltak. Filipp később sem változott meg, sohasem sajnálta, és most se sajnálja, hogy erejéhez mérten, ahogy tudott, részt vett az élet átformálásában, de Marját sajnálta. Egész életében vérzett és sajgott a szíve utána. Nem volt olyan nap, hogy Marja az eszébe ne jutott volna. Kezdetben olyan nehéz volt, hogy már-már kezet emelt magára. S a fájdalom az évek múlásával sem enyhült. Már családos ember volt – a polgári esküvő szabályainak megfelelően –, gyermekei voltak... De a szíve csak fájt, egyre sajgott Marja után. A felesége, Fjokla Kuzovnyikova, amikor észrevette azt az állandó szomorúságát, meggyűlölte Filippet. És ez a mély, szótlan gyűlölet ettől kezdve örökösen benne élt. Filipp nem gyűlölte Fjoklát, nem... De a háborúban példának okáért, amikor ezt mondották: „Az édesanyátokat, a feleségeteket védelmezitek..." – Filipp gondolatban Marját látta Fjokla helyett. És ha véletlenül elpusztult volna, halálakor is Marja lett volna az utolsó gondolata. S a fájdalom az évek múlásával sem múlt el, persze már nem égetett úgy, mint házaséletük első éveiben. Egyébként akkor lett ilyen kevés szavú ember belőle. Tevékenykedett, mint azelőtt, és beszélt is, mivel az embereket meg kellett győzni, de mindez mintha végtelen nagy, keserű bánatából bukkant volna elő. Töprenkedett – gondolkozott, aztán észbe kapott –, újra magyarázott az embereknek, nyitogatta a szemüket az újra, a sosemvoltra. De Marját akkor... Marját akkor már elvitték a faluból. Elvitte valami módos krajus-

kinói legény; de nem is valami, mert Filipp azután sokszor találkozott vele; idejött, megkérte, azután magával vitte. Persze, összeházasodtak. Egy évvel később Filipp megkérdezte Páveltől, Marja férjétől: „Nem bántott a lelkiismeret? Templomban esküdtél . . ." Mire Pável csodálkozást színlelve így válaszolt: „Miért kellett volna, hogy bántson a lelkiismeret?" – „Beadtad a derekad az öregeknek." – „Dehogy adtam be a derekam – mondta Pável –, magam akartam templomi esküvőt." – „Épp azért kérdezem – hökkent meg Filipp –, hogy nem furdal-e a lelkiismereted? Az öregeknek még megbocsátható, de hát te? . . . Így aztán sohase mászunk ki a sötétségből." Pável erre csúnya szitkozódásba kezdett. Majd azt mondta: „Eredj az . . ." És többet nem beszélt vele. Filipp később észrevette, hogyha találkoztak, Pável titkolt gyűlölettel nézett rá, szinte gyötrődve, mintha valamit megpróbált volna megérteni, de sehogy se sikerült neki. Később az a szóbeszéd járta, hogy rosszul élnek Marjával, az asszony szenved. Filippnek még csak ez hiányzott: újból fellobbanó fájdalmában inni kezdett, aztán abbahagyta, és élt örökösen magában hordozva ezt a fájdalomkígyót, amely csak marta, marta szüntelenül, de valahogy ezt is megszokta.

Ilyen szomorú gondolatokat ébresztett benne az autós lakodalom. Ezekkel a gondolatokkal járt Filipp ide-oda a folyón, és arra az elhatározásra jutott, hogy ebédkor mindenképpen föl kell hajtania egy kupica vodkát – a szél csontig átjárta, s a lelke is nyugtalan lett valamitől. Szinte felsírt benne valami, balsejtelem gyötörte.

„Még vagy kétszer átúsztatok, aztán elmegyek ebédelni" – határozta el Filipp.

Ahogy az idegen parthoz közeledett (Filippnek megvolt a saját partja, ahol a szülőfaluja terült el, a túlsó meg az idegen), egy zárt autót pillantott meg és egy csomó embert körülötte. Gyakorlott szeme rögtön látta, miféle kocsi, azt is tudta, hogy halottat szállít. Az emberek mindig egyformán szállítják a halottat: a kompnál kiszállnak a kocsiból, a koporsó mellől, és csak álldogálnak, bámulják a folyót szótlanul, úgy, hogy rögtön minden világos.

„Ugyan ki lehet? – gondolta Filipp, ahogy az embereket nézegette. – Bizonyosan a folyó felső folyása mellől, vala-

melyik faluból, mivel nem hallotta, hogy a közelben meghalt volna valaki. Vagy talán valahonnan hozzák? Lehet, hogy nem otthon halt meg, s hazaviszik eltemetni?"

Amikor a komp közelebb ért a parthoz, Filipp a gépkocsi mellett állók egyikében ráismert Pávelre, Marja férjére. És ekkor hirtelen rádöbbent, hogy kit visznek... Marját viszik. Eszébe jutott, hogy a nyár elején Marja a városba ment a lányához. A kompon elbeszélgettek Filippel. Marja elmondta, hogy a lányának a városban gyermeke született, s azért megy, hogy segítsen neki. Olyan jól elbeszélgettek akkor. Marja elmondta, hogy jól megvannak a gyerekeik is (mind a hárman) elhelyezkedtek, ő maga nyugdíjas, Pável szintén nyugdíjat kap, de még dolgozik, kicsit asztaloskodik odahaza. Sok állatot nem tartanak, de azért mindenük megvan... Pulykatenyésztésre rendezkedtek be. Tavaly a házat is rendbe hozták; a fiúk is hazajöttek, segítettek. Filipp is elmesélte, hogy egyelőre ők is jól megvannak, ő is nyugdíjat kap, az egészségére nem panaszkodhat, bár a feje olykor rakoncátlankodik. Marja megemlítette, hogy neki meg a szívével van valami... Azzal nyűglődik. Egy darabig jól van, nincs semmi baj, aztán meg hirtelen összeszorul, görcsbe rándul... Az is előfordul, éjszaka úgy belebelenyilallik, hogy a könny kicsordul a szeméből. És lám, úgy látszik, vége lett Marjának... Amikor Filipp fölismerte Pávelt, szinte följajdult, és forróság öntötte el.

A komp az ingatag kikötőhöz ütődött. A láncokat a kikötő vaskarikáiba fűzték, és vasrudakkal megfeszítették... A zárt kocsi két első kereke már a kompkikötő gerendáira gördült, a gerendák zötyögtek, recsegtek és nyikorogtak...

Filipp szinte megkövülten állt az evezője mellett, úgy meredt a gépkocsira. Úristen, úristen, Marját viszik, Marját... Filippnek meg kellett volna mutatnia a sofőrnek, hogyan állítsa a kompra a kocsit, mivel hátulról még ketten odagurultak, de szinte gyökeret eresztett a lába, és csak nézte a gépkocsit, a zárt szállítórészét.

– Hová álljak? – kérdezte a sofőr.

– Mi?

– Hova álljak a kocsival?

– Állj, ahova... – Filipp csak bizonytalanul intett egyet. Még mindig nem tudta felfogni egészen, hogy a halott Mar-

ját viszik. A gondolatok csak kóválygotak a fejében, nem rendeződtek gyászoló körbe. Először úgy emlékezett Marjára, ahogy elmondta neki itt a kompon, hogy milyen jól élnek... Aztán meg fiatalnak látta, ahogyan... Úristen, úristen... Marja... Csakugyan te volnál az?

Filipp végre megmozdult, és Pávelhez ment.

Pávelt eléggé meggyötörte az élet. Az orcája még feszes volt, a szeme értelmes és tiszta, de tartása megrokkant. Okos szemében mély, csendes bánat ült.

– Mi történt, Pável? – kérdezte Filipp.

Pável futó pillantást vetett rá, mintha nem értené, mit kérdezett tőle, aztán újra csak lefelé bámult, a komp deszkáira. Filippnek kényelmetlen volt újra megkérdezni... Visszament az evezőlapátjához. Ahogy odafelé vette az útját, megkerülte a zárt gépkocsit s benézett a kocsiszekrénybe – ott volt a koporsó. Úrrá lett rajta a fájdalom, nem tudott szabadulni a gondolattól: igen, ez Marja.

A komp haladt. Filipp gépiesen forgatta a kormánylapátot, és egyre csak ezt gondolta: „Marjuska, Marja..." Szívének a legkedvesebb ember úszik itt most vele a kompon utoljára... E harminc esztendő alatt, amióta révészkedett, szám szerint tudta, hányszor kelt át Marja a réven. Jóformán mindig csak a gyerekeihez ment a városba: először ott tanultak, aztán ott helyezkedtek el, majd később, amikor a gyermekeik születtek... És most – nincs többé Marja.

A komp az innenső partra ért. Ismét megcsörrentek a láncok, felbőgtek a motorok... Filipp ismét ott állt az evezőlapáttal, és a zárt kocsit nézte. Hihetetlen... Életében soha nem gondolt rá, hogy mi lesz, ha Marja meghal? Soha meg nem fordult a fejében. Ez a csapás – az asszony halála – váratlanul érte. Ahogy a zárt gépkocsi legördült a kompról, Filipp elviselhetetlen fájdalmat érzett a mellében. Nyugtalanság vett rajta erőt: tennie kéne valamit? Hiszen mindjárt elviszik. Örökre. Nem teheti meg, hogy csak utánanéz, és azzal kész. Hogy is tehetné? A nyugtalanság egyre jobban elhatalmasodott rajta, de nem moccant a helyéről s ettől egészen feldúlt lett.

„Legalább el kellett volna búcsúznom tőle!... – hasított bele a gondolat, amikor a zárt kocsi már felkapaszkodott a partra. – Ha elbúcsúzhattam volna tőle... Ha legalább

egy búcsúpillantást vetettem volna rá. A koporsó még nincs leszögezve, megnézhettem volna!" És Filippnek úgy rémlett, hogy ezeknek az embereknek, akik elvitték mellette Marját, egyszerűen nem kéne ezt tenniök, csak úgy elvinni. Hiszen ez a bánat, ki másé lehetne inkább, mint az övé. Hiszen a koporsóban Marja fekszik. Hová viszik? . . . Filippre szinte egyszerre szakadt rá mindaz, amit az élet nem adott meg neki, amit az idő még nem emésztett el, amit nem felejtett el és szívfájdítóan kedves volt neki, az egész hosszú életét, a legfontosabbat, a legszükségesebbet látta, ami éltette . . . Észre sem vette, hogy sír. Csak bámult a furcsa autó után, amely a koporsót viszi . . . A gépkocsi felhajtott a lejtőn, befordult az utcába, és eltűnt. Ezután majd valahogy másként lesz az élete: Filipp megszokta, hogy Marja él, létezik. Amikor nehéz, nyomasztó volt az élete – felidézte Marját, és akkor már nem érezte árvának magát. De ezután mi lesz? Úristen, micsoda üresség, mekkora fájdalom!

Filipp sietve leszállt a kompról: az utolsó gépkocsi, amely az imént gurult a partra, valamiért nem indult . . . Filipp a sofőrhöz lépett.

– Érd utol azt a zárt gépkocsit . . . a koporsóval – kérte, és felkapaszkodott a vezető mellé.

– Minek? . . . Miért?

– Kell.

A vezető Filippre nézett, és többet nem kérdezett, elindultak.

Amíg a falun áthaladtak, a vezető néhányszor oldalról Filippre pillantott.

– A krajuskinóiakat akarod utolérni? – kérdezte, s fejével az előtte haladó zárt kocsi felé biccentett.

Filipp szótlanul bólintott.

– Rokonod talán? – kérdezte megint a sofőr.

Filipp erre már nem mondott semmit. Szeme ismét a kocsi zárt részére meredt. Innen a kocsiból látszott a kocsiszekrény közepén elhelyezett koporsó . . . Az emberek, akik kétoldalt a koporsó mellett ültek, hirtelen megint idegeneknek tűntek Filippnek – idegenek voltak a számára, és a koporsó számára is. Hogy kerültek ezek ide? Hiszen Marja nyugszik a koporsóban.

– Megelőzzem őket? – kérdezte a sofőr.

– Előzd meg . . . Engem meg tegyél ki.

Megelőzték a furgont . . . Filipp kimászott a vezetőfülkéből, és fölemelte a kezét. A szíve úgy kalimpált, mintha nyomban valami olyasminek kéne történnie, ami tökéletesen világossá teszi a többiek és az ő számára is: ki is volt számára Marja. Nem tudta, mi fog történni, nem tudta, mit fog mondani, amikor megáll előtte a koporsót szállító kocsi . . . Nagyon szerette volna látni Marját, ez nagyon fontos, szükséges volt számára. Lehetetlenség, hogy csak úgy elmenjen, hiszen az ő életének is vége, most már neki se lesz senkije, aki . . .

A kocsi megállt.

Filipp odament, megfogta a kocsiszekrény hátoldalát és a karosszériához erősített néhány lépcsőn felmászott a furgon belsejébe.

– Pável! . . . – mondta esedezve, miközben maga se ismert a hangjára, nem állt szándékában esedezni. – Engedd, hogy elbúcsúzzam tőle . . . Nyisd fel a koporsót, legalább hadd láthassam . . .

Pável hirtelen fölállt és hozzálépett . . . Filipp közvetlen közelről láthatta az arcát . . . Megváltozott az arca, meg a szeme is; az imént még szomorúság tükröződött benne, most meg hirtelen gonoszul felvillant.

– Eredj innen! – mondta halkan, könyörtelenül Pável. És mellbe lökte Filippet. Ezt nem várta Filipp, majdnem elesett, de mégis talpon maradt, a furgon oldalába kapaszkodott. – Eredj! – ordította Pável újra, majd nagy erővel ismét mellbe lökte. Filipp teljes erővel kapaszkodott a kocsi oldalába, csak nézte Pávelt, de nem ismert rá. És semmit sem értett.

– Hé, hé, mit csinálnak? – riadtak meg a többiek a kocsiban. Egy fiatal férfi, bizonyára a fia, megfogta Pável vállát, és a kocsi belsejébe húzta. – Mit művelsz? Mi van veled?

– Menj innen! – mondta acsarkodva Pável. – Hordja el magát innen . . . Csak nézem ezt. Idemászott . . . ez a szamár. Takarodj! Takarodj! . . . – Pável már toporzékolt. Mintha megveszett volna a fájdalomtól.

Filipp kiszállt a kocsiból. Most már megértette, mi történt Pávellel. Ő is dühösen nézett fölfelé. És csak beszélt,

maga sem tudva, mit mond. Bizonyára már benne éltek ezek a szavak:

– Mi az, szenvedsz? . . . Eloroztad a másét, és most szenvedsz. Titkon örültél, ugye?

– Te bezzeg sokat örültél! – mondta a kocsiból Pável. – Mintha nem tudnám, mennyire örültél! . . .

– Hát így kell az embernek a más szerencsétlenségére felépítenie a saját életét – folytatta Filipp, ügyet sem vetve rá, mit mondtak neki a kocsiból. Csak az volt a fontos, nagyon fontos, hogy elmondhassa a magáét. – Azt hitted, majd éled világodat? Ne-em, az nem megy. Most már látom, hogyan tettél szert mindenre . . .

– Te talán olyan jól éltél? Te . . . te magad . . . Akkor ugyan mitől görbültél így meg? Ha olyan csuda jó életet éltél . . . mi görnyesztett meg, csak nem a jólét?

– Örültél akkor mi? Most aztán . . . – vége az örömödnek . . . Koldus. Most már koldus vagy!

– Mi van magukkal? – csattant fel dühösen a fiatal férfi. – Talán elment az eszük? . . . Mondhatom, jókor csinálják!

A furgon elindult. Pávelnek még sikerült kikiabálnia a kocsiból:

– Én koldus vagyok! . . . Te meg egész életedben úgy vonítottál, mint a kutya a kapu előtt! Nem én vagyok koldus, hanem te!

Filipp lassan visszafelé ballagott.

„Marja – gondolta magában –, jaj, Marja, Marja . . . Jól elintézted az életünket. Két bolond . . . jól megugatta egymást . . . Mind a ketten koldusok vagyunk, Pável, hiába is kapálódzol. Ha nem vagy koldus, akkor miért dühöngsz? Mire jó a mérgelődés? Fiatalon törtél magadnak egy darab boldogságot . . . élj és örvendezz. Az örömöt, persze, te sem ismerted. Nem szeretett ő téged, ezért fojtogatja most a torkod a bánat. Nem kellett volna elvinned akkor. Te meg csak jöttél . . . – egyszer, másodszor már vitted is! . . . Örvendezzetek!"

Filipp keserűséget érzett . . . És ehhez a keserű bánathoz, most még a Marja iránt érzett neheztelés is hozzászegődött.

„Ő is megérte a pénzét: hogy várt volna, nem . . . – ripsz-

ropsz, Krajuskinóba! Kész türelmetlenség. Valami haszna is volt... És mi van most?"

– Most azután mi van... – mondta magának végül Filipp. – Most semmi nincs. Valahogy le kell élni, ami még hátravan... – Aztán készülődni neki is... – utána. Visszafordítani most már semmit sem lehet.

A szél észrevehetően alábbhagyott, az ég kitisztult, sötött a nap, de azért hideg volt. Csupasz és hideg volt minden körös-körül. Igen, ez az – ősz, mitől lenne meleg?

Árvay János fordítása

TARTALOM

Vörös kányafa *(Galvács Adél fordítása)* 5
Калина красная
Energikus népség *(Gerencsér Zsigmond fordítása)* 91
Энергичные люди
Harmadik kakasszóra *(Elbert János fordítása)* . . . 141
До третьих петухов
Az élet szerelme *(Füzesi Gyula fordítása)* 200
Охота жить
Mil pardon, Madám! *(Gerencsér Zsigmond fordítása)* 227
Миль пардон, мадам!
Farkasok *(Osvát Erzsébet fordítása)* 236
Волки
Tiszteltetem Hókát *(Zelei Miklós fordítása)* . . . 244
Привет Сивому!
A murik és a balhék szítói *(Elbert János fordítása)* 253
Други игрищ и забав
Perpétum mobile *(Makai Imre fordítása)* 270
Упорный
Vándormadár *(Szabó Mária fordítása)* 289
Залетный
Falusiak *(Lénárt Éva fordítása)* 297
Сельские жители
A műtét *(Katona Erzsébet fordítása)* 307
Операция Ефима Пьяных

Hiszekegy *(Szabó Mária fordítása)* 314
Верую!
A csizma *(Földeák Iván fordítása)* 324
Сапожки
A mester *(Árvay János fordítása)* 333
Мастер
Ősszel *(Árvay János fordítása)* 345
Осенью

A KIADÁSÉRT FELEL AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ IGAZGATÓJA – FELELŐS SZERKESZTŐ: KATONA ERZSÉBET – A FORDÍTÁST AZ EREDETIVEL EGYBEVETETTE: PALOTÁS MAGDA – A FEDÉLRAJZ FELEDY GYULA MUNKÁJA – MŰSZAKI SZERKESZTŐ: DÉRI ERZSÉBET – MŰSZAKI VEZETŐ: ANDRÁSI GYŐZŐNÉ – KÉSZÜLT 24 200 PÉLDÁNYBAN, 18 (A/5) ÍV TERJEDELEMBEN – EU-i-7778

77.3594.66.14-2 ALFÖLDI NYOMDA, DEBRECEN

ISBN 963 07 1049 8

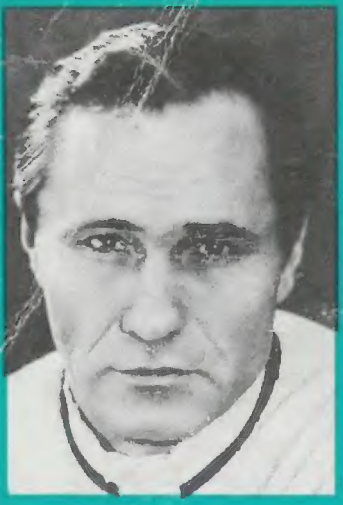

VASZILIJ SUKSIN

HARMADIK KAKASSZÓRA

Vaszilij Suksin üstökösként vonult végig a szovjet művészeti élet egén. Író, színész és filmrendező volt egy személyben, aki – negyvenöt éves korában bekövetkezett haláláig – magát égetve kereste az igazságot. Nevét a magyar olvasók és mozilátogatók is jól ismerik.

Lírai és szatirikus kisregényeiben és elbeszéléseiben – mindegyik egy-egy ballada – szibériai parasztok, nagyvárosi emberek, közönséges bűnözők, rafinált „organizátorok" és a népmesék alakjai kelnek életre. A lebilincselő, drámai feszültségű írásokat lankadatlan érdeklődéssel olvassuk végig.

12,– Ft

EURÓPA ZSEBKÖNYVEK

MEGJELENT:

Jones
Jelen, múlt, jövő

Krivonoszov
Süss föl, nap!

Téli köd
Szovjet írók új elbeszélései

ELŐKÉSZÜLETBEN:

Buzzati
Egy szerelem története

Plath
Az üvegbura

Abe Kóbó
A homok asszonya

EURÓPA KÖNYVKIADÓ